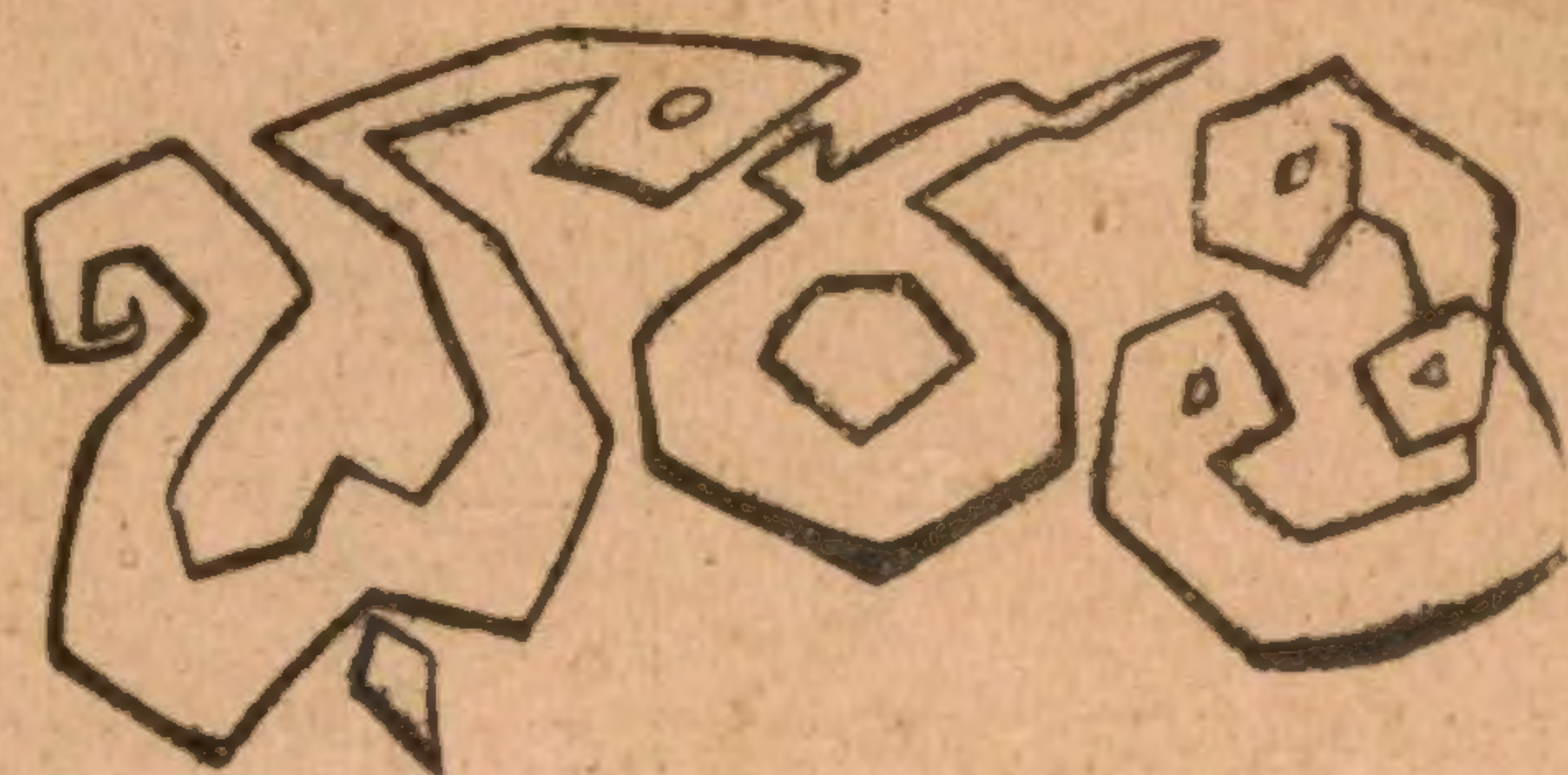

465

1P6A134M147

స చిత్ర
మా స పత్రిక

సంపాదకుడు

శి. శంభు ప్రసాద్

విషయ సూచిక

కువలయానందసారము—కే. శేషశర్మగారు	౪౭౫
శాస్త్రకర్తల యుద్ధేశమేమి?—చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు	౪౮౦
ఆధునికాంధ్రవాద్యము—వేంకటేశ్వర్లుగారు	౪౮౪
నాదిర్షా—మల్లాదిఅవధానిగారు	౪౮౭
సీతయ్య—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు	౪౯౮
ఆంధ్రులు : ఆయుర్వేదము—విశ్వాత్మ-ఆరాధ్యగారు	౫౦౦
శ్రీకృష్ణదేవరాయల రెండవ కళింగయుద్ధము—అడివి లక్ష్మీ నరసింహారావుగారు	౫౦౭
ఆంధ్రులగోత్రపరంపర—కొత్త భావయ్యచౌదరిగారు	౫౦౯
కుబేరపుష్పకం—కే. పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్యగారు	౫౧౨
మంచుపాట—కుందుర్తి నరసింహారావుగారు	౫౧౬
తెనుగువ్యాకరణము : కొన్ని విశేషములు—కట్టి సాంబ మూర్తి శాస్త్రిగారు	౫౧౭
మహాప్రస్థానము—శేషాద్రిరమణకవులు	౫౨౩
జిష్ణు కృష్ణమూర్తి—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౫౨౫
వీరాబాయిప్రబోధము—గో. నరసింగరావుగారు	౫౩౪
మాంసమునుతిను మొక్కలు—గుమ్మలూరు సత్యనారాయణ గారు	౫౩౬
కాపాయ—కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	౫౪౦
శిష్యసార్ము—గా. హరిసర్వోత్తమరావుగారు	౫౪౩
శుభ్ర—కనుపర్తి పరలక్ష్మమ్మగారు	౫౪౭
శిష్య—కామగౌణగారు	౫౫౪

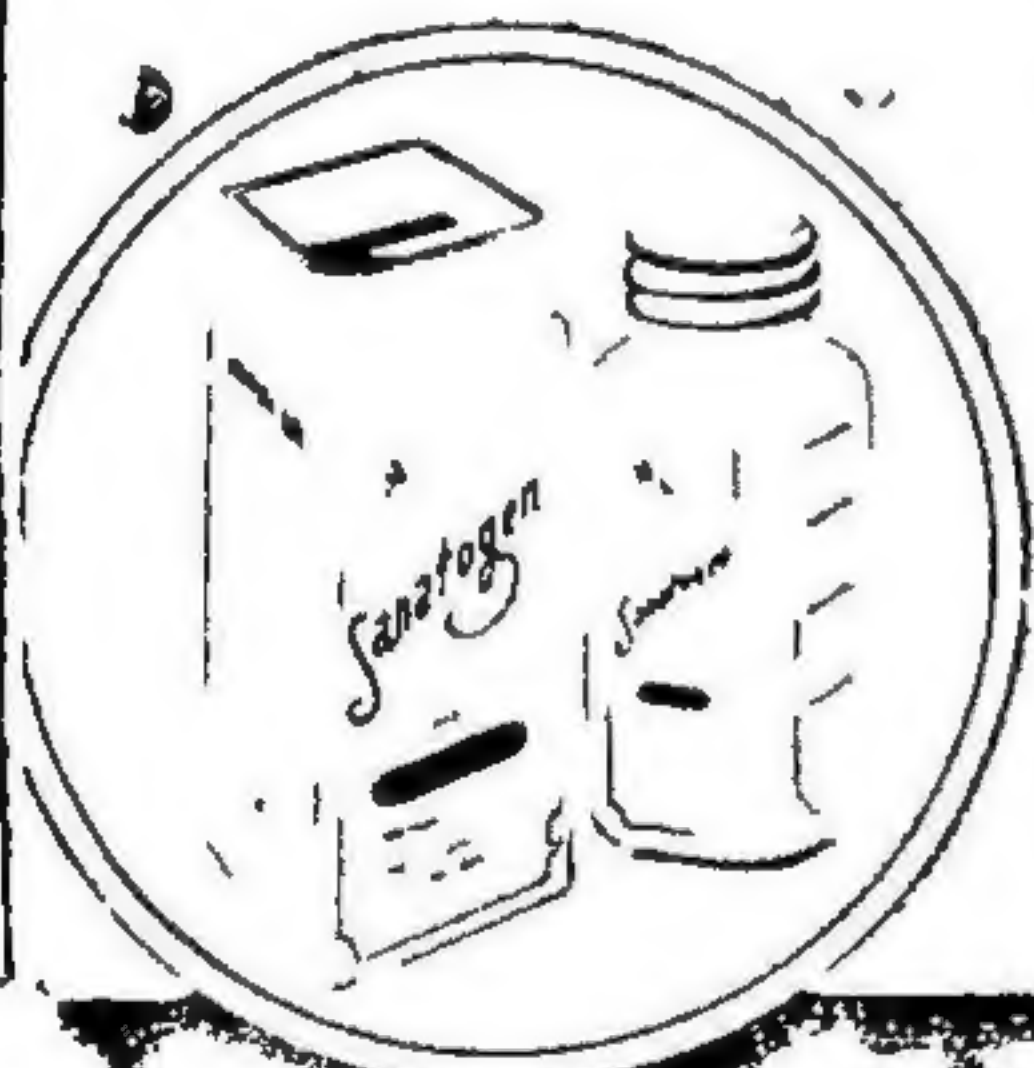

పురుషుల బలము

(ప్రతి రోజు)

ప్రశంసింపబడును

వయసు పైబడిన కొలది ప్రతివారను ఆలస్య జెంది బలహీనుడై, జీవిత సౌఖ్యమును భవించుటకు శక్తి చాలకయుండను. అయినను, తిరిగి యౌవనబలము చేకూరి ఆరోగ్యముగాను దౌర్భాగ్యముగాను నుండుట యెంత సులభము! దానికి సనటోజెన్ వాడుట తప్ప వేరేదియు చేయ నవసరములేదు. అది ఆరోగ్య ప్రద మగు శక్తిచూర్ణము. శరీరమునకు బలమొసంగును. కొం

చెము నీళ్ల లో యీ పొడరు పిప్పి త్రాగినచో మీరు యెక్కువ జనశత్య ములు కలిగియుండి దౌర్భాగ్యముగా నుండెదరు.

SANATOGEN

నిజమైన బల ప్రసవర్థకాహారము బహులము ప్రతి మందులదుకానమునందు దొరకును. చేతితో తాకబడలేదు. ఏకాంతి మత విరద్ధములగు వస్తువులు లేవు. (1)

వేటూరి - సుందరశాస్త్రి గారి

సర్వసామెవాములకు సంజీవి

గుణము ప్రత్యక్షము

అనుభవసిద్ధము. ఇక జెక్షన్లు అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా మేవాలనైనాకు దుర్బుసు యమారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని అన్ని ప్రాంతాల్లోనూ

మానక్సెప్ట్

పాలిసి

మూలముగా.....

మీ మామూలుకు

21 మేండ్ల వయసు వచ్చునప్పటికి జైడ్ల పరీక్ష తక్కువ, లాభములతో గూడిన ఎంప్టీ మెంటు పాలిసి చొక్కాలభించును.

ఇంతేకాకుండా మీకు గూడ

ఆతడు ఎనుగుమండగా మీకు సంపూర్ణముగా భీమా రక్షణము యేర్పడును. రేటు మొదలైన పూర్తి వివరములు గల కరపత్రములకు వ్రాసి తెప్పించుకొనును.

నేషనల్ యిన్సూరెన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

నేషనల్ యిన్సూరెన్స్ బిల్డింగ్సు, యెస్ట్ టేజ్, మదరాసు.

నాణ్యమైన వికావలెనంటే బి. ఏ. వజ్రములనే కొరడు

వజ్రములకు బహుళక పనిచేయును. కళకాక్షలలోగాని, పొందకలగాని అపలు వజ్రములను పోలియుండును. బి. ఏ వజ్రమును ప్రజామోదియను, ఆదరణను జడసినవి.

ప్రేమ పూర్వకముగ నీలంధ్రులకుగాని, విద్రులకుగాని బి. ఏ. వజ్రములను బహుమతిగా నొసగుట కలకాము అవి జ్ఞాపకార్థముగ నుండగలవు.

మేలురకము బి. ఏ. వజ్రములతో తయారుచేయబడిన తోడు తయారు ఈ క్రింది రేట్లకు దొరకును. నాణ్యమైన సవరం బంగారునకు పూచీయివ్వబడినది.

1 వ	క్యారటు	14 రాళ్లు	పొదిగినవి	జత	రు	25-0-0
1 1/2	"	"	"	"	రు	28-0-0
1 1/4	"	"	"	"	రు	31-0-0
1 3/4	"	"	"	"	రు	32-0-0
2	"	"	"	"	రు	34-0-0
2 1/2	"	"	"	"	రు	36-0-0
3	"	"	"	"	రు	40-0-0

విశిష్టాల్లు:—క్యారటు సైజునకు 3 రాళ్లునుండి 30 రాళ్లవరకు రాయి 1 కి రు 1-0-0 చొప్పున

1/2 క్యారటు రాయినుండి 1 క్యారటు రాయివరకు 3 క్యారట్లవరకు క్యారటు 1 కి రు 3-2-0 చొప్పున

అర్హకొరక:—

బి. ఏ. డైమెండు కంపెనీ! పోస్టుబాక్సు 631 రంగూన్

డాక్టరు డబ్లియూ. సి. రాయిస్
(ఎల్. ఎం. ఎస్.) గారి

అమోఘమైన

ఉష్ణాపచికిత్స

(60 యేండ్లక్రిందట స్థాపించబడినది.)

మరియు మూర్ఖులకు, నిద్రపట్టకపోవుట, నాడీబలక్షయమునకు బాగుగ పనిచేయును. కావలసినచో వివరములు కలిగివున్న పంపబడును. డాక్టర్ రవీంద్రనాథ్ బాగుగా రిల్యు వ్రాయుచున్నాడు. "నేను డాక్టర్ డబ్లియూ. సి. రాయి గారి ఉష్ణాపచికిత్సను చాలకాలమునుండి యేరుచును. అది బాగుగ నుణచుచున్నది నాకు తెలియవచ్చినది"

జరి బడ్డి 1 కి-రు. 5/.

S. C. ROY & CO.,
Manufacturing Chemists,
167 3, Cornwallis St. or 157-B, Dharmatola St.
Tel: "Daugh n" Calcutta Calcutta.

దంతములుకదులుచున్నవా?

"త్రె మో సిస్"

వాడుడు.

దంతవైద్యమున ప్రఖ్యాతిగల డాక్టరు సి. యం. రాయి ఎల్. డి. ఎస్., (బ్రోచ్) గారి సిద్ధా తిము ననుసరించి తయారుచేయబడినది.

కొంచెమునాడిన వెంటనే అద్భుతమైన ఫలము కన్పించును. దంతములను పుష్కలముగొనుటకు "బ్రెస్" పైరగాని లేక వివరముగాని కొంచెముగొని నాడిన పండ్లపాలిష్ దంతములు చెరుకుండుటల కారణము. 36 గ్రే తెల్లగా నుంచును. నోటిగుడ్డ:న, చీము, దురియలవాపు, న్నగు లోపములన్నిటిని తొలగించి, గొంతునాళములకు వాతరహితంబు చేయును.

దంత చికిత్సాయు:— నేవాశ్రమము బ్రోచ్

ఏజెంట్లు:—

టి. యం. థానార్ ఆంధ్ క
5 సుంకురామస్ట్రీట్, జార్జ్ టౌన్, మద్రాసు

తెల్ల కుళ్ళు బొల్లి వ్యాధి

కొద్దిలోజులీ బొమ్మను రుద్దినచో తెల్లకుళ్ళు
బొల్లి ఘోరవ్యాధులు మొదలంట వాళనమగును
హాకిమీ, వైద్యులు, కుదుర్చలేవాటిని యీ బొమ్మ
ధము తిప్పక కదుర్చును. గుణములేదని ఋజువు
జేయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును.
జెలరు 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది అమోఘమైనది. దీనిని
వాడుట మానివేసినతోడనే సంతానము గల్గును,
జెలరు 2 లేక 3 గోజులు మందును వాడుచుండ
వలెను. సంతానము జెలరు 2/- గుణములేదని ఋజువు
జేయువానికి రూ 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున
కెట్టి హానిగలుగదు.

Vaidyaraj Akhil Kishore Ram
No 47 P. O. Katri Sarai (Gaya)

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రేష్ఠమయిన మహాసగల తల
నూనె. మెదడుకు చల్లదనమును
కలిగించి నెంట్రికలను అభివృద్ధి
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడుపోటు, శిశో
వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కన్నులకు చలక వొసంగి
నెంట్రికలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెంచుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-5 రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పాస్తేజి ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదసమాజం,

పెరిదేవి, నెల్లూరుజిల్లా.

సి ప్రా

వసస్వతి సంబంధమైన

టాయిలెట్ సబ్బు

జాతువులకొత్త వేమాత్రము లేదు.

పరిమళము కలిగి, మృదువుగా నుండును.

BENGAL CHEMICAL

CALCUTTA : : BOMBAY

మద్రాసు యేజంట్ల:- యక దేశాయి గౌండ్లరు, 41, చంకరువీధి.

భారతి-పంచదశ సంపుటము-భా. ౧

వ్యాసముల అకారాది సూచి

	సం.	పుట		సం.	పుట
అంటుబాహ్యం—కరుణామూల (క)	౪	౩౨౫	కృత్యవ్యవస్థ-శ్లోకము వేంకటేశాస్త్రి	౫	౩౯౬
అగ్రనాతన సామ్రాజ్యతత్వము—బారు గోవిందరావు	౪	౩౫౩	కొడవటిగంటి కుటుంబరావు గారి 'స్వగతం'—		
అనాథబాలిక—బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౫	౩౯౪	బుర్రా వేంకటసుబ్రహ్మణ్యం	౧	౩౩
ఆభాగ్యజీవి—విశ్వం (ప)	౩	౨౨౨	కోనమన్నుల భూపతి కండికుప్ప శాసనము—మల్లంపల్లి		
ఆంధ్రగద్యవాఙ్మయ పరిణామము—గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావు	౨	౯౯	సోమశేఖరశర్మ	౬	౫౫౫
ఆంధ్రగద్యవాఙ్మయ పరిణామము—గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావు	౩	౨౨౧	గిడుగు కాదు పిడుగు—నం హూరి బంగారయ్య	౪	౩౧౫
ఆంధ్రదేశమున యంత్రాలయ పరిశ్రమాభివృద్ధి—“రావు”	౨	౧౨౭	'గీతాలు'—విశ్వం (ప)	౪	౩౦౫
ఆంధ్రనాటకకళాపరివర్తన—వీలూరు	౧	౭౫	చాటువూ, తెలుచాటువూ—జి. వి. సుబ్బారావు (క)	౧	౪౧
ఆంధ్రపతాకము—కే. పద్మిరమణకవులు (ప)	౧	౨	శ్లో నిరూపణ—కొడవటిగంటి కుటుంబరావు (క)	౬	౫౪౧
ఆంధ్రభాషాపరిణామము—గిరిమెల్ల సత్యనారాయణ	౪	౩౫౯	చాయా సుందరి—జనమంచి కామేశ్వరరావు (గ)	౩	౨౪౧
ఆంధ్రవీర కంఠీరపుడు (కోడి రామమూర్తి)—			జయంతి సుభద్రాదేవిగారు, కీ. శే.	౪	౩౬౫
అస్తమయము—శ్రీ	౨	౧౭౮	జయలక్ష్మీబాయి, టి. టి. (భా. మ.)	౫	౪౫౨
ఆంధ్రుల గోత్రపరంపర—కొత్త భావయ్య చౌదరి	౧౨	౫౦౯	జిడుక్కన్నమూర్తి—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	౬	౫౨౫
ఆంధ్రుల పరిశ్రమలు: తెలుగుటాక వ్యాపారము—			జీలకఱ్ఱ: సింగినాదము—'కృష్ణకుమారి'	౧	౭౮
ఏ. వి. సీతారామయ్య	౫	౪౩౭	తాళ్లపాడుటూరి శాసనము—జీలటూరు వెంకటరమణయ్య, ముట్లూరు వెంకటరామయ్య	౨	౧౪౭
ఆంధ్రుల శిల్పకళానైపుణ్యము—బులుసు వెంకటేశ్వర్లు	౫	౪౨౨	తిక్కన గద్యరచన—కొవ్వడి రామం, శర్లమూడి		
ఆంధ్రులు—ఆయుర్వేదము—విశ్వాత్మ-ఆరాగ్య	౬	౫౦౧	నరసింహాశాస్త్రి	౪	౩౦౨
ఆనంట శారదాదేవి (భా. మ.)	౪	౩౭౦	తుదిమొక్కు—గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య	౫	౩౭౧
ఆనంకొండ వాఙ్మయము—వేంకటేశ్వర్లు	౬	౪౮౪	'తృణాంకణ విమర్శన' పరామర్శ—పంచాన్నల ఆది		
ఆనంద గోత్రజులు—నడ్డాది శ్రీరామచంద్రమూర్తి	౫	౩౯౯	నారాయణాశాస్త్రి	౩	౧౮౭
ఆవేదన (పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య)-గ. సు. (కల)	౧	౯౭	తెనుగురాణి—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	౪	౩౪౪
ఉత్తర నాశ్వరీయము—దేశరాజు వీరభద్రరావు (నా)	౫	౪౫౯	తెనుగు వ్యాకరణము—కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి	౬	౫౧౭
ఋగ్వేదము-విమానములు-మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	౧	౨౭	తెనుగుల్పి—విశ్వనాథ వెంకటేశ్వరులు (ప)	౪	౨౮౧
ఎరువులు—'వాసన్'	౩	౨౬౭	తెలుగుకన్నె—బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౨	౯౭
ఐంద్రజాలిక—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	౪	౨౯౦	తెలుగుచోడులు కమ్మవారే—కొత్త భావయ్య	౩	౨౫౫
కవిత్వతత్వవిచారము-అలంకారశాస్త్రము—			తెలుగులిపి సంస్కారము—గా. హరిసర్వోత్తమరావు	౬	
వేంకటేశ్వరులు	౩	౨౧౪	తేనె-తిళి—కొంపెల్లి లక్ష్మీనారాయణ	౬	
కాగితపు పాత్రలు-(గృహపరిశ్రమ)—కొ. స్వర్ణవల్లి	౩	౨౫౩	తోటమాలి నురవడు—కనుపల్లి వరలక్ష్మమ్మ (క)	౬	
కార్యనిర్వాహక న్యాయశాఖల విభజనము—			త్రిహాలము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణ (నా)	౧	
పంపొంగి రాక్షసరావు	౧	౫౯	"	౨	౧
కావ్యాలంకారమాణిషి-అలంకార ప్రకరణము—			"	౩	౨౮౯
బులుసు వెంకటరమణయ్య	౧	౯	"	౪	౨౯౧
కుజేరపుష్పకం—'శే. పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య	౧౨	౫౧౨	"	౫	౩౮౩
కుమారముగళం కన్య-సి. యం—(భా. మ.)	౫	౪౫౨	దీపలక్ష్మి—విశ్వనాథ వెంకటేశ్వరులు (ప)	౧	౩౯
కులయానందసారము—కే. శేషశర్మ	౬	౪౭౫	దేవీప్రసాద వారాయణరావు—పి. రామనాథశర్మ	౧	౭౪

సం.	పుట	సం.	పుట
దేశోద్ధారకుని జీవితప్రభావము—సన్నలగడ్డ సత్య నారాయణమూర్తి	3 ౨౫౯	భాషాభివృద్ధి - బడిపుస్తకములు—రె. వి. సుబ్బారాయ శాస్త్రి	౪ 333
నన్నదివ మహాత్మ్యము—చింతాదీక్షితులు (క)	3 ౨౬౯	భాషావిశేషములు—చెల్లశిల్ల వేంకటశాస్త్రి	౪ 3౧౧
నన్నయార్యుని నిరంకుశ ప్రయోగము	౨ ౧3౧	మంచుపాట—కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౬ ౨౧౬
నవ్యసాహిత్యానికి నియమా ల క్కరలేదా?—బులుసు వేంకటరమణయ్య	౫ ౪౨౪	మసూదయము—‘సంపత్’ (ప)	3 ౨౧౯
నా కళాపూర్ణోదయపరిష్కృత పాఠములు కొన్ని— మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి	౧ ౮౭	మల్లెవిల్లు—కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౫ ౪౫౧
నాగార్జునకొండ—రావిపాటి లక్ష్మీనారాయణ	౫ ౪3౪	మహాప్రస్థానము—శేషాద్రిరమణకవులు (ప)	౬ ౨౨3
నాగేశబాబు—బొడ్డు బాపిరాజు (ప)	౫ ౪౫౦	మాంసమును తిను మొక్కలు—గుమ్మలూరు సత్యనారాయణ	౬ ౨3౬
నాదివ—మల్లాది అవధాని (నా)	౬ ౪౮౭	మిసెస్ వి. కె. వల్మీరాఫ్, యప్టే—చింతాదీక్షితులు (క)	౨ ౧33
నా స్వతంత్రం—కొండవటిగంటి కుటుంబరావు	౨ ౧౭3	మీరాబాయి—తిరిగిండవేంకమాంబ—వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి	౬ ౨౭౭
పంతం—పద్మరాజు (క)	౫ ౪౨౭	మాడుగీతాలు—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (ప)	౨ ౧౭౨
పాతరగడ్డి—‘మూర్తి’	౫ ౪౪౨	‘లి’గాడు—కవికొండల వెంకటరావు (క)	౪ 33౮
పురాలోకము—గుడ్డిము వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము (ప)	౫ 3౮౨	వడ్డాది సుబ్బారాయడుగారు, కీ. శే.	౪ 3౬౫
పూర్వకవిప్రయోగ విశేషములు—మల్లాది సూర్య నారాయణశాస్త్రి	౫ ౪౧౫	వరూధిని—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	౪ ౨౮3
పెద్దజమిందారుగారి సన్న్యాసం—అక్కరాజు ఆంజనేయులు (క)	౨ ౧౬౬	“ “ “	౫ 3౭౪
పోసెను బూకోసు. తి. యం. సి. (భా. మ.)	౪ 3౭౦	వాస్మయం ఎవరికి?—ఎలమంచిలి వెంకటేశ్వరరావు	౫ ౪౦౧
ప్రహహితైకజీవి—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ	౫ ౪౬3	వితపోకడలు—వెంపటి నాగభూషణం (క)	౪ 3౦౬
ప్రపంచమండలి పుస్తకాగారములు—బండా వెంకటరత్నం	౬ ౫౭౧	వివాదగీతములు—శేషాద్రిరమణకవులు (ప)	౫ ౪౬౭
ప్రాకృతగాళ్లు మఱికొన్ని—రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ (ప)	౨ ౯౮	వీరాబాయి ప్రబోధము—గో. నరసింగరావు (ప)	౬ ౫5౪
ప్రాచీనాంగ్రకపులు: నాగుబాటి శేషనాగుడు— నిడుపవోలు వేంకటరావు	౧ ౨౬	వెన్నెలకడలి—కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౪ ౨౯౦
ప్రేమబంధం—కొల్లూరి రామమూర్తి (క)	౫ ౪౪౯	వేశ్యుగాను, సినీమానటిని—కవికొండల వేంకటరావు(క)౧	౭౦
ఫెడరల్ విధానము—చావలి వెంకటహనుమంతరావు	౫ ౪3౧	వ్యవసాయ ఋణవిమోచనశాసనము—గాడిచర్ల హరి సర్వోత్తమరావు	3 ౨౪౯
ఫ్రెట్ వర్క్: గృహపరిశ్రమ—కొ. స్వర్ణవల్లి	౨ ౧౬౪	శరచ్చంద్రచటర్జీ—అస్తమయము—కుం. న.	౨ ౧౭౯
నగర జలప్రళయము—అచంట లక్ష్మీనరసింహము	౧ ౬3	శాస్త్రోక్తరల యుద్దేశమేమి?—చెల్లశిల్ల వేంకటశాస్త్రి	౬ ౪౮౦
౦—పద్మరాజు (క)	3 ౨౪౨	శ్రీకృష్ణదేవరాయల రెండవ కళింగయుద్ధము— అడివి లక్ష్మీనరసింహారావు	౬ ౫౦౭
గిలులేనిజాతి చరిత్రలేని అనాగరకజాతి— వడ్డమన్నాటి కుటుంబరావు	౫ ౪౧౮	శ్రీ నాగేశ్వరరాయని తింగైకయము—పురాణం సూర్య నారాయణతీర్థులు (కే)	౫ ౪౬౧
గ్లౌడు—సన్నిధానం సూర్యనారాయణ శాస్త్రి (ప)	౫ 3౭౧	శ్రీ నాగేశ్వరరాయ స్మృతి—క్రొత్త భావయ్యచౌదరి (ప)	౫ ౪౬౬
గ, కే. (భా. మ.)	౫ ౪౫౨	శ్రీ పంతులుగారు—కోలవెన్ను రామకోటేశ్వరరావు	౫ ౪౫3
బ్రాహ్మణికం—వడ్డమన్నాటి కుటుంబరావు	౪ 3౧౮	సంక్షేపము—గుడ్డిము వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము (ప)	౨ ౧3౨
భగవద్గీత—కొండవటిగంటి కుటుంబరావు (క)	౫ ౪౮౯	సంగము—గుడ్డిము వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము (ప)	3 ౨౬౬
భగభూతి: నాటకకర్త—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	3 3	సప్తపదులు—బులుసు వేంకటరమణయ్య	3 ౨3౭
		పత్తర్చి మండలము—కొండవల్లి లక్ష్మీనారాయణ	౨ ౧౪౧
		‘సరిపడని సంగతులు’—‘శోభనరావు’	3 ౨౪౬

సం.	పుట
సర్వ సముదక్తి--'భిక్షుహృదయము' (ప)	౫ ౪౬౬
సింగి నాదం--శీలకర్మ 'చ'	౨ ౧౪౬
సిరిమాకళ--పద్మరాసు	౨ ౧౨౪
::	౪ ౩౨౨
సీమకుశ్లం నేరంజయ్యగు--మొసలికంటి సంజీవరావు	౪ ౩౪౩
సీరయ్య--శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు	౬ ౪౮౮
సుడిగాలి--కుందుర్తి నరసింహారావు (ప)	౩ ౨౪౫
న-ర్యుడు--వల్లూరి కాళిదాసు	౧ ౬౫
న మ-శేఖరశాస్త్రి--రాయసం వెంకటశివుడు (క)	౨ ౧౬౧
వైకల్యా--పల్లవపు విశ్వేశ్వరరావు (ప)	౫ ౪౪౯
స్మృతిగీతము--వేమరెడ్డి లక్ష్మీపతి (ప)	౫ ౩౭౧
స్వర్ణసునము--సామవేదం జానకిరామశర్మ (ప)	౫ ౪౬౬
పాంప--సూర్యుడు వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము (ప)	౪ ౩౩౧
హిందీ అశ్వలక్ష్మణభాష--గాడిచర్ల హరిసర్వో	౨ ౧౧౯
స్తమరావు	

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

కె. శే. కాళీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులు	
గారు--కేశవరావు	౫
త్రిశూలము--శ్రీ ప్రమోదకుమారచటర్జీ	౧
తొట్టుపాటు--టి. ధీమారావు	౨
శివాజి--కె. కన్నయ్యశాస్త్రి	౩
శంకరచండాలురు--అవధాని	౪
దేవదాసి--యస్. యం. చిట్టి	౫
స్మృతి తరంగము--కె. వి. నాథం	౬

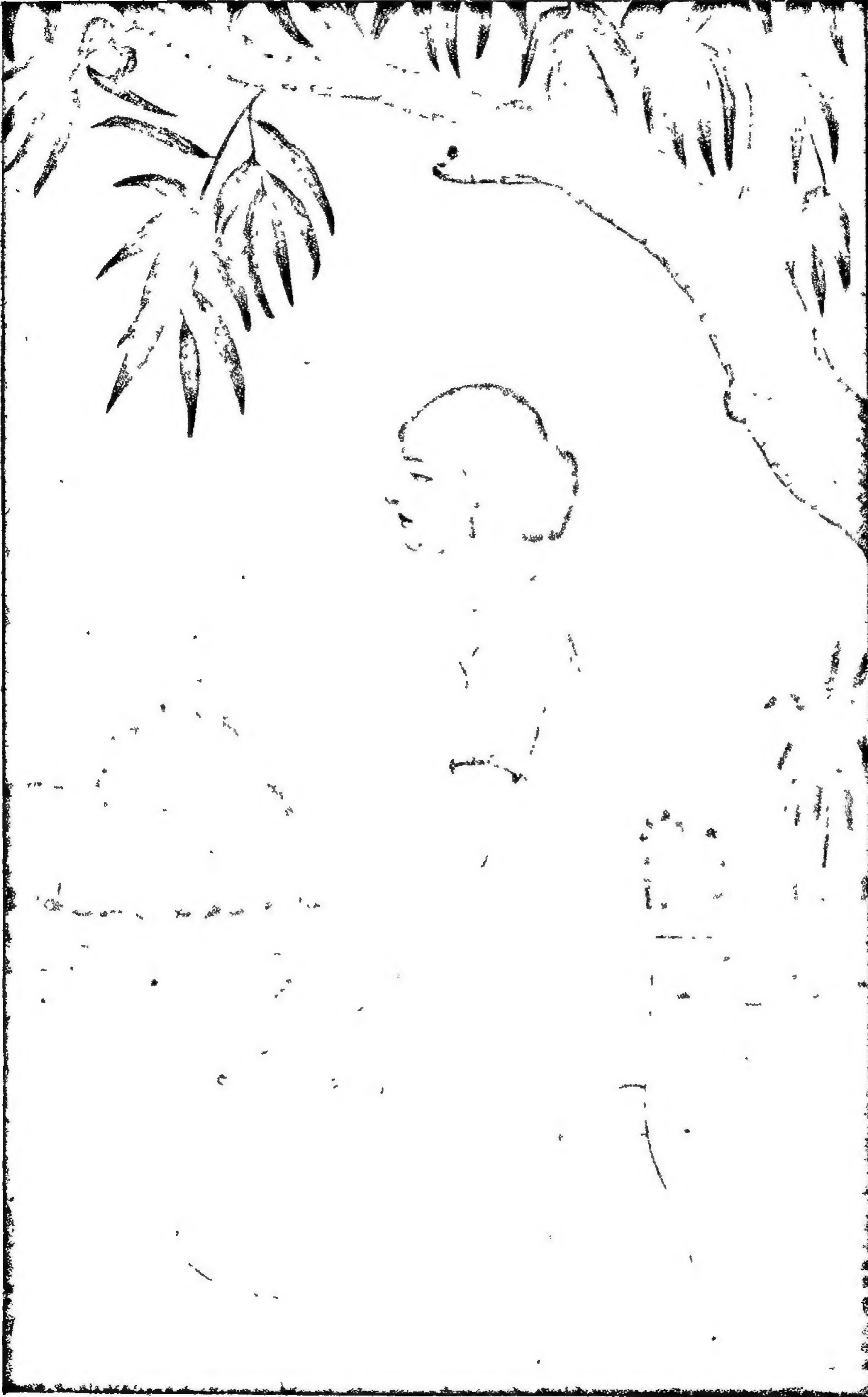
భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

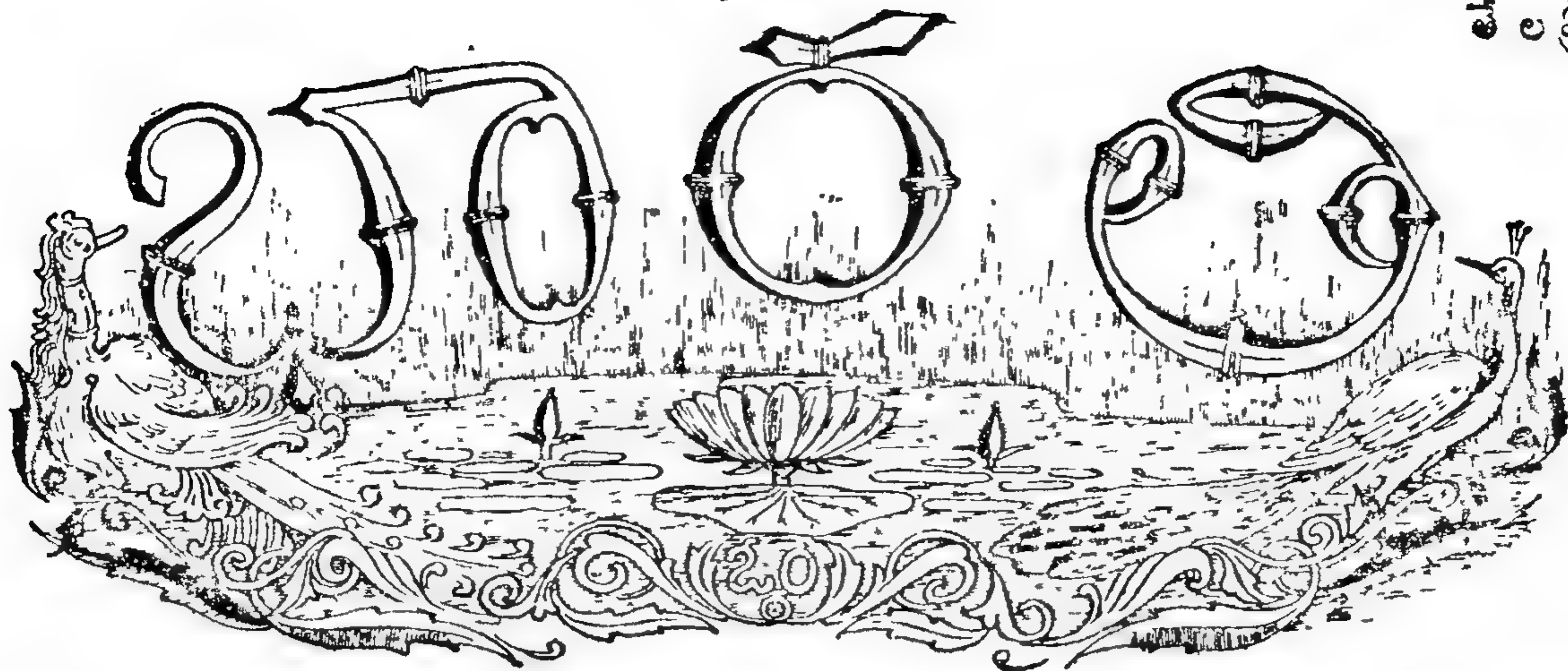
ఈక్రింది కనబరచిన సంబంధవారికి ఈనెల (1938 సం. మే నెల)లో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కను చందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ లేదీ అోపుగ సామ్యురానిచో సహజభాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వఱకు చందా దారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1938 సం. జూన్ 10-వ లేదని యు 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సామ్యు చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమ కీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవపరముగ దోచినచో మా కానిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట నావుదుము.

D 4. G 3. H 20, 22, 23, 57. J 1. K 8, 9, 10, 17, 20, 21. M 14.
N 8, 10. P 10, 12 13, 14, 29. R 9, 41. S 36, 25, 38, 39, 42, 44,
46, 48, 105, 110, 111, 113, 114, 135, 136. S 135 Old. V 14. Y 2.

473

సంపు. ౧గి

బహుధాన్య, జ్యేష్ఠమాసము (జూన్ 1938)

సంఖ్య ౬

కు వ ల యా నం ద సౌ ర ము

కే. శేషశర్మ

ప్రపంచమున గల పాంచభౌతికములైన వస్తువుల నెందరో గాంచుచున్నారు. ప్రకృతి సంతయును పలువురు పరికించుచున్నారు. కాని, సామాన్యముగ జనులందరును ప్రకృతి యొక్క భావ్యాస్వరూపమునందే విశ్రాంతు లగుచున్నారు. కవి యొకడు మాత్రము సార్వ జనీకమైన యా ప్రకృతిని చూచి, తత్వరూపమును మనస్సున ప్రతిఫలింపజేసికొని, పలు మరు భావించి, దానితత్వము నరసి, నిగూఢములైన భావములను ప్రపంచముపై వెదకెల్లు చున్నాడు. చూడుడు—

“కలిమి గల లోభికన్నను

విలసితమగు కేవల మేలు వితరణియైనా,
జలచెలమ మేల కాదా?

కులనిధి యంగోధికన్న గువ్వల చెన్నా”

గందరులేరు చెలమను, సముద్రమును
దినవారు. అందరకు నీ నిగూఢభావము

పరించినదా? కవి తన భావనామహిమచే

తియందు నిలిన మైన యీ తత్వమును

నింది ప్రజల “నా నా” ననిపించెను.

గదా

తిరిగి భావ్యప్రణేతల్ కవుల్”

గు. ఇట్టికవి యొనర్చిన ప్రకృతి

కావ్యము.

సామాన్యముగ ప్రకృతినిజూచినవారందరు దానియందు నిలిన మైన భావముల నేనిధముగ నెఱుంగజాలరో, అటులనే కావ్యమును జూచినవారందరు దానితత్వమును కనుగొనుటకు గూఢ చాలరు. అందులకుగూడ భావనాశక్తి యవసరము. అట్టిభావనాశక్తి దారిచూపు నవియే అలంకారశాస్త్రములు, కావ్యవిమోచనములు.

మన ఆంధ్రవాఙ్మయము పురాణకాలము నుండి సంస్కృతమునుండి మూలములను తెచ్చు కొనుచున్నది. పురాణములు, ఇతిహాసములు, గర్భములు, శాస్త్రములు, కావ్యములు— వేయెల, విజ్ఞానమంతయు దాననుండి దిగుమతియైనదే. మనకు ప్రకృతము కావలసినది కావ్యవిషయము.

కావ్యము లెప్పుడు సంస్కృతము ననుసరింపసాగెనో, అప్పుడు వానిలక్షణములుగూడ యాభావముండియే రావలసివచ్చెను. కావ్యాలంకారమారామణి, నరసభూషణీయము, ఆంధ్రదశరూపకము మొదలైన వన్నియు పై భావయందలి గ్రంథములకు తెలుగుచేతయని ఎల్లరకును తెల్లముగగా!

ఆతిగా సంస్కృతభాషలోనుండు లక్షణ గ్రంథములే తెలుగువేషముతో వెలువడినవి, నేటికి వెలువడుచున్నవి; వెలువడగలవు.

గీర్వాణభాషయందు ద్విధంతులకంటి పండితప్రకాంక్షలు విమర్శించివిమర్శించి, వాని ప్రతివాదఫలితముగ నిర్ధారించి, లక్షణముల నిరూపించిరి. అసిద్ధాంతివిషయములను అనాయాసముగ తెచ్చి, మన తెలుగుశాస్త్ర సలంకరించుట మౌను కాదు.

కాని సువ్యక్తములైన విషయముల గాంచియు, వాటిని తెలుగులోనికి మార్చుచు, మన లాక్షణికులు పరిగ పరిగించినచో, మహా యోకారణమునచో, సరియైన యర్థముల తెలుపుటయందు తబ్బిబ్బు లగుచున్నారు. కావ్యాలంకారమారామణి, నరసభూషణీయము మొదలైనవాటియందలి అనాచిత్యములు ఎల్లరెరిగినదే. సంస్కృతాలంకారగ్రంథములు చదివినవారలకు ఇవి చిగువులు నరిక మనుభవించుటయ. వాటియందలి దోషములు పరిగణించుట కిది యదనుగాదు.

సంస్కృతాలంకారగ్రంథముల కల్ల మేలి యలంకారమైనది చంద్రాలోకము. ఇక్కడ కుమించిన అలంకారగ్రంథములు చదివిన మహా పండితులకుగూడ స్ఫురణకు వచ్చునని చా

ద్రాలోకలక్షణములే. నూత్నమై సాంజైవ
లక్షణములతో ముద్దులొక్క ఉదాహరణము
లతో కూడియుండుటయే దాని మహత్వమును
కారణము. అప్పయ్యదీక్షితులు కువలయానం
దమును వ్యాఖ్యతో దానికి పెరుగు ట్టిరి.

వాటిసారమే బాలుసు వేంకటరమణ
య్యగారే రచింపబడిన కువలయానందసా
రము. దీనియందు చంద్రద్రాలోకలక్షణములు
అన్యూనాధికముగ, సామాన్యముగ గీతలతో
లిఖింపబడినవి. ప్రాచీనులవలె పద్యమంతయు
నొకలక్షణమునకై వడిలి, ఆనందరమలైన
పాల్లపదములతో పద్యము కనుపునింపక,
ఒకపద్యమునందే రెండుమూడు, నీసములయం
దైన ఐదు, ఆరు లక్షణములను కూడ నియంత్రి
చు వచ్చిరి.

లక్షణోదాహరణమునకే కావ్యము మార్ప
వలయునన్న సామాన్యముగ విద్యానాథుని
ప్రతాపరత్నయనాటకమువలె నీవకళ లేక,
చెక్కొమ్మవలె నుండును. అటుగాక
అప్పయ్యదీక్షితులమార్గమునే యనుసరించి,
సహజాలంకారవిరాజమానములైన ప్రాచీన
కావ్యముల నుండుపద్యముల నుదాహరించి,
కువలయానందసారస్వము నన్వర్థము గావించిరి.
ప్రాచీన కావ్యములలో నుదాహరణములు
దొరకకున్న స్వయముగ కువలయానందమును
తెలిసిందిరి.

వీరియచువాదము “లక్షణములయందు గాని,
లక్ష్యములయందు గాని మూలమునకు తీసి
పోను” అనికెప్పుడునుమాగు ఒకపద్యమును—
అందును తొలికద్యమును ఉదాహరించు
చున్నాను.

మూలము. “అమోకబరీ భార
భ్రమరీసుఖరీకృతః,
దూరీకరోయ దురితం
గౌరీచరణపంకజం”.

దేవతాస్త్రీలగు గౌరీదేవి పాదకమలము
నకు శిరంగుల వచ్చిరి. వారిశిరస్సులయం
దలి సౌగంధ్యమున కాంపడి, తొలచున్న
తేంట్లు ఆ గౌరీపాదకమలమును మురకొన్న
వట. దీనిచే “వారి కిబరీకరములకన్న గౌరీ
పాదపంకజము సౌరభ్యోభయముగల” దని

వ్యంగ్యము. అట్టి పాదకమలము పాపహర
మగుగాక యని దీనియర్థము.

దీనికి తెనుగు:
“పేల్చుటించుల పెన్నేరివేణితావి
కాంపడి క్రొలుతుమ్మెద యాలించు
గానమున మారుమోగెడి గౌరీపాద
పంకజము పాపహరమయి పరగుగాక.”

మూలార్థ మేమాత్రము మొక్కపోలేదు.
వ్యంగ్యమునకు బాధకలుగలేదు. “పెన్నేరి
వేణితావికాంపడి” యనుమాటచే కబరీభార
మునందు ప్రమరీకృత కారణము తెల్లమైనది.
మూలమందున్న యలంకారము మారలేదు.

చరణపంకజ మనుచోట, శుమ్మెదలు
ముసరుకొనుటకు కారణమగు సౌగంధ్య ముకీ
రందములకు ఆచుగుణముగ “చరణమపిపంక
జము” అని రూపకసమాసము నాక్రయించి
పంకజమునకు ప్రాధాన్య మీయవలయును.
అట్టికమలము స్వయముగ దురితమోకరణ
మునం దసమర్థము. గౌరీ-పాదమునకుగదా
ఆ సామర్థ్యము గలదు ! దానిచే గాఢలసినపని
పంకజముచే నెఱవేరునా? కాన పంకజము
నకు గౌరీపాదతాదాత్మ్య మవసరము. కాన
పరిణామాలంకారము మూలానుకృతుల
యందు రెంటును సమానము.

“స్తనాదీనాం ద్విత్వావిస్తా జాతిః ప్రాగేవ
ణ” అని వామన-బ్రహ్మ. స్తనములు, కన్నులు,
మొదలగునవి యేకవచనమున ప్రయోగింప
గూడ వని తత్పర్యము. నీకానికి నమ
స్కార ముట మరియు ననుచితముగదా!

“గౌరీచరణపంకజం” అనుటచే, ఈ ఏక
వచనముతో దోషము లేకుండుటయేగాదు,
వాచ్యమునకు విషయముగాని గొప్పయర్థ
మును తెలియవచ్చుచున్నది.

దేవతాస్త్రీలు గౌరీపాదమునకుమాత్రము
నమస్కరించినట్లు వాచ్యమున్నది. కాని
దంపతుల గుర్తునని నమస్కరించినట్లు కవి
భావము. ఒక్కపాదమునకు నమస్కరించుట
ఎట్లు? మరొకదానికి విడుచుట ఎట్లు? కాన
గౌరీ కొక్కటేపాద మున్నట్లుంగీకరించవల
యును. అగ్గనాదీశ్వరదశయందు పార్వతి శంక

రనినామే నైసపుడుగదా ఒక్కటేపాద
ముందుట! అట్టివాదమునకు వందనముచే అత
ర్కితమైన శివపాదవందనము గూడ దేవతా
స్త్రీలకు సిద్ధించుచున్నది. అట్టిదేవతలనతుల
నొందు ప్రాచీనదంపతులస్తుతి గ్రంథాదిని ఏక
వచనముచే కవికి సిద్ధించుచున్నది. ఈ సారస్వ
మంతయు “పాదపంకజము పాపహర మయి
పరగుగాక” అను ననువాదమునందును విడి
పోకయున్నది. ఈ కీతి మూలసారస్వము
చెనక గ్రంథమంతయు రమణీయముగ నుండు
న ట్లేర్చిపూర్చిరి. కాని—

“ఏచ్చితేనియుఁ దప్పండు తేరికైన
ధర్మమే, భ్రాంతి పురుషుల ధర్మమగుట.”

అన్నట్లు అపరిశీలితములు, అసమీక్షిత
ములుమూలముగా, కొన్నిదోషములు దీని
యందు సంక్రమించినవి. ఈ పాత్రమును విద్వ
త్పక్షకు పాత్యగ్రంథముగగూడ నెలకొల్పిరి
గాన, పాఠకులు ఆదోషముల సంస్కరించు
కొనుటకు సహాయపడుటకుగానే యీవ్యాస
మును వ్రాయుచుంటిని. పుగ్గోభాగిత్వ మనక
పాఠకులు దీనిని కైకొందు రని భావించు
చున్నాను.

ఉల్లేఖము :

మా. “ఏకేన బహుధోఽల్లేఖో ప్యసౌ విష
యభేదతః, గురు ర్వచ స్వర్ణరూపయం కీర్తా
భీష్మ శృణోసనే”. గృహీతృభేదము లేకు
న్నచు, విషయభేదముచే ననేకవిధముల నుల్లే
ఖించుట (విషయాకరించుట) ఉల్లేఖము. మా
టల విషయముచ బృహస్పతి, కీర్తివిషయమున
ఆర్జునుడు, సుర్విషయమున భీష్ము డిరాజు
అని లక్షణోదాహరణములు.

“పెక్కుగతుల నుల్లేఖము, నొక్క
యొకదానఁ గూర్చ నుల్లేఖ మగుట”
లక్షణము చెప్పి,

“మనఃకమంత్రఃకోషములు,
మన్మథునానతిమాట, లిం
తనయవిహారహాసములు,
దర్పకునార్పుటెలుంగు
మృశిచదువుల మనోధవని
మోహనగీతు, లకంగచ

నములు నెల్లదిక్కులఁ జె

లంగ మదోత్కటకోకిలధ్వనుల్”

“ఇట మదోత్కటకోకిలధ్వనులు మన్మథుని మంత్రఘోషములుగను, ఆనతిమాటలు గను, మన్మథుని విహారహాసములుగను, దర్పకు టెలుంగులుగను, మదనుని చదువులుగను, మోహనగీతులుగను ఒక్కనిచే నుల్లేఖింపబడినవి. ఆయుల్లేఖించినవాడు కవి” అని సమన్వయించిరి. మూలమున విషయభేదము నాశ్రయించి లక్షణము ఉదాహరణము నుండగా పిరులక్షణమున “విషయభేద”మనుమాట త్రోసిపెడిరి.

మదోత్కటకోకిలధ్వనుల మన్మథునిమంత్రఘోషములు మొదలైవాటినిగా నుల్లేఖించెననిరి. ఇచట “సేవిషయమున” ననునది అసలే చెప్పబడలేదు. “కామోద్దీపకత్వమున” నను నొక్క విషయమైనను తెచ్చిపెట్టుకొనవలసినదిగా నున్నది. కానలక్షణమునకు విరుద్ధము

అక్రమాతిశయోక్తి:—

“అక్రమంబగు కార్యమును హేతువు నొక్కసారి జెప్ప” అని లక్షణము వ్రాసిరి. “ఒక్కసారి జెప్ప” డ మన నేమి? ఒక్కసారి కార్యకారణవాచకపదముల నెట్లు చెప్పవలగును? జేపచే కొన్నిచోట్ల చెప్ప వీలైన కావచ్చు ననుకొనుడు. అది స్వాభిప్రాయము గాదు. మూలార్థమునుగాదు. కాన కార్యకారణములను “ఒక్కసారి జెప్ప” “ఒకేవాక్యమున జెప్ప” అని యర్థముచున్నది. అట్లైన,

“హేతో శ్చేతుమతా సార్థం వర్ణనం శేతా రుచ్యతే.”

కారణమును కార్యముతోడ చెప్పడము హేత్వలంకృతి అని హేత్వలంకారముగదాయును!

మూల మెట్లున్నదో చూడెదముగాక.

“అక్రమాతిశయోక్తి స్సన్య తస్మాత్సే హేతుకార్యయోః” అనియున్నది.

కార్యకారణములకు సహత్వము = సమకాలికత్వము అనిచంద్రిక. కారణము కార్యమునకన్న పూర్వకాలముం దుండవలయును. అటుగాక, కార్యకారణములకు ఏక

కాలికత్వము వర్తించుట అంగులవై, క్రియశీఘ్రముగ నెఱవేరిన దని తెల్పుచున్నది. ఈ అర్థము “కార్యమును హేతువు నొక్కసారి జెప్ప” అనుటచే రాదు.

“కార్యమును కారణమును ఒక్కసారియైనట్లు చెప్ప” అని అనవలయును. కాన లక్షణము సరిగలేదు. ఇక మదాహరణమును పరికింతము.

“పాతజ్జూడిన రిపునేన పాతజ్జూడు.

వింటికొఱగిన రిపురాజ వింటికొను.”

అని. “శత్రువుల బాణములచే గొట్టినవిదప వారు వింటికొఱగుట లోకసిద్ధి. కాని, ఇచట రాజు వింటికొఱగిననే రిపురాజి మరణించెనని రెండుపను లొక్కసారి జరిగెట్లు (అనగా క్రమములేక) వర్ణింపబడినది. కావున నిది అక్రమాతిశయోక్తి” అని సమన్వయించిరి.

ఇందు కార్యకారణము లొక్కసారి జరిగినట్లు వర్ణింపబడినవియ? అని విచారించవలయును.

బాణముచే గొట్టుట కారణము. వింటికొఱకసమనకు ఒఱగుట కార్యముగదా! “బాణములచేగొట్టిన శత్రువులు వింటికొను” యన్న కార్యకారణము లొక్కసారి జరిగినట్లు కాదని వారే యొప్పికొనిరి. ఒప్పుకొనవలసినదియును.

“ఉన్నకలపిన వర్ణంబులు భవద్భావశతృక్తవద్ధంబులం దను” (బాలవ్యా.) అని విధించిరి. “తెలుగున భూతకాలమున నొక్క కము కలుగుననిభావము” అని సార్థప్రకాశిక. “బాణమునగొట్టిన” అనుదానికి కార్యపూర్వవృత్తిత్వము సిద్ధించినట్లే, వింటికొఱగిన యనుదానికిగూడ ఆనొకకముతనే సిద్ధించుచున్నది. కాని కార్యకారణములకు ఏకకాలికత్వము సిద్ధించలేదు. అట్టియెడ “రెండుపను లొకసారి జరిగినట్లు వర్ణింపబడినవి” అనుట సరిగలేదు. ఏకకాలికత్వము సిద్ధించలేదుగాకనే యిది అక్రమాతిశయోక్తి కాబాలభు.

మూలదాహరణ మెట్లున్నదో యిందుక పరికింతము.

“కలింగంబు సమం చేప

జ్యోం శరాశ్చ పరాశ్చ.”

(రాజా! నీ బాణములు, శత్రువులను (సమం) ఒక్కజేసారి (జ్యోం) అల్లెతాటిని భూమిని తాకుచున్నారు.)

ఇచట “సమం” అనుపదముతోకార్యకారణము లొక్కసారిజరిగినట్లు తెల్పుచున్నాము. దానికి తోనట్లు “జ్యోం” అనుపదమును ప్రస్తావించిన ప్రయోగించుట యెంతయు రమణీయమై, “అల్లెతాటిని, భూమిని, అని రెండు పదములచే నుచ్చరించువ్యవధానముగూడలేనంత శీఘ్రముగ భూపతనము జరిగినజేమో” యని అనిపించుచున్నది. “వింటికొఱగిన” యనుదాని యందు “సమం” అనునట్టిపదము లేదు. కాన అక్రమాతిశయోక్తి కాదు. “జ్యోం” అను పదమువలె “వింటికొ” అనుపదముగూడ సిద్ధమైవదిగా, నిచటగూడ నాయలంకారముండవచ్చునని వారియూహ రేమో! మఱి యిచట నేమియలంకార మన్న—

—వునకు బాణముచే కొట్టుటగాని వింటికొఱగుట కారణము కాదు. అది కారణమువకింకను ప్రయత్నమే. కారణప్రయత్నమునందే కార్యము జరిగినట్లు వర్ణింపబడినది; కాన ఇది చపలాతిశయోక్తి.

“చపలాతిశయోక్తిస్సన్య శాగ్ధ్యేహేతుప్రసక్తిశ్చ.” అని లక్షణము. “యాస్యా మీ త్యుదితే రన్వ్యా వలయోఽధన ద్యూతా” అని యుదాహరణము.

చపలాతిశయోక్తి :

“మన్మథానలతాపంబు మాన్మ వేడి జెందయును జేర్చు బూనుకెందమ్మివిరులు వెలచినిట్టాగ్గుగాడ్పుల చెచ్చ దాడి (?) జెరసి యత్రోవమర్మము లయ్యె.”

అని సహాతిశయోక్తి నుకాహించిరి. “పూవులు వాడిపోవుటకు హృదయముపై నుట కారణము. అదిలేక హృదయము నుండి వెల్వడిన కుర్పలచేతనే అవి పుష్కిరించినవి” గాన కారణప్రసక్తి మూత్రముచేతనే కార్యమువర్తించుటచే చపలాతిశయోక్తి.” అని కిరీసమన్వయము.

ఎట్లుచెప్పటంబు రివైచట్లు తోచదు. కుర్పలకి తగిలియేగదా యని వి.పి.కించుట.

పుష్కలకారణమేయున్నదియే కారణపన
క్షిమాత్రమని యెట్లు చెప్పనగును?

“ఉర్వలవేడి కారణముగాదు. హృదయ
ముపై నైచుటయే వాడుటకు కారణము”
అనియెదరా?

అదిహృత మెట్లు కారణము కాగలదు?
నిష్పన్నబెట్టుట ఎండనైచుటగదా శుష్కించు
టకు కారణము? హృదయనిధానము కారణ
ముననా?

“అంతయొక్కవతాప మున్నదని తెలియ
జేయుటకుగాను హృదయనిధానము శోషణ
కారణ మనియెదరా?

దానినుండి వెల్వడినయూర్పే ఆపనిజేసెనన
మరియు తాపాతిశయము వ్యంగ్యము కాగల
దుగదా! అతిశయోక్తిగా చెప్పట రెంటును
సమమే: కాన నది చపలాతిశయోక్తి కుదా
హృతి కాజాలదు.

మఱి, “అనిష్టస్యా ప్యవృత్తిశ్చ తదిష్టార్థ
సముద్యమాత్”. తనయభిప్సితము నెఱవేరకుం
డుటగాక, పైన ననిష్టము గూడ దాపురించు
ట విషమాలంకారము” అనిరి.

తాపశాంతిజేయబోయిన విరులకు అభిష్ట
ము నెఱవేర్చుట గల్గలేదుగదా! పైగా తమకే
శోషణమును అనిష్టముగూడ ప్రాప్తించినది:
కాన విషమాలంకారము.

ప్రతివస్తూపము :

“సదృశవాక్యార్థములకై కృత్య సంఘటనము
నయిన నది ప్రతివస్తూపమయగు కృతుల”

అని “ప్రతివస్తూపముకు లక్షణ” మనిరి.
సదృశవాక్యార్థములకు వికృత్యసంఘటనము ప్రతి
వస్తూపము ఎట్లు కాగలదు?

వాక్యార్థముల కైకృత్యసంఘటన మున్న
“యద్దాతు స్సామ్యతా నేయం
పూర్ణేందో రకలంకతా.”

అనునదిగదా! అట్లయిన నది నిదర్శనగాని
ప్రతివస్తూపము యెట్లు గానోపు? “వాక్యార్థ
యో సదృశయో రైక్యారోపో నిదర్శనా.”
అని లక్షణము.

కాని ఉదాహరణ మేమిచ్చిరో చూతము.

“మందారమకరంచ మాధుర్యమువడలు
మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీ వీచికలఁ దూగు
రాయంచచనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిల సేరుసే కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికా స్ఫురితచకోరకం
బరుగునే సాంద్రనీహారములకు.”

అని యుదాహరించి, “ఇచ్చట వాక్యము
లన్నిటియందును “ఏగకుండుట” ధర్మమొక్క
టియే, అని నిరూపించబడినది: కావున
“ప్రతివస్తూపము” అని సమన్వయించిరి. లక్ష
ణము చెప్పిన దొకటి సమన్వయము చేసిన
దొకటి. ముందువెనుకలు చూడలేదు.

మూలము పరికింతము.

“వాక్యయో రేకసామాన్యే ప్రతివస్తూప
మా మతా” అనిలక్షణము. “ఉపమానోపమే
య వాక్యయో రేకః సమానో ధర్మః పృథక్
నిర్దిశ్యతే” అని వ్యాఖ్య. ఉపమానోపమేయ
వాక్యములయందు ప్రత్యేకముగసమానధర్మము
భిన్నపదములచే నిర్దేశించుట ప్రతివస్తూపము
అనికాని, సదృశవాక్యార్థముల కైకృత్యసంఘ
టన కాదు. అందుచే లక్షణమును పరిష్క
రించవలెను.

వ్యతిరేకము:

చెలఁగు వ్యతిరేకమగుచు విశేషమున్న
వర్ణ్యము నవర్ణ్యమునకంటె వర్ణనమున

అని లక్షణము. విశేషము, ఉన్న, వర్ణ్య
ము, ను, అవర్ణ్యమునకంటె, అనిగదా పద
చ్ఛేదము! ఇచ్చట ‘ఉన్న’ అనుధాతువునకు
కర్తయేది? విశేషము అను ప్రకాశాంతమున
కన్వయ మెచ్చటికి?

‘ఉన్న’ అనునది ధాతుజవిశేషణ మని
పోవుచున్న అనునదివోలె, ‘వర్ణ్యమున’కు
విశేషణ మందమన్న, ‘విశేషము’ అనునది
ధాతువు గాదుగదా! వారు సమన్వయమున
“వర్ణ్యమునందు విశేషమున్న” అని వివరిం
చిరి. లక్షణమున ప్రథమ - వివరణమున సప్త
మియైనది. యథావస్తుగా నన్వయము కుదర

దనిగదా దానిభావము. కాన లక్షణమందలి
ప్రథమ కన్వయమెట్లొ?

అతగ్గుణము

“అతగ్గుణంబయి వెలయు వన్యసంగతి
దానిగుణము పాసంగకున్న”

అని లక్షణము చెప్పిరి.

కరతలపీడనంబువను

కందనిచక్కని పూలచెండ్లక

పురమున దూపు నేపుచెడి

పోవని పచ్చని నిమ్మపండ్లు మేల్

పరిమళసంపదం గలిగి

వర్ణిలు బంగరుగిండ్లు నీకు నే

పరమతపంబునం గలిగె?

ప్రాయముచే ననుకొందు) గోమఠి.

“ఇచ్చట కరతలపీడనాదులచే పూలచెండ్లు
మొదలగునవి కందిపోవుట మొదలగుగుణములు
గలవి కావలసినవి. అట్టిగుణములు గలుగలేదని
వర్ణించుటకొబట్టి ఇది అతగ్గుణము” అని
సమన్వయించిరి.

కాని, అనుబంధమునందు “అతగ్గుణతగ్గుణా
లంకార లక్షణములయందలి గుణశబ్దము రూప
రసగంధాది గుణపరము. అవట నొకదానిగుణ
ముచే వేరొకదానికి తాద్రూప్యము వివక్షింప
బడియుండును.” అని ఉల్లాసావజ్ఞాకృతుల
కన్న భేదమును నిరూపించిరి.

కాని తాము మును పుదాహరణ మెట్టి
దిచ్చియుండిరో ఒకపరి సింహావలోకనము
చేసియుండిన బాగుండెడిది.

“కరతలపీడనంబునను కందనిచక్కనిపూల
చెండ్లు” అనుచో కందనము పూలచెండ్లకు
రాలేదట. అది దేనిగుణము? కరతలము
గుణమా? తద్రూపత్వము చెండ్లకు రాలేదని
చెప్పటకు? అట్లులే “రూపు నేపు చెడి
పోవుట కప్పరము” గుణముగాదు: కాన
అభిప్రేతరిత్యము లక్ష్యమున లేదనుట
స్పష్టము.

మూలమందలియుదాహరణ పరికింతము.

“చిరంరాగిణిమచ్చిజే నిహితాపి నరజ్యనే”

ఇచ్చట రాగము ఎరువు - ఆనురాగము
చిత్తముమొక్కధర్మము. అట్టిచిత్తమున నెంత

చేపుంచినను, నాయక రక్త కాళే దని,
“అత్యుగంబు వెలయు నవ్యసంగతి దానిగుణ
ము పాసంగకున్న” అమలక్షణము సమర్పిత
మగుచున్నది. అది తెలుగున కొంతవర్ధిది.

దీపకము :

“సండిశుండు శూరపరుడును పరులసేవ
యందు దిట్టతనము నందువాడు
స్వర్ణపుష్పయైన వసుధను కోయగా
నందితగతి మది దలంచుచుండు.”

అనుపద్యమున “ఇచ్చట సర్వము లొలుత
ప్రస్తుతమునను ఆపై నప్రస్తుతమునను సమన్వ
యింపలేదు. ప్రస్తుతాప్రస్తుతములయం
దొక్కసారియే యన్వయించుచున్నది. కావున,
నిది దీపకోదాహరణము కాజాలజేమో?” అని
చెప్పబోవు సమాధానమునకు శంక నుపక్షేపిం
చిరి.

మూలమున నున్న శంకాసమాధానములను
తెనిగించుట యుక్తమేగాని—మూలమందు
శంక కవకాశ మున్నట్లు తెలుగున లేదు.
చూడుడు—

“మదేన భౌతికలభఃప్రతాపేనమహీపతిః”
అనిమూలము. క్రియాపదము ఏకవచనాంతము
గాన ప్రకృతమునందు ప్రత్యేకముగ నన్వ
యించి, ఆవృత్తిచే పిమ్మట నప్రకృతము
నం దన్వయించుచున్నది.

“మణిశ్యాణోష్ణోఽమరవిజయీ హేతిదళితో
మదక్షిణో నాగః శరది సరిత శ్యానపులినాః,
కలూషేషశృండ్రః సురతమృదిత బాలవనితా
తనిమ్నా శోభంతే గలితవిధవాశ్చార్ధిషునృపాః”

అనుకువలయానందోదాహరణమునను ప్రస
మమున “శోభంతే” యనుక్రియ “నృపా”
అను ప్రకృతమం దన్వయించి ఆవృత్తములచే
నప్రకృతములయం దన్వయించుచున్నది : కాన
నచ్చట శంకావకాశము గలదు. కాని,

“వాసనలేనికొలు, నిశ్చ
వగములేనిపురంబు, నిశ్చ
శ్వాసములేనిభావ్య, నూ
వంతుడుగాని కుమారుడుకొ, సవ
భ్యాసములేనివిద్య, పరి
హాసప్రసంగము లేనివాక్యముకొ,
గ్రాసములేనికొల్లు కొలి
గానివి పెమ్మయనింగణిమణి.”

అనుపద్యమున “కొనిగానివి” అనుసర్పక
ప్రస్తుతాప్రస్తుతముల యన్నిటియందును నొ
క్కసారియే “పంకితుండు” ఇత్యాది పద్యము
నందువలెనే అన్వయించుచున్నది. అట్టితటి
దానియందు పూర్వము సమన్వయమైన లగ
ణమునకు మరల నిట్టిశంకకు అవకాశ మెక్క
డిది.

ప్రస్తుతాంకురము :

ప్రస్తుతం బొకప్రస్తుతాంధంబు లుప
ప్రస్తుతాంకురసంజ్ఞచే బరనుచుండు.
“నైమరమా యుపమద్దమింపలర నోర్పు
పుష్పలతగూడి సౌఖ్యము పొందవలయు.
చాల నరజస్క నవమల్లికాప్రసూన
కళిక నేలనె చెలువు వకాలమునను.”
“కళికనేలర” యనుట యుక్తము.

“ఈపద్యమున నన్యూపదేశధ్వని యని
లోచనకారుడు.” అనినవ నుద్దాహర్యులంతటి
వారు ఇట్టిదానిని ధ్వని యని యనగా, దాని
నలంకారమని నిరూపించుటకు ఎట్టిప్రబలమైన
కారణము గావలయుకో యోచింపడు.

అప్యయ్యదీక్షితులు మూలమున నీశంకకు
సమాధానము చిత్రమోహంసయందు చూచు
కొమ్మనిరి. చిత్రమోహంస యంతవరకు
లేదాయె. అట్టిదో నిట్టి చిక్కునకు ఒక్క
మాటతో సమాధానము చెప్పినట్లు భావించుట
యుక్తముగా లోచదు.

దీనికి పోసమాధాన మరయువము.

“ఇచ్చట స్పృహవృత్తంతము ప్రస్తుతమే
యైనను, కోరిన ముఖ్యవృత్తంతము కాదుక
సంబంధమైన దగుటచేత, ఇచ్చట స్పృహవృత్తం
తము మాత్రమే చెప్పగలదని యొందిక, కా
ముకవృత్తంతమునుగూడ చెప్పు నచుట
యుక్తము. కావున నిదియుగూడ నలంకారమే
యగును. కాని ధ్వని కాజాలదని చెప్పిరి
అశ్చేద—

“నిష్కామన్యూపానందనం ప్రసత్తిలం నిగు
క్తరాగోధకో నేత్రే మార మనంజనే పులితా!
తిన్వీ తిజేయం రిహ, మిన్యావాదిరి, నూని
బాం, వజుస్యాఽజ్ఞాతః దాగమే నాం చ్చా
తు మితో గణాని నప్రసత్తి స్యా మస్యాతి
కం.” అను ఆలంకారికలచే ధ్వనిగా అంగీ
కరింప బడినదానియందుగూడ, కోరిన ధ్వని
వృత్తంతము “మాణికోపాలంభము” అభి
నేయము గావలసివచ్చును.

“శయితా విగ్రహే ప్యోశ్వరా సఖ కర్తు
మహోమహోరథాక, దయిత దయితాననాం
బాజం దిరవిలన్నయనా నికళితే” ఇత్యాది
కావ్యములయందు రసాదులు కోరిన ముఖ్య
వృత్తంతములుగా నివర్ణియూ ప్రస్తుతం
కురములు గావలసివచ్చును : కలెన నీసమా
ధానము శంకానిరాసకము కాజాలదు.

ఇప్పుడంకకు సమాధానము చెప్పబూను
కొనుట క్లాఘనీయాంశమే, గాని, ఏదోయొక
సమాధానము చెప్పినా మని వాటిజేయుట
కన్న శంకనే యుపవసించుకుండుం యుక్తము.

దీనికి రసగంగాధరమున ప్రస్తుతప్రశం
యందు శంకాసమాధానము లున్నవి. అని ని
గించుట యొకతియు రమణయము.

ఇట్టిరెగసలు కొన్ని కువలయానందసార
మున కనబడుచున్నవి. మగుముద్రామేనందు
వాటిని సరిపుచ్చుకొనియెదరను యూహ
గూడ నాన్యాయమునకు కాకగలదు.

శాస్త్రప్రాప్తిని అనిష్టనివృత్తిని
శాస్త్రప్రాప్తిని నేర్చుకుని వాటిని ఆచరణ
లించే పనులను ఆచరించవలసి వుంటుంది.
యిష్ట మనగా, యీ లోకమందుమాత్రమే తా
త్కాలికంగామాత్రమే సుఖాన్ని కలిగించేదిగా
వుండకూడదు. యిక్కడ వుండే కించిష్టలైన అధి
కారులకేకాక ఆలోకంలో వుండే సర్వజ్ఞులైన అధి
కారులకూడా జవాబు చెప్పడానికి ప్రతిమను
ష్యుడున్నా ఆర్జునుడుగా వుండాలనే వుద్దేశ
శంతో ఋషులు కొన్ని శాస్త్రాలు యేర్ప
రించుచున్నారు. వాళ్ల ప్రకారం సంచరించ
వలసి వచ్చే వానివల్లగా వుండేమాట
సత్యం. అందుచేత వీలైనంతవఱకు ఆచరిస్తూ
వీలుకానివాళ్లకు 'అయ్యో! అతిక్రమిస్తూ వు
న్నాంగదా!' అని పశ్చాత్తాపాన్ని పొందుతూ
కాలక్షేపం చేసేవారే చాలామంది. యిప్పుడు
అప్రశ్నార్థి పానికి అవకాశం లేకుండా అవ
స్థి సదానారాణి అని కొందఱు కొన్నిసూ
త్రాలు దేర్చుచుండగి ప్రయత్నిస్తూ వున్నా
రు. యీ ప్రయత్నం అభివృద్ధినియే 'కానియిది
సక్రమంగా ఆగూ ఆచారాలను పూర్తిగా
ఆచరించేవా వరేనా శిష్యుత్వాలంలో
పుట్టేయెడల వారిప్రవృత్తిని భంగించేది కాక
మానదు. సదానారానికి కట్టుబాట్లుండవలసి
వస్తుంది గాని గుణగారానికి కట్టుబాట్లతో
అవధగ వేయవలసి వుండదు. దొంగతనం, వ్యభిచారం,
బురుగులు తెగజేయుట, మాటసాక్ష్యము, తా
గుడు, జూదము యీమొదలైనవాటికి శాస్త్రా
ధారం వుండ నక్కరలేదు.

శ్లో. "లోకే వ్యవాయామిషమద్యసేవా
జంతోస్తు నిత్యా నహి తత్ర చోదనా,
వ్యవర్థితీ ప్రత్ర....."

యీ శ్లోకంలో నేను పైని పదాహరించిన
వాళ్లలో కొన్నిటినిమాత్రమే పుదాహరించి
నవ్వటానికి తక్కినవి వ్రపలక్షణతయా వ్యాఖ్యా
నం చేసుకోవడానికి అభ్యంతరం లేదు. శ్లో
కంలో వున్న—(1) శ్రీ పురుషసాంగత్య
మున్నూ, (2) మాంసభక్షణమున్నూ, (3)
మద్యపానమున్నూ కూడా నింద్యములే అయి
ననుచున్నాగా లేకుండా చేయడం అప్పటి
శాస్త్రకర్తలకు అసాధ్యంగా కనపడి కొంత
వ్యవధి దేర్చుచు అప్రకారం ప్రకరించ
డం యువాహులోకసమ్మత మని భావించి

శాస్త్రకర్తల యుద్దేశ మేమి?

ప్రతిపక్ష వేంకటేశాశ్రమి

వున్నారు. అందులో వున్న వివాహానికి
యేర్పఱచిన కట్టుబాట్లు యిక్కడ వివరించ
నక్కరలేదు. ఆకట్టుబాట్లకు భిన్నంగా
యిప్పటివారు కొన్ని కొత్తోపాలు శోధిం
తూ వున్నారు. యొక్కవకులంవారి కన్య
కకు తొక్కవకులంవారివరులను పనికిరాఁడని
యెన్నో సందర్భాలు కలుగుతాయి. (అను
లోమ వివాహాలుకూడా పూర్వపుగ్రంథాల్లో
తప్ప యిప్పుడు లేనేలేవు.) దాన్ని యిప్పటి
వారిలో ప్రముఖులైనవారు వుపన్యాసరూపం
గానే కాక ఆచరణరూపంగా కూడా అమలు
జేస్తే "మీ రందఱూ యీలా ప్రవర్తించండి"
అని చాటించుచున్నారు. వారికి యేర్పరిం
గాని ప్రమాణకోటిలో చేరదు. అగ్రవా
చరినా యేకాంతభాగమో చేరుతుందిగాని
పూర్తిగా చేరదు. వల్లశ్రమాచారాలనుగూర్చి
వారు పూర్తిగా విశ్వసింపరు. వీట్లకు యేర్పఱ
చిన నియమాలు చాలా చిక్కుగా వున్న
మాట సత్యం. కాని వివాహవిషయంలో సర్వ
వివాహ మనేది యేభాతినానికికాని అంతగాని
కొంతగాని చాఢించేది కాదు. కాకపోయినా
దాన్నికూడా గున్నచుట్టడానికి ముఠలు
జేర్చారు. "వల్లశ్రమాచారాలు యిటీవల కల్పి
తమైనాయి కాని మొట్టమొదటినుంచి లేనేలే"
వంటూ వకవాదం భగవద్గీతలో "చాతు
ర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం" అని సృష్టంగా శ్రీ
కృష్ణభగవానుడు—సృష్టం అని చెప్పినప్పటికీ
వారు దాన్ని విశ్వసించనే విశ్వసించరు. ఆ
విశ్వసించనివారు శోక్తేతోపాలు సామాన్య
లోకానికి యెంతో ప్రీతిగా కనపడతాయి.
విశ్వసించి వల్లశ్రమాచారాలు అనాదిగానే
వున్నాయి అనుకొనేవారు సంచరించే సంచ

రంగామాదా బుద్ధిపూర్వకం గానో
అన్యథాగానో కొన్నిలోల్లు వుంటూ
వుంటాయి. సోమయాజులుగా రున్నారను
కోండి. ఆయన యెంతో శ్రద్ధాశక్తులతో ఆయా
కర్మలు జరుపుకుంటూ కాలక్షేపం చేసినా యెప్పుడో
రైతెక్కవలసి వస్తుంది. అరైల్లో యేదో అస్పృశ్యత
ఆయనికి తటస్థిస్తుంది. దానికోసంఆయన యేదోప్రాయ
శ్చిత్తం చేసుకున్నప్పటికీ అసలు రై తిందు కక్కా
లి అంటూ ప్రశ్నిస్తారు. యెక్కకుండా కాలక్షే
పంచేసిన కర్మసులుకూడా వుండేవారు.
యిప్పుడువున్నారో లేదో? చెప్పలేను.
యీ భారతభూమినిపరమపవిత్రమైనకర్మ
క్షేత్రంగా మనపూర్వులు నిర్వచనం చేశారు.
యూరపుఖండంతోపాటు మంచు గడ్డకట్టు
కొనే ప్రదేశాలలోకూడా ప్రాతఃస్నానాదులు
ఆచరిస్తూకర్మకాండ నెఱవేర్చుకున్నారు. అట్టి
భారతభూమినియిప్పుడు మనం దుష్కర్మభూ
మిగా మార్చివేశాము. కొందఱు ఉన్నతవిద్యా
భ్యాసానికియూరోపు వెళ్లినవారుఆక్కడ—
'యన్యిక్ దేశే య ఆచారః' అన్నట్లు ప్రవ
ర్తించినా యిక్కడికి వచ్చాక— "కులంతో
పాటు గోవిందా" అని ప్రవర్తించడం లేదు.
అట్టివారు ఆయా సోమయాజులుగానికి సన్ని
హితబంధువులు కావడం తటస్థిస్తూ వుంది.
వారు యాయన యింటఁగాని, యాయన వారి
యింటఁగాని తిన్నా తినకున్నా యేలాగో
కీరిసాత్తు వారికి సాక్షాత్తు కాకపోయినా
పరంపరాగానేనా కలుస్తూ వుంది. యీలాటి
వన్నీ యెక్కడినీ సంస్కర్తలు యెత్తిపొడు
స్తూ వున్నారు. యేదోమాదికి వకటి పుదా
హరించాను. యీలాటి వెన్నో వున్నాయి.
వోకావిడ వున్నతపద్యాభ్యాసానికి యూరో
పు వెడుతుంది. యేముప్పైయేళ్ల వయస్సు
లోనో దేశానికి వస్తుంది. యింత పర్యంత
ముగ్గు బ్రహ్మచారిణిగానే వుంటుంది. ఆదివ
అప్పుడు జేర్చాడవలసివస్తే యేవరో ఆలాటి
బ్రహ్మచారి తప్ప వరుడు దొరకడు. ఆదొర
కడంలో జాతివివక్షకూడా అవసరం లేకపో
వలసి వస్తుంది. కర్తవ్య మేమిటి? యిత్యాదు
లేన్నో యిప్పుడు తెట్టిస్తూవున్నాయి. యీ
లాటివారి నందినీ "వోనిరా" జంటామా?
అన్న సంఘానికి చిక్కు. యీ సంఘం
చూడ తక్కువగా వుంటుంది. అందఱి
నోటి కలిసిమెలిసి వందలామంటే? తాము

కూడా గ్రంథాలు కావలసివస్తుంది. కర్తవ్యం యేమిటి? అందుకోసం కొంచెం పూర్వ కాలాల, నవీనకాలాల మధ్యగా వంతే వాగు యేగోవిధంగా యీ నవీనకాలాలు మానా యథాకర్తవ్యంగా కామ్రుకర్తల తాళే అనేశేస్తే తీరిపోతుందని ప్రయత్నిస్తూ వున్నాడు. పూర్వకాలాధర్మ శాస్త్రాల దేశకాలపాత్రాల నమరించి మాటుతూనే వచ్చాయి కనక యిప్పుడు యెందుకు మనం మార్చకూడదని వారి ఆశయం. వా రేమీ అజ్ఞులు కారు, విజ్ఞులు కారుమా రాను. చైతన్య విజ్ఞతలు. అయితే "తస్య గిత్తింతరీయా" అనే లెక్కలో వారు. అంతే కాని అన్యలుకారు. తీరా మరెల్ల యే బాత్యం తద్వల్ల భర్తగా స్వీకరించి దళకుందాం. దాన్ని పరిత్యజించడంకన్న అదిహడా వొక మాదిరిధర్మమే అంటే అంత చిక్కుండవనుకో మంటారు. సర్వత్రా ఆటోసందర్భాలే జరుగుతూవున్నప్పుడు బహిష్కరించడంకన్న పరిగ్రహించడమే యుక్తంగావుంటుందికదా! బహిష్కరించి చేరే దేమిటి? ఆంధ్రం హెచ్చిపోతుంది. ఆక్రమించి ఆంధ్రంపై యీసంఘాన్ని బహిష్కరించడానికి ఆరంభిస్తుంది. "సంఘే శక్తిః కదాయుగే." యీకష్ట సుఖాలన్నీ వారు బాగా ఆలోచించారు. ఆలోచించి యేదోలోవ కనపడవాలని వారి వుద్దేశం. పూర్వపండితుల వుద్దేశమో?

“వచనాత్ ప్రవృత్తిః, వచనాన్నివృత్తిః”

అనేధిలోనే వుంది. అప్పుడప్పుడు ధర్మ వ్యవస్థలు మాత్రేనా యంత చింతాలంగా మాత్రే చింటారు. యెంతైతే మాటేందా లేదా ధర్మవ్యవస్థ అంటారు ఓగు. యిది కష్టతర్కం మీద ఆధారపడవలసిన విషయం కాదు, గృహవశుత్వంతో సంబంధించిన విషయం. అదేవాల్లు యుక్తవయస్సు వచ్చాక బ్రహ్మచారిణులుగా వుండి దేశంగాని దేశానికి వెళ్లి విద్యాభ్యాసం చేయడమున్నూ దానికి కన్న పల్లిచంద్రాలున్నూ అన్నదమ్మలున్నూ సహకారులుగా వుండడమున్నూ ప్రస్తుతధర్మ సావర్తనానికి ఆకస్మాత్తు కల్పిస్తూ వున్నాయంటూ పూర్వపండితుల

కొంది అంటారు కాని వా కది నచ్చుదు. అనేకకారణాలతో అదిహడా వొకకారణం అయితే కానివ్వండి. యీ కల 19-వ శతాబ్దంలో వచ్చిన ప్రతివిషయమున్నూ ధర్మ సావర్తన కారణమే అని నే ననుకుంటాను. పరివర్తన మంటే పరివర్తనమా? మానెం! మనశేషంలో నెలమవా రున్నారా? వారి ప్రవర్తనకన్న ఆసిఫారప్రవర్తనం యేసోమ యాజులు గారికిన్నీ వుండదు. వారి మీసాలకుగూర్చి యెన్నో కథ లున్నాయి. వారి కొండెగలకుగూర్చిన్నీ డి.జి. యింకా కొన్ని విషయాలలో వారికుటుంబాచారాలకు రాజప్రతకుటుంబాల ఆచారాలు సీసి కట్టినే చెప్పవలసి వస్తుంది. చూడండి, యిప్పుడు వారిమీసా లేవై నాయోను, కొండెగ లేవై నాయోను! మఱికొన్నిటినిగూర్చి న్రాయక వెందుకు? వారి ఆశీర్వాద కంటూ యేర్పడ పత్రికలో చదివితే యెన్నో విశేషాలు బోధపడతాయి. యెవరేనా మాటలే మాటుతా రేమోకాని వా రెప్పుడైనా యీలా మాటుతా రనుకున్నామా? వారిపాగుషం యేంటిది? అంటే పాగుషం ప్రస్తుతాచారాలకు దోసిలి వొట్టతూ వుంది. వారు కొందటిలాగ స్వంతపాకోహిత్యం చేసుకుందా మని యిప్పటికి అనుకోవడం లేదు. మాకు వేదాధికారం కావాలని అనడం లేదు. యింకా యేవేవో కొన్నిటిని కొన్నివర్గాల వారితో పాటు అభిలషించడం లేదు. కాని ధర్మపాపాలనీ, సంతాననిరోధం అవసరమనీ ప్రాస్తూ తన్నాడు. యెందుచేత? ఆలా న్రాయడం? పూర్వపుకట్టుబాట్ల ప్రకారం యిక జరుపుకో లేమనే అన్వేషించేతనే వైదరా బాదానవాబుకుటుంబానికే యిప్పుడు ధర్మపాపం లేదు మనలేకొమి టంటూ కొంద ఆనగా వున్నాడు. ఆకుటుంబానికి ధర్మపాప వన్నా వున్నట్లే లేకున్నా వున్నట్లే. ఆప్రభువు సకుటుంబంగా వి.కా.రు.బ.దు.ల.చేత తాడనగానే కిక్కిరిస్తానం దానంటూ ఆ అవుతుంది. అందుచేత మనం అవుదాహరణ మనకి వ్రసయోగించు చనుకోవం యుక్తం. బ్రాహ్మణులకు చాందసం రోలాటికో, జెరుమవారికి కారుమనుగూ ఆటోటి కోకూ టార్చి

వుదాహరించాను కాని లేకపోతే యెన్నో వదాహరణలు వంశగా దాన్ని వదాహరించి చంపెను. యింకా వదాహరించడానికే భావం నేనెంతో కో కాని అంటున్నా ఆటోటి అవుతుంది. ఆటోటి అవుతున్నా కోకూ టార్చి లేకపోతూ బలవంతం చేసా డాను. యీ నాగరికతలో స్వత్రా పరివర్తనమే కనపడుతుంది. స్త్రీలు వురుసులుగా వుండాలి మాకు కంటారు. పురుసులు స్త్రీలుగా ఎందామనుకుంటారు. బ్రాహ్మణులు గ్రామీణులుగా వుండాలి మనుకుంటారు. గ్రామీణులు బ్రాహ్మణులుగా వుందా మనుకుంటారు. యింకా స్త్రీలు మఱికొన్ని పరివర్తనాలు పురిస్త్రీలు వివలుగా, విధవలు పునిస్త్రీలుగా, కులస్త్రీలు వేశ్యలుగా, వేశ్యలు కులస్త్రీలుగా, యీలాంటి సాగులకుహడా అభిలాష పట్టిస్తూ వుంది యీనాగరికత. దీనిమాతాత్మ్యన్ని గొంత వివరించినా దినివి వీరు. యే సోమనామం అన్నిహోత్రకాలం చూచినా అంతో యంతో యీ నాగరికతాచిహ్నాలు కనపడతాయి. యిప్పటికి సుమారు షుడై రోడ్ల నాకు నెల్లూగులో క్రియలు నామరేప కామ్రుకర్తలు గొల్లొరిస్తూగొల్లొరిస్తూ వచ్చున్నామేము ఆకానాలకంటూ అప్పుడు నెల్లొం తట్టించింది. వేము అనాగరికకామ్రుకర్తల గారికి అతిగలుగా కొన్నాడు వున్నాడు. కొవ్వొత్తిదీపాలే అప్పటికాలంలో వా అపురూపం. వాల్లును చీదనకాలంలో నది గింది వెట్టేవారు. కాని ఆ "ప్రాండు" మిగట్టుకున్నా వారు మట్టుకోమాడదు. మట్టుకుంటే మయిల్చున్నట్లే. యిప్పుడో! ఆకానమయినే యింటిగాకలి 10 పందిని దీని వెట్టి పోవడానికి అధికారం ఉంది. యివంటే, యిదే కాదనుకోండి. ఆకానమే మన సంతానం విద్యావిశ్వాసాల పాస్కరించకొని స్వర్తగా వున్నట్లే అదే అజ్ఞానమనం సంతోషించవలసినది. ఆకానం కనపడతూ వుంది యిప్పటికాగుకో. మనం కోకూ టార్చి చూటి ప్రాధ్మ్యాలు లేకపోతేను కాని ఆస్తికు కళాప్రాధ్మ్యాలు మయిరాని జరిగింది. గొండుకోసం? దిన్నుం అనిపించుకోవడం బాతాకోకమ్మవా నామరేప

వదుల్చుకోవడాని. “ఘటా ద్రాధం” అంటే? మనిషి జీవించి ఉండేలాగానే జరిగే ఉత్తర క్రియ. యిప్పుడే వడదేనా చాదస్తుడు అలాటి క్రియకు వుపక్రమిస్తే అది ‘లింగం’ గా శిష్యులకు హడా అవుతుందేమో? అనుకుంటాను. యిప్పుడు “లింగం” బట్టి చాలించెట్లు యేదీ లేదు. అన్నిటిమీదా దీనికి ఆధికారం వుంది. రెండోది వుపసాదీక్ష. యిది కూడా “విమర్శి బిరూహిని” కూడా వుపకరిస్తూ వుంది. మనదేశంలో పూర్వం జ్వాలలలో కటికిలంబుతాలు వుండేవి. యిప్పుడు ఆ లంబుతాలు తగ్గించారు. కాని మళ్లా యీ స్వరూపంతో ఆవతిరిస్తూ వున్నాయి. యింకా జరగలేదు గాని యింక ముందు దీన్ని వివాహాల్లో కూడా వుపయోగిస్తారని తోస్తుంది. యేకన్యకమీదో యేవరుడికో అమరాగం పుట్టడం, ఆకన్యక ఆవరుడిమీద యిష్టం లేకపోవడం, ఆపడు కర్తవ్యమేమిటి? వుపసాదీక్ష. దానితోటి పదిహందీ ఆకన్యక మేడ విలేది “ప్రాణదానంబు కన్నను క్రతము కలకె? యెఱుగజే.”

అని పోషించడం జరుగుతుందేమో? గతము. దాన్ని అలా వుంచుదాం. వాట్లంతట అవి జరిగి జరిగిపోతూనే వున్నాయి. పట్ల సమర్థిండానికి శాస్త్రసవరణ వుండేనే అక్కటలేదు. యెందుకోసం పెద్దలు ప్రయత్నిస్తూ వున్నారో గోచరించడం లేదు. పోనీ, ఆ జరిగేసంవర్థాలను సమర్థించినట్లు వుండుచి అచారపరివర్తనతోపాటు శాస్త్ర పరివర్తనానికి కొంచెము మహామహులు కూడా వలసివచ్చింది. దనకంటే, దాన్ని కాచుటూ మళ్లా కొందఱు వుపక్రమించారు గదా! యీ వుపక్రమణానికి ఫలితమేమిటి? వారివారికి గలశాస్త్రాధ్యక్ష ప్రకటించడం తప్ప ఆస్యం వుండదుకోవాలి. — ఖై. కన్యా యజ్ఞాపితం ధర్మము వేయించుకునేవారు, సాంఘికత్రవననామ సరకం ప్రతిపన్యతే. అనే దోషాన్ని నివర్తించ చేసుకోవడం కూడా మనవలె అవుతుంది. నా మట్టుకు యింకాలో అలాంటి ప్రకృతికన్న మొదటి వారిప్రకృతి ఆధీనంబయిగా కనకకూ వుంది. దానికంటే, వట్లు గట్టే

మొదటివారి ధర్మపరివర్తనానికి వట్లు యెన్నో పడతాయి. కిరిపెట్టెలు అయ్యి వాల్లంగారి చట్టే” అవుతాయి. లక్ష్యం లేని శాస్త్రం వుండేమి లాభం? లేకమి నష్టం? “వితి యగుగాదె? లక్షణవివేకము లక్ష్య మెఱుంగకుండెనా.” యెక్కడేనా వకలక్ష్యం వుండకపోతుందా? అంటే, వుండేవ్వండి “నాప్యేకం లక్ష్యం యోగాంధం ప్రయోజయతి” కదా! అలాటివా రిదివఱకే యేలాగో కిలున్నంతలో వారివారి సదాచారాలు జరుపుకుంటూనే వున్నారు. కొలది నాళ్లక్రిందట వొకరికి విందుకు వెళ్లమ, యింటిల్లిపాదీ పూర్వాచారంగానే కనపడ్డారు. మళ్లా కోర్టు కెళ్లడానికి మోటా రెక్కెటప్పటికో! అచ్చంగా దొరగా తయారైనాడు యింటి యజమాని. యీలాటి పరివర్తనం అయితే యేలాగో సరిపెట్టుకోవచ్చు. యాకీతికి యిదివఱకే అలవాటుపడింది మనదేశం. అంశేకాని కొడుకు యే యిష్టిం డియో కోడిలికో అంగీకరించిన్నీ, మాతరికి యే అరగ్గీకో అంగీకరించిన్నీ (శాస్త్రసమ్మతి కల్పించే అనుకుందాం) యే సరిపెట్టుకోవడం? యీ మాత్రానికే కాదు! పాపం! రాజపుత్రస్థానం అంతా పాతిమయింది గత కాలంలోను. తుదకి విధిలేక పాతశేషాలు “ప్రాణములు కీపని మున్ వినవే. బృహన్నలా!” అన్నట్లు అందుకు పొడబడి ఆకాస్త జాతిశారవాన్నీ మంటగలుపుకున్నాడు. అప్తకష్టలా అనుభవించి వొక్క ప్రతాపసింహు కల గౌరవాన్ని నిలబెడితే యీవల అవసరమైనప్పుడల్లా ఆయనశేరు చెప్పడాని బ్రతికేవారు ఆ జాతివారు. యెవర్లకీ యీలోకమే కాదు; యేలోకమేనా శాశ్వతం కాదు. కైలో టెక్కెట్లెంత పని చేస్తానో యిదీ అంతే. మాటమాత్రం చిత్తంలో నిలిచిపోకుండు. కాని, అలాటి వుంది వేరు తెచ్చుకోవడం చాలా కష్టం. దాన్ని భంగించే అంతరాధులు చాలా వుంటాయి. బట్టి బట్టు కొంతానని బెదిరించటప్పకీ అలాటి సీతతో పోలికి సుపాదించడం కష్టం గాని నూన్యహాతుతో పోలికి తెచ్చుకోవడం కష్టంకాదు. వేరు నిలుపుకోవచ్చును గాని

మెత్తగా దురాచారాలలోకి దింపేటప్పుడు నిలుపుకోవడం మఱీ కష్టం. యిప్పుడు సంతానం చేస్తూ వున్న పని బట్టి బద్దలుకొట్టడం వంటిది కాదు. యీవిష్టవంలొన్నుంచి యెందఱొన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా తప్పించుకోవడం దుర్లభం. వకవేదపండితుడు సదాచార సంపన్నుడు వకపల్లెటూలో వుండేవాడు. ఆయనకు ఆయినాటుగురు కొడుకులు. అంతా విద్వాంసులు. వారయితే అనాచారులు కారు గాని యేవో తండ్రిగారితో అకటాకట న్యాఖ్యానాలుగా మాట్లాడడం మాత్రం వుండేది. దానికి ఆయన కోప్పడక వకమాదిరిగా వూరుకునేవారు. ఆకొడుకులలో రెండవ కొడుకు సంస్కృతంలో పెద్ద పండితుడు. అతనికి ఆయన ఆపస్తంబులు అని కొర్తనామ కరణం చేశారు. నీవు ధర్మశాస్త్రం మార్చడానికి ఆపస్తంబుడవా? యేమి అని ఆయన తాత్పర్యం. ఆయన నిన్న మొన్న గతించారు. ఆయన సదాచారసంపత్తి కేలోటున్ను కలగలేదు. ఆ కుటుంబంలోనుంచి వచ్చిన నాచారతరం అడపిల్లకి యిప్పుడు శారదా బిల్లు ప్రకారంకూడా వివాహం కాదేమో? యమ్. యే. హ్యూసుదాకా వుండవలసివస్తుందేమో? అన్నట్లుంది. యి వన్నీ శాస్త్రపరివర్తనద్వారా సమర్థించే యెడల అలాటి శాస్త్రం వుండేమి? మండేమి? అందుచేత ఆపరివర్తనం నిష్ప్రయోజనమే. అనిష్ప్రయోజన ప్రయత్నాన్ని ఆరికట్టడానికి పెక్కు మహామహులు బ్రహ్మోబ్రహ్మంగా చేసే ప్రయత్నమున్ను నిష్ప్రయోజనమే అనుకోవాలి. యీపూర్వాచారవారికి యీనాచారాలు యేవంగానే వుంటాయి. వుండే పూపాపం! అట్లుండు యేజాత్యంతరుడో అయితే సీమానెత్తునూ వున్న యేప్రాచీనాచార పరాయణుడు ఆమోదిస్తాడు? ప్రాచీనాచారపరాయణుడే కాదు సవినాచారుడే అనుకుందాం, మైకి యేలా సహించి నట్లు నటించినా అంతరాధులొ కొంత దుఃఖిస్తూనే వుంటూ ఉనుకోక తప్పదు. యెంతోనీ పాశేషకున్నా తరతరాలనుండి ప్రతివాడిలోనూ ప్రవహిస్తూ వున్న పరమపవిత్ర మైన భావతీయత్వం చాగించవని చెప్పుగా

వికి పీలు లేదు. యీబాధ కొద్దికాలంలో అందఱికి వస్తుందనియ్యేవే ప్రస్తుత వాతావరణంవల్ల గోచరిస్తూ వుంది. యీ అవమానాన్ని చూస్తూ చూస్తూ యేలా భరించేదిరా, అనే దుఃఖం వున్నవారు, హైహయగురువుగా వుండి పరయాత్రగడుపుకోవడమో, లేదా, గార్హస్థ్యం అవలంబించినా సంతాననిరోధానికి నిష్ఠపడ

డమో కర్తవ్యంగా తోస్తుంది, కాని ఆనిరోధం—“భూణపాత్య”గా భావిస్తారు వారని యెఱుంగుదురు. అపరంజీ అవమానానికి తల వొగ్గవలసిందే! గత్యంతరం లేదు. లేనే లేదు. యెంత వ్రాసినా యింతే—
శా. “వ్యాసాదుల్ బుభుక్షునై నిజములయిత
వ్యాక్య-ల్ భవిష్యంతిశ్చ,

బూసకా స్రచ్చినరీతిః కేవలం బుద్ధియుక్త
బోకుండి, యాకాన! ఏ
కసారస్థులు? పీరి కయ్యెవరు లే
నేలేదు విశ్వాస మీ
యీ సత్తే నెటు బుండు ప్రక్షిల్నవా
చైతన్యతోధామకుల్.”

ప్రవైసా మహారాష్ట్ర

—గుర్గి పు.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయము:

[శ్రీ సత్యనారాయణగారు]

మేకశతకము

ఇదిపరలో శ్రీ సత్యనారాయణ గారి సత్సంభావనలనుగూర్చి, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని గూర్చి ఒకటి రెండుమాటలు ఆంధ్రలోకమునకు మనవి చేసుకొని ఉంటిని. ఇప్పుడు “ఏకపీఠాదేవి స్వచ్ఛత్యము, కోమలత్వము”నుగూర్చి ఒకటిరెండు మాటలు చెప్పవలసింది.

అటు భగవంతుడు తనకు కావలసినవారిని తానే ఎన్నుకొనుచున్నట్లు శ్రీ సత్యనారాయణగారి కావ్యములు తమ కృతిభర్తలను తామే ఎన్నుకొనుచున్నవి. ఏకపీఠాదేవి రసము భాష మిశ్రస్పర్శ కల్గి అనుక్షణము చదువరిని ఆనందముకొని పోవుచున్నవి. ఇది ఒక విలక్షణత. నవలలో మొదటినుంచి తుదివరకు నాటకములోవలె, మహాపురుషుని జీవితములోవలె ముందుకథ సూచించబడుచు ఉండును.

కావ్యంలో చరిత్రను జోడించిరి, నిర్వహించిరి. నాటిరాచగృహములు, పరిమళయాదలు, అనుభవములు, విద్యాభ్యాసము, సాగరికత, శిల్పవైపుణ్యము, ఆంధ్రుల ప్రతిభ, పరిపాలనావిధానము, అన్నియు కన్నులగట్టి స్పష్టముగా వర్ణించిరి. కుట్టాక వీరభూషణుల స్నేహము వారివారి మానసిక పరిణామములు చిత్రముగ రమ్యముగ చిత్రించిరి. కూచిపూడివారి భామకవిత్వము, గొల్లకలంకము శ్రీ గుండుభక్తేశ్వరస్వామివారి కళ్యాణనందార్యమున అంత సమంజసముగా

చొప్పుచుట వారి అసమాన్యమైన లభిష్టతను తెలుపుచున్నది. ఇది చాలమందికి కుదురిను. ప్రేమలేని భార్య నొకచంక, ప్రేమలేనిభర్త నొకపంక స్పష్టించుటలో స్పష్టించి త్రముగూడ కనబడుచున్నది. కామందకుడు, కాటిల్యుడు మొదలగువారి ప్రశంస శ్రీ సత్యనారాయణగారి సర్వతోముఖప్రజ్ఞను చెప్పుచున్నది. ఇది అంతయు ఒక ఎత్తు.

శ్రీ సత్యనారాయణగారు “ఏకపీఠాదేవిత్వగింద్రియములోని స్వచ్ఛత్యము కోమలత్వము ఈ కావ్యమునందు రెండు ఉద్దిష్టార్థము”లని భారతీలో ప్రచురించునపుడు వ్రాసిరి. ఇది ఏమిటి అన్నది ఒకసందేహము. ఈనవలను పలువురు పలువిధములుగా విమర్శించిరి. ఈ వాక్యమును గూర్చి ఎందుచేతనో ముచ్చటించలేదు. ఈ నవలకు అంతరు ఈ వాక్యము ప్రధానసూత్ర మని పేర్కొనుచుటచేతనున్న మిగతవిషయములు కూలంకషముగా ఇతరులు చర్చించి ఉండుటచేతనున్న, పై వాక్యమును గూర్చి ఒకటిరెండుమాటలు చెప్పి విరమింతును.

స్వక్రమ, పక్షులు, శ్రోత్రము, జిహ్వ, ప్రాణము ఇవి పంచేంద్రియములు. స్పష్టలో ఒకచిత్రము ఉన్నది. అది ఏమన జీవరాశిలో కొన్నిటికి కొన్ని ఇంద్రియములు మాత్రమే స్ఫుటముగా ఉండుటయు, వానిచేతనే మణియుటయు కనుపించు

చున్నది. ఉదాహరణకు పామును గైకొనవచ్చును.

కాని మానవుని నిర్మాణములో పంచేంద్రియములు ఇమిడియున్నవి. మానవులలో గూడ కొంతకొంత మందిలో కొన్ని ఇంద్రియములు మిక్కిలి నిశితములై ఉంటవి. నలుగురు కలసిపోవుచున్నపుడు ఎవనికి వినిపించనిది ఒకనికే వినిపించును. ఎవనికి కనుపించనిది ఒకనికే కనుపించును. అనగా ఆయా ప్రకృతుల యందు ఆయా ఇంద్రియములు మాత్రమే నిశితములైనవి. ఈ ప్రధాన సూత్రముమీదనే ఈ కథ అంతయు ఉద్దేశించబడినది. ఈ విషయము శ్రీ సత్యనారాయణగారి అద్వితీయమైన అగాధమైన, అనూహ్యమైన, అనుపమానమైన మేధాసంపత్తిని సూచించుచున్నది. కథాసంవిధాన రచనా వైదగ్ధ్యలందు గ్రంథకర్తగారు అంచె వేసినచేయి. రసము ప్రవాహము కట్టినది.

ఏకపీఠాదేవి త్వగింద్రియములో స్వచ్ఛత్యము, కోమలత్వము ఉన్నవి. సామాన్యముగా ఈ రెండును కలసియే ఉండును. స్వచ్ఛత్యము కోమలత్వమును స్థితయని అనవచ్చును. ఈ స్వచ్ఛత్య కోమలత తామర తూడులో, మంచి సబ్బులో, భూత అద్దములో, పొరతీసిన పచ్చిఆరటి పట్టాలో కనుపించును. అరటి పైభాగము మిక్కిలి స్నిగ్ధముగా నుండును. ఒక పొరతీయగా లోనిభాగము లన్ని

యు తెరలోనుంచి కనుపించును. గిల్ల గల్ల మధ్యనున్న భాగములలో, కోమల ప్రదేశము కనుపించును. హెచ్చు చైతన్యము కనుపించును. స్వచ్ఛతతోగూడి కోమలత మంచి సబ్బునాదు చూడదగును. అదిచాల మృదువుగాను Transparent గాను ఉంటుంది. ఏకవీరాదేవి త్వగింద్రియములోని కోమలత్వముతో గూడిన స్వచ్ఛత్వ మెట్టిదనిన ఆమె! మంచినీరు త్రాగునపుడు, ఆపిరు లోనికి పోవునపుడు బయటికి నీరు పోవు మార్గము, పోవుచున్న అనుభూతి వ్యక్తమగుచుండును.

అస్వచ్ఛత, కోమలత ఉండుట చేతనే ఆమెశరీరము ఒక శీతోష్ణ స్థితిని కొలచుయంత్రము పగిది అయినది. స్వచ్ఛతచే స్పర్శతలోని నిశితత్వములోనికి చేరుచున్నది. కోమలతచే నిశితానుభూతి, భూతద్వమునకు వెనుకభాగమందు మెత్తిని దూచినిపెట్టి సూర్యుని కెదురుగాపెట్టుకొని, కలుగుచున్నది. మొత్తముమీద ఆమెత్వగింద్రియము మిక్కిలి సున్నితము, నిశితము అయినది. ఈ విషయములను మనము బోధ చేసుకొనుటకు గురి ప్రతిముఖ ఎప్పటికిప్పుడు వాని ఆకాశములుగూడ కూర్చబడినవి. ఈ విషయమును కవి మొదటినుంచీయు సందర్భానుసారముగా సూచించుచునే యున్నాడు. నాటి వర్షాసమయమందు “ఆమె త్వగింద్రియము రక్తప్రవాహ దగ్ధముగా చల్లనిగాలిని కొల్చుచున్నది” “త్వగింద్రియముయొక్క స్పర్శగుణ వ్యాప్తి చర్మము దాటి లోని గోరు వెచ్చని ప్రవాహముదాటి శల్యముల తాళెనని తోచిన దామెను” ఇన్ని

రానురాను కవి బాగుగా నిరూపించినాడు. ఎట్లైన నిరభూషితి ఏకవీరాదేవిని ముట్టకొనినప్పుడు క్రమశః ఇచ్చి; వర్ణన అదేతనువునకుట్టాన్ ప్రభువు ముట్టకొనినప్పుడు క్రమశః ఇచ్చినవర్ణన పై విషయమును బాగుగా నిరూపించును. నిరభూషితి తాకినప్పుడు ఆమె త్వగింద్రియము “చర్మ దమ్ముముగా శిశిరాతిశిశిర మయ్యెనట—భూమధ్య రేఖాప్రాంతస్థుని ఉత్తరధ్రువ సమీపమునకు ఒక్కసారి గొనిపోయి నట్లయ్యెనట” అదే తనువును ఇనుమడించినప్రేమతో కుట్టాన్ స్పృశించినపుడు “ఆమె త్వగింద్రియము చైతన్య రహితమయ్యెనట.....ఆమె రక్తమంతయు మృత్యు స్పర్శవల్ల కలుగుతైత్య మలవరించుకొన్నదట.” అసలు ఈ రెండుఘట్టములు రచించునపుడు కవిజూపిన వైపుణ్యము, జాగ్రత్త మిక్కిలి ప్రశంసార్హములు. ఒకదానిప్రక్క ఒకటిఉంచి వ్రాసినా అనిపించును. చదువరులు రెండు ఘట్టములు ఒకదానిప్రక్క ఒకటి పెట్టి చదివిన ఏకవీరాదేవిత్వగింద్రియములోని స్వచ్ఛత్వకోమలత్వము చక్కగా బోధయగును. స్వచ్ఛత అనికోమలత గా ముక్క-వెనుక దూచి ఉంచి సూర్యుని కెదురుగా నుంచినట్లగును. కనుకనే “స్వచ్ఛత” ముందుఉంచి తరువాత “కోమలత” శబ్దము ఉంచబడినది. ఇట్టి రచన సామాన్యము చేయలేరు.

శ్రీ సత్యనారాయణగారు కీచక వధాభాగమునకు సంబంధించక పోయినను ముంహకకలోని ఉత్తరపాత్రను వెనుకకు లాగి వొప్పించినారు. అటలనే గుట్టుపువ్వులన్నిటి ఆహారమును ఏకవీరలో స్వప్నుచినారు. ఈ రెండు స్వప్నులును శ్రీ సత్యనారాయణగారు యణగాదు మహాకవి అని సూచించుటకు చాలును. కే.వి.వి.యను తన నాటకములలో అందును సూత్రయర్థిని ప్రవేశపెట్టెను. కాని అది యొకత్రోవ; ఇది యొకత్రోవ. భారతములో అశ్వత్థామ ఉపపాండవుల గొంతులు కోయుటకు పూర్వము, నాటిరాత్రి గుడ్లగూబ.....కధిబకటి ప్రవేశపెట్ట బడినది True to feil కూడ అవసరమేగా?

సర్వసశాల పుస్తకమంతలో రెండుచోట్లనుమాత్రమే అరసున్నలు గమనింపబడినవి. వాటిలో ప్రయోజన మున్నది:—

“ద్రాక్షది :—పురుషులకుఁ బ్రవేశించరాని యీ యంతఃపురమున నీతడెట్లు ప్రవేశించినాడు? భూములయూదిరాకుమారులే ప్రవేశించరాడే.

పరిచారిక:—ఆయనకు సుధేష్ఠాదేవియెడల గలచను న్పడి. అదియుఁ గాక ఆయన భజాబలమే మత్స్య ధాతీతలమునకు రక్ష”

“సర్వసశాల”

పై రెండు నాక్యములు అంతఃపుర విషయమునుగూర్చి మౌఖ్యము సంవర్ధములోనివి. అరసున్నలుంటుంటే వాక్యోచ్ఛారణనానల్ సౌండ్ కలుగుచున్నది. తద్వారా కొంచెము రహస్యము కొంచెము అస్పష్టత ఏర్పడుచున్నది. అంతఃపురవిషయము గురిక ఈ రెండును అవసరమే అగుచున్నవి. వేదంవారి ‘అక్షరవిలువ’ను గూడ దానినయినది. కీచకవధలో అంత పుత్ర మంతకును ఉత్తర, ఏకవీరలో ఏకవీరు

అమృతము ఒకవిధమగు ఆవేశమును కలిగించి ఒక విచిత్ర సన్నివేశమును కలిగించిరి. గుడ్డుపువ్వుల పిల్ల ఆమృతము ఎదురుగానున్న కుడ్యముపై ఎక్కిచే “ఆరంభేవిహంబు” అని వ్రాయుటచే ఏకసారా మనఃపరిణామము ముందుజెనుకగా నడచినది. నడచినదచీ శ్రీ సత్యనారాయణ గారిని నిర్దాక్షిణ్య రచయితగా చేసి పైచెంద.

నల్ల ఋతువునట్లన కన్నుల కట్టన పొందును. పాత్రపోషణలోని జీవించి ఊమేమరని కిక్కురించుచున్నది. ‘స్థానాః తీ! క్షమించ లేకపోతిని’ అన్న కున్నాకవాక్యము మూడు మ్రోగుచున్నది. గ్రామవర్గన నూతనశేజము కలిగించుచున్నది. ‘మైమి సీ-యె’ కూడ సరిపోవుచున్నది. ప్రకృతి అస్పృశతాగు! సాధారణ

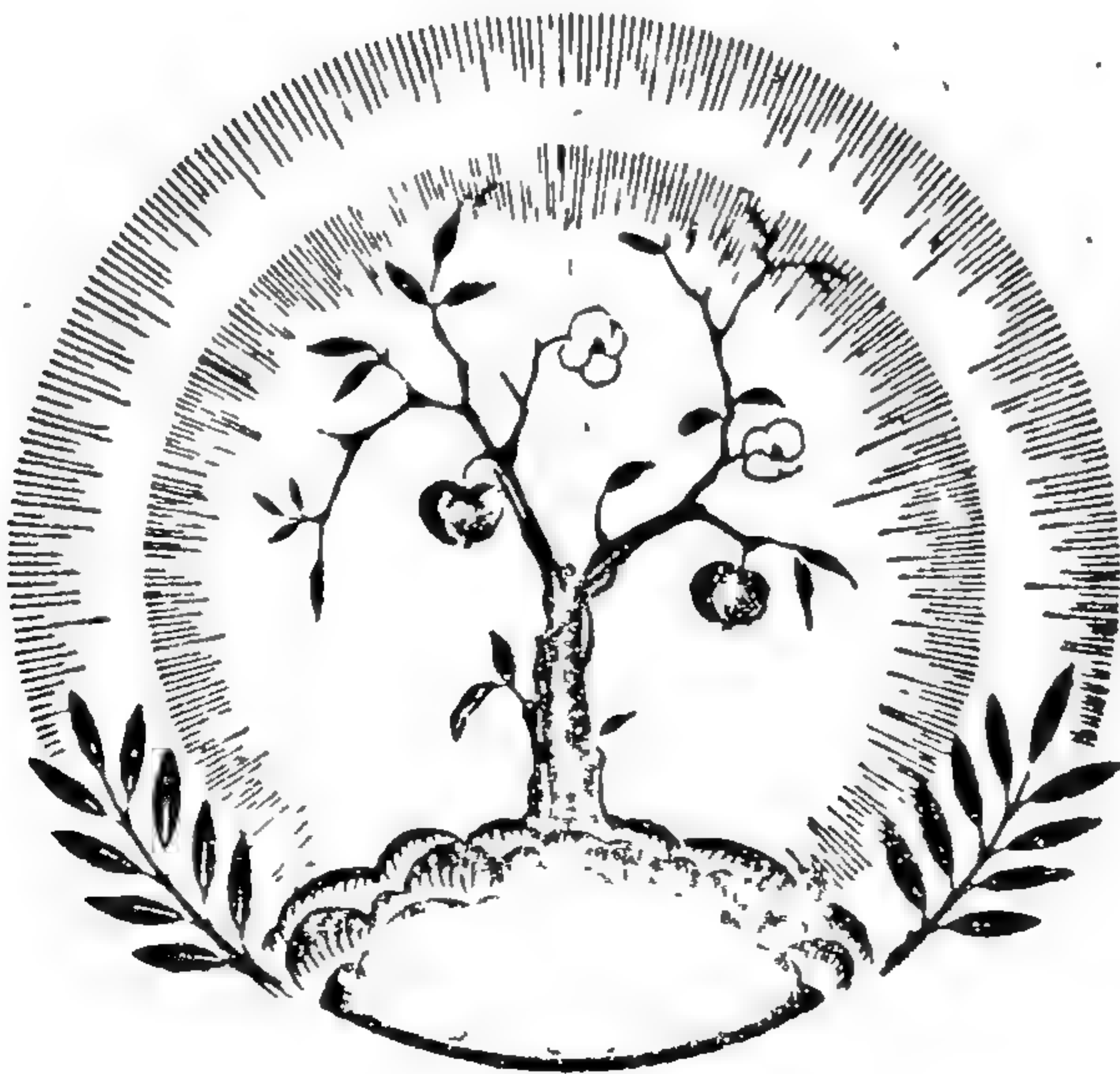
ముగా చరిత్రాత్మకమైన నవలలో చరిత్రను చరిత్రగాను, కథను కథగాను విడగిసి చదువుకొనుట తటస్థించినది. ఎందుచేతననగా హెచ్చుభాగము చరిత్రపాత్రలలో తొంగి చూచుచుండును. బొచితీచెడక దేని కడగా చదువుకొను పద్ధతిమీద నవల వ్రాయుటకు పితే ప్రభము లేమో!

ప్రతిభావ్యుత్పత్తులలో ప్రతిభ గరియసి అన్నను శ్రీ సత్యనారాయణగారి పుష్యములో మాత్రము అనుదీనము అనులోమ విలోమ సంప్రసారిణము జరుగుచున్నది.

భాసమహాకవి నాటకములవలె ఏకసార అంతయు ఒక్కసారిగా ఊహ చేసి వ్రాయబడినదివలె కాన్పించుచున్నది. సనితన మంతయు ఆపేటు నిర్మించుటలోకే ఉన్నది. వెనకటికి

సాహితీపత్రికలో వ్యాఖ్య చేసినట్లు ఆనోశక్తిచేరుగా, దేనతపేరుగా సుందరాతి సుందరముగా ఉన్నది. ఏకసార నవలమాత్రమేగాక..... కావ్యముగూడానట. ఏదిచేయలేదు..... అనార్కలిలో ఛందస్సే లొంగిపోయినది..... వేనరాజులో భగవంతుడు...ప్రభావము...ఇచ్చు అజ్ఞాతశిక్ష...చక్కగా వ్యక్తమైనది.

ఏ గుణవిశేషముచేత మానవుడు తెలియబడుచున్నాడో, ఆ గుణవిశేషముచేతనే మడియుచున్నాడు. అదే విధంగా, అసంతస్యప్రివోలె, ఏపై వైసికతాతలముల, ఏవేళ ఈకథ ప్రారంభమైనదో, ఆవైవైసికతాతలములందే, ఆవేళయందే, ఈకథ అంత్యమైనది. అంతే. ఏదో “As many heads as many wits there been” అన్నాడు. Chaucer.

నాదిర్ షా

★
అంకత్రయ
★

మల్లాది అవధాని

పాత్రలు :

నాదిర్ షా—మొదట సామాన్య సేనా
నాయకుడు, తరువాత పెరిష్యాకు చక్రవర్తి
అయినాడు.

తామాన్—పెరిష్యా చక్రవర్తి.

మిరాజ్—నాదిర్ షా మిత్రుడు.

మిర్జా—నాదిర్ షా కుమారుడు.

రిజా—నాదిర్ షా రెండవకుమారుడు.

ముల్లాబక్ షీ—మతగురువు.

థామినీ—తామాన్ తల్లి.

హీరా—థిన్ స్లూన్ అయిన మహా

మృగ్ షా కుమార్తె.

ప్రజలు, ముల్లాలు, సైనికులు, నౌకరులు.

అంకము—౧. దేశము : పెర్షియా.

కాలము : ౧౭౩౬.

దృశ్యము—౧.

(రాత్రి. గుడ్డివెన్నెల. ఇసాఫాన్ పట్టణంలో ఒక వీధి. తామాన్, మిరాజ్ మహిళలు వస్తున్నారు. తామాన్ ముప్పైయేండ్లవాడు. మిరాజ్ అతనికింటే పాతికసంవత్సరాలు పెద్ద.)

తామాన్—మిరాజ్ !

మిరాజ్—(తలవంచి) జహాపనా !

తామాన్—(నవ్వి) నా కీగౌరవ మెందుకు ?

మిరాజ్—తమరు యీ సకలపెరిష్యాపూ చక్రవర్తిగదా.

తామాన్—ఒకప్పుడు ?

మిరాజ్—ఎప్పుడూ తమకే చక్రవర్తి.

తామాన్—కాదు. నన్ను సింహాసనం నుంచి కిందకు తోసి ఫాత్ ఆలీ తాను చక్రవర్తి కాలేడా ?

మిరాజ్—ఫాత్ ఆలీని గుంజె పెకలించి ఆ గ్రోహిని చంపి నాదిర్ తిరిగి తమ్ము సింహాసనంమీద కూర్చుండబెట్టలేదా ?

తామాన్—నాదిర్ చేసిన పుష్కారం నే నెన్నటికీ మరువలేను.

మిరాజ్—నాదిర్ చేసింది పుష్కారం కాదు జనాబ్ ! ప్రభుసేవ. నాదిర్ తమ సేనా నాయకుడు; అంటే భృగ్యుడు.

తామాన్—కాని మిరాజ్ ! నా కి సింహాసనం శాశ్వతంకాదుసుమా. నాబోటి దుర్బలు డాసింహాసనంమీద కూర్చుండడానికి తగడు. మహామహులు, నా వంశపూర్వులు కూర్చున్న సింహాసనంమీద నాబోటి నికృష్టుడు కూర్చున్నాడానికి అర్హులలేదు.

మిరాజ్—తమ మాటలు నాకు విచారం కలిగిస్తున్నాయి.

తామాన్—ఈ ఇసాఫాన్ నగరం నా తాతలకాలంలో, మా నాయనగారి కాలంలో ఎంత నైభవంగా వుండేది. కాని నాకాలంలో నశించి ఎలాగ సయిపోయిందో చూశావా ? మహాభవనాలు, ఉద్యానవనాలు, శిలాప్రతిమలు అన్నీ హరిపోయినాయి. ఫాత్ ఆలీ నాతండ్రి తాతలు వీలిన యీ నగరాన్ని నిరంగినుండతో బద్దలుచేస్తావుంటే చూస్తూ కన్నుల్లో నీరుక్కుకుంటూ నోరుమూసుకుని పూరుకున్న నేను చక్రవర్తిగా వుండ తగినవాడనా ?

మిరాజ్—నాదిర్ తిరిగి యీ ఇసాఫాన్ నగరాన్ని పునర్నిర్మిస్తే బాగుంటుందని హుజూరువారితో మనవిచేసుకుంటానని నాతో చెప్పినాడు. తమ హుకుము అయితే వారంగోజులలో యిక్కడనే యీ పాడు పడిన పట్టణం తన పూర్వశోభంతో కలకల నవ్వుతుంది.

తామాన్—ఒక విషయంవిను మిరాజ్ ! ఈ పట్టణం నశించిందంటే మా వంశంకూడా నశిస్తుందని తెలుసుకో.

మిరాజ్—ఎన్నటికీ కాదు జనాబ్.

తామాన్—మా నాయనగారు నాతో ఆవిధంగా చెప్పినారు. ఎంత కష్టించిఅయినా యీపట్టణం పాడుకాకుండా నిలబెట్టవలసిందని కోరినారు. కాని నేను దుర్బులుణ్ణి నా తండ్రిగారి కోర్కెను చెల్లించలేకపోయినాను.

మిరాజ్—చక్రవర్తిగద్దవస్వరం వినలేను. (పాడుపడిన భవనంలోనుంచి తామాన్ తల్లి అయిన థామినా వచ్చి తొందరగా తామాన్ ను కాగలించుకొంటూ ఉన్నది)

థామినా—నాయనా ! తామాన్ ! నా తండ్రి ! బ్రదికివచ్చినావా ?

తామాన్—ఎవరమ్మా ను వున్నా ? నీ గొంతుక ఎక్కడో విన్నట్టుంది.

థామినా—రన్ను పోల్చుకోలేదా తండ్రి ! ఈ నిర్భాగ్యురాలి నింకా పోల్చుకోలేదా ?

తామాన్—అమ్మా ! అమ్మా ! నువ్వా ! నువ్వేనా ?

థామినా—నే నే నా కన్నతండ్రి ! ఆ ఫాత్ ఆలీ నిన్నింకా యేమిచేసినాడోనని ఎంతో బెంగపెట్టుకొని యేడుస్తున్నాను.

మిరాజ్—ఫాత్ ఆలీ ప్రభువువారిని ఖైదులో వుంచాడు. గాని మన నాదిర్ ఆలీని చంపి చక్రవర్తి వారిని విడిపించాడు.

తామాన్—అమ్మా ! నే నాఖైదులోనే చనిపోలే యెంత బాగుండేది.

భామినా—అసంభవం మాటలాడి నా మనస్సు బెదరకొట్టకుమా!

తామస్ప—నేను బ్రతికి యీ దుఃఖం భరించుకోలేను. నా తండ్రిగారి ఆఖరుకోరిక యీ యిసాఫాన్ పాడుపడికుండా చూడడం నాచేత గాకపోయింది. సరి. నాతో సరి. ఈ పవిత్రవంశం నాతో నశిస్తుంది.

భామినా—ఈ ఆనందసమయంలో కన్నీ రెండుకు నాయనా?

తామస్ప—కన్నీరు... ఇవి దుఃఖ బాష్పాలు కావచ్చు! నిన్ను కలకాలానికి చూసినందు కానందానికి తట్టుకోలేక అశ్రువులు రాలుస్తున్నాను.

దృశ్యము—౨.

(వెన్నెలరాత్రి. పునర్నిర్మితమయిన ఇసాఫాన్ పట్టణంలో చక్రవర్తివనం. శయన మందిరం సుందరంగా సజ్జితమై ఉన్నది. దీపికలు వెలుగుతున్నవి. గవాక్షందగ్గర తామస్ప కూర్చుండి బయట పట్టణసౌందర్యం చూస్తున్నాడు. భామినా నిలుచున్నది.)

భామినా—నాయనా!

తామస్ప—ఎందుకమ్మా!

భామినా—పాడుపడిపోయిన పట్టణాన్ని చూసి ఎంతో విచారించావు. చూడు వాక వారంకోజులలో నాదిర్ ఎంత చక్కటి పట్టణం కట్టించాడో.

తామస్ప—నాదిర్! బహువంతుడమ్మా.

భామినా—ఎంతో మంచివాడుకూడా. నిన్ను సాత్ ఆసీనుంచి రక్షించాడు. నిన్ను తిరిగి ఈ షెరిష్యానింహాననమీద కూర్చుండ పెట్టాడు. నీకోసమని యీ నగరం తిరిగి నిర్మించాడు.

తామస్ప—నాదిర్ మేధావి.

భామినా—నువ్వంటే అతనికి యెంతో భక్తి. ఇంత సామ్రాజ్యంలోనూ నిన్ను నాదిర్వలె ప్రేమించే వ్యక్తి యింకొకడు లేడనుకుంటాను. ఏమంటావు తామస్ప.

తామస్ప—కావచ్చును.

భామినా—నువ్వేదో పరధ్యానంగా ఆలోచిస్తున్నట్టున్నావు. నామాటలకు సరిగా సమాధానమివ్వడంలేదు.

తామస్ప—వెన్నెలలో యీ పట్టణవీధులెంత సొగసుగావున్నాయో చూసి ఆశ్చర్యపోతున్నాను.

భామినా—ఆ మనీదులుచూడు, మనీదు శిఖరాలు చూడు. 'షానామా' లోని కళ్ళలో మాత్రమే యిటువంటిపట్నాలను వొక్కరాత్రిలో కట్టేశినట్టు వింటాము. కాని కథలు కూడా జరగడాని కవకాశం వుందని తోస్తుంది.

తామస్ప—మనిషితలలో తోచే ప్రతి ఆలోచనాకూడా జరగడానికి అవకాశం వుందమ్మా.

భామినా—చాలారాత్రయింది. పండుకోతండ్రి!

తామస్ప—(విచిత్రంగా నవ్వి) నా పట్టణం... నేనూ...

భామినా—నీలో నువ్వే నవ్వుకుంటున్నావెందుకు?

తామస్ప—నే వెటువంటి చక్రవర్తితో నా పట్టణంకూడా అటువంటిదే.

భామినా—తామస్ప!

తామస్ప—అమ్మా!

భామినా—ఈరోజు విచిత్రంగా మాటాడుతున్నావే.

తామస్ప—లేదు. లేదు.

భామినా—నీ వెటువంటి చక్రవర్తితో యీ పట్టణంకూడా అటువంటిదే. నువ్వు నూరేళ్లు బ్రదుకుతావు. నీ పట్టణంకూడా నీ పాలనలో చక్కగా వర్ధిల్లుతుంది.

తామస్ప—రెండూ అసంభవమే.

భామినా—ఏమిటి?

తామస్ప—ఈ నూతన యిసాఫాన్ నగరం పడేళ్లలో తిరిగి పాడుపడిపోయి భూమి ప్టమయిపోతుంది.

భామినా—అసంభవం మాటలాడకు.

తామస్ప—ఈ పట్టణంకట్టిన పదిరోలలో నేను చనిపోతాను.

భామినా—(భీతితో) నాయనా!

తామస్ప—అమ్మా! భయపడకు.

భామినా—నీమాటలు వింటే నాగుండె అదిరిపోతుంది.

తామస్ప—నాకు గూడాను.

భా—ఎవరు చెప్పినారు అలా జరుగుతుందని.

తామ—మానాయనగారు చాలాకాలం క్రిందట.

భా—హా! భగవంతుడా!

తామ—అమ్మా! ఎందుకలాగ కంపించి పోతున్నావు.

భా—నే నెంత నిర్భాగ్యురాలను.

తామ—మల్లె యీ నూతననగరం నశించడం నేను చూడనుకదా!

భా—నాయనా పోయి పండుకో! నేను అల్లాను ప్రార్థించుతాను.

తామ—నాకు నిద్ర అంటే భయం వేస్తుందమ్మా.

భా—ఎందుచేత?

తామ—నిద్ర మృత్యుమాత అని కావ్యాల్లో చదివాను.

భా—కావ్యాల్లా కథల్లా కల్పనలు. పోయి పండుకో.

తామ—శీవితాలూ లోకం కూడా కల్పనే. నిద్ర మృతి యీ రెండూ రెండు కత్తులవంటివి. నాకు మృత్యువంటే ఎందుకు చెప్తాయంత భయం. అమ్మా! నీపిరికితనం నా రక్తనాళాల్లో ప్రవహిస్తుంది. కాని నాన్నగారి ధైర్యసాహసాలు నారక్తంలో నీరైపోయి నాయి.

(అర్ధరాత్రి సగారా వినబడుతూ ఉన్నది.)

భా—అదుగో సగారాశ్వుని.

తామ—నువ్వుపోయి పండుకోఅమ్మా

భా—నువ్వో?

తామ—నేనుమాడా నిద్రపోతానులే(పోయిపంకుకున్నాడు.)

తా—(కన్నీరు తుడుచుకొని తుణుకులని వెళ్లిపోయినది.)

తామ—(లేచి పర్యంకముపై పూర్చున్నాడు.)

(మిరాజ్ మరద్రుఘాతము నెమ్మగా వచ్చినారు.)

మిరాజ్—(మెల్లగా) మేలుకునే వున్నాడు.

ఒకఘాతకుడు—(కత్తి తీసి) ఇక మీరు వెళ్లండి.

రెండవఘాతకుడు—కదిలినాడా పాకి చానే!

మిరాజ్—జహాపనా!

తా—ఓహో! మిరాజ్! అగ్రరాత్రి ఎందుకు వచ్చినావు?

మిరాజ్—(తనచేతులలో నున్న బంగారు శృంఖలాలు చూపుతూ) ఇందుకు జనాబ్!

తామ—నీచేతులలోని వేమిటి?

మిరాజ్—బంగారపు శృంఖలాలు.

తామ—నాకు కామకలుగా తెచ్చావు కామా?

మి—అవును జనాబ్!

తా—ఎవరు పంపించినారు.

మి—(సంశయించి) నాకు తెలీకుజనాబ్!

తా—నాకు తెలుసును. నాదిర్ పంపినాడు కామా?

మి—నాదిర్ పంపలేదు జనాబ్!

తా—అబద్ధ మాడుతున్నావు. నే నెరుకుదును. చక్రవర్తి యింకొకరయితే యివపసంకల్లే పంపుతారు. బంగారపు శృంఖలాలు పంపాలెననే వుద్దేశం యీ సకల పెరిష్యాలోనూ నాదిర్ కితప్ప యింకెవరికీ కలగదు. తామిరాజ్! సంకెలు నాచేతికి తగిలించు.

ఒకఘాతకుడు—అరవలేదు.

రెండవవాడు—కత్తి తీసి పోరలేదు.

ఒకటవవాడు—రనంతట తానే సంకెలు తగుల్చుకుంటున్నాడు.

మిరాజ్—(తామస్వచేతులకు సంకెలు తగిల్చి) రండి జనాబ్.

తామ—ఎక్కడికి?

మిరాజ్—కైక్ ఖానాలోని.

తామ—(నవ్వుచూ) కాదు; మృత్యుగర్భంలోని. పద!

మిరాజ్—(ఘాతకులతో) నజవండి.

తామ—మా నాయనగారి రెండువాక్యాలలోనూ ఒకటి జరిగింది. రెండోది జరిగితీరుతుంది మిరాజ్!

మిరాజ్—జనాబ్?

తామ—నాదిర్ కు నా ఆర్యచనం చెప్ప.

మిరాజ్—ఘదాబండ్!

తామ—నా అమ్మకు నాకక చెప్పవద్దు.

మిరాజ్—ఘదాబండ్.

తామ—మరొకటి. ఈనూతన ఇశాఫాన్ మహానగరం నుగా పక్షల్ నాను మాలి పాయి నీలమట్టనుయి పోతుందని నాదిర్ తో చెప్ప!

మిరాజ్—ఆ?

దృశ్యము—౩.

(సూర్యోదయం అవుతున్నది. మొహాన్ మైదానము. పైలికులు సుపాకులు పట్టుకుని వరుసలువరుసలుగా ఉన్నారు. వారికి దూరగా మిరాజ్ మద్దా. అతనిచేతులలో మణి మకుట మున్నది. ఎదురుగా వేలకొలది జనమున్నారు.)

మిరాజ్—(ఉపన్యాస ధోరణిలో) ఈ పెరిష్యా పరమపవిత్రమైన దేశం. మహాశివులకు గన్న ప్రణయభూమి యిది. ఈ దేశాన్ని పాలించిన 'షాలి' క్తర్తి లోకంలో మూలమూలకుపై సంప్రాప్తిపోయింది. లేమూ వారి పాలనలో పెరిష్యా ఘోరత హిందూదేశానికిమాడా తెలిసింది. అటువంటి యీ వీరభూమి తామస్వచేతులలో మర మందరమూ కొన్నానొక్కరిందం వుంచాము. తామస్వ పరమపవిత్రమని మిరందిమా గ్రహించే వుంటారు. ఫార్వో ఘాత్ ఇశాఫాన్ సగరాన్ని ధ్వంసంచేస్తూవుంటే రోహి అనాక వూరుకున్నాడు. ఆతో పోరలేక అక్కడై అయినాడు.

(జనంలోనుంచి ముల్లాబక్షి మిరాజ్ వద్దకు వచ్చినాడు. ముల్లా ఎరుబడివస్తేరాలు నిండిన వస్త్రధుడు. అతనినడుము వంగినది. పొడిన్నన గడ్డలు. నల్లని గుడ్డలు...ఆతని ముఖములోని సామ్యము ముల్లా పవిత్రతను తెలుపుతూ ఉన్నది.)

ముల్లా—(నాధక్యంతో వక్రమున్న స్వరంతో) నాయనా! మర్వచక్రవర్తినిగురించి చెబును మాటాడుతున్నావు. ఇది రాజక్రొహం కాదా?

మి—(ఆతనిమాటల సరకుకీయక) వైదులోపడి దుఃఖించి విలపించుచున్న తామస్వీకు నాదిర్ కు విడిపించినాడు. ఫార్వో ఆశీరి చించినాడు. నాదిర్ మన నేనానాయకుడు మహాశివుడు. అతని వీరత్వమే ప్రస్తుతం మన దేశాన్నీ మిచ్చి రక్షించింది. ఏమంటారు?

జనం—(ఒక్కమారుగా) అవునవును.

మి—దేశాన్నిపాలించే చక్రవర్తి ప్రజలకు రక్షకుడుగా వుండాలి. అతనిచేతులలో కొల్లకొలది శివుల కేమం వుంటుంది. అటువంటి చక్రవర్తి వినికిడై దుష్టులడై వువారి శిక్షాంశ లేకుండావుంటే ప్రజలు తిరుచుచిరుచుగా నానాకష్టాలపాలు అవుతూ వుంటారు.

జనం—అవునవును! నిం.

మిరాజ్—మిరందమా పెరిష్యాసంతానం. మిరక్తనాశాలలో దుర్మంక్షిరునిరక్తం ప్రవహిస్తూంది. మీకు తామస్వ తగిన చక్రవర్తి ఆవుకో కాన్ మిరక్ ఆలోచించుకొనండి!

ముల్లా—నాయనా! గృహంకుని ప్రతినిధి చక్రవర్తి. చక్రవర్తి యోగ్యతను చర్చించవలసినవారు ఆపరమాత్ముడు. నీవు నేనూ కాదు.

మిరాజ్—ఆలోచించండి. ఏకి ఆగ్గులు యీ దేశంమీదకు వస్తన్నాడు. ఆయాయంలో మనలకు యీతామస్వ రక్షించగలదా?

ముల్లా—నాయనా! చక్రవర్తిని ఇక్కరించుకు. మరకెక్కి అది సహించడు.

మిరాజ్—అయ్యా! మీరు అనవసరంగా మాటాడవద్దు. నేను ప్రజలను ప్రశ్నిస్తున్నాను. మిమ్ము కాదు.

ముల్లా—నేను కూడా ప్రజలలో ఒకడనే. (సుర్రపుడెక్కలగ్వని వినబడుతున్నది.)

మిరాజ్—అదుగో వీరాధిపతుల నాదిర్ కలీవారు వస్తున్నారు.

(పైనికులు బాకాలు ఉడుతున్నారు.)

(నాదిర్ కులీ అశ్వారూఢుడై వచ్చినాడు. బలిషకాయుడతడు. ఆరడుగులమనిషి. గంభీరమైన ముఖము. నీలికన్నులు. చిన్నపడల్పుపెదవులు. చిరునవ్వు. సేనానాయకుని దుస్తులు ధరించినాడు.)

మిరాజ్—(జనంతో) పీరే మనల్ని వుద్ధరించినారు. మనల్ని ఆపదలనుండి రక్షించినారు. కాని తామాస్ప్ మన కేమీ సహాయం చేయలేకపోయినాడు. ఇప్పుడు తామాస్ప్ ను ఏమి చేస్తే బాగుంటుందో మీరే ఆలోచించి చెప్పండి.

నా—(చిరభయంగా) చక్రవర్తిని కైదీ చేస్తే చినాను.

ముల్లా—(గర్జింపడుతూ) చక్రవర్తినా? చక్రవర్తినా? తామాస్ప్ నా?

ద్రోహం...పాపం...భగవంతుడు సహించడు, నీవు కైతాన్ అవతారానివా?...

నాదిర్—మిరాజ్!

మి—జనాబ్.

నా—ఆ 'దేవదూర' గొంతునులిపికెయ్యి.

మి—జనాబ్ (చంకయించుతున్నాడు.)

నా—(కన్నులెర్రజేసి) మిరాజ్!

(మిరాజ్ వృద్ధముల్లా గొంతుకు పిసుకుతున్నాడు. జనంలో గోల.)

నా—(పైనికులపై పు తిరిగి) హుం!

(పైనికులు తుపాకులెత్తి జనానికి గురి చేసినారు ముల్లా నెత్తురుకక్కుకుని చచ్చి నేలనుపడిపోయినాడు. మిరాజ్ చేతులు రక్తమయంగా ఉన్నవి.)

మి—(కిరీటం తీసినాడు. కిరీటమునకు నెత్తురుమరకలు అంటుకున్నవి) ఓ ప్రజలారా!

మీ అందరితరఫునా యీకిరీటాన్ని నేను నాదిర్ కులీవారికి సమర్పించుకొంటున్నాను. (నాదిర్ చేతుల్లో కిరీటాన్ని ఉంచినాడు.)

నా—(స్వీకరించి) దేశంకోసం ప్రజల కోసం మతంకోసం నాజీవితం వినియోగించగలను. అట్లా నామాటలు వినుగాక!!

(పైనికులు బాకాలు ఉడుతున్నారు.)

(నాదిర్ అశ్వారూఢుడై వెళ్లిపోతున్నాడు.)

దృశ్యము—ర

(సాయంకాలము. ఖురాసాన్ లో కైన్ ఖానా. లోపల తామాస్ప్, చిన్నదీపిక వెలుగుతూ ఉన్నది. ఒకనాఖరు ఆహారసామగ్రి పట్టుకుని వచ్చినాడు. తామాస్ప్ నేలను కూర్చుండి ఆలోచిస్తున్నాడు.)

తామా—(త్రుళ్లి పడిచూచి) అబ్బాయీ! ఒకగడియ నిలుచుండి నాలో మాటాడవు?

నాఖరు—మీతో మాట్లాడుతూ కూచుండుకు నాకు తీరుబాటు లేదండి.

తామా—పుడయం సువ్వు చెప్పినమాట నిజమేనా?

నాఖరు—ఏమాటండి?

తామా—నాదిర్ 'షా' అయిన సంగతి.

నాఖరు—నిజంకాకపోతే అబద్ధమా మరి. నాదిర్ షావారు పట్టాభిషేకం చేసుకున్నారు. నూ గొప్పనైగవంగా జరిగింది. మా అందరకూ వజ్ర పంచపెట్టారు.

తామా—ఇసాఫాన్ నగరం ఒకసారి హాలిపోతే దానితో మావంశమూ హాలిపోతుంది. తిరిగి నిర్మించితే అది పదిసంవత్సరాలకుపైగా నిలవదు. దాన్ని నిర్మించిన పదిరోజులలో నిర్మించిన చక్రవర్తి చనిపోతాడు. ఇసాఫాన్ నునిర్మించి నేటికి సరిగా పదిరోజులయింది కామా?

నాఖరు—ఏమోనండి. నాకా లెక్కలన్నీ ఏంతెలుస్తాయండి?

తామాస్ప్—చక్రవర్తితో మాటాడడమంటే అంత విసుగా?

నాఖరు—మీరు చక్రవర్తి అండి.

తామాస్ప్—ఒకప్పుడు.

నాఖరు—(వికావిక నవ్వి) నీకు జెల్లెత్తింది. నన్ను కరుస్తావో యేమో! నేపోతా.

తామాస్ప్—ఇదుగో, ఆను. ఉదయం నుంచి నాతో మాటాడేదీవి లేక వొంటరిగా వున్నాను. చూడు. రఫు తెల్లవారేలోకా నేకో నాదిర్ కులీతో చనిపోవక తప్పదు.

నాఖరు—(వెర్రివాడి మాటలు వింటున్నట్టుగా విని) ఎంచాత?

తామాస్ప్—ఇసాఫాన్ ను కట్టించడానికి డబ్బిచ్చింది నేను. కట్టించింది నాదిర్. నేను ఆనాడు చక్రవర్తిని. నాదిర్ నేడు చక్రవర్తి. ఇసాఫాన్ తిరిగి కట్టించిన చక్రవర్తి పదిరోజులలో చనిపోతాడని మా నాన్నగారు చెప్పినారు. తప్పదు. యీరాత్రి నేకో నాదిర్ షావో...నా వంశం ఎప్పుడు నాశనమైపోతుందీ?

తా—తామాస్ప్ ఒకప్పుడు చక్రవర్తి, ఇప్పుడు కైదీ.

నా—అయితే తమ రొక దొంగ అని మిరాజ్ నెలవిచ్చినా రెండుచేత?

తా—(వినిపించుకోకుండా) ఇసాఫాన్ పట్టణం పదిమందిముల్లాల గోరీలవిగాద మొదట నిర్మించినారట. ఎన్నోమంత్రాలు చదివి నిర్మించినారు...విచిత్రనగరం...మాన వ శి వి తాలమీద దాని కెంత అధికారం వుందీ!

(మిరాజ్ వచ్చినాడు.)

తా—సరి, సరి, సరి.

మి—ఏమిటి?

తా—నావంశం సరి. నేటితో సరి. నాదిర్ బ్రదికిపోయినాడు.

మి—జనాబ్! తమ వుద్దేశ మేమిటి? (నాఖరుతో) బయటకు పో.

నా—(పోయినాడు.)

తా—మిరాజ్! నాదిర్ 'షా' అయినాడా?

మి—అవును.

తా—నిన్నిక్కడకు పంపినాడా?

మి—అవును.

తా—తుపాకి తెచ్చినావా? కత్తి తెచ్చినావా?

మి—ఎందుకు?

తా—నన్ను చంపడానికి. నీ వంటివే కదూ వచ్చినావు?

మి—బాగా గ్రహించినారు. (కైబారు తీసి) ఇదుగో కైబారు. అల్లాను తలుచుకోండి.

తా—కైబారు, మృత్యువు నాలిక జాచినట్టుంది. దాన్ని నా గుండెలోనికి పొడుస్తావా? అబ్బా! మిరాజ్! చనిపోయినతరువాత నే నెక్కడకు వెళ్తున్నాను?

మి—నేను చనిపోయి బ్రదికినవాణ్ణి కాను.

తా—నాగోరీలో వుంటానుకాబోలు.

మి—మీరు భగవంతుని పుత్రులుకదా?

తా—మిరాజ్! అల్లా అనేనాడు నిజంగా వున్నాడా?

మి—వున్నాడు.

తా—ఎక్కడ?

మి—ఖొరాన్ లో.

తా—అంతే అంతే. ఈ లోకంలోనూ ఇంకేవయినా లోకాలుంటే ఆ లోకాల్లోనూ కూడా లేదు.

మి—(కైబారును తామాన్ప్ గుండెమీద వుంచినాడు.)

తా—నాశరీరం జలదరిస్తోంది. మృత్యువును జాకిచ్చి నువ్వీరోజు వివాహం చేస్తున్నావు. మంచివాడవు.

మి—(ఒక్కపోటు పొడిచినాడు.)

తా—(నేల సూలిపోయి) ఖరవాలేదు! నాదిర్ మ... ఇంకా పడేట్లు... తరవాత అతడూ... అతని వంశం... నశింపక తప్పదు... నా మార్గమే... మా నాయనగారి మాటలు జరిగితీరుతాయి... ప దే ట్లు... ఇసాఫాన్... (మృతి)...

అంకము—౨. దృశ్యము—౧

దేశము : భారతవర్షము. కాలము :

౧౮౩౮.

(అధికారి. అంధకారము. ఢిల్లీలోని మహమ్మద్ మి సుల్తాన్ కోటను నాదిర్ మ

ముట్టడించుతున్నాడు. మొగలాయీ సైనికులూ, పెరిష్యన్ సైనికులూ పోరుతున్నారు. తుపాకు లెవతెగక క్రేలుతున్నవి. సైనికులు కూలిపోతున్నారు. కాగడాలు పట్టుకొని కొందరు సైనికులు పరుగెత్తుతున్నారు. ఉరి డుండి బయటనుండి ఖరంగిస్వములు వినబడుతున్నవి. చీకటిలో నాదిర్ మ కుమారుడయిన నాక్రిడ్లా మీర్జా తుపాకి పట్టుకొని వచ్చినాడు.)

మీర్జా—ఎవ రది?

(నిశ్శబ్దం.)

మీర్జా—(తుపాకి తీసి) మిత్రులా? శత్రువులా?

సన్ననిగొంతు—మిత్రులమూ కాము, శత్రువులమూ కాము.

మీర్జా—(ముందుకు పోయి చీకటిలో పోబోతున్న ఆ వ్యక్తిచేయి పట్టుకొని నిలిపి) ఆను! ఎవరు నువ్వు? స్త్రీవా? నీచేతికి గాజులున్నాయి.

సన్ననిగొంతు—అవును. నన్ను వదలి వెళ్ళండి.

మి—వీలు లేదు. నీదేరు?

సన్ననిగొంతు—హీరా!

మి—ను న్వేవరు?

హీరా—నేనా? నేనొక బానిసకన్యకను.

మి—ఈ యుద్ధరంగంలోని కెందుకు వచ్చినావు?

హీ—జనానాను ఆ నాదిర్ మ సైనికులు ముట్టడించినారు.

మి—అయితే?

హీ—నాదిర్ మవలెనే వారు కూడా హృదయంలేనివారు.

మి—నాదిర్ మ నాశండ్రి. ఆయనను తూలనాడవద్దు.

హీ—నేను తూలనాడడం లేదు. మీరు నాదిర్ మవారి కుమారులుగదా. ఒక మానవంతురాలయిన ఒక అపరిచితకన్యక చేతిని పట్టుకొనడం బాగుందా?

మి—ఈ యుద్ధసమయంలో మేము ధర్మార్థాలు విచారిస్తూ కూర్చుండడానికి వీలుపడదు. శత్రుసత్తుములోని ప్రతివీచినీ

మేము దొరికితే చంపడమో, కైదుచెయ్యడమో చెయ్యవలసివుంటుంది. నవ్వు యిప్పుడు మా పై దీవి.

హీరా—నన్ను కైదుచెయ్యవద్దు. తుపాకితో కేల్చి చంపివేయండి.

మి—ఎందుకు?

హీ—(గద్గద్వచ్చుతూ) పురుషున్నానన్నదూఎరగని నాచేతిని మీరు పట్టుకున్నారు. ఈ అవమానం సహించుకోలేను. దయచేసి నన్ను కాల్చి చంపండి.

మి—నువ్వు బానిసవు కావా?

హీ—బానిసనే.

మి—బానిసకన్యకదా?

హీ—అవును.

మి—బానిసకన్యకకు యింత నీతినియమాలా?

హీ—బానిసలూ మనుష్యులే.

మి—ఇంతకూ నేను నిన్నేమి అవమానించలేదు. నువ్వు తప్పించుకొనిపోవకుండా నీచేయి పట్టుకున్నాను.

హీ—మీకు అక్కలూ చెల్లాస్లా లేరా?

మి—లేదు.

హీ—కనకనే మీకు తెలియదు. మీరు స్పృహచివిన యీచేతిని తెగవరికినా యింకా అవమానవిషం నా హృదయాన్ని కాల్చి వేస్తూనే వుంటుంది.

మి—నీమాటలు వింటగావున్నాయి.

(కాగడా పట్టుకొని సైనికుడొకడు వచ్చినాడు.)

మి—(వెలుగులో ఆమెమోమును పరికించి ఆమెచేతిని వదలి) మీ లెవరు? మొగలాయీ జనానాలోనివారా?

హీ—అవును.

మి—క్షమించండి. క్షమించండి. తలవంచి నేను తమ సన్నిధిని క్షమాక్షమయాచించుతున్నాను. మీరు బానిసననిచెప్పడంచేత

హీ—నేను బానిసనే.

మి—నేను నమ్మలేను. మీ దుస్తులు బానిసలుధరించే దుస్తులేగాని మీ ముఖకళ... మొగలాయీ...

హీ—నా తండ్రి మహమ్మద్ షా.

మీ—(ఆశ్చర్యముతో) మహమ్మద్ షా?

హీ—యావద్భారతవర్షాన్నీ ఏ క చ్చ త్రాధిపత్యంగా పాలించిన చక్రవర్తి 'జౌరంగ జేబ్' మా తాతగారు. కాని మా తండ్రి నేను ఒక బానిస అయిపోయాడను.

హీ—అజేమిటి?

హీరా—నాదిర్ షాకు తలవంచి దోసి ల్గా లోబడిపోయాడను. కనక అతడు బానిస. అతనికుమార్తెను నేను బానిసకన్యను.

మీ—నాదిర్ షాకు దోసిలి వ్యాసవారు రాజాధిరాజులే కాని బానిసలెంతమాత్రమూ కాదు. ఈ లోకంలో గల సమస్తరాజులూ నాదిర్ షాకు తలవంచి నమస్కరించినవారే. అతడు దిగ్విజయి.

హీరా—నాదిర్ షా ప్రళంస వినడానికి నేను రాలేదు.

మీ—మీచేతిని స్పృశించి నే నపరాధం చేసినాను. మీరు యిక వెళ్లిపోవచ్చును.

హీ—మీరు నన్ను స్పృశించినారు. నా శరీరం కళంకితమైనది. ఇక నే నెక్కడకు వెళ్లుతాను. మీ తుపాకితో నన్ను శేల్చి చంపండి.

మీ—మీమాటలు నా కర్థంకాలేదు.

హీ—మొగలాయీ స్త్రీలకు మానమే ప్రాణమని తమకు తెలిసేవుంటుంది.

మీ—మీరు నిజంగా అంటున్నారా?

హీ—మీ రాతుపాకిని నా కిచ్చినా సరే, నన్ను నేను కాల్చుకోగలను.

మీ—వద్దు. వద్దు. (ఆలోచించి) నే నెంత అపరాధంచేసినాను! మీశేరు?

హీ—హీరా! ఇదివరకే చెప్పినాను.

మీ—నామూలంగా మీ ప్రాణానికి హాని రాలేదు.

(మిరాజ్ మహిడి వస్తున్నాడు.)

మిరాజ్—ఎవరది? ఎవరది?

మీ—నేను మీర్జాను.

మీ—(దగ్గరకు వచ్చి) మీర్జా యేం చేస్తున్నా ఒక్కసారి? మహమ్మద్ షా జోహుకు మయినాడు. కోట లోబడిపోయింది. దిగ్వి

జయం మనది. నాదిర్ షావారి తలమీద కిరీటం పెట్టింది మనుషులు కాదు అల్లా!... మీర్జా! ఆమె ఎవరు?

మీ—ఈమె మొగలాయీ కన్య.

మీ—భేష్ భేష్ నాదిర్ వారికి కానుక.

మీ—కాదు.

మీ—కాదూ?

మీ—నీ వామెనుగురించి అసందర్భంగా మాటాడరాదు.

మీ—అలాగునా? చక్రవర్తికుమారుడవు యుద్ధం జరిగినంతనేపూ యిక్కడ ప్రణయమా చేస్తున్నావు?

మీ—మిరాజ్! నాన్నగారి ఆదరణ గలదని నువ్వు నన్నవమానించడం బాగులేదు.

మీ—అవమానించింది నేనే? సరే, ఆ అమ్మాయితో మాట్లాడుతూవుండు. నే 'షా' వారిని కలుసుకుంటాను.

(మిరాజ్ వెళ్లిపోయాడను.)

మీ—హీరా! నా కొక్కమాగ్గం కన బడుతుంది.

హీ—చెప్పండి.

మీ—ను వ్యవస్థా తలంచవద్దు. నేను నీ పాణిగ్రహణం చేసినాను. అదే యుక్త మేమో?

హీరా—(చిరువ్యవతో తల వంచుకొ న్నది.)

మీ—నీ కంగీకారమని నీ చిరునవ్వు చెబు తుంది హీరా. (ఆమెచేతిని స్పృశించు తున్నాడు.)

(నాదిర్ షా చిన్నకుమారుడు రిజాకుత్ వచ్చినాడు. అతని వయస్సు యిరువదిరెండు సంవత్సరాలు.)

రిజా—అన్నా!

మీ—ఏమి?

రిజా—మిరాజ్ నీపైని నేరాలు నాన్న గారితో చేపుతున్నాడు...నేను మిరాజ్ ను ఎదిరించినాను. మిరాజ్ కు నాపైని కోపం వచ్చింది. నాన్నగారు నన్ను వారించినారు. లేకుంటే యీరాత్రి మిరాజ్ ను తుపాకితో శేల్చివేసి వుండును. (సంశయించి హీరాను చూపుతూ) వా చెబు?

మీ—(నవ్వుతూ) హీరా? మీరు మీ వదినగారు.

రిజా—(తలవంచి హీరాకు నమస్కరిం చుతూ) ఖుదా బంత్.

దృశ్యము—౨.

(సాయంకాలము. సూర్యాస్తమయ మవు తూవున్నది. ఢిల్లీ కోటలో సుందరమయిన మస్ జిద్. మస్జిద్ శిఖరాలు బంగారు సూర్య రశ్మిలో ధగధగ మెరుస్తున్నది. మస్జిద్ దగ్గరకు మీర్జా, రిజా, హీరా వచ్చి మెట్లెక్కు తున్నారు. మిరాజ్ మెట్లు దిగుతున్నాడు.)

రిజా—(వెటకారము) ఓహో!మిరాజ్! నేడు అల్లా ధన్యుడయినాడు.

మిరాజ్—ఎందుకు?

రిజా—తమరు ప్రార్థనకు మస్జిద్ కు రావ డందలన.

మిరాజ్—నేను ప్రార్థన చెయ్యడానికి క్కడకు రాలేదు. నిజానికి కోసరమై వచ్చాను!

రిజా—అచ్చా! అలాగ చెప్పిండి. లేకుం టేయిదేమిటీ వింత మిరాజ్ నా రీరోజు యి క్కడకు రావడమేమని మేమందరమూ ఆశ్చ ర్యపోతున్నాము.

(మిర్జా, హీరా కిలకిల నవ్వినారు.)

మిరాజ్—(కోపంగా) అవును నానడర మీకు ఆశ్చర్యంగానే వుంటుంది.

రిజా—కోపగించకండి మిరాజ్! అవును గాని మరి ఆరోజు మామిష్టాదాదామీదనూ, మావదినగారి మీదనూ నాన్నగారితో ఏమో రహస్యాలు చెప్పివారే వాటిసంగతి ఏమయి నట్టు?

మిరాజ్—రిజా! నన్నవమానించుకు న్నావు.

రిజా—అబ్బే! లేదండి. విషయం అడుగు తున్నాను. అంతే.

మిరాజ్—(ఉగ్రంగా) తెలుసుకుందువు గాని, తెలుసుకుందువు గాని (చరచరవెల్లి పోయినాడు.)

మిర్జా—రిజా! వాషితో విరోధంమంచిది కాదు నాయనా!

రిజా—ఎప్పుడో వొకప్పుడు యీ పరమ నాస్తికుణ్ణి కేల్చి చంపకపోతానా?

హీరా—అత నంత కూరుడా?

రిజా—వాడు వనమృగం. అరస్త్వీరాత్రులు కథలు చదివినారా వదినగారూ మీరు.

హీరా—చదివినానండి. ఎందు కావిషయం?

రిజా—ఆకథల్లో వస్తారు చూశారూ రాక్షసులు వాళ్లు యీమిరాజ్ కంటే నెయ్యి రెట్లు నయం.

మిర్జా—పరమ దుర్మాగుడు వాడు.

హీరా—అటువంటిమనిషిని షావా రెండు కు చేరదీసినాగో!

రిజా—మా నాన్నగారి దనొక వివిత స్వభావం. ఈ మిరాజ్ మీద ఆయన కమిత విశ్వాసం. వాడివాక్యమే ఆయనకు భొరాన్ సిద్ధాంతం.

హీరా—పోనియ్యండి మరదిగారూ! ప్రార్థనకు నెట్లుతూ నాస్తికులను గురించి మాటాడడ మెందుకూ.

మిర్జా—నిజమే.

రిజా—వదినగారూ! కేళుకదా మాప్ర యాణం. మాతో మీరుకూడా వచ్చేస్తారు గదూ మా పెరిష్యా.

మిర్జా—(హాస్యం) రారు రిజా, ఇక్కడ వుండిపోతారు.

హీరా—నన్ను విడిచి నెల్లిపోదా మను కుంటున్నారు కాబోలు.

మిర్జా—అల్లా ఎదుట మిమ్ము వినాహం చేసుకొన్నానుకదా మిమ్మెలాగ విడిచి నెల్లి పోగలను?

రిజా—ఈ భారతవర్షం కంటే మా పెరి ష్యా ఎన్ని వేల రెట్లు సుందరంగా వుంటుందో చూచుకుంటాను.

రిజా—కేపటిరాత్రి మనం బయలుదేరాలని నాన్నగారి హుక్మం. ఒంటెలమీద కూర్చుండి హాయిగా రాత్రి నక్షత్రాలక్రింద ప్రయాణం చేయడం ఎంత చక్కగా వుంటుంది. ఏమంటావు అన్నా?

మిర్జా—మీ వదినగారికి మంచిమంచికలు చెప్పేదువుగాని.

రిజా—చూడండి వదినగారూ హిమాలయ పర్వతాల సందులలోనుంచి మనం వెళ్లేటప్పు డెంతవిచిత్రంగా వుంటుందనుకున్నారు.

హీరా—రెక్కలుకట్టుకుని యెంతవేగం పెరిష్యాలోనికి ఎరిపడదామా అని వుంది నాకు. సాదీ, నిజామీ, కఫుల గ్రంథాలునదు వుతూ మునుపు పెరిష్యాగులాబితోటల సొంద ర్యాన్ని వూహించుకునేదానను.

మిర్జా—గులాబీ తోటలు. ద్రాక్షపాచ లు...చక్కటి బుల్బుల్ పక్షులు...

రిజా—తోటల్లో తిరుగుతూ బుల్బుల్ పక్షితో కలిసి వదినెగారుకూడా పాడవాలి.

మిర్జా—(నవ్వుతున్నాడు.)
(మస్జిద్ లోనుండి ప్రార్థనధ్వని 'అల్లా' అని వినబడుతున్నది.)

హీరా—ప్రార్థనవేళ అయింది.

రిజా—అల్లా దగ్గర కెలపుపుచ్చుకుందాము.

మిర్జా—వద్దవద్దు. ఏ దేశంలోనయినా సరే యెక్కడనయినా సరే అల్లా మనతోనే వుంటాడు.

దృశ్యము-3.

(ఉద్దాసు, కిల్లీ నలుపల షాలిమాక్ ఉద్యానంలో నాదిర్ షా మిరాజ్ తో కలిసి తిరుగుతున్నాడు. నాదిర్ షా ప్రార్థనాసమ యపు దుస్తులు ధరించి చేతులో జపమాల త్రిప్పుతున్నాడు.)

మిరాజ్—జహాపనా!

నాదిర్ షా—(వినిపించుకొనడు.)

(ఎదురుగా పొగ, పొగలో 'తామాస్ప్' ఆకృతి.)

మి—(శయపడి) జహాపనా! జహాపనా!

నా—(ఆకృతినిచూచి) మిరాజ్! నుపాకి.

మి—(తుపాకిని యిచ్చినాడు) తామాస్ప్.

నా—(తామాస్ప్ ఆకృతికి సరిచేసి తుపా కిని కేల్చినాడు.)

తా. ఆకృతి—ఏమి నాదిర్! నీతుపాకి గుండు ఏమయింది?

నా—నువ్వు చావలేదా?

తా. ఆ. —నామానవ దేహాన్ని మిరాజ్ చేత నువ్వు చంపిందినావు.

మి—తామాస్ప్ దెయ్యమయినాడు జహా పనా! ఇది తామాస్ప్ దెయ్యం.

తా. ఆ. —మిరాజ్! నేను మిమ్ము హిం సించడానికి రాలేదు.

నా—నురెండుకు వచ్చినావు?

తా. ఆ. —మిరాజ్! మీరు యిద్దరూ... మీ పైన్యాలూ మాడా యిచ్చుడు నన్ను హిం సించలేవు.

మి—ముందు షావారి ప్రశ్నకు జవాబు చెప్ప!

తా. ఆకృతి—అతడు మీకు 'షా', నాకు కాదు. నా 'షా' ఆదయామయూడు 'అల్లా'.

మిరాజ్—అల్లా అంటూ వొకడున్నా డూ. అతన్ని నువ్వు చూశావా?

తా. ఆకృతి—అల్లా వొక్కడే వు న్నాడు. నేనతన్ని యింకా చూడలేదు. ఇసాఫాన్ యింకా కూలిపోలేదు. నాదిర్ షా యింకా నాశనంకాలేదు. ఆ తరవాత అల్లాను చూస్తాను.

నాదిర్—(ఉగ్రంగా) షికాచీ! ఫిరంగి కేల్చి నిన్ను...

తా. ఆకృతి—నీ ఫిరంగులు నన్నేమీ నెయ్యలేవు నాదిర్, నామీద ఆగ్రహమెం దకు, ఇసాఫాన్ వునర్పిర్పించి పడేట్లునిండిన పవోరోజున నువ్వు ఆ పట్టణమూ ఒకేసారి ఒకేసారి...నాశనం చెప్పదు...

మిరాజ్—దేహ్యాలమాటలు నమ్మితగ్గరి కావు జహాపనా!

నాదిర్ షా—తామాస్ప్! నువ్వు రాజ గ్రోహంగా మాటాడుతున్నావు.

తామాస్ప్ ఆకృతి—(వికాశకవ్య) రాజె వరు. ఓ దిగ్విజయా! అనేకదేగాలు జయిం చిన నువ్వు రాజువా చక్రవర్తివా? నైనుచ్చ వాడు వామా రాజు...నీకు జ్ఞాపకం చేస్తు న్నాను...సరిగా ఇసాఫాన్ కట్టించిన పవో యేట పవోరోజున, మరిదిపోవకుమా ఇసా ఫాన్ ను పూర్వం ముల్లాబగోరీలమీద మంత్రా లతో కట్టించినానని మా నాయనగారు చెప్పే

వారు. ఈ పిశాచులొకరినొకరి ఎంతపైకి పైలొకరినొకరి చూచిన మాత్రమే గానూ తాత గానూ కనబడరు కాని వారిమాటలు ఇసా ఫాన్తో నాదిర్ మె సరిసరి అని వినబడు తూనే వున్నాయి. బాగ్త! నాదిర్ మన మంతా సర్వనాశనమైనాక ఒక్క లొకరినొకరి కలుసుకొందాము.

(తామస్పృహకృతి పొగలొకరినిపోయి మాయమైపోయినది.)

నా—మిరాజ్! తుపాకిలో గుండు మంచిది కాదా?

మి—మంచిదే జహాపనా. కాని దెయ్యాలకి దెబ్బలులేకలవు.

నా—దెయ్యాలు మూర్ఖులు.

మి—మరి మనం కల్లారా మాశాంకదా!

నా—ఇది యీమహమ్మద్ మె చేయించిన కుట్రయేమో!

మి—దెయ్యాలన్నాయనే నమ్మకం నాకు కుడిరింది జహాపనా! అల్లాకూడా వొక సారి కనబడితే ఆతమకూడా వున్నాడనినమ్మి రోజూ సమాజ్ చేస్తాను.

నా—ఈదేశంలో బ్రాహ్మణులని ఒక తెగ వున్నారట. వాళ్లు మాయలూ మంత్రాలూ చేసి యిటువంటివాటిని సృష్టించి మోస గించుతారని విన్నాను.

(గాలిలో పొగలు. ఆపొగలలో వేల కొలది ఆకృతులు, ప్రభుభూ, స్త్రీలూకూడా. ఆ ఆకృతులలో వృద్ధుడు మల్లాబక్షి ఆకృతి కూడా గలదు)

నా—ఎవరు మీరు?

ఆకృతులు—‘మె’ వారి ప్రజలం.

మి—నాదిర్ మె వారి ప్రజలా?

ఆకృతులు—కాదు తామస్పృహవారి అనుచరులం.

మి—పెరిష్యామంచి వచ్చినారా?

ఆ—బ్రదికివున్నప్పుడు మాదేశం పెరిష్యా ఇంపు పన్ని దేశాలూ మావే.

మి—ఎందుకు వచ్చినారు మీరు.

ఆ—నాశనం! నాశనం నాదిర్ కులీ నాశనం!

(పొడుతూపొడుతూ పొగలొకరిని కరిగి మాయమైపోయినది.)

అంకము-3. దేశము: పెర్ష్యా

దృశ్యము-౧. కాలము: ౧౭౪౬

(రాత్రి ఇసాఫాన్ పట్టణంలో ‘మె’ భవనములలో శయనమందిరములో నాదిర్ మె నిద్రబోతున్నాడు. దీపాలు వెలుగుతున్నవి. ఇద్దరు ఘోరములు తుపాకులు పట్టుకొనివచ్చి వారు.)

ఒకఘోరముడు—మె నిద్రబోతున్నాడు.

రెండవవాడు—మెల్లగా మాటాడు.

ఒకటవవాడు—ఇదే మంచి అదను.

(తుపాకులు సరిచేసుకొంటున్నారు.)

రెండవవాడు—బయట ఎవరిదో అడుగుల చప్పుడు.

ఒకటవవాడు—(బయటికి చూచి) త్వరగా పని కానియ్యాలి. ‘మె’ చిన్నకుమారుడు రిజాకులీ యిటే వస్తున్నాడు.

(ఇద్దరూ ఒక్కసారిగా నాదిర్ మెకి గురిచేసి తుపాకులు పేల్చి పారిపోయినారు.)

నా—(దిగ్గన లేచినాడు. అతని భుజము లోనికి గుండు పోయినది.)

ఎవ రది! మిరాజ్! మిరాజ్!

నాఖరు—జహాపనా!

నా—మిరాజ్ ను పిలుచుకురా.

నాఖరు—ఖుదాబంద్ (పోయినాడు.)

(మిరాజ్ రిజాకులీ వచ్చినారు.)

రిజా—(తండ్రిభుజమునుండి కాయతున్న రక్తం చూచి) నాన్నగారూ! ఇదేమి టిడ్? రక్తం...

మి—పాపం... రిజా... నీవేమి యెరగవు కమా?

రిజా—మిరాజ్ నీ అభిప్రాయమేమిటి?

మి—ఎవ రక్కడ?

నా—జో హుకుం.

మి—ఆదర్వాజాద్గర్ పడితన్న తుపాకి తీసుకురా?

నా—(నెల్లి పోయినాడు.)

మి—ఎవ రక్కడ?

(మరొకనాఖరు వచ్చినాడు.)

మి—వైద్యులను రావించు.

నాదిర్ మె—వద్దు. ముం దీద్రోహియోరతో తెలియవలె. (నాఖరుతో) నువ్వు పో!

నా—ఖుదాబంద్ (నిష్క్రమించినాడు.)

(మొదటినాఖరు తుపాకి పట్టుకొని వచ్చినాడు.)

మి—(తుపాకితీసుకొని) జహాపనా! దీని మీద యీ పేరెవరిదో చిత్తగించండి.

నా—(తుపాకిమీద పేరు జూచి) ‘రిజా కులీ’ రిజా! ఏమంటావు?

రిజా—ఈతుపాకి నాదే.

నా—నీదేనా? నువ్వు ద్రోహివికావా?

మి—ప్రజలకుట్ర జహాపనాయని. వారం తా మొఘాస్ మైదానంలో సమావేశమై తమ్ము చంపడానికి కుట్రలుచేస్తున్నట్టు వార్త వచ్చింది. తమదర్శనం కోసమని వస్తున్నాను. ఇంతలో తుపాకిగ్వని. చేతులో తుపాకిపట్టుకొని రిజా. నాకళ్లను నేనే నమ్మలేక పోయినాను. కన్నతండ్రిని చంపడానికి సాహసించే కొడుకు లో కం లో ఎక్కడయినా వుంటాడా?

నా—ఎవ రది?

నా—ఖుదాబంద్.

నా—రెండు యినపకమ్ములు బాగా కాల్చి తీసుకురా పో!

నా—ఖుదాబంద్ (నిష్క్రమించినాడు.)

మిరాజ్—జహాపనా! రాజద్రోహులు ఎక్కువయిపోతున్నారు. వారిని కఠినంగా శిక్షిస్తేనేగాని దేశంలో శాంతి వుండదు.

రిజా—మిరాజ్! ఇదంతా నీకుట్ర. నా తుపాకి దొంగిలించి నువ్వే ఎవరిచేతనో నాయనగారిని చంపించే యోర్పాటులు చేశావు.

మిరాజ్—(నవ్వి) అవును రిజా! నీకు పిచ్చిభక్తి ఎక్కువ. నాకు ప్రభుభక్తి లేదు.

(సాఖరు భగవంతుని ఎర్రగా కాలి పోయిన రెండు యినపకమ్మలు పట్టుకువచ్చి నాడు.)

నాదిర్ మ—రిజా! నువ్వుచేసిన రాజ ద్రోహానికి శిక్షగా నీకళ్లు కార్పించివేస్తున్నాను.

రిజా—నాన్నగారూ! నాన్నగారూ! నేను ద్రోహినికాను... తొందరపడకండి...

నా—(సాఖరుతో) ఆ యినపకమ్మలు రిజాకన్నులలో వుంచండి...

సాఖరు—(సంశయించుతున్నాడు.)

రిజా—నేను ద్రోహినికాను. అట్లా సాక్షిగా చెబుతున్నాను. ఈ కుట్ర నే నెరగను.

నా—నే నెరుగుదును. నువ్వు ద్రోహివి. నీ కిళ్లు తప్పదు. (సాఖరుతో) కానియ్యి!

రిజా—(కాలుతున్న యినపకమ్మలను చూస్తూ) అబ్బా! ఆ కాలి భగవంతుని యినపకమ్మలతో నా కన్నులు పొడిచి వేస్తారా?

మి—ఈ దేశంలో రాజద్రోహులకేదోయి!

రిజా—రాజద్రోహులకు శిక్షించండి. కాని అనపరాధులకు శిక్షించడమా? నాన్నగారూ! (దీనంగా పిలిచినాడు.)

నా—నేను రాజును నీవు ద్రోహివి. కాని నేను నీకిప్పుడు తండ్రినిగాను. ఈ శిక్షను నీ కనభరించి తీరవలసిందే.

రిజా—నాకు తప్పదా?

నా—తప్పదు.

రిజా—సరే. నాకు రెండురోజులు గడు వివ్వండి. ఈలోగా అమ్మనూ అన్ననూ వదిల గారినీ వారి రూపాలు దృఢంగా నామనస్సు నాటపొయ్యేట్లు చూసివేస్తాను. నులాబి తోటలకూ ప్రభాత సామంత్రకృతినీ రాత్రి శోభనూ నకత్రాలకాంతినీ చంద్రునివెన్నెలకూ కడపారి తుదిసారి చూచివేస్తాను. ఆ రవాత యీ రెండుకన్నులూ పొడిపించె

య్యండి. శాశ్వతాంధకారంలో కూలి పోతాను.

నా—వీలులేదు.

మి—మనాకు భర్తమూర్తులు.

రిజా—పోనీయండి చెపటి వదయంవర కయివా...

నా—వీలులేదు.

రిజా—అయితే అమ్మనూ అన్ననూ చూచివస్తాను.

నా—వెంటనే. (సాఖరుతో) కానియ్యి!

(సాఖరు కాలుతున్న యినపకమ్మలను రిజాకులీకన్నులలో పొడుస్తున్నాడు.)

రిజా—అట్లా! అట్లా! అట్లా.

(మరణబాధలోవలె గావుకేకలువైచుచుండును. కాలే యినపకమ్మలు అతనికళ్లలోనికి దూసుకుపోయినవి.)

దృశ్యము-౨.

(ఆరాత్రే నులాబితోట, నులాబిపొదలు విరియబూచినవి. హీరా మీర్జా తోటలో తిరుగుతున్నాడు.)

హీరా—నాకిరాత్రి యీ తోటలోతిరగాలనిలేదు.

మీర్జా—ఎందుచేత?

హీరా—ఎందుచేతనో చెప్పలేను, కాని మనస్సంతా ఆందోళనగావుంది. మాతమ్మడు నాలుగు సంవత్సరాలకిందట చచ్చిపోయినాడు. ఆ చచ్చిపోయిన రాత్రిమాడ నా మనస్సిలాగునే వుంది.

మీర్జా—నా హృదయాన్ని నీమాటలు ప్రతిగ్వనిస్తున్నాయి. చెప్పలేని బాధ యీ వుదయంనుంచి నామనస్సులో ప్రారంభమయింది. ఈరాత్రి తుపానుగాలివలె విజృంభించింది.

(అంధుడు రిజాకులీ ఒకబానిసచేతని పట్టుకొని తోటలోకి వస్తున్నాడు.)

రిజా—అన్నా! అన్నా! ఎక్కడున్నావు?

హీరా—ఎవరది! రిజా!

మీర్జా—నాయనా, రిజా!

రిజా—అన్నా! ఎక్కడున్నావు. ఈ అంధుడు నిన్ను చూడలేడు.

హీరా—రిజా! రిజా!

మీర్జా—నాయనా రిజా!

(హీరా మీర్జా రిజాను కాగలింపుకొన్నాడు.)

రిజా—వదిలగారూ! మరి నేను మీకి పెరిగియ్య శోభను చూపించలేను. నాకంతా చీకటి. లోకమంతా అంధకారం.

మీర్జా—ఏమిటి ఘోరం? ఏమిటిదౌర్జన్యం? నీకన్నులు పొడిచిన పరమపాతకి ఎవడు.

రిజా—మననాన్నగారు.

హీరా—మీనాన్నగారా!

రిజా—నేను రాజద్రోహిసట.

మీర్జా—ఆమిరాజ్ కల్పనేకదా...

రిజా—అవునన్నా... అన్నా! అమ్మను హడా పోకసారి చూస్తాను... లేకులేదు... నేనిక చూసేజేమిటి. అమ్మద్దగకు కన్ను తీసుకు వెళ్లవా?

మీర్జా—నాన్నగారేనా?... ఆలోకి మరి పోయింది. హృదయం చచ్చింది. రాక్షసుడై పోయినాడు...

హీరా—(వెక్కి వెక్కియేడుస్తూ ఉన్నది.)

రిజా—ఎవరో ఏడుస్తున్నట్టుంది. ఈ నిర్భాగ్యుడికోసం ఎవరుమాత్రం కంటతడి యెందుకు పెట్టారీ?

హీరా—(ఇంకావేడుస్తున్నది.)

రిజా—వదిలగారి గొంతుకవలెవుంది, వదిలగారూ! పొరుగునండి.

మీర్జా—రిజా! నేనింతికాలం యెందుకు బ్రచికిప్తన్నానా అని విచారిస్తున్నాను. ఈ ఘోరాలు చూడకముందే చనిపోతే యెంత బాగుండును.

రిజా—అలాగేవు అన్నా! నచ్చు అమ్మ దగ్గరకు తీసుకు వెళ్లు!

(రిజాకుడిచేతిని హీరావిజయముచేతిని మీర్జా పట్టుకొని ఆతని తీసుకువెళ్లు తున్నారు. శ్లోకముమీద బుల్బుల్ ఏడుస్తున్నది)

దృశ్యము—౩.

(రాత్రి. చీకటి. ముందుభీరంగిబండ్లు వాటి నెనక ప్రజా నడుస్తున్నారు. ప్రజలకు ముల్లలు నాయకులుగా ఉన్నారు.)

ఒకముల్లా—ఈ నాదిర్ షా ఘోరాలు యీ రాత్రితో సరి.

మరొకముల్లా—ముల్లాబక్షీ ని చంపినపాతకి యీ రాత్రి చావాలి. వాడిరాజ్యం కూలి పోవాలి.

ప్రజలు—(గర్జలుగా) కూలిపోవాలి!

ఒకముల్లా—గోలచెయ్యకండి! నిదానంగా నిశ్శబ్దంగా పనికొవాలి. ఈ సరహంతకుడయిన నాదిర్ కి యీ రాత్రి సర్వనాశనం తప్పదు.

మరొకముల్లా—ఆ 'షా'గొంతు తొరికి రక్తం పీల్చి తాగాలని వుంది నాకు.

ఒకముల్లా—ఆ పండి! భీరంగిబండ్లు!! అవుగో నరకద్వారాలు.

వేరొకముల్లా—'షా' భవనా లవుగో.

దృశ్యము—౪.

(నాదిర్ షా శయనమందిరంలో జానుపత్తి తుడై ధ్యానం చేసుకొంటున్నాడు...ఆరా త్రే...నలుగురుముల్లాలు ఛురికలు పట్టుకొని లోపలికి వచ్చినారు.)

ఒకముల్లా—ఓ రక్తపాయీ!

ఇంకొకముల్లా—ఓ సైతాన్!

మరొకముల్లా—ఓ పిశాచీ!

నా—(కళ్లు తెరిచి) ఎవరు మీరు?

ముల్లాలు—అల్లాదూతలం.

ఒకముల్లా—నేను యీపాతకి నెత్తురు త్రాగుతాను.

(నలుగురు ముల్లాలూ నాదిర్ షాకు నాలుగు పోట్లు పొడిచినారు.)

నాదిర్ షా—మీరెవరు? నాదిర్ షాపవిత్ర కేహంట్లో కత్తితో పొడవదలచినవీరు మహా

పవిత్రులై వుండాలి. షాను స్పృశించడానికే ఆర్హతలేని సామాన్య కీకార్యం చెయ్యలేరు.

ముల్లాలు—మేము అల్లాదూతలం. నీరోస మని వచ్చాము.

నా—మీకందరహా తలవంచి నమ్మగించు తున్నాను. అల్లా దయామయుడు. పరమ పావనులైన ముల్లాల హస్తాలతో నాకు మృత్యువును ప్రసాదించినాడు. ఓముల్లా! ఇంకా యీసాఫాన్ కూలిపోలేదు.

ఒకముల్లా—లేను. ఇక కూలిపోతుంది.

నా—నాదిర్ షాతో ఫైనర్మిర్మిత నగరం యీసాఫాన్ దానితో నాదిర్ షావంశం... సర్వనాశనం...తామాస్ప! నేను నీమాటలు నమ్ముతున్నాను.

ఒకముల్లా—తామాస్పను చంపించింది నువ్వేకదా!

నా—అవు నవును. దిగ్విజయ నాదిర్ షా యీ సకల ప్రపంచాన్ని జయించినాడు. స్వర్గలోకాన్ని జయించడానికి నెల్లిపోతున్నాడు. (మృతి.)

దృశ్యము—౫

(ఆరాత్రే భవనాలు కూలిపోతున్నవి. ఉండుండి మహాగంగా భీరంగిధ్వజులు విన బడుతూ ఉన్నవి. భవనంలో మీర్జా హీరా, రిజా నిలుచున్నారు.)

మీర్జా—అదుగో మల్లా భీరంగి!

హీ—ఆభవనం ఎలాగ కూలిపోతూందో!

రిజా—మనముగ్గురమూహూడా క్షణంలో చనిపోతాముకదూ?

మీర్జా—చావునుండి తప్పకొనే మార్గం కనబడదు.

రిజా—అన్నా! మనతండ్రిచేసిన పాతకాల ఫలాలన్నీ మనం ఆనుభవించవలసివచ్చింది.

మీర్జా—మనతండ్రి ఋణాలు మనం తీర్చుకోవాలి. మనతండ్రి ఆస్తిని మన మనుభ వించాలికదా!

హీరా—నేను హాయిగా చనిపోతాను. అబ్బ! అవుగో అగ్గిపిడుగులు.

రిజా—నాతండ్రిచేసిన పాపాలే ఆహా పాలు దాల్చి అగ్గిపిడుగులై మనమందిరాల మీద ఉరుకుతున్నాయి.

(భీరంగిగ్వని వినబడుతూ ఉన్నది.)

మీర్జా—భీరంగులగుం డ్లిక యిటువైపే వస్తున్నాయి.

రిజా—మరికొంతకాలం బ్రదికివుంటే మీర్జిద్దరూ గులాబితోటలు సాయంసౌంద ర్యాలూ చూతురుగదా! అన్నా నాబోటి అం ధు లంతా బ్రదికివుండడంకంటే చనిపోవడం మే మంచిదికామా?

మీర్జా—పాతకి రక్తానికి వారసులైన ప్రతినారూ కూడా చనిపోవడంమే మంచిది.

హీరా—ఇంతచక్కటి భీకరదృశ్యాలు నేనెక్కడా చూడలేదు.

మీర్జా—మృత్యునర్తనంలోని సౌందర్యాన్ని చూస్తున్నావా హీరా?

హీరా—హిమాలయాలు సుందరప్రభా తాలు జ్యోత్స్నానిశలు గులాబితోటలు... ఏవీహూడా యీ భయంకరరాత్రి అంతసాగసు గా లేవు. ఇక మన మెలాగూ చనిపోతాము గనుక హాయిగా భగవంతుని గురించి గానమూ నృత్యమూ చేస్తూ చనిపోదాము.

(ముగ్గురూ ఒకరిచేతు లొకరు పట్టుకొని చక్రాకృతిలో ఉన్నారు.)

ముగ్గురూ

(పాట)

దయా సాగరా

త్రిలోక నాథా

అఖిలాధారా

అల్లా! అల్లా!

(ఆనందిం గా పైపాట పాడుతూ నృత్యం చేస్తున్నారు. భీరంగిగ్వని, అగ్గిపిడుగులు వచ్చి పడినవి. భవనము కూలిపోయినది. రాతిపల కలు పైనపడి ముగ్గురూ చచ్చిపడిపోయినారు అక్కడ భవనము లేదు. నల్లనిఆకాశము తెల్లని నక్షత్రాలూ కనబడుతూ ఉన్నవి.)

దృశ్యము—౬.

(రాత్రి స్రుష్టవెన్నెల. పాడుపడిన ఇసా ఫాన్ పట్టణంలో ఒకకీధి. నిర్జనంగా ఉన్నది.

నిశ్చయము. పాకుపడినయింటిలో నుండి వృద్ధురాలు కామినా వచ్చినది. ఎదురుగాపాగ. పాగలో తామస్పృతకృతి)

తా-ఆ—నాతండ్రితాతలమాట ఖోరాన్ సిగ్గుతం. ఈ బిచ్చాఫేన్ కూలిపోయింది. నాన్ నశించాడు. నావంశం నాదికంవంశం నాశనమైనాయి.

కామినా—నాయనా తామస్ప! నువ్వేనా పాటాడుతూవున్నావు. నాకు చప్పి నరిగా కనిపించదు.

తామస్ప ఆకృతి—నేనేనమ్మా.

కామినా—నాతండ్రి! నానాయనా! రా నన్ను కాగిరించుకో!

తా-ఆ...మీగు మానవులు. మిమ్ముల్ని నేను ముట్టుకోలేనమ్మా!

నా—నాయనా! నిన్నా నాదికంవంశించి వెయ్యలేదుగా?

తా-ఆ—చింపించిపోనాడు.

నా—మరి సువ్వలాగ మాటాడుతున్నావు?

తా-ఆ—ఇంకో లోకంలో నుంచి మాటాడుతున్నాను.

నా—నాదికంవంశం నీలోకంలోనికే వచ్చినాడా?

తా-ఆ—లేచిమ్మా.

నా—కాదు పాతకి నరకంలోకి పోయి వుంటాడు.

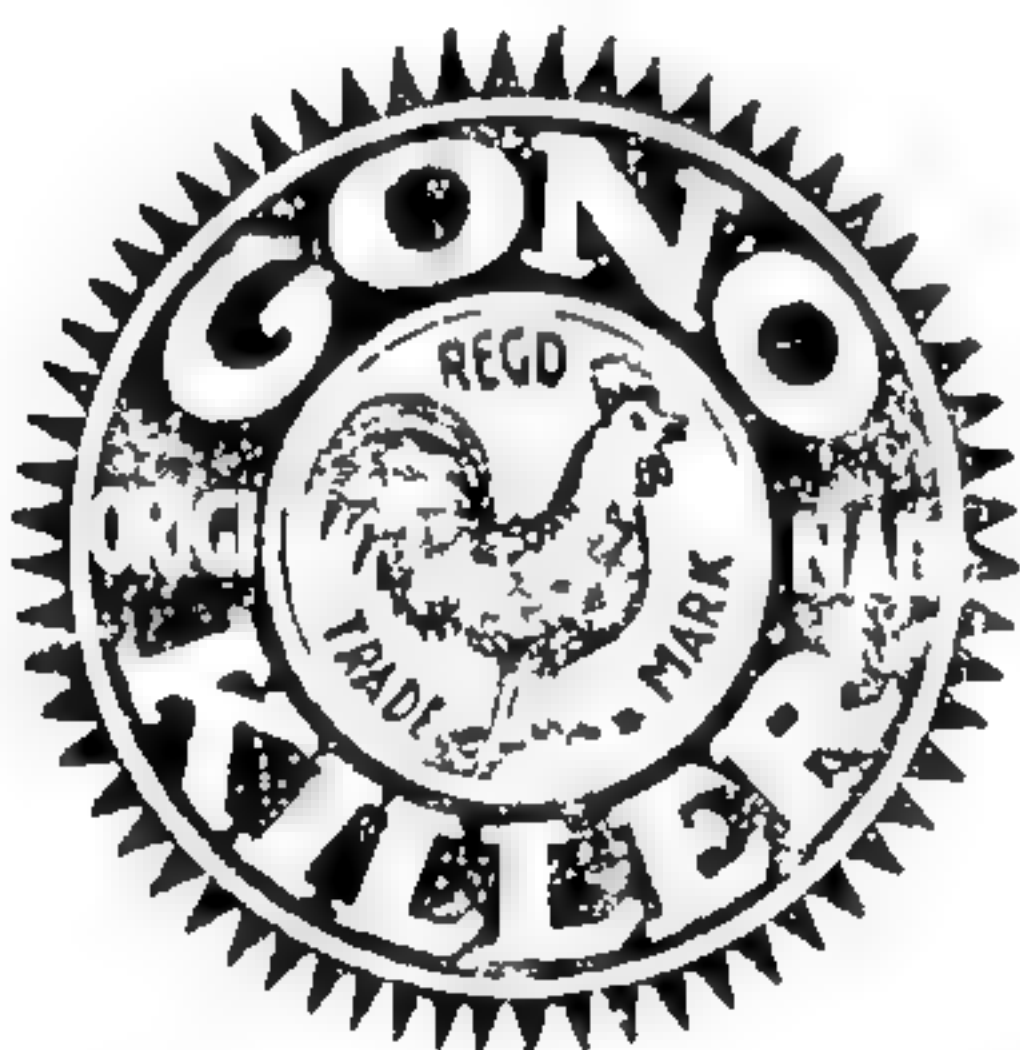
తా-ఆ—నరకంలోనికి ఎన్నడూ వెళ్లదు. అతడు అలాదగ్గరకు చక్కలు గట్టుకొని యెగిరిపోయినాడు. నేనూ అక్కడికే పోతున్నాను.

నా—నాయనా! నాదికంవంటి పాపాత్ములు మానా అట్లాదగ్గరకే వెళ్లతారా?

తా-ఆ—అట్లాదగ్గరలో పాపాత్ములుటూ ఎవ్వరూ లేరమ్మా! నకలబీవులూ అట్లా చేతులూ యంత్రమాత్రులు. ఎదురున్నాను అమ్మా వెడుతున్నాను.

(తామస్ప ఆకృతి మాయమయిపోయింది. “తామస్ప! తామస్ప!” అని గట్టిగా విలుస్తూ కామినా ఆర్చివలెనైన పీఠంలో తిరుగుతూ ఉన్నది.)

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ (గనెరియా) వ్యాధికిని కొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యోషధము గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్డ్)

కృత్రిమములు చూచి మోసపోకుడు, నుండను ఖరీదు చేయుచున్నప్పుడు ప్యాకెటు పై గోనోకిల్లర్ చేరున్న “కోడి” చూడక స్వీయము గమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయద్రవ్యములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలగని యెడలకు, యింజక్షనులవలనను వ్యాధిలవలననుగూడ లాభములేకపోయినయెడలను కనబడి ప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యేండ్లనుండియున్నను లేక కొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనోకిల్లరు తిప్పక తుడుగ్గును. మూత్రము యూరీగా వెడలును. మూత్రముపోవుచున్నపుడు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళమునందలి వాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి (గోనోకొకను)వలన మూత్రము బొట్టుగా పడుట, మేహగోగమువలన మూత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మూత్రద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు,

మూత్రశయముయొక్క వాపు లేక మూత్రతిత్తియొక్క వాపు, నరములఁబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గోనోకిల్లరువలన తుడుగును. ఏరకము (పెమను)పోవును, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన తుడుగును. ఖరీదు 50 మాత్రముగల సీసా రు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమబొందవలదు. మా సంజుమార్కు గమనింపుడు. డి. సి. చార్జీ ప్రశ్నోకము.

అడ్రెసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకకోడ్లు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.

Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras.

దారిచెయ్యండి. కథానాయకుడికి దారి చెయ్యండి. సీతయ్య వస్తున్నాడు. దారి చెయ్యండి. అమ్మయ్య! ఇక ప్రపంచం తనకు సీతయ్యకథ తెలియదని మూలగడానికి వీలులేదు. అనేక ప్రయాసల కోర్చి, ఎన్నో సంవత్సరాలు ఏకాకిగా సీతయ్యచింత గురించి పరిశోధనలు చేసి తుదకు అసలుకథ చెప్పగలుగు తున్నాను. ఇదివరకు పుకారుగా, చూచాయగా ఇక్కడో చిన్నసంగతి, అక్కడో చిన్నరహస్యం, ఎవరో అనుకున్న మాటలూ, ఎక్కడో చదివిన వార్తలూ మాత్రమే లోకానికి తెలుసును. ఇక మరి భయం లేదు. సీతయ్యను గురించిన భోగట్టాయావత్తూ పొగుచేశాను. సరే. కొంత కష్టపడవలసి వస్తేనే? అదో లెక్కలో నిది కాదు. లోకానికి నిజం తెలియజేయగలుగుతున్నాను కదా! అందుకు లోకం హర్షిస్తే అదే నాబహుమనం.

ఈ సీతయ్య! ఇతగాడి సంగతి నాకు తప్ప మరెవరికీ పూర్తిగా తెలియదన్న కారణంవల్ల నాకు కాస్త గర్వం కలగడం సహజమే. ఇన్నాళ్లకు నేనొక విషయంగురించి పరిపూర్ణస్థానంతో మాట్లాడగలుగుతున్నాను. దీన్నెవరూ కాదనలేరు. నామాటే శిలాక్షరం; వేదవాక్యం. సీతయ్యసంగతి మాట్లాడుతున్నంత సేపు నేనొక్కచేష్టానిని. మిగిలిన వాళ్లంతా నాదగ్గరకు రావాలి.

సీతయ్యగురించి నాకంటెఎక్కువ తెలిసినవాళ్లెవరూ లేకపోవడంచేత

సీతయ్య

ఒక ఆలాపన

నే నేమిచెప్పినా కుక్కురుమనకుండా మీరు నమ్మిపోతాలి. అయితే మీరు నమ్ముతారుకదా అని నాయిష్టంవచ్చి నన్ను అబద్ధాలు గుచ్చెత్తిమీముందు పోయ్యవలసినవాణ్ని కాను. నేను వ్రాస్తున్నదానిలో కాస్తైనా అబద్ధం ఉన్నట్లైతే మీకు ఆవోకీ దొరికిందంటే నాశిల్పమే భగ్నమయిపోయిందన్నమాట. శిల్పవిషయమై నేను చాలాజాగ్రత్త తీసుకుంటానని మీకు వేరేచెప్పాలా? అందుకని నేను త్రాటిమీద నడుస్తున్నా

శ్రీరంగం

శ్రీనివాసరావు

ట్లగా, అసిధారావ్రతంగా సంచరించాలి.

ఈ సీతయ్య! ఏది పరిపూర్ణ చిత్రం మీముందు ఉంచాలనే ఈ వ్రాతకు ఉద్దేశమించాను. నేను చిత్రకారుణ్ణి. అయితే వర్ణలేఖనంతో కాదు నాప్రసక్తి. 'వర్ణ' లేవనంతో. అవసరంగా ఒక్కరేఖగాని ఒక్క ఊర్పుగాని వ్యయంచేస్తే నాశిల్పం ధ్వంసం అవుతుందని నాకు తెలుసు. కాని పాటగాడు సంగీతం అందుకునే ముందు రసావస్థపాలిమేరలలో కూని రాగంతో తచ్చాడుతూ ఉంటాడు. ఆత్మహత్య చేసుకునేవాడు స్త్రీల్లో పడడానికి ముందు ఒడ్డున పచారు

చేస్తాడు. ప్రేయస్వీములు...సరే. ఉదాహరణలతో మిమ్మల్ని పెసిగించను. అన్నీమీకు తెలిసినవేకదా!

సీతయ్య సంగతి ఒక్కట మీరు తెలియదు. నేనంతా చెప్పిన తర్వాత మాత్రం 'ఓ, మాకు తెలుసు. ఇలానా పట చూశాం. వీడు మాకు పరిచితుడే!' అంటారు. కాని నికరంగా ఏదీ నేను చెప్పనంతసేపు మీరెదుర్దా ఆరికట్టుకొంటున్నాను. అదీ కాక నీరియస్గా కథ చెప్పతున్నా ననుకొంటూ పాఠకుణ్ణి మరిచిపోయే కళ్లకుడు ఎన్నటి కంటతవ్వుడు కాదు. ఎంతసేపూ తనపాత్రల వ్యవహారాలలో ములిగిపోయి ఇతడు తనకు కొందరు పాఠకులుంటారని వాదించి కొంచెం గిలిగింతపరచడం అవసరమనీ మరిచిపోతాడు. అదే నా కిష్టం లేదు. అవసరమైతే ఎంత ముఖ్య పాత్రవైనా వదలి పాఠకుని ఔత్సుక్యాన్ని ఆకర్షించుకోవాలి.

ఇప్పుడు సీతయ్యగురించి నిజం మీకు తెలిసిందా? స్వయంగా చెప్పడాని కేమీ లేనప్పుడూ, బహుశా ఇష్టం లేనప్పుడూ నేనుచేసే తంత్రం. సీతయ్య నాచేతిలో యంత్రం. సంభాషణ తిరగడానికి 'కీ' సీతయ్య. సీతయ్య నా హాస్యోన్మయం పెట్టే కేరమే బల్ల.

ఇంకా స్పష్టంగా చెప్పాలంటే సీతయ్యంటూ ఎవరినా ఒకవ్యక్తి లేడండీ! ఇందాకా పరిశోధనలనీ ప్రయాసలనీ అన్నానే అవన్నీ కథారచనకు నేను పడ్డ పాట్లుమాత్రమే. ఓ గొప్ప కథానాయకుణ్ణి సృష్టించు

దామని నేను చాలా యత్నించినా అయితేనేం? కథ బాగుంటే చాలు మాట వాస్తవమే. ఇంత నేనూ సీతయ్య ఒక యధార్థవ్యక్తి అని వాడిగురించి యావత్తూ నాకు తెలుసునని మీలో ఒక అభిప్రాయం కలిగించాను. మరి నేను స్పష్టించే పాత్రగురించి నాకంటే ఎక్కువ ఎవరికి తెలుస్తుంది చెప్పండి? ఇక వ్యక్తుల యధార్థ్యం! దీనివిషయమై మీరు అట్టే పట్టింపుచేస్తే మీలో వేదాంతం చాలా తక్కువని ఋజువై పోతుంది.

ఇది కేవలం మోసం అని మీరు తిరగబడవచ్చును. పైగా 'సీతయ్య'ను గురించి తెలుసుకుందామని. మే మీ పూట త్రిప్పాముగాని నీ ఉపన్యాసం వినడానికా? అని మీ రడగవచ్చు. సీతయ్య గురించి తెలుసుకోకపోతే మీకేం లోపం వచ్చిందని నే నడుగుతే?

కేవలం కుతంత్రాలతో మిమ్మల్ని నిలబెడుతున్నానుకాదా? పాపం! మీ అమూల్యమైన కాలం వ్యర్థ పుచ్చుతున్నాను. లేకుంటే ఈ లో పున మీరు మరేదో చదువుకొని ఉండురు. పద్యం, విమర్శ, తమాషాలు, వార్తలు, ఏవో! ఏవో! ఇప్పటి మీకు కొంత విసుగుపుట్టి తటాలున తర్వాతిపుటలకు పోదామని ఉంటుందికాని 'సీతయ్యగురించి పూర్తిగా తెలుసుకొని మరీపోదాం, ఎలాగూ రానే వచ్చాం' అనే ఆర్థ కీగునూ ఉంటుంది. కల్పితవ్యక్తి

అయితేనేం? కథ బాగుంటే చాలు నని నిలబడతారు.

కాని ఇంతట్లో సీతయ్య గురించి చెబుతానని మీ రనుకుంటే చాలా పొరపాటుపడ్డవాళ్ళవుతారు. నిజానికి నేను సీతయ్య వ్యవహారం వెనక పెడుతున్నానంటే దానికి కొంత కారణం లేకపోలేదు. కథంతా నాలుగుముక్కల్లో తెమిల్చి 'అయి పోయింది' అని నేను ఆఫీసు మూసి వెయ్యవచ్చును. అదో కష్టమైన పని కాదుకూడా! కాని నే నలా చెయ్య ను. నా కథకు నాయకపదానికి నోచు కున్నవాడు చాలా అదృష్టవంతుడు. ఒకంతకుగాని బైటపడడు. అలా, అలా, నాపాఠకులలో ఔత్సుక్యం పెంపొందించి తంటాలు పెడతాడు. ఈ ఔత్సుక్యం విసుగుదలగా మారి కొందరు పాఠకులు నన్ను తిట్టుకుంటున్నా కొంతమందిమాత్రం తెల్లి వాళ్లూ జాగరంచేసినా ఈసంగతిదో తేల్చుకుందామని కూర్చుంటారు. వాళ్లూ అసలైన ఆంధ్రులు! అలాంటి వాళ్లే దేశానికి కావాలి.

మాశారా, మరినే నెలాగ మిమ్మల్ని నిలుపగలుగుతున్నానో? ఈమారు మీ దేశాభిమానం రెచ్చ గొట్టుతున్నాను. ఇవన్నీ మామూలు పద్ధతులే అనుకొండి. కాని పీటికి మీరు లోబడిపోవడం మాత్రం ఆశ్చర్యం కాదా?

ఇక నట్టే శాఖాచంద్రమణం చెయ్యక సీతయ్యమాట మొదలు పెడదామా అని ఉంది. కాని ఆత

నికి ఆకారం ఇయ్యడంతోనే శాశ్వతంగా ఒక పోతవిగ్రహం అయి పోతాడు. అటువంటప్పుడు అన్ని విధాలా యోజించి స్పష్టించబోయే బొమ్మకు రూపం కల్పించి ప్రాణం పోయ్యాలి. ఇతగాడు సాహిత్యంలో ప్రసిద్ధిపొందిన మహావ్యక్తులతో తులనాగాలంటే అశ్రద్ధగా వెళ్ల కూడదు. Falstaff, Don Quixote మొదలైన వాళ్లలాగు మనసీతయ్యను హాస్య వ్యక్తిని చేదామా అని ఒక ఆలోచన చేసినా చెయ్యొచ్చు. అదేమీ కష్టంలోని పనికాదు. అయితే తీరా ప్రారంభించివేస్తే తర్వాత మనస్సు మారిపోయి Hamlet, Othello మొదలైనవాళ్లలాగు వీడినొక Tragichero గా చేశానుకానే అని కించ కలుగుతుంది. అందువల్ల ఎంతమాత్రమూ తొందరపడిపోకూడదు.

మరోవిశేషం. చెప్పకేంగాని నేను వచనం వ్రాస్తున్నా నా హృదయాంతరంలో మట్టుకు కవిత్వం అంటే మహా అభిమానం. అందువల్ల ఈ సీతయ్యకు Byronలో లాగ ఒక కావ్యనాయకుణ్ణిచేస్తే ఎలా ఉంటుందో అనిపించుతోంది. Don yuan, Childe Harold, Giaour లాగ, కాళిదాసు యశుదా, మిల్టన్ సైతానూ, పెద్దన్నగారి ప్రవరుడూ, పాండురంగ కవి సిగమశర్మ వీళ్లలో యెవరి లాగానా బలికిపోయిఉండును. కాని సీతయ్య అని మగవేరు పెట్టకపోతే 'చింతామణి' 'నక్కుబాయి' 'బాలయోగిని' అంటూ మొత్తకల్పన కవ

కాశం ఉండును! తీరా ఇక విచారిస్తే లాభ మేమిటి? స్త్రీవాచకం అయిందా మరి. తిర్యగ్లోకంలోకి, జడపదాంధ్రాలలోకికూడా భావనావిహారంచేస్తే మనం తేలడ మెలాగు?

అయితే సీతయ్య చాలా మొగ మాటపు మనిషి. గొప్పగొప్పవాళ్ల పక్క కూచోడానికి తాను అర్హుణ్ణి కానని ఎరుగును. అదీకాక వాళ్లంత వాళ్లు వాళ్లు, నా అంతవాణ్ణి నేను అనే స్వాభిమానం ఉన్నవాడుకూడాను. మరిన్ని తాను పూనుకుంటే సులువుగా గొప్పవాణ్ణి కాగలననే రకంలోవాడు. ముఖ్యంగా ఎవడైనా గ్రంథకర్తకు తనజీవితం అప్పగించినన్న గొప్పవాణ్ణి చెయ్యవయ్యా అంటే అతనే చేస్తాడు తగుమాత్రం క్షీణితో. గొప్పవాళ్లు కావడానికి ఈ కాలంలో అట్టే శ్రమపడవలసిన అవ సరంకూడా లేదు. ఓపత్రికకు ఫోటో పంపించడం, మరోపత్రికకు వ్యాసం వ్రాయడం, ఓ ఊళ్లో ఉపన్యాసం ఇవ్వడం ఒక సమానేశానికి వెళ్లకపోతే జయం కోరుతూ సందేశం పంపడం, వెళితే సభకు వచ్చిన వారిలో ముఖ్యులు అనిపించుకోవడం ఎన్నో చవకపద్ధతు లున్నాయి. సీతయ్య కివేమీ ఇష్టం లేకపోబట్టి కాని లేకపోతే అబ్బో, ఇంకా మీకు సీతయ్యసంగతి తెలియదు.

ఇక వాబ్బయంలో శాశ్వతంగా భ్రాషకం ఉండనలసిన వ్యక్తికి ఫలానా

లక్షణాలు ఉండాలని యెవ్వరూ నిద్దో శించలేదు. నాయకుల గురించిన విభాగాలలో మనవాళ్లు ధీరోదాత్తుడూ, ధీరలలితుడూ అంటూ కొన్ని లక్షణాలు చేసినా Victor Hugo సృష్టించిన Quasimodo అందానికీ, Dostoievski సృష్టించిన Idiot తెలివికీ క్రొత్త జాతితాలు ఫేసుకోవాలి. నాలుగు రోజులు భూమిమీద ఉండి పేరు లేకుండా పోయిన వాళ్లందరి కన్నా వీరిని మనం భ్రాషకం ఉంచుకుంటామా, లేదా?

అందువల్ల సీతయ్యకు గొప్ప గుణాలున్నాయనీ, గొప్ప కార్యాలు చేశాడనీ మీరు వాడిని స్మరించనక్కరలేను. ఎవరెప్పు ఎక్కడం, సముద్రాలు దాటడం, భూప్రదక్షిణం చెయ్యడం గొప్ప కార్యాలే. పద్యాలు వ్రాయడం, సిసీమాలో నటించడం, విషవాయువులు కనిపెట్టడం గొప్పకార్యాలే. ఇవన్నీ మన సీతయ్య చేశాడంటే వెంటనే నేనబద్ధాలు వ్రాస్తున్నానని మీరు పోల్చేస్తారు. సీతయ్య కివేమీ చేత కానని మీకు తెలుసును.

అయితే 'ఎవరయ్యా ఈ సీతయ్య? వీడిని మేమెందుకు తెలుసుకోవాలి?' అని మీ రడుగుతారు. మీ రడుగుతున్న కొద్దీ నాలో డెవిల్రీ హెచ్చి సమి చెప్పడానికీ ఇష్టం కలగదు. ఈ ఆలోచనలో ఇంకా ఎన్నో సంగతులు పడతాయి.

ఈసీతయ్యతో నేను ఎంతపవైనా చెయ్యగలను. వీడు నాస్మష్టి. పూర్తిగా నాచెప్పు చేతలలో మెలగనని నినవాడు. 'సీతయ్యా! నువ్వు ఫలానా రకం వ్యక్తివి' అంటే ఖైసని ఒప్పకుంటాడు. 'నిన్ను ఫలానా పరిస్థితులలో పెడుతున్నాను; ఎలాసంచరిస్తావు' అంటే 'సీయిష్టం!' అంటాడు. సీతయ్యను ఎల్వీఎన్ కి నిలబెట్టి గలిపిస్తాను. పైఫాయడుజ్వరం వచ్చిందని ఆసుపత్రిలో ప్రవేశపెడతాను. 'సీతయ్యా! నువ్వు పదిరూపాయల టిక్కెట్టు కొనుక్కొని ఆంధ్రదేశమంతా తిరగా' అంటే 'సరే' అంటాడు. అయితే వీటివల్ల సీతయ్యకు వచ్చిన ప్రత్యేకత నేమిటి? ఓ అదా! ప్రత్యేకత కూడా కలిగించే సన్నివేశాలు దొర్లించవచ్చు. అదో కష్టం లోషని కాదు.

ఏ మాత్రం నేను సీతయ్య గురించి స్పష్టంగా చెప్పినా నా ప్రయత్నం పాడయిపోతుంది. ఇప్పటికే చాలాసంగతులలో సీతయ్య వ్యక్తిత్వం కనబడిపోతున్నది. ఇంకా స్ఫుటవణ్ణాలు ఉపయోగించి వీడిని చట్రంలోకి దింపడం అన్యాయం. ఒక నీడగా, మబ్బుగా, దోబూచిగా సీతయ్యను వదిలేస్తున్నాను. వీడికి చూడం ఇచ్చి, గుణాదులు కల్పించి, సంఘటనలో నిలిపి కథ నడిపించాలన్న నడిపించవచ్చు. అదో కష్టమైనదని కాదుకూడా!

ఆంధ్రులు - ఆయుర్వేదము

విశ్వాత్మ - ఆరాధ్య

ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రజాతి అతి ప్రాచీన మను అంశము అందరికీ అవగతమే. ఆంధ్ర దేశ మన్నివిధములూ పేరెన్నిక గన్నదే. అందు కవులున్నారు, గాయకులున్నారు. పండితులు, బోధితములు, గ్రంథకర్తలు, ప్రాణదాతలు, ప్రభుమాన్యులు, అన్నిటా ప్రముఖులున్నారు. వా రేదేశమువారికిని తీసిపోయిన వారు కారు; తీసిపోరు.

ఆంధ్రుల ప్రతిభ, విజ్ఞానము, అన్నిటా ప్రసరించినవి. అట్లే ఆయుర్వేదమునకూడ జౌన్నత్యమునే పొందెను. ఆంధ్రాన్నత్యము యొక్క యితర వివిధరూపములను ఆంధ్ర ప్రముఖులచే రచించబడిన యీ సంచిక యందలి యితర వ్యాసరాజములచే తెలియ నగును. ఆంధ్రుల ఆరోగ్య వైద్యవిజ్ఞానములను గూర్చిమాత్రమే నే నింట ప్రస్తుతించెద.

ఏజాతియైనను, ఏదేశమైనను ఎంత ప్రాచీనమో అందలి విజ్ఞానముగూడ అంత ప్రాచీనమే. అట్లే ఆంధ్రుల వైద్యవిజ్ఞానమున్ను. అసలు విజ్ఞానము సహజము. ఏజాతికైనను క్రమముగా అనుభవ మెక్కువైనకొలది దాని నుండి కలుగు ఫలస్వరూపమే విజ్ఞానము. హితాహిత వివేచనజ్ఞానమేగదా విజ్ఞానము. అట్టి స్థితిలో ఆరోగ్యవిజ్ఞాన మత్యంతసహజము.

ప్రాణిసంతతికి బాధ సహజము. బాధా నివారణకై ప్రాకులూడుట అంతకంటెను సహజము. అట్టిచో విశేషజ్ఞానము లేని జంతు సంతతియే ఏ ఆకో, ఆలమో తిరిగాని, ఉపవసించిగాని, లేక ఆ ప్రదేశమును నాకియో యొక నెన్నెన్ని అవధులకో పడిగాని తన కున్న స్వల్పజ్ఞానమును సాధనముగా చేసుకొని, తనచుట్టు నున్న స్వల్పసాధనసంపత్తితో తన స్వాధ్యయమును తాను చేయార్చుకొనుచుండగా, ఎంతో విజ్ఞానముకలిగి చెప్పు చేతలలో వుండి, యిష్టమువచ్చినట్లు ఉప

యోగించుకొనదగిన కరచరణాద్యంగములు; బుద్ధి, మనస్సు కలిగియుండి తనచుట్టునున్న వస్తుజాలమున కంతటికిని ఏకైకప్రభువగు మానవడు ఆరోగ్యవిజ్ఞానమును సంపాదించుకొనుటలోగాని, దావున అందుబాటులో ఉన్న ఆన్ని వస్తువులను అనుభవించి, పరిశోధించి చూచి యాయీ సాగలచే యాయీ (రోగముల) బాధల నివారించుకొనగల నను (చికిత్సప్రావీణ్యము) విజ్ఞానమును సంపాదించుకొనకల్గుటలో నాశ్చర్య మేమిగలదు?

అట్టి ఆరోగ్యవిజ్ఞానమే ఆయుర్వేదము.

అని ఆర్యుల దన్నను, అనార్యుల దన్నను; ప్రాచ్యుల దన్నను, అప్రాచ్యుల దన్నను, చివరకు మిశ్రమమన్నను ఆయుర్విజ్ఞానము గాన ఆయుర్వేదమే. ఆయుర్వేద మనుటలో ఏమియు తప్పలేదు. అది సంస్కృతపు పేరు - అంతే. అన్నిజాతులూ, అన్నిదేశాలూ ఉపయోగించుకొనవచ్చును.

ఏజాతికాజాతి ప్రత్యేకంగా సంపాదించుకొన్న ఆయుర్వేదం ఉండనే ఉంది. అట్లే ఆంధ్రజాతికిన్ని కొంత ప్రత్యేక సహజపరిశ్రమానుభవజన్యమైన ఆయుర్వేదం ఉండనే ఉన్నది. అట్లు అన్ని జాతులయొక్క ప్రత్యేక పరిశ్రమజనిత ఫలముయొక్క సమష్టిరూపమే ఈనాటి ఆయుర్వేదముగాని లేక యే యితర రోగనివారణశాస్త్రమైనను.

అట్టి ఆయుర్వేదాభివృద్ధికి ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రులు ఎంతవరకు తోడుపడినారో, పరిశ్రమించి పరిశోధించారో, త్యాగించేశారో, నాచరజీవకోట కెంత నెవచేశారో, లోక కల్యాణాని కెంతవరకు సాయపడ్డారో, ఎంత ఫలితమును తాము పొంది, తమ తోడిమానవులను పొందింది కృతకృత్యులైనారో విమర్శించి ప్రకటించడమే ఈ వ్యాసరచనోద్దేశ్యము.

అన్ని దేశాలు, అన్ని జాతులలోవలె ఆంధ్ర జాతిలోను, ఆంధ్ర దేశంలోనూ ప్రాచీనకాలం నుంచీ ఆయుర్వేదాభివృద్ధికై జీవితముల ధారవోసి పరిశోధనలూచరించిన మహాశులున్నారు. అన్నాహారముల సరకుగొనక ఆకురుల ప్రాణరక్షణ చేసిన అపరధన్యంతరులున్నారు. ఆయుర్వేద విజ్ఞానసాగరమును తరచి ఆయుర్వేదామృతమును పంచిపెట్టిన గ్రంథకర్తలున్నారు. అట్టివారి నాదరించిన ప్రభుసత్తములున్నారు. అట్టితరి ఆంధ్రులును ముందుకే నడచిరి. మఱు వద్దకున్నా నిరాటంకంగా ముందుకి నడవటం, అభివృద్ధిచెందటం అన్నిటా ప్రకృతిసహజం. అలాగే శాస్త్రాలకు, ఆయుర్వేదానికీగూడా. వారును వారి ప్రత్యేకతను సాగ్ధకము చేసుకొనిరి. వారివంతును వారుగా పూర్తిగానే వెల్లిచిరి.

ఈనాటివరకు ఆ చరిత్రంతయు మనకు దొరకుట అసంభవము. ఎంతవరకు పురాణములుగానీ, చరిత్రలుగాని, రాజులు, రాజ్యాలు, వారి విజయపరంపరలు, వారి యుద్ధవార్తలు, భాగ్యభోగములు, రాజనాసములు, అందలి రహస్యములనేగాని, ఆకామందలి శాస్త్రములు, కళలు, వాటి నిర్మాతలు, వారినిగూర్చిన గొడవ ఏమాత్రమూ ఎస్తుకోవు. ఏమైనను కొందెమున్ను కాలగర్భమున లీనమై యుండవచ్చును. ఆగానికచరిత్రకారులైనను అంత శ్రద్ధ తీసుకొనలేదు. ప్రత్యేకముగా యిట్టి చరిత్రల ప్రకటించుటకు అయినను వారి పరిశోధనలమధ్య అడ్డము వచ్చినపంక్తుల నొకచో చేర్చినను యీపాటికి శాస్త్రజ్ఞుల జీవితములుగూడ తయారుగనే యుండెడివి. ఇకనైనను ఆంధ్రచరిత్ర చతురానములు, ఆంధ్ర చరిత్ర శేఖరులు తమ హృదయమున నొకమూల కొందెము తావించిననో మన కసతికాలములో గావలసినంత చరిత్ర గ్రంథ ముమరు నని విన్నవించును.

పోలించు, యంతమందిభిషగ్వరులున్నను ఇందు చెయ్యిసికొనకుండుటయు చింతించదగినదే. ప్రాచీన గ్రంథకర్తలు ఆత్మస్తుతి యగునేమో యు భయమున వారి సంగతి బయల్పడనీయకుండుటను మనము సంతసించవలయునో, చింతించవలయునో తెలియదు. కవులను చూచియైనను వేర్వేరపోయిరే. ఇ

ముందైనను ఉన్నయులు శ్రమచేసి యథాశక్తి శాస్త్రజ్ఞుల, శాస్త్రముల చరిత్రలుహాడ ఆంధ్ర దేశమున కందింప ప్రార్థన.

ఉన్న చరిత్రలనుండి దొరకిన కొలదియంశ ములనుమాత్ర మిందు వ్రాయదలచితిని.

అజ్ఞాతయుగము

ఈకాలమందలి చరిత్రగాని, స్థితిగతులు గాని అప్పటి రాజులు, రాజ్యములు, ప్రజలు మున్నగువాటి పరిచయమే మనకు తన్నగా లేనపుడు ఆయుర్వేదము, వైద్యులు, వారిని గూర్చి మనకు తెలియుట అసంభవముగాదా? అది మన కజ్ఞాతయుగముహాడా, సందేహము లేదు, కాని విశ్వామిత్రుని, అతని పుత్రుడును, గన్వంతరి శిష్యుడును, సుశ్రుతసంహితా కర్తయు నగు శల్యశాస్త్రనిపుణుడు, ప్రవర్తకుడు సుశ్రుతాచార్యునిమాత్రము కాంచినను.

విశ్వామిత్రమహర్షి—సుశ్రుతుడు

ఈమహర్షిచరిత్ర మన్ని పురాణములయందు చూడనగును. ప్రతిసృష్టిచేసిన యీమహానీయునికి ఆయుర్వేదవిజ్ఞానము కొరవడునా? విశ్వామిత్రసంహితను రచించెను. ఇది చాల పురాతన గ్రంథము. అందు బాటులో లేదు. ఐనను చాల పురాతన కాలముననే చరక, సుశ్రుతవ్యాఖ్యాకారులగు చక్రపాణివర్మ, శివదాసు నేనులు తమవ్యాఖ్యానములయందు దాహరించిరి. ఈసంహిత కాయచికిత్సా ప్రధానమైన గ్రంథము. దాదాపు ఈతనిపుత్రులలో చాలమంది ఆయుర్వేదజేర్తలు. అందు సుశ్రుతుడు ప్రముఖుడు.

సుశ్రుతాచార్యులు

విశ్వామిత్రమహర్షిపుత్రుడు సోదరులతో బయల్పెడలి (సోదరమానవులు పడు దురవస్థలకు వగచి) వైద్యవిద్యను అందు శల్యశాస్త్ర ప్రధానముగా విద్య నభ్యసించి ప్రజాసేవచేసిన సామ్రాట్లు. దివోదాస గన్వంతరివద్ద విద్య నభ్యసించెను. సుశ్రుతసంహితను రచించి దేశమున కర్పించెను మనదేశముననేమి ఖండఖండంతరముల ప్రసిద్ధికొందిన శస్త్రవైద్యుడు. ఈకాలమందలి గొప్పగొప్ప పాశ్చాత్యు

వైద్యులవలనగూడ పొగడ్తలందుట యేసాశ్యము. యీమహానీయుని శల్యతంత్ర విజ్ఞానమును గుర్తెగియే ఆయుర్వేదముకూడ నొక విద్యయే యని యంగీకరించునంతటి దురవస్థ పట్టినది స్వాభిమానపూరితులగు పాశ్చాత్యులకుగూడ. ఇప్పుడీతని సుశ్రుతము (వృద్ధ సుశ్రుతము) దొరకుటలేదు; నాగాజ్ఞాన ప్రతిసంస్కృతమును సుశ్రుతమే యీరోజుదొరకునది.

పూర్వయుగము

ఈయుగప్రారంభముహాడా ఆంధ్రచరిత్ర, ఆంధ్రశకము, ఆంధ్రసామ్రాజ్యములతోనే ప్రారంభించినది. యిది దివ్యమైనయుగము. ఆంధ్రప్రతిగ, ప్రాభవము దీనికి తోడైనవి. ఇట్టి ప్రశాంతసమయమే ఆంధ్రాయుర్వేదాభివృద్ధికహాడా తోడుపడినది.

ఇట్టి ఆయుర్వేద విజృంభణమునకు కారకుడు ఆంధ్రశకకర్తయగు శాలివాహనుని తరువాత అంతటి అద్వితీయపరాక్రమముతో ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమునేలిన చక్రవర్తియు, ఆంధ్రుల ప్రతిగ ఖండఖండంతరముల వ్యాపింపచేసిన ఆంధ్రచక్రవర్తియునగు గోతమీభుత యజ్ఞక్రిశాతకర్ణి (క్రీ. శ. ౧౭౨—౧౮౨—౨౦౫.)

ఈచక్రవర్తి బహుకాలము రాజ్యపాలు టేగాక కవులకల్పహామటల కున్న తన్నులును లేన పొగడ్తులకు తాను సంతసించిన యితరగాజులవంటివాడుగాడు. రాజ్యరక్షణకు సైన్య మొంత యవసరమో యితర శాస్త్రములుగూడ యంతయవసర మని ఎక్కి పోషించిన మహామేధావి.

కావుననే, రసవాదమున, ఆయుర్వేదమున, యోగశాస్త్రమున ఇంక ననేకశాస్త్రముల నిభిమైన నాగాజ్ఞాన సిద్ధుని జేరదీసి యాదరించి ఆయుర్వేదపరిశ్రమ కెంతయో వసతి కల్పించి ఆయుర్వేదము నుద్ధరించినాడు. ఒకటేమి? రసకాలలు, విహారములు, విశ్వవిద్యాలయములు ఎన్నికా అమరిచినాడు.

సిద్ధిచాగాధునుడు

(క్రీ. శ. ౧౩౩—౧౦౦)

మహాయోగి, సిద్ధిపొందిన రసవాది, మొట్టమొదట రసవాద పరిశోధనలచేసి సిద్ధిపొందిన

వాడు. తొలుతిటి రసగ్రంథిర్మిత. సరతవస్థమునకు, రసప్రభావము వెరిగించిన సిద్ధుడు ఆంధ్రుడేయగుట ఆంధ్రజాతి హాస్తింపతగినది.

ఈయన వైద్యమాత్రుడేగాదు, గ్రంథముల రచించిన మహాకవిశేఖరుడు, మహాయానమత (బౌద్ధమతశాఖ) ప్రవర్తకుడైన మతాచార్యుడు, దార్శనికుడు, కాయసిద్ధిని బడసిన సిద్ధుడు, అష్టసిద్ధి లుండినయోగి.

రసప్రభావమును రసవాదమునకే బోధించి తృప్తిచెందలేదు. అనేకరసాషధయోగములను మూలికాయోగములను గూడ నిర్మించి మానవుల జరామరణక్షేపణితులనుగా జేసిన షగ్వరుడు.

యోగశాస్త్రమున, రతిశాస్త్రమున, ఇంక ననేక శాస్త్రముల కృషిసల్పి గ్రంథరాజముల రచించి మన కర్పించిన గ్రంథకర్త. విశ్వవిద్యాలయముల శిష్యుకోటిని సృష్టించిన ఆచార్యుడు.

ఆంధ్రచక్రవర్తి యగు యజ్ఞక్రిశాతకర్ణి పనుకాలికుడే కాక తదాస్థానసోపితుడు. ఆయన ఆచరణముననే పరిశోధనల సాగించినవి శ్రీశైలమందు. ధాన్యకటక విశ్వవిద్యాలయమున కాచార్యుడు; శ్రీశైలవిహారమున కధిపతి.

ప్రస్తుతము 'చీరార్' అనబడు 'బిదర్వదేశమున' మహాకోశలయందు ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబమున ఇతడు జన్మించెను. బాల్యముననేబయలుదేరివెల్లి నలందవిశ్వవిద్యాలయమున విద్యాభ్యాస మొనర్చెను. అచటనే తరువాత ఆచార్యుడుగా నుండెను. బౌద్ధమతమును స్వీకరించి మహాయానమతమును నొక శాఖను క్రొత్తగా స్థాపించి ఆ శాఖకు ఆచార్యుడై ప్రచార మొనర్చెను. మహారాజులకు హాడ బౌద్ధమత దీక్ష యిచ్చెను. తిబెత్ దేశమున స్వయముగనే మహాయానమతమునకు బహుళప్రచార మొనర్చెను.

అనేకశాస్త్రములయందు దీనేక గ్రంథముల రచించెను. మొత్తము ౨౪ గ్రంథములు రచించినట్లు బౌద్ధగ్రంథములవలన తేటపడుచున్న సు అవి అన్నియు నమ్ముటకు వలనుగాదని ౨౪ కే గారు అనుచున్నారు. అందు ఆయుర్వేదగ్రంథములు మాత్రము.

౧. లోహశాస్త్రము
౨. రసరత్నాకరం
౩. ఆరోగ్యమంజరి
౪. కనకచ్చపుటము
౫. సిద్ధనాగార్జునీయము
౬. సుశ్రుతము (సంస్కరించెను.)

ఇంకనేమేని గ్రంథములున్నవేమో గాని అవి మన కపరూపములు. ఇంక, ననేకావధయోగములు గూడ యీ మహనీయుని నామముతో యితరగ్రంథములలో గూడ ప్రసిద్ధములు.

అందరికీ ఆందుబాటులో ఉండుటకు బహుశ్రచార మివ్వదలచి 'పాటలిపుత్రము' న 'నాగార్జునవద్ద' యను నేత్రరోగహరౌషధయోగమును ఒక విలాసభూమి ను చెక్కించెను.

కొందరిమతము నాగార్జునాచార్యు డాంధ్రుడు కాదని.

ఈ మహనీయుని జన్మ ఆంధ్రదేశమునందైనను కాకపోయినను, జన్మతః ఆంధ్రుడైనను కాకపోయినను, నేవించినది కృష్ణాస్రవంతీ పవిత్రోదకము. విహరించినది శ్రీశైల అమరావతీ పుణ్యభూముల. జీవితము ధారవోసినది ఆంధ్రరాజ్యపుటోభివృద్ధికి, ఆంధ్రవైద్యపరిశోధనమునకు, ఆంధ్రవిద్యాభివృద్ధికి. ఆదరింపబడినది ఆంధ్రచక్రవర్తిచేత. కలసి తిరిగినది ఆంధ్రసోదరులతో. భుజించినది ఆంధ్రసోదరుల కరకములము లర్పించిన ఆంధ్రమాత ఓగిరము. శేయేల? ఎచట పుట్టి ఎచట గిట్టినను నాగార్జున యీగ్రుని జీవితము ఆంధ్రదేశమునకే అర్పితము. పుట్టినది, పెరిగినది, గిట్టినది ఆంధ్రదేశముననే గాన నిస్సంశయముగా సిద్ధు డాంధ్రుడుగానే చిరస్మరణీయుడు.

ఈయుగచరిత్రమం దింతకంటె ఎక్కువగా నేమియు యింతవరకు తెలియజాలకుండుట మన దురదృష్టము.

మధ్యయుగము

ఈయుగమందును రాజపోషణము బాగుగనే యుండెను. వైద్యులు వైద్యగ్రంథకర్తలుగూడ కొలదిగనే కన్పించెదరు. ఈ యుగమున రాజులు తమ సంస్థానముల వైద్యుల

నుంచి ఆదరించుటేగాక వారిపోషణకై అగ్రహారాదికముల నొసగి బహుకరించుటగూడ కాననగును. అయినను మనకు దొరకిన ఆధారములమీద చెప్పదగినంత అభివృద్ధి లేదనియే తలంచ ననువగును.

హరిహర బుక్కరాయలు (క్రీ. శ. 1336—1377)

ఈకాలమున ఆయుర్వేదము నాదరించి యుద్ధరించినవారిలో వీరును ప్రధానులే. అరివీరభయంకరులై దక్షిణదేశమంతటను స్లేచ్ఛుల నుక్కవచి భారతధర్మమును కాచి నూత్ని కర్ణాటరాజ్యస్థాపన మొనర్చి శాంతి నొడగూర్చుటేగాక విద్యారణ్యస్వామి నాదరించుటచేతనేగదా కొన్ని ఆయుర్వేద గ్రంథము లమరినవి. వీరిచే శాంతి స్థాపించబడినను యముననే భరతదేశమున యితరప్రాంతమున గూడ కొందరు (శార్దూలరాదులు) శార్దూలరాది గ్రంథముల రచించిరి, భరతదేశమునేగాక భరతదేశవైద్యమునుగూడ ఉద్ధరించిరి.

మాధవవిద్యారణ్యస్వామి (క్రీ. శ. ౧౨౮౦—౧౩౮౬)

మధ్యయుగమున మనకు కనబడు గ్రంథకర్త యింతవరకు యీమహనీయుడొక్కడే. ఈమహనీయుడు శతాధికగ్రంథకర్త, కాని ఆయుర్వేదమునమాత్రము ఒక్కటే గ్రంథము వీరిశేరుతో నున్నది. ఇతడే కర్ణాటరాజ్యమును స్థాపించి, విజయనగర నిర్మాణమును చేసి వైదికధర్మము నుద్ధరించినఘనుడు.

ఇతడు పవిత్ర తుంగభద్రాతీరమున బంపాక్షేత్రమున జన్మించెను. తండ్రి మాయణుడు, తల్లి శ్రీమతి, సాయన, భోవాంబలనువారు తమ్ములు, శేరు మాధవశ్శిష్యులు. యజుశ్శాస్త్రీయుడు, భారద్వాజసంహితాదు, బోధాయన సూత్రుడు.

అన్ని శాస్త్రములందును అసమానప్రతిభాశాలి. రాజకీయదురంధరు డనుటకు మొదటి హరిహరరాయలకును బుక్కరాయలకును మంత్రియు, హితబోధకుమనై విద్యానగర నిర్మాణమునకు, విజయనగర (కర్ణాట) రాజ్యస్థాపకుడై యుండుటే నిదర్శనము.

తదుపరి సన్యసింపి శంకరసేవ మధిష్ఠించి విద్యారణ్యస్వామి యయ్యెను. అన్వైతగ్రంథములను, వేదభాష్యములను, వేదాంతగ్రంథముల నెన్నిటివో రచించి మతప్రచార మొనర్చెను. విద్యానగర రాజులకును గురువయ్యెను. హైందవధర్మము నుద్ధరించెను.

ఇతడు శతాధికవర్షజీవి. ఇంతకాల మిట్టి ఘనకార్యములనెన్నో చేసి క్రీ. శ. ౧౩౮౬ సంవత్సరమున బ్రహ్మోత్థ మొందెను.

ఈయనరచించిన గ్రంథము లంఘ్యాకములు. వేదవేదాంగములయందును, సమస్త శాస్త్రములయందును డెక్కింటిని రచించెను. అందుననే "సర్వజ్ఞస్సహిమాధవః" యనియు, విద్యారణ్యుడనియు ప్రసిద్ధి. ఐతను ఆయుర్వేదమునమాత్ర మొక్క గ్రంథమే ఉన్నటుల వినికిడి. మఱిరచించినేలేవో, రచించిన ననించె నో తెలియుటలేదు.

ఇదియైనను మనకందు బాటులోగాని అచ్చులోగానిలేదు. ప్రస్తుతము మనకుదొరకు మాధవనిదానమిదిగాదు, "విద్యారణ్య కృతమాధవనిదాన" మొకటి రాజపుత్రిశ్శాసనమందలి ఉదయపుర సరస్వతీభాండారమున నున్నట్లు 'పాటల్ సన్' గారు వ్రాసినట్లు.

ఇది మన కందుబాటులో లేకుండుటచే వీరిరచననుగూర్చి సమగ్రముగా తెలియునవకాశములేదు. కాని ఆంధ్రదేశమున ఆంధ్రునిచే రచించబడిన యిట్టి ఉద్ధృంగము, మాతృభూమినివలె పరభూముల ప్రవాసమొనరించుటేలకో దురూహముగ నున్నది.

ఇది బసవరాజుకాలమువరకు ఆంధ్రదేశమును వీడినటుల తోచదు. తరువాతిప్రబుద్ధులై యీగతి పట్టించిరి. బసవరాజీయమున కన్నడు ఔషధయోగములు "మాధవనిదానే" యని యుండుటచే నీ గ్రంథమునుండి యుద్భుతములేమో యనుశంక కలుగును. ప్రస్తుతము ప్రచారముననున్న మాధవ కరమాధవనిదానమున యోగములు లేమిచే, ఇకనైనను ఈ గ్రంథమును ఆంధ్రభూమికి చేర్చి బ్రయత్నించుట ఆంధ్రప్రముఖులకు వైద్యశేషరుచి.

అనితల్లి శాసనము

ఈ యుగచరిత్ర పంచల్యేషించుటలో గాని, యీ కాలమందలి ఆయుర్యేషపండితులను, భిషగ్యులను కొందరిని లోకమున కెరించుటలోగాని సాయపడుచున్నది.

ఈ శాసనము శాలివాహనశకము ౧౩౪౫ (క్రీ. శ. ౧౮౨౩) శోభకృష్ణర్ష శ్రావణ కృష్ణైకాదశీదినమున, మార్కండేయేశ్వర స్వామిసన్నిధిని పరహితాచార్యుడను వైద్య శేఖరునికి కృతజ్ఞతతో (ఆయన పరహిత చింతకు సంతసించి) కలవచేరసుగ్రామమును అన్నవరమునుజేరిట (ఈగ్రామ మిప్పుడు గోదావరీ మండలమందలి రామనంద్రపురం తాలూకాలోని కలవచెర్ల) బహుకరించి చెక్కింపబడెను.

వీరభద్రభూపాలుడు—అనితల్లి దేవి

వీరభద్రభూపాలుడు ఆంధ్రరాజులలో ప్రసిద్ధిగన్నవారిలోనొకడు. ఆకాలమున విద్యలను, విద్యాధికులను గౌరవించి పోషించినవారిలో నొకడు. వేమభూపాలుని సోదరుడు. రాజ సుహేంద్రపురరాజ్యము నేలినరాజు. శ్రీ నాథునంటి కవిసార్వభౌముని పొగడ్తలందిన ట్టి. పతిహితయు అనితల్లి దేవియే యిట్లు దానధర్మములచేత విద్యులపోషింప ఈ ప్రభుని గూర్చి వేరుగ చెప్పవలె?

పరహితాచార్యుడు

ఈరని వంశమే ప్రసిద్ధమైన వైద్యవంశము. అత్రిమహర్షిగోత్రము (అత్రేయమహర్షి సంతతిగూడను). కొన్నితరములు ఆ వైద్యవృత్తి యందు చేరొందుటయేగాక 'పరహితు'లనే వేరుగూడా సార్థకపరుచుకొన్నాడు.

ఈశాసనములోనే ఒక యితీహాసముగూడా కలదు. ఒక రోగగ్రస్తమైన సర్పము నోరుతెరచుకొని పుట్టప్రక్కన పడిఉంటే దూచి యీ పరహితాచార్యుడు తన ప్రాణభీతినిగూడా వదిలి దాని బాధానివారణ చేసినాడు.

ఇట్టివానినామము సార్థకము గాదా? అట్టి వానిని పరహితు డనుటలో ఆశ్చర్యమేమి?

ఇతడు ఆయుర్యేషము, యజుర్యేషముల నధ్యయించిన వైదికకర్మియు, శాంతుడు,

సర్వకళాకోవిదుడు దీనజనులపాలిటి బంధువు, శివభక్తుడు వైశిష్ణవభూషి.

ఈతనితాత పేరుగూడ పరహితుడే, తండ్రి కాళనాథుడు, సోదరులు దేవనార్య, వరదార్యులనువారు. అందరును ప్రసిద్ధిసొందన వైద్యశేఖరులే.

పినతండ్రులు పరహిత, దేవనార్యులను భిషగ్యులు. తాతతండ్రియగు రామనాథుడును వైద్యుడే. (ప్రసిద్ధ) రామనాథునితండ్రి గూడ పరహితుడే. చచ్చచికిత్సచేసిన దీపక హితాచార్యుడే. అన్నిశాస్త్రముల నారితేరిన విద్యాంసుడు. ఈపరహితునితండ్రి మల్లినాథుడును భిషగ్యుడే. ఆయనతండ్రియు పరహితుడే, వైద్యముఖ్యుడే.

ఇట్టి వంశమంతయు వైద్యవంశమయైనను వీరిచే రచించబడినగ్రంథములేమైన నున్నటులగాని, రచించినటులుగాని శాసనమున చెప్పబడలేదు. మనకు ప్రస్తుతము ఎచటనేని యున్నటులుగూడ తెలియుటలేదు.

ఉత్తరయుగము

ఈకాలమున శాస్త్రజ్ఞుల పోషణ అంతగా కనపించదు. అట్లు పోషించిన రాజచంద్రులు గూడ నెందుచు అంతగా గాన్పింపరు. కల్లబొల్లిపద్యములట్లు కవితల్లజుల పొగడ్తలకుబ్బితబ్బిబ్బులైన రాజులే యెక్కువ. వారి ప్రబంధములు, చాటుధారల గడిచిడయేగాని మరేమియు అంతగా గానరాదు.

వినను బాధలు, రోగములు పద్యములతో పోవునవి కావున, ప్రతిరాజునకును, ప్రతి గ్రామమునను ఎవరో కొందరు వైద్యులుండక తీరదు.

అదిగాక వైద్యము స్వయంపోషకమైన వృత్తి. కావున స్వయముగనే వైద్యశాస్త్ర మభివృద్ధిచెందినది.

అభివృద్ధి యగుటేగాదు, యీకాలముననే తెలుగుభూమిని మంచి పరిశోధనగూడ సాగిన దనవచ్చును. అట్టి పరిశోధనఫలితమే వైద్య చింతామణి, జనవరాభిగూడుల ప్రాదుర్భావము.

ఈ కాలముననే యింకను కొందరు వైద్య ప్రకాండులు గ్రంథరచన చేసినదిగూడ.

అట్టి గ్రంథకర్తలలోను, వైద్యశేఖరులలోను ముఖ్యులు యింద్రకంఠి వల్లభాచార్యులు.

ఈ వైద్యశేఖరుడు మంచి కవిగూడను. కవిత్యము మృదుమధురము. తండ్రి ఆమరేశ్వరభట్టు. ఇంటిపేరు యింద్రకంఠివారు. శ్రీవత్సగోత్రము, ఆపస్తంబగూత్రము. సకల విద్యాప్రవీణ, శైషజ్యోతిషాపారీణ, సకల పాండిత్యప్రవీణ అని గుండె నిబ్బరముగా తన గద్యమున వ్రాసుకొన్న మేటి.

ప్రస్తుతము గోదావరీ మండలమున యింద్రకంఠివారు వైదికులు ఉన్నారు గావున యీ యనవాసస్థలము గోదావరీమండల మనియు, వారు వీరి వంశీకులని ఊహించనగునేమో! కాల నిర్ణయమునకేమియు నింతవర కాధారము లగు పడవు.

ఈయన రచించిన యితరగ్రంథములేమియు దొరుకుటలేదు. వైద్యచింతామణి యొక్కతే వారిపరిశ్రమఫలము మనఅదృష్టఫలము ను. ఇది యితర గ్రంథములనుండినేకరించి వ్రాసినది మాత్రమేగాదు. అట్లులైన యింతకంటెను గొప్పది యగును. తాను స్వయముగా శోధించి స్వానుభవమును లోకహితార్థమై యర్పించిన పరిశోధక శిరోమణి యితడు.

“ఆయుర్యేషానికి కదలికలేదు, మురిగిపోతున్నది” అని యితరులనుట వారి అసహనమే గాని వేరుగాదు. ప్రతినిమిషం అభివృద్ధిసొందటం అన్నిశాస్త్రాలకు సహజం. అట్లే వైద్య శాస్త్రమునగూడ జరిగెను; జరుగుచున్నది. ధానిని గ్రంథస్థముచేయుచునే యున్నారు. అది వలచన్నచు జరుగును.

అభివృద్ధియన తమతమ స్వానుభవముచే గల్గిన ఫలితముల జోడించుటేగదా! అట్లే చేసినాడు వల్లభాచార్యుడును. యీరోజు శాస్త్రము విపరీతవేగముతో జరుగుటేగాక రోగములసంఖ్యయు నామములును, ఔషధోపయోగములును నెట్లుపెరిగెనో ఆకాల మందును అట్లేపెరిగెను, వాటిని తనవివేచనా

శక్తితో పరిశోధించి వల్లభుడును ఆంధ్రుల నుద్ధరించినాడు.

అట్టి నూతనవిషయములలో :—

‘మహాబ్యరములు’ అను పేరుతో క్రొత్త విభాగముచేయుట, త్తయలు క్రొత్తవి లక్షణ విభాగముతో నింక నిరువదియున్నటులు నిరూపించుట, కాసలలో బంగాళీకాస, మందార కాసలు మున్నగునవి నిరూపించుట. ఇట్లే యింక కొన్నివ్యాసులకు ప్రత్యేకవిషయముల వివరించుట.

ద్రవ్యపరిశోధన :—క్రొత్త ద్రవ్యముల యొక్క ఉపయోగవిధానమును, వాటి ప్రత్యేక ఉపయోగములను, పూర్వములేని అనుభవముల నిరూపించి (శాస్త్రీయ పరిశోధనచే) బోధించుట.

మూత్రపక్షయందు మూత్రమును కాచి పరీక్షించు విధానమేర్పరచుట మున్నగునవి.

బసవరాజు

ఈ మహనీయుడుకూడ ఆంధ్ర వైద్యశేఖరులలో ముఖ్యుడు. ఈదేశమున నీతనినామము స్మరింపని వైద్యుడుగాని, ఈతనిగ్రంథము బదువని వైద్యుడుగాని లేడు.

నీలకంఠ కొట్టూరు బసవరాజు ; తండ్రి నమస్కీవాయ ; గురువు ఆరాధ్యరామదేశికుడు ; శైవుడు. (జంగముడు కావచ్చును) కవితా చాతురీధూరిణ, వైద్యజనశోభూషణ అని తన బసవరాజీయగద్యలో వైర్యముతో వ్రాసుకొన్నాడు. అందు సందేహమావంతయు లేదు. యోగ్యుడే. ఆత్మస్తుతి గాదు. సత్యముగనే సార్థకముచేసుకొన్నాడు.

బసవరాజీయము

ఈతని యితరగ్రంథము లేవియు గాన్పింపవుగాని బసవరాజీయముమాత్ర మాంధ్రదేశ వైద్యులకు ఏకైకదివ్యజ్యోతి, అందరి స్పృహయజేటికలయందును శ్రద్ధముగా నున్నచే.

స్వయముగనే తనగ్రంథ మితరగ్రంథముల నుండి సంగ్రహించి వ్రాసితని చెప్పినాడు. పైగా వాటినినామములనుగూడ యిచ్చినాడు. అనగా ప్రతిఒక్కన్నట్లుల శీకరిగాడు తాను

స్వయముగా అనుభవముమీదను, పరిశోధనలచేతను మాన్యములని తలచినంతవరకే సేకరించెనని. అంతయుగాక తాను క్రొత్తగా కనుగొనిన రహస్యములగూడ నందుప్రకటించి మరకు బోధించెను.

అనేకావధములకు శీర్షి నూతనయోగముల ననేకము విశదీకరించెను. అన్నికర్మమున్నగునవి అనుభవముతో వివరించినాడు. చివరకు శస్త్రకర్మగూడ బాగుగా బోధించినాడు.

నిజముగా రాజ్యములు, రాజులు తలకిందులై, రాజ్యతంత్రములు తారుమారై తివరింపి కట్టుకట్టలేక ఆరోగ్యవిధాన మననేమియో ప్రజలకును, వైద్యులకునుగూడ తెలియక అజ్ఞానాంధకారమున విద్యావిహీనులైయున్న యీ మధ్యకాలమున ఆంధ్ర దేశమునుద్ధరించినది యిద్దరు మహాత్ములయొక్క జ్ఞానమే, పరిశ్రమయే, త్యాగమే. వీరిగ్రంథములవలన గగ్గిన జ్ఞానజేజుమే.

అప్పటి వైద్యులకు వేరొక గ్రంథమున్నటుల నేమైతెలియునా? చరకసుశ్రుతాదులున్నట్లుగాని, ఉన్న వీరి కందుదాటునగాని కలవా? కంకణమైన చింతామణి, బసవరాజీయములేగా ఆంధ్రుల నుద్ధరాలతోపాటు రక్షించినవి.

ఆంధ్రులకొరకు ఆంధ్రుల శరీర మనస్తత్వముల వెలిగిన ఆంధ్రశిష్యులగుటచే రచించబడినవి కనుకనే ఆంధ్రులచే ఆచరించబడినవి. అంతగా సాయపడినవి.

తరువాత నింకను కొందరు వైద్యమహాశయులు కలరు. వారందరు ఆంధ్రభాషయందే గ్రంథరచన మొనర్చిరి. అది యంతయు పవ్యమయము. కొందరు స్వతంత్రగ్రంథముల రచించిరి. (ఇతర గ్రంథములనుండి సంగ్రహించి) కొందరు అనువాదములనే చేసిరి ఆంధ్రపద్యములతో. అట్టివారు—

తుమ్మారెడ్డి శరభరాజు

పండిత.డు, కవి, శోధిష్ఠుడు, మంత్ర శాస్త్రజ్ఞుడు, గణితవేత్త, వైద్యశేఖరుడు, శైవుడు, శివభూటానురంభుడు. ఇతర

దినతా శక్తిరాం, నలుగూడ కలవాడని ‘వేణు గోపాల వరప్రసాదము’చేతను, ‘ఆంజనేయ జ్ఞానుగ్రహము’చేతను గ్రంథరచన చేసెనని గద్యమం దుండుటచేత తెలియుచున్నది.

కొమరపూడి (గుంటూరుమండల) నివాసి కొమరపూడి ఆంజనేయస్వామికే రసగ్రంథ మంకితముచేసెను.

శ్రీవత్సగోత్రం. ఓరుగల్లు ప్రతాపరుద్రుని ప్రధానమంత్రి యగు శివదేవయోగి వంశకర్త. తండ్రి వీరనాధుడు, తల్లి బాపమ్మ. ప్రతాపరుద్రునిచే నివ్వబడిన 9 అగ్రహారములలో నొకటగు తుమ్మారెడ్డి మిరాసిదారు లగుటచే తుమ్మారెడ్డి రని యింటిపేరు.

అనేకమంది గురువులవద్ద అనేకశాస్త్రముల న్యసించిన శాస్త్రవేత్త.

ఇతడు అనేకశతకాలు ప్రబంధాలు రచించెను. కాని ఆయుర్వేదమునమాత్రము ‘శర్వవైద్య గ్రంథసారం’ లేక ‘శరణరాజీయ’ మనబడు గ్రంథముమాత్రమే మరకు దొరకుచున్నది. అనేక ఉత్తమయోగములు గల గ్రంథరాజము మన దేశమున ప్రసిద్ధికొందినవాటిలో నొకటి.

చేవులపల్లి వెంకటనరసయ్య

ఈవైద్యశేఖరుడు శ్రీనివాసమంత్రి మమమడు. “ఆంధ్రవైద్య చింతామణి” యను పేరుతో వల్లభాచార్యునిరచిత మగు “వైద్య చింతామణి”ని ఆంధ్రీకరించినాడు. గ్రంథము సమగ్రముగా దొరకుటలేదు.

ముడుంగి వెంకటాచార్యులు

ఇతడు గోదావరిమండలనివాసి ఒకశతాబ్దిలోపలివాడు. రసప్రదీపికను ఆంధ్రభాషలోనికి పరివర్తనము చేసినాడు. ఇది ఆంధ్ర భాషలోని రసగ్రంథములలో మొదటిది. దీనికి గోపాలాచార్యులవారు ‘ప్రభ’ యను వ్యాఖ్యాన మొనర్చినారు.

ఇర్ల పాటి వేరయ్యమాత్యయ్య

ఇతడు ‘వైద్యసారి’మనుపేరుగల “నవనాథ నిర్ణ ప్రదీపికను” తెలుగున పరివర్తనముచేసెను. గ్రంథ మసమగ్రముగా నున్నది.

మున విశేషముగనగును, ఏనుగులు, గుర్రములు లభించినవి. ఇట్లు ఆశంబరముతో వచ్చిన గజపతి నోడించి రాయలు సేనాపతి వృత్తుడై తిమ్మరుసునకు సహాయార్థము కొండవీటి కరిగెను. తిమ్మరుసుయోధాగ్రేసరుడు, రెండుమాడు మాసములు కొండవీడు ముట్టడించి క్రీ. శ. ౧౫౧౫ వ సంవత్సరం జూన్ 23 వ తేదీ (అనగా శా.శ ౧౪౩౭ ఆషాఢశుక్ల యేకాదశి శనివారం) స్వాధీనము చేసికొనినట్లు ఆదుర్గమువీధిగల శాసనము వలన తెలియుచున్నది. ౧ ఆదుర్గమునందు గల ప్రతాపరుద్రగజపతికుమారుడు వీరభద్ర గజపతి, కుమారహంపీరమహాపాత్రుని కుమారుడు వీరమహాపాత్రుడు, రామారిమల్లాభానుడు, ఉద్దండగ్రామము, పూసపాటి రాచిరాజు, శ్రీనాథరాజులశ్రీపతిరాజు, జన్యామల కళవాపాత్రుడు, పశ్చిమబాలచంద్ర మహాపాత్రుడు మొదలగు పాత్రసామంతులగు మన్నెవారిని జీవగ్రాహముగా పట్టుకొని వారికి అభయదానమిచ్చి వారినందరను విజయ నగరమునకు పంపించెను. ౨ కృష్ణరాయల శౌర్యప్రతాపాన్ని కోర్వజాలక కొండవీడు రాయలస్వాధీనముయ్యెను. కటకాధిపతి రాయలతో సంధిచేసికొనినపిదప రాయలు పై వారిని విడిచిపెట్టెను. 3 కొండవీటి విజయానంతరము రాయలు కొండవీటిని మహామంత్రి శేఖరుడును, పితృమూనుడును, గురువునుగు తిమ్మరుసుమంత్రిసత్తమునికి జాగీ యొసంగెను.

ఈదుర్గమునకు తిమ్మరుసు మేనల్లుడు నాదిండ్ల అప్పయ్యమాత్యుని ప్రతినిధిగా వుంచెను. కృష్ణరాయలు యాత్రార్థము వెళ్లినపుడు తిమ్మరుసుప్రధాని ప్రభుత్వముయొక్క సివిల్, మిలిటరీ పసుల్నియు చూచుచుండెడివాడు. ౪

కొండవీటియుద్ధమున రాయలవెంటకవులు మాత్రమేగాక రాణులగు చిన్నాదేవి, తిరుమలదేవులుగూడ కలరు. కొండవీటి విజయానంతరము రాయలు భార్య లిరువురితో ధరణి కోటకు జని యచట అమరేశ్వరుని సేవించెను. అమరావతియంగు రాయలు స్వామిని దర్శించి తాను సువర్ణతులాభారము తూగి బ్రాహ్మణుల కొసంగెను. రాణి చిన్నాదేవి రత్నధేను దానమును, రాణి తిరుమలదేవి సప్తసముద్ర దానమును చేసిరి. కృష్ణరాయలు తనతండ్రి శేర 'పెద్దదుర్దురు' అను గ్రామము దేవునికిని, తనతల్లి శేర 'నిడుమానూరు' 'వల్లూరు' అను గ్రామములు వేదపారాయణము చేయుటకు నూటయెనిమిది (౧౦౮) మంది బ్రాహ్మణులకును దానముచేసెను. మూతనముగా జయించినవానిలో రెండుగ్రామములు పురోహితుడగు రంగనాగదీక్షితునకు యిచ్చెను. కొండవీటి విజయానంతరము సుమారు పదునైదు దినములకు శా. శ. ౧౪౩౮ ఆషాఢ బహుళ ౧౨ న యిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. ౫

కృష్ణరాయలు కొండవీటిని జయించుటకు పూర్వము నిర్ణయింపబడిన యజమాని పెత్తన దార్లందరు రాయలవిజయానంతరము ఆయ

నకు దర్శించి వారివారి పెత్తనములు వారికే యుండునట్లు గ్రహింపవలసినదిగా కోరగా రాయలట్లు నియమించుట కంగీకరించి వారి కానందము కలుగజేసెను. కొండవీటి రాజ్యము క్రిందగల వివిధగ్రామములకు నియమించిన పెత్తనదార్లను యీ క్రింద వ్రాయుచున్నాను.

గ్రామముదేరు	పెత్తనదార్లు
కొల్లిపర...	(౧) మాచర్లవారు (౨) మహంకాళివారు.
మున్నంగి	} శేతనభొట్లవారు.
దంతలూరు	
ఈమని.....	నగరంవారు
ఆతుమాడి.....	శిష్టవారు
తెనాలి	(౧) ఓల్లలమట్టివారు (౨) నందులవారు
మంచాల	శిష్టవారు
సుద్దపల్లి	దంటువారు
జంపలి	రంగవీటివారు
కుంచవరం	అత్తోటవారు
పడమటి జొన్నలగడ్డ	} రూపాకులవారు
పోతవరము	
అన్నవరం	మాగంటివాగు
గొడవర్రు	వీసపాటివారు
నందివెలుగు	} పన్నాలవారు
కటివరం	
కరిలేరు	వంగలవారు
పెదపలకలూరు	బొడ్డుపల్లివారు
దుగ్గిరేలపూడి	మెట్టవారు
నల్లూరు	} కొత్తపల్లివారు
కొమరాజుగడ్డ	
చాటగడ్డ	} తంగిరేలవారు
వెల్లిటూరు	
చినతాళ్లూరు	గుండెపూడివాగు
పాలడుగు	వేదాలవారు

౧. Epigraphia Indica Vol. VI, Page 117-233 or No 53 & 25 of 1889 Epigraphic collections.

౨. A. S. R. 1908, 9 page 178

3. A. H. R. Vol. II, page 212

౪. Nos. 18 and 64 of 1915, Madras, Epi. Coll.

౫. Nos. 266, 272 of 1897, Madras Epi. Coll.

ఆంధ్రుల గోత్రపరంపర

గ్రంథ
భావయ్య
చాదరి

ఆర్యమతానుసారము లైన హిందూదేశ వాసముల కందరికిని, యేదేశములో, యే భాషలో నుండినవారికైనను గోత్రములును, ప్రవరములును, సూత్రములును గలవు. గోత్రము లన్ని వర్ణములవారిలో చెప్పగలరుగాని బ్రాహ్మణులలో మాత్రమే ప్రవరములు, సూత్రములు చెప్పవచ్చును. ఇవి యార్యుల కెట్లు వచ్చినదియు దెలుసుకొనుటకు ముందుగ నార్యులకు నాంధ్రులకు గలభేదమును గమనింతుము.

వేదకాలమున నార్యులు వేరుగ ఆంధ్రులు వేరుగ నుండిరి. ఆర్యుల ఆంధ్రులను దస్యులుగా బరిగణించినట్లును, వీరు విశ్వామిత్రుల సంతతి యనియు నైతరేయ బ్రాహ్మణములోని యీక్రిందిగ్రంథము వదించుచున్నది.

“తస్య హ విశ్వామిత్ర సైకశతం పుత్రా ఆసుః. పంచాశత్ ఏకస్యాహంసో మనుచ్ఛందసః, పంచాశత్ కనీయాంసః. తస్యై జ్యాయాంసో నతే కులం మేనికే. తాన్ అను వ్యాజహరన్ తాన్ వః ప్రజాభక్షిస్తేతి త ఏతేంద్రాః, పుండ్రాః, శబరాః, పులిందా మూతిబా ఇత్యుదంత్యా బహవో భవంతి నైశ్వామిత్రా దన్యానాం భూయిష్టాః”

—ఈయాంధ్రులు నైదేహులనియు, గ్రామముల బయటనుండువారనియు మనుస్మృతి తెలుపుచున్నది. ఇట్లు మొట్టమొదట నార్యులకున్న తక్కువదశలో నున్నను, ఆంధ్రుల త్యంతప్రాచీను లైయుండి క్రమముగా నార్యులతో సంబంధము లొనర్చి వారిమతములో గలిసిపోయి వారివలెనే గోత్రసూత్రముల నేర్పరచుకొనిరి. బ్రాహ్మణులలో దశవిధబ్రాహ్మణులు లుండుటయు నందాంధ్ర, ద్రావిడ, మహారాష్ట్ర, ఉత్తర, గౌడ, కన్యాకుబ్జ, కేరళాది దేశముల వారుండుటయు నెల్లరెఱిగినదే. ఆంధ్రుల నార్యులలో గలిసికర్తవ్యత వా శర్వరచిక చతుర్వర్ణము.

లలో జేరి వారిమతానుసారమే యజ్ఞయాగాది కర్తవ్యము నొనర్చుచువచ్చిరి. ఇక వారి గోత్ర సూత్రములను గురించి చర్చింతము.

గోత్ర మనగా పశువులమందస్థలము లేక మందయని యొకయర్థము చెప్పవచ్చును. రార్యులు వేదకాలమున పశుసము మాత్రమే గగ్గియుండి యచ్చటచ్చట మందలుగా నుండువారనియు, నానూమందలలోని పెద్దలక్షణే గోత్రములనియు నామందలో దర్వాతవచ్చిన ప్రముఖులపేర్లే ప్రవర లనియు చెప్పవచ్చును. గోత్రమనగా మూలపురుషుడు లేక మాటస్థుడని సాధారణముగా జనులు వాడుకొనుచున్నారు గాని యీయర్థ మాపదమునకు లేదు. గోత్ర మనగా స్వర్ణమును రక్షించునది లేక యిచ్చునదిని యర్థమని కొందఱు చెప్పవచ్చును. ఈవిషయమై సుప్రసిద్ధ విద్వాంసులగు తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారి యభిప్రాయము గమనింపదగియున్నది. దాని నీక్రింద వివరించెదను.

“గోత్ర మనగా—వంశములో గోత్రవంశ శబ్దములు పర్యాయములు. పురాణములలో ఋషులను గోత్రకరులని కొన్నిచోట్లను వంశకరులని కొన్నిచోట్లను వాడిరి. మరియు అపత్యము గోత్రమని ఋషులవాడుకలో కన్పడుచున్నది. అపత్య మనగా ఉత్తమలోకము నుండి పతనము లేకుండ చేయునది. గోత్ర మనగా స్వర్ణమును రక్షించునది. అచట గోత్ర శబ్దమునకు స్వర్ణమనియర్థము. కావున గోత్ర పత్యశబ్దములు పర్యాయములు. కొందఱు మనప్రాచీన గ్రంథసంప్రదాయము ననుగక గోత్రమునకు ఆవు లను అర్థముచూపెను. సంగ్రహించి గోత్రశబ్దమునకు విపరీతార్థము లను వ్రాసిరి. వంశాభివృద్ధి కలిగినగాని పితృదేవతల కుత్తమలోకము లుండవని యార్యుల యభిప్రాయము. ఈ యంశము భారతము నందలి జరత్కరుచరిత్రమువల్ల స్పష్టమ

గును. వంశములకు అందలి ప్రసిద్ధపురుషుల పేర్లు పెట్టుటవాడుకై యున్నది.” గోత్ర పదములో మాటస్థుడను నర్థము లేకున్నను వీరియభిప్రాయము ప్రకారము గోత్రపురుషులు మూలపురుషులే యని తేలుచున్నను క్రింద వివరింపబోయెడి కారణములను బట్టి గోత్రపురుషులన్నియులనులవారికిని మూలపురుషులు కాదనియు వా రొకవేళ కొన్నికుటుంబములవారి కట్లుండినను గోత్రపురుషులు మతాచార్యులనియు మతాచార్యులకు సహాయులుగా దర్వాత నేర్పడినవారే ప్రవరములనియు, వానికై మతకర్తలే సూత్రజ్ఞు లనియు చెప్పవచ్చు సాహసించుచున్నాను.

బ్రాహ్మణులలో రాజవంశములలో జనించిన విశ్వామిత్ర, మద్గల, శనక, మిత్రయు, కణ్వ, విష్ణువర్ధన, హరీత, రక్షితర, కేతహవ్యాదులు గోత్రపురుషులుగా నున్నట్లు ప్రాచీన బ్రాహ్మణవంశచరిత్రవల్ల తెలియుచున్నది. ఇంతేకాక మాంధాత్య, అంబోషమహారాజులు కుత్సస, హరితస గోత్రీకులుకైన ద్రావిడబ్రాహ్మణ వంశములకు ప్రవరములుగా నున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈ రాజగోత్రములనుగురించి ద్రావిడచరిత్రకారు డిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.

“విశ్వామిత్ర, శనక, మిత్రయు, మద్గల, కణ్వ, విష్ణువర్ధన, హరీత, రక్షితర, కేతహవ్యాదులనుకొందఱు డ్రావిడులుకూడ గోత్రకర్తలుగ నున్నారు. వీరు డ్రావిడులుగ నున్నంతకాలము గోత్రప్రవర్తకులు గారు. వీరు తపస్సామధ్యముచే బ్రాహ్మణ్యమును పొందిగోత్రకర్తలయిరి.” వీనిబట్టి యీతడు పుట్టుకతో బ్రాహ్మణ త్వమురాని కొందఱు రాజులు బ్రాహ్మణత్వమున్వీకరించి బ్రాహ్మణ వంశములకు మూలపురుషు లైనట్లు భావించినట్లు కనుపడుచున్నది. విశ్వామిత్రగోత్రము లేక ప్రవర బ్రాహ్మణులలోనే గాక, తత్రి

యులలోను, వైశ్యులలోను, శూద్రులలోను స్పృష్టముగ గన్పడుచున్నందున నీ వర్ణములవారి కందఱికిని కౌశికుడు మూలపురుషు డనుటకు వీలులేదు. పైచ నుడివినీతి నీత దాయావర్ణ ములలోనివారికి మతచార్యుడుమాత్రమే యొయుండెను. విశ్వామిత్రు డాంగ్రుడని యొకతెయబ్రాహ్మణము వచింపుచుండగా నా తడు ద్రావిడబ్రాహ్మణులకు మూలపురుషు డని చెప్పటగూడ భావ్యముగా గన్పడదు. కోట శ్రీరామకవి సానందోపాఖ్యాన ము గ్రంథము రచించి యందు తాను కౌశికగోత్ర జాడనని వ్రాసుకొనెను. ఈకవి శూద్రుడు. ఇంతేగాక వైశ్యులప్రవరలలో వసిష్ఠకుల గోత్రీకులకు వసిష్ఠు డనియు, కదంబకులగో త్రీకులకు కౌత్సు డనియు, క్రమశ్రీగోత్రీ కులకు శరభంగుడనియు, ధనకులగోత్రీకులకు కృష్ణుడనియు, భీమశిష్యగోత్రీకులకు జాబాలి యనియు, ఇత్యక్షగోత్రీకులకు మహాతేజస్సు డనియు, గణముఖకులగోత్రజులకు కశ్యపు డనియు, ముష్టికకులగోత్రజులకు ముచికుందు డనియు, శౌనకకులగోత్రీకులకు శౌనకుడని యు, మన్యకులగోత్రీకులకు మాండవ్యు డని యు, కణ్ణాకులగోత్రీకులకు కణ్వా డనియు, ఘంటకులగోత్రీకులకు పల్లవముషి యనియు, జానుకులగోత్రీకులకు జహ్ను డనియు, విక్రమశ్రీగోత్రీకులకు విశ్వామిత్రు డనియు, సాంతాలకులగోత్రీకులకు వాల్మీకి యనియు, తుప్పాలకులగోత్రీకులకు తుంబురు డనియు, కుమారశ్రీగోత్రీకులకు ఉగ్రనేను డనియు, ఆనంతకులగోత్రీకులకు ఋష్యశృంగుడనియు, అమంచకులగోత్రీకులకు యాక్షవల్క్యు డును నిట్లే మరికొందఱుగూడ నున్నట్లు కన్య కాపురాణము వచించుచున్నది. ఇందలివార లలో నన్ని కులములవారందుటయు, బ్రా హ్మణ, క్షత్రియ, శూద్రవర్ణములలో గూడ నీ ఋషులు ఉండుటయు జూచినను వీరు మూల పురుషులుగాని, వంశములోనివారుగాని కాద నియు, మతచార్యులకు సహాయులుగా నేర్ప రుపబడిన ఋషులే యనియు తోపకమానదు. ఋషిగోత్రములు అన్ని కులములలో నున్నట్లే ంది యాధారములు గలవు. విశ్వామిత్ర,

కాంకిన్య, భరద్వాజ, ఆత్రేయ, కాశ్యప, మానవ్య, వగైర గోత్రములు నేటికిని బ్రాహ్మణులలోను, క్షత్రియు లనువారిలోను గలవు. మత్స్యవంశ బ్రాహ్మణులకుగూడ కాశ్యపాదిగోత్రములే ఉన్నట్లు శాసనముల వల్లగూడ తెలియుచున్నది. (S. I. I. Vol. V, పుటలు ౪౨౬)

ప్రాచీనశాసనములను నిష్పాక్షికబుద్ధితో విమర్శించిచూడగా పూర్వకాలమున నీయుషి గోత్రము లన్ని కులములవారికి నున్నట్లు దృష్టాంతములు లభించుచున్నవి. నాగవంశ క్షత్రియులకు మన్నేరు పంక్యరాజును (శా.శ. ౧౧౨౯ ప్రాంతీయుడు) సోమేశ్వరుడును (క్రీ. శ. ౧౧౧౪ ప్రాంతమువాడు) కాశ్యప గోత్రీకులని కుమారారామచాళుక్య భీమేశ్వ రాలయశాసనమువల్లను, కృష్ణపురశాసనము వల్లను తెలియుచున్నది. పల్లవరాజులలోని రాజసింహ పల్లవేశ్వరుని కాంచీపురమునందలి కైలాసనాథస్వామి యాలయ శాసనమువల్లను, రెండవ సింహవర్మ ఆమరావతి శాసనమువల్లను మరికొన్ని యితర పల్లవరాజుల శాసనముల వల్లను (S. I. I. Vol. I, పుటలు ౧౨, ౨౬) పల్లవులు భారద్వాజగోత్రీకు లనియు, అశ్వ తామశంతతివా రనియుగూడ తెలియవచ్చు చున్నది. వీ రాకాలమున వృత్తినిబట్టి (ఆరవశతాబ్దము) క్షత్రియులుగా పరిగణింపబడినట్లు హరివంశముమున్నగు పురాణములవల్ల తెలుసుకొను చున్నాము. గంజాంబిల్లాలోని శ్రీకరణములకును, పాత్రు లనువారికిని ఋషిగోత్రము లున్నట్లు ప్రత్యా షాసభవమే గాక ప్రాచీనశాసనములు గూడ కలవు. శ్రీకరణమహానా, నేనాపతి కాశ్యప గోత్రజు డనియు, బచ్చినేనాపతి పాలస్త్య గోత్రజు డనియు, గోవిందదేవమహాపాత్రుడు భారద్వాజగోత్రజు డనియు వారి శా. శ. ౧౧౫౬, ౧౨౦౧, ౧౩౩౬ సం. లనాటి శ్రీకూర్మనాథదేవాలయ శాసనములవల్ల తెలియుచున్నది.

(S. I. I. Vol, V.)

పల్లాకిమిషిప్రాంతస్థులకు కాయస్థులకును, కాపులకును ఋషిగోత్రములే శాసనములలో

గలవు. బాదుమూరి దామినాయకుకొడుకు చోడగంగుదేవర (శా. శ. ౧౦౬౬ ప్రాంతీ యుడు) ఆత్రేయగోత్రు డనియు, పంచాది నారదనాయడు భారద్వాజగోత్రీకుడనియు (ఇతడు ౧౩౯౩ శకమునాటివాడు) ఉరలాన కూర్మినాయకుడు (శా. శ. ౧౧౯౫ ప్రాంతీ యుడు) హరిగోత్రజుడనియు, సూరునాయ కునికొడుకు కాపుమేగాపనునతడు (శా. శ. ౧౧౯౮ ప్రాంతపురుషుడు) పారాశర్య గోత్రీ కుడనియు శ్రీ మార్కములోని కూర్మనాథా లయ శాసనములవల్ల తెలియుచున్నది. (S. I. I. Vol. V, పుటలు ౩౯౮, ౪౫౪, ౪౬౪)

చంద్రవంశరాజులలోని వాతాపిచాళుక్యు లు మానవ్యసగోత్రీకు లనియు, హాశీతపుత్రు లనియు రెండవకీర్తివర్మశాసనము మొదలైనవి తెలుపుచున్నవి.

(భారతి. శ్రీముఖ సం.)

వైశ్యులప్రవరలలోనేగాక గోత్రములలో గూడ ఋషిగోత్రములు శాసనములలో నున్న వి. శా. శ. ౧౧౨౩ సం. నాటి భీమేశ్వరా లయశాసన మొకటి మాండవ్యగోత్రీకుడగు ప్రోలిశెట్టి వ్రాయించినది కానవచ్చుచున్నది. (S. I. I. Vol. IV, పుట ౪౪౫) ఇత డొకవేల వైశ్యుడుగాక నే శెట్టియో యనగా సా లి శెట్టి, బలిశెట్టిలలోని వాడైనను వారికి ఋషిగోత్రము లున్నట్లు కనుపడు చున్నదిగదా. ఇదిగాక యాదవరాజులలోని కాటమరాజుతాత వల్లురాజు ఆత్రేయగోత్రో ద్భవుడని దశకుమారచరిత్రలో గలదు. బోయ లను విరుదనామముగల్గిన యాదవులు కొందఱు బ్రాహ్మణు లైనట్లును, వారిది కాంక్షిన్యగోత్ర మనియు క్రి. శ. ౬౭౩ సం. నాటి సర్వ లోకాశ్రయమహారాజుశాసనము (ఎన్. గ్రాఫి యా ఇండికా సం. ౮, పుట ౨౩౬) వచింపు చున్నది.

భట్టాజులు (వీ రిప్పటిశూద్రులలో జేరిన వారు) గూడ నేటికిని కాశ్యప, భారద్వా జాది ఋషిగోత్రీకులుగనే యున్నారు. బ్రా హ్మణులుగా నుంి, భారద్వాజగోత్రీకులగు

కమ్మకులకులకును గూడ ప్ర. శ. 1000 సం. నాటి పెంపె ఆమ్మగజవిజయాదిత్యుని కుగ నాక శాసనమును, అమరావతిలోని మరియొక శాసనమును వదింపుచున్నది. వ్యాసనిష్ఠరక్షి నవి యుదాహరింపబడుటలేదు. పురాణము లలో భాగవును కొన్ని కులముల వానిని బ్రాహ్మణులుగా నొనర్చినని ప్రాసియుం దుట నెల్లరేడిగినదే. కమ్మవారికిగూడ మొద ట ఋషిగోత్రము లుండెననియు, బౌద్ధ జైన మతాంతరులై తిరిగి బ్రాహ్మణమతమున జేరి నప్పుడు గ్రామగోత్రము లేర్పడినట్లును పూర్వ శాసనములవల్లను, యిప్పటి అనుశాసనమును బట్టియు తెలియుచున్నది.

వీనినిబట్టి చూడగా వార్యులు మొదట తమమతములో జేరినవారి కెల్లరికిని అకగా ఆంగ్ర, ద్రవిడ, మహారాష్ట్ర, ఉత్కల, ఛత్తార, కర్ణాటాదిదేశములలోని పలుతెగల వారికిని ఋషిగోత్రములనే యేర్పరచినట్లును, ఆఋషులాయాతెగల లేక కులములవారంద

రీకిని మతాచార్యులుగా నుం గోత్రపురుషు లు (చనగా స్వర్ణ మిప్పించువాగు)గా నుండు కొనిరనియు, వారికి హతవిషయములలో ద్రావత సహాయముగా నుండినవారే ప్రవర ఋషు లనియు తెలుసుకొనవచ్చుచున్నది.

ఆగ్య లాకాలమున నొకవలములోనుండి మరియొకకులములోనికి బోవుచున్నట్లు మతా నుసారముగా చివర కన్ని కులములవారిలోను ప్రముఖులు ఋషు లగుచుండి మతబోధకులగు చుండినట్లుగూడ పైవిషయములనుబట్టి నుశువ వచ్చును. కాణ్వశతపథ బ్రాహ్మణమునందు న్న యాక్రిందివాక్యముగూడ దీనినే ప్రవచన చుచున్నది.

“నా యజ్ఞా చ్చింతోభ్యో తస్మా ద్య ద్యప్రబ్రాహ్మణో దీక్షణే రాజన్యోవావైశ్యో వాబ్రాహ్మణ ఇశ్యే వై న మాహు కేతర్ని, బ్రాహ్మణో బాయతే.”

బ్రాహ్మణు యైనవాడు వైష్యునిగాని ద్రావియునిగాని వేదదీక్ష యిచ్చి క్షత్రియుని

గాను యజ్ఞ విధి బ్రాహ్మణునిగాను చేయవచ్చునని యాచార్యులు. విశ్వకు తెను లిఖే బ్రాహ్మణులై యుండును. పై విషయములనుబట్టి నేటిబ్రాహ్మణులలో నన్ని వర్ణములవారును గల రినియు వారందరు వృత్తివల్లనే బ్రాహ్మణులై తమకు మతా గ్యులై యన్ని వర్ణములను స్వర్ణము గల్పించు గోత్రపురుషులును, ప్రవరపురుషులును, వీరి పై ముఖ్యాంశములను సమర్థించుటకు కొంచెము సూత్రబుధులును పైరని దీనివల్ల స్పష్టము చున్నది.

ఇట్లుగూడ తమ మతానుసారములకు యువాదుల నేర్పరచి, తనమతము నన్ని వేళము లలోను (ఆంగ్ర, ద్రావిడ, మహారాష్ట్ర, ఛత్తార, కర్ణాట, ఉత్కళాదులు) విస్తరింప జేసుకొనుచువచ్చిరి. దీనినే యాంగ్రులవలం బిది వారిలో నేవమైపోయిరి. ఇదియే గోత్ర సూత్ర ప్రవరల కహస్యము.

కాం గై ను చ రి త్ర

(శ్రీ పట్టాభిశీతారామయ్యగారి ఇంగ్లీషుగ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము) ప్రతి 1-కి గడ చూ. 2.80

కొద్దిప్రతులుమాత్రమే యున్నది. గాన ఆశాభంగము కలుగకుండుటకై తక్షణమే ఆర్డరులను పంపకొనుడు.

వర్తకులకు, ఎక్కువప్రతులను తీసుకొనువారికి ప్రత్యేకసదుపాయము గలదు.

ఈప్రతులు ఆగ్రహస్థితిక ఏజెంట్లు అందరివద్దను దొరకును.

కు బే ర పు ష్ప కం

పూ. వెంకటరమణయ్య

శుద్ధస్పృటికంలా గుంటుంది; ఆ వైర్మల్యాని కనధి లేదేమో అని పిచ్చి దామెను చూస్తే; చలవమల్లు పంచ ముసుగూ, మారుపైటా, వెల్లనిశ్చించాచూ, అడవిమల్లెలాటి యావనశరీరసౌష్ఠ్యం, నొసట విభూతి పుంజూ, - పాపం! ఆవిభూతిజాడను చీల్చుకొని మరీ నిలువునా పరుగెడు చూసి - మరకత కేళిలాగు పచ్చ బొట్టు తిరిగి - వ్రేలికో ఉంగరం ఉండినదానిలో ఏదో చిత్రరచనకూ చాటింది - శ్రీరామపంచాయశనమో ఏదో, గంగాగలాపతూన్న, ఇత్తడి న్నెత్తినచేతనట్టుకొని అనుదినమూ నర్తనం దామె సుగంధగారిపెరట్లోకి. ఆమెనిశుద్ధతా, ఆ శ్రద్ధా, ఆ శరీర సౌష్ఠ్యం అసన్నీ వింతగా చూచేసి సుందరం "రా! జానకీ, చూడండి సర్ధవా అన్నీ నీకోసమే విడిచిపెట్టాన్ని, ఎలా పలుకిరిస్తున్నావో నిన్ను? కోసుకో! నీ కడ్డమిటి?"

"అక్కా, ఆ చిన్న మొక్కను పూజించాలి నీచూజకు వదిలేస్తా; నీకొకవి కోసుకొనిపోతా" అన్నది స్వల్పమెరుగుతో జానకి.

సీయిష్టమే! నీకు కావలసినన్ని చూడేగొనిపో. కమ్మతావో కమ్మ వానినీకోసమే పూలమొక్క లింత బాగోతగా నీకుపో వెలిచుకున్నాను. లేదో! పోనో! ఆచారమా?

పూజా? పునస్కారాలా? ఆ! అలా వెళ్లకు జానకీ! ముళ్లకంచె నూట్లు పెట్టేడు, నాడు-మాలీవాడు.

ఆ ఉదయపునీరెడలో ఆ వెల్ల పంచ పైటముసుగులోనుండి వెల్ల వెల్లని ముంజేయి ఆ వెల్లని పూల మీదికి చాచి ముత్తైపుచిప్పలలాటి గోళ్లతో ఆపూలు చిదుముతూ ఉంటే జానకిని వింతదృశ్యంలాగు చూచింది సుందరం-ఏదోవైర్మల్యా-ఏదోదేవత్వం-ఆపరిసరాలంతా నిండి కనిపించేది. పూలతో సజ్జ నిడుతూ ఉంటే సుందరిహృదయం నిండిపోయి నట్టనుకునేది-పూలన్నీ కోసి ఉంగ రపుచేతితో పుసుగు చెవులంట నవ రించుకుంటూ, వాల్గన్నులలో నుండి దృష్టి పూలసజ్జామీదికి జాలుగా విడిచి కాస్తకాళ్లని నిలిచి, "సుందర మ్మక్కా, వెళ్లుదనా?" అని జాలిగా అంది జానకి.

"ఆ వెళ్లతావా?"
ఏమో ఆలోచిస్తూంది సుందరం- అంత శ్రద్ధగా ఆమెకు జబాబు చెప్ప కుండా ఆమెముఖ మహాచూస్తూ నిలబడిపోయింది. "ఆ! అయితే, జానకీ, సరేగాని చెక్కులచెమట గాబోలు! తుడిచేసుకో! వెళ్లతావు మరి. ఇంకా వంచుకో వాలి కాబోలు!"

"లేను, ఈరోజు ఏకాదశికాదూ? భోజనంచేయను గదూ. వడపప్పు కలుపుకుంటూ సాయంకాలం."

"ఔనుకాదూ? ఆమామేమరచి పోయాను, సరే వెళ్లు మరి పూజా విధానం ఉందిగా!"

సజ్జలో పూలుసద్దుకుంటూ నేల చూచి తాపీగా అడుగులు పెడుతూ జానకి వెళ్లిపోయింది. ఆమెవేపే అలా చూస్తూ నిలబడి సుందరి, ఆమె ఇల్లు దాటేక, అలసటగా నిట్టూర్చింది. జాలిచేత ఆమె నిలువునా ఝల్లునకది లింది. "పాపం చిక్కుతే పాలుగారే చిన్నారినయను! ఆ నిర్మలశరీరసౌష్ఠ్యం - ఆనిర్మలహృదయం, ఆనిర్మల భక్తి, ఆనిర్మలాచారం పాపం! ఉప వాసంతో దినమంతా శుష్కించాలి కాబోలు! వడపప్పు..."

* * *
"ఏమేన్ - ఇవేళ పదిగంటలకే కచేరీకి వెళ్లాలి. ఏం; ఇంకా వంట ప్రయత్నమే చేసినట్టు లేదు.

"ఇదిగో! చేసేస్తాను"
త్రిపురాంతకం - కలవరకుకచేరీలో గుమాస్తా, సుందరిపెనిమిటి, ముప్ప దేండ్లలోపు వయసువాడు. ఎప్పుడూ ఉత్సాహంతో కాలంగడిపే సంతుష్ట హృదయుడు, సుందరిమీద మంచి ప్రేమ. సుందరానికీ వానిమీద మంచి ప్రేమా, చనుపూను. తూచాలు తప్పకుండా గడియారంలాగు సంసారం త్రిప్పుకుంటూంది. సుందరి కాపు రానికి వచ్చి నాలుగయిదేళ్లవుతుంది. ఆమెకూడా సంసారం అంటే నవి లాసంగా త్రిప్పుకుంటూంది గానీ,

అదో భాగంగానూ; బాధ్యతగానూ ఆలోచించేదికాదు. పిల్లామేకా లేదు; పెద్దాపిన్నా లుపటం లేదు. త్రిపురాంతకంరాబడి తామూతినా, ఒకరికి పెట్టకూడా చాలును.

“ఏమిట అలావిచారంగా ఆలోచిస్తూ బియ్యంగడుగుబట్ట కదవ కూడా నిలబడినోయావునాతిదగ్గర?”

మెల్లగా ఊగుతూన్న నడకతో త్రిపురాంతకం వచ్చి నిలచే డామెను వింతగా చూస్తూ.

“ఆ! ఏమీ లేదండీ!” బట్ట రెండుమూడుసార్లు కుదిపి నిట్టూర్చింది. నీరువంచుతూ అసీటిభారవైపే అలా వంగి చూస్తూంది. త్రిపురాంతకం కత్తిపీట నుంచు వేసుకొని కూరలన్నా మూతమెత్తి కూరలెంచుతూ, ఎన్నో వంటవిషయమయిన ప్రశ్నలడుగుతున్నాడు సుందరాన్ని.

“అబ్బ! ఏదో ఒకటండీ. ఈ పాడుసాట్ల కేం తిన్నా పాయ లెద్దా. ఏమి టూరికే స్వయంవరోత్సవం సాగిస్తున్నా కేమిటి?”

దడదడా వంటయింట్లోకి వెళ్లి సన్నగిల్లిన ప్రాయ్య రగిల్చింది సుందరి. ఆమె కేం తోచలేదు. ఆలోచిస్తూంది, తొట్రువడుతూంది.

“ఏమిటో! సుంద రీవేళ అలాగుం” దన్నాడు త్రిపురాంతకం, తరిగిన కూర వంటయిట్టి పొదిగట్టిన వంగి పెడుతూ. అతని మాపులు సుందరి మీదకి ఉన్నాయి.

ఎవరు మరుగునూంది. సుందరి హృదయమూ మరుగునూంది, కుతకుతా ఉడుకునూందికూడాను. త్రిపురాంతకానికి జబాబ్ లేదు. ఏదో నిరాశతో, నిస్త్రాణతో నిస్పృహతో కనబడుతూంది సుందరం. భర్త గు నడ్డనచేసింది. భోజనానంతరం ఆకులు మడిచియిచ్చింది. కచేరీ పట్టబందించింది. అతని నంపకం పెట్టి నీధితులుపు గడియ వేసుకొని నంటయింట్లోకి వెళ్లి భర్తవిచ్చిల్లో నాలుగు వడ్డించుకొని ఆ ఏటమీద కూర్చుంది. యంత్రంలాగే కదుల్తూంది గాని ఆమె నేదో ఆలోచన కళవళ పెట్టేస్తూంది.

తలపులు వారిండుకోబోతూంది, తట్టుకోలేకుండా ఉంది. అన్నం కలుపుకొని అభిగారం చేసికొని కడి ఒక కుత్తి నోటిలో పెట్టుకొంది. ఆమె కేమీ గుచ్చి పట్టికట్టి లేదు. కడి నోట నమలకుండా మింగబోయింది. దిగలేదు. చెంబెత్తి మంచినీళ్లు త్రాగింది. అన్నం దిగిపోయినా ఆమె గొంతుకలో ఏదో పచ్చాయు చేస్తూంది గ్రీత బిగిసి భారంగా.

ఆమె కడుపునిండా అన్నం తిన్నదో లేదో ఆమె గుర్తించలేదు. వాలాయతగా, అయిందనుకొని ఆకు మడిచి అవల పార వేసింది.

ఏదో దుఃఖం, ఏదో అనుతాపం, ఏదో అనుక్రోశం అలా తరంగాలుగా ఆమెను నిలుపునా కలత ఉట్టి పోయి పాడుతూంది. మీదమీద

తివాచీ వేసికొని ఆకులతట్టముంచుకొని చెక్క నోట నవరిస్తూంది. చెక్కను కనేచేకు; ఆకులకు వారమే లేదు.

ఈనెలైన ఆకు ఇచ్చె తీసి నేలను జారవిడిచేసింది. పరిసరాలే చూస్తూంది గాని ఆమెదృష్టిమాత్రం అక్కడ లేదు. ఎవరో వీపుమీద పట్టిపట్టి ప్రవ్వండి గోచింది. గెలిరా వెళ్లి నడకగడితులుపు పారవి బట్టి మీరనున్న అరటిపండ్లు వెక చేస్తో పట్టుకొని ఈవలకు వచ్చింది. నీధితులుపు చేరబెట్టనేనా చేరబెట్టకుండా ఆ అరటిపండ్లనే అపురూపంగా చూస్తూ క్రొత్తపెచ్చరికతో నాడుగు నుండే జానకియంటికి వెళ్లింది.

జానకి చిన్న సేమవెండిగిన్నెలో కొణిదెడు పెనరపప్పుపోసి కడుగుతూంది నడుంవంచి నేల చూస్తూ.

అరటిపండ్లవెక పైటకప్పులో దాచి “జానకి” అంది వెనుకపాటున గిల్లిచి సుందరి.

జానకి త్రుళ్లిపడి వెనుకూచి విషయంగా “ఏమక్కా? ఏంకావాలి?”

“సేనే కావాలి.”

“నేనెప్పుడూ నీదాననేగా? నాకిం కేలంపట ముందిగనకా?”

సుందరీకన్నులలో నీరు తిగిగిట్టయింది. చేతిలో అరటిపండ్లు కూచుకొని చిన్నబోయింది. ఆపాదృష్టి లనే గమనిస్తూన్నానాకి, పొంగి పోయింది అరటిపండ్లుచూచి. సుందరి జీవభూషణ చూపుకు శుభ్రంగా

జానకిహృదయం కొలతపాత్ర కా జాలిందికాగు.

రెండుచేతులూ ముందుకు జాచి “నాకేనా?” అంది జానకి. ఆమె అమాయికానందానికి మతిపోయింది గూదరికి. ఆషట్ట ఆమెచేతిలో పడేసి వస్తానంటూ గిట్టిన తిరిగి తనయింటి లోనికి వెళ్లిపోయింది సుందరి. తలుపు చేరజ్జెట్టి లోపల కెలా వెళ్లిందో - పడుకగదిలో మంచంమీద మెత్తని దిండులో తలదాచికొని వెక్కిరివెక్కిరి మేడువ నారంభించింది.

“జానకి, పాపం స్పష్టమే నున్నది. స్పష్టమే ఆమెకు ఉత్తమమే చూపింది. సహాయ మపేక్షిస్తుంది దేమోనని కాబోలు మొండిచేయే చూపింది.” ఆమె ఎంతసేపూ తలచుకుంటూ వెక్కిరివెక్కిరి మేడ్చిందో తలగడా మూసువంతులదాకా కన్నీటితో తడిసిపోయింది. ఆమె గొంతు కారి పోయినట్టు పొడిపొడిగా అయిపోయింది. అలసటతో ప్రక్కలెగిరి మెగిరి ఉప్పులు తొట్టుపడుతున్నాయి. నడక నడక పెదవులు వేడిగా తోస్తున్నాయి. ఆమె అంతరంగం గాలివాన పలికిన అకాశంలాగు తేరుకొంటోంది. ఆమె దిగ్గన చేచి మంచం నడుమ కూర్చుంది; పడుక్కుంది. నిద్రలో కాస్త విశ్రాంతి పొందుతామనుకుంది. నిద్ర పట్టక లేచి కూర్చుంది. పైటచెరగుతో కను లొత్తుకుంది. ఏదో సవ్యత ఆమె లో శోకింది, ఏదో ప్రత్యేకసత్త్వం, తనలో ప్రవేశించిన ట్టనుకుంది.

“పాపం! ‘వేరులంపట లే’ దని ఎంత జాలిగా అంది జానకి. బేను, ఏదీ! అయ్యో!” నిట్టూర్చింది సుందరి. కూర్చుంది దిటవుగా మంచం నడుమ. గోడనున్న గడియారం గంటలు కొట్టింది మాడో నాలుగో. కన్నులు విశాలంగా విప్పి పడుకగది అంతా కలయచూచింది. ఏదో సహాయంకోసం, క్రొత్తగా అగది చూస్తూన్నట్టు, గోడను పటాలు, అద్దాలు, నేలను మేజా. మెత్తని పరుపులు దిండ్లు, పూలు, అగరువత్తులు, పచ్చిచందనం, ఇలా హారాలు... ఏమిటిది?... పడుకగది! ... ఆ! ఇది నాది... ఎట్లు - తెచ్చినానా? ఎక్కడనుండి? అయ్యో - జానకి... పాపం జానకికుటీరం! ఆనాటి జానకి పల్లకుటీరాన్ని భాషకంపెస్తూంది అన్నీ అక్కడే ‘వేరులంపట మేముంది?’ అంది! అట్టి ఆమెచూపూ, ఆఘాటలధ్వనీ తలుచుకుంటే నాకు ప్రేవులు నులుచుకున్న ట్టవు తూంది పాపం! జానకి - ఏపాపం చేసింది? ఏంద్రోహం ఎవరికి చేసింది? ఎందు కింత? ఎవరు విధించారు?” దిగ్గన మంచం దిగి పైట సవరించి దిద్దుకుంటూ అద్దంలో నీడ అప్రయత్నంగా చూచుకొంది. ఆమె కానీడలో జానకి కనబడింది. అలిగా తలవంచుకొని బల్లమీదికి చూపులు పరచింది. గాజుపల్లెంలో గంధం పడ్డ.

జానకినిర్మలమాలయిన చెక్కులా రెండిటూ కదలుతున్న ట్టవిపించింది. గాఢంగా నిట్టూర్చింది సుందరి. ఏమిటి

చేయడం? ఏమీ తోచు! ఏపని మీదికీ బుద్ధి వెళ్లదు. ఎవరినోహయం అపేక్షించడమో తెలీదు. ఎందు కీనేరంలేనివి? ఎవరు విధించారు? ఎలా తలబడ్డ దీవిధి? కిరకిరలాడి గింజుకొనిపోయింది సుందరి. ఆలవస్థ లో ఇక నొక అరనిమిషమయినా నిలువలేనంతకటకటంపడ్డది... “ఆ! సంఘం! ఇదా! సంఘమంటే ఎవరు? ఎవరు? నేనూ నువ్వూ!” భర్త ఆమె కన్నులయెదుట నిలిచిన ట్టనుకుంది. “సంఘం మీరూ నేనూనా? - బేను మనమే - ఈ ఉసురు - ఈ అమాయిక పుడుఃఖం, ఈ చిత్తకోభ, ఈ ఎడ తెగని కలతవడ్డ సముద్రఘోష, విని పించుకోదూ సంఘం? సంఘం ఎవరు? నేనూ ఆయనాను. ఏరీ ఆయన? కచేరీ, గంటలనియమం! ఎవరి ఘోష వారిది. లోకం తన సందడి లో చెవుడువోయింది. అట్టి! ఎంత ఘోష! మేమే సంఘం - సంఘం - సంఘేభావం.” గోడ నున్న వాచీ చూచింది, “అయిదు! ఇంకా పావు గంటకి ఆయన వస్తే సంఘ మన తాను. సంఘాని కింత నెత్తికల్లా? తన కనురెప్పల నీడలో మల్లెపువ్వు విడబాగుతూ సరిగిపోతూంది. ఇనుప రెప్పలు నిష్ఠలు చూస్తూంది. చల్లా చేచి కరుణ! ఒక చిన్న తుమారం! ఒక చిన్న జల్లు! ఒక ప్రవాహం. ఎందుకు కూడదూ?” అంది సుందరి గట్టిగా.

తలుపు తెరచికొని వస్తూన్న త్రిపురాంతకం అమాట పిని “ఎ

దుకు కూడమా! కూడునే" అన్నాడు తనకు సహజమయిన సంతోష భోరణిలో, భవనితో.

త్రుళ్ళపడి వాని కెదురుగా వెళ్లబోయి జానకి గదిగుమ్మంలో ఆగిపోయింది. ముందువెనుకల కొట్టాడు తూంది ఆమెహృదయం.

"సుందరీ!" పిలుస్తూ ముఖం చూచి త్రుళ్ళపడి తెల్లపోయి నిలబడి పోయాడు, త్రిపురాంతకం.

"కట్టి మొగమూ ఏమంత ఎక్కుగా ఉన్నాయి? ఇంత నేపూ ఏడుస్తున్నావా? జుట్టమీ అంత చింకిరయిపోయింది," (చేరబోయి) ఏమిటి చెప్పి నిన్ను నేనేమన్నా అన్నానా?"

"అయితే నేను నొచ్చుకుంటానా?"

"మరేమిటి?"

"ఏంలేదూ. ప్రోహం చేసిన హృదయానికి శాంతి ఉండదుగా?"

"ఏమిటో నీమాట నాకు బోధపడలేదు."

"సంఘ మంట మనమేనా?"

"మనమూ, ముడికొండకూనూ."

"మనం అనుకోకుండా చేస్తూన్న ప్రోహం మీ రెప్పుడైనా గుర్తించారా?"

"ఏమిటో? నవ్వబోయాడు త్రిపురాంతకం.

"నవ్వుతాలుగాదు. నేనిలా ఏడుస్తూఉంటే మీకునవ్వాలానన్నాంది?"

"నారాట! అది అలా గుర్తించినట్లుంటే ఏమిటో చెప్పి"

"జానకి - పాపం!...

నాకు మాటలు తెమలకుండా ఉన్నాయి."

"ఏమిటో కొంచెం చెప్పి నేను విగిలింది గ్రహిస్తాను."

"జానకి, స్మృతికే దూర మయిపోయి అలా చేసుకొనలేనదేనా? త్రోవలేదా? ఆమెకు... అదేమిట? నాకు చెప్పడం వచ్చింది కాదు; కొండచరియిలో వాగులాగు నాకు దుఃఖం పొంగిపొరలినచ్చింది."

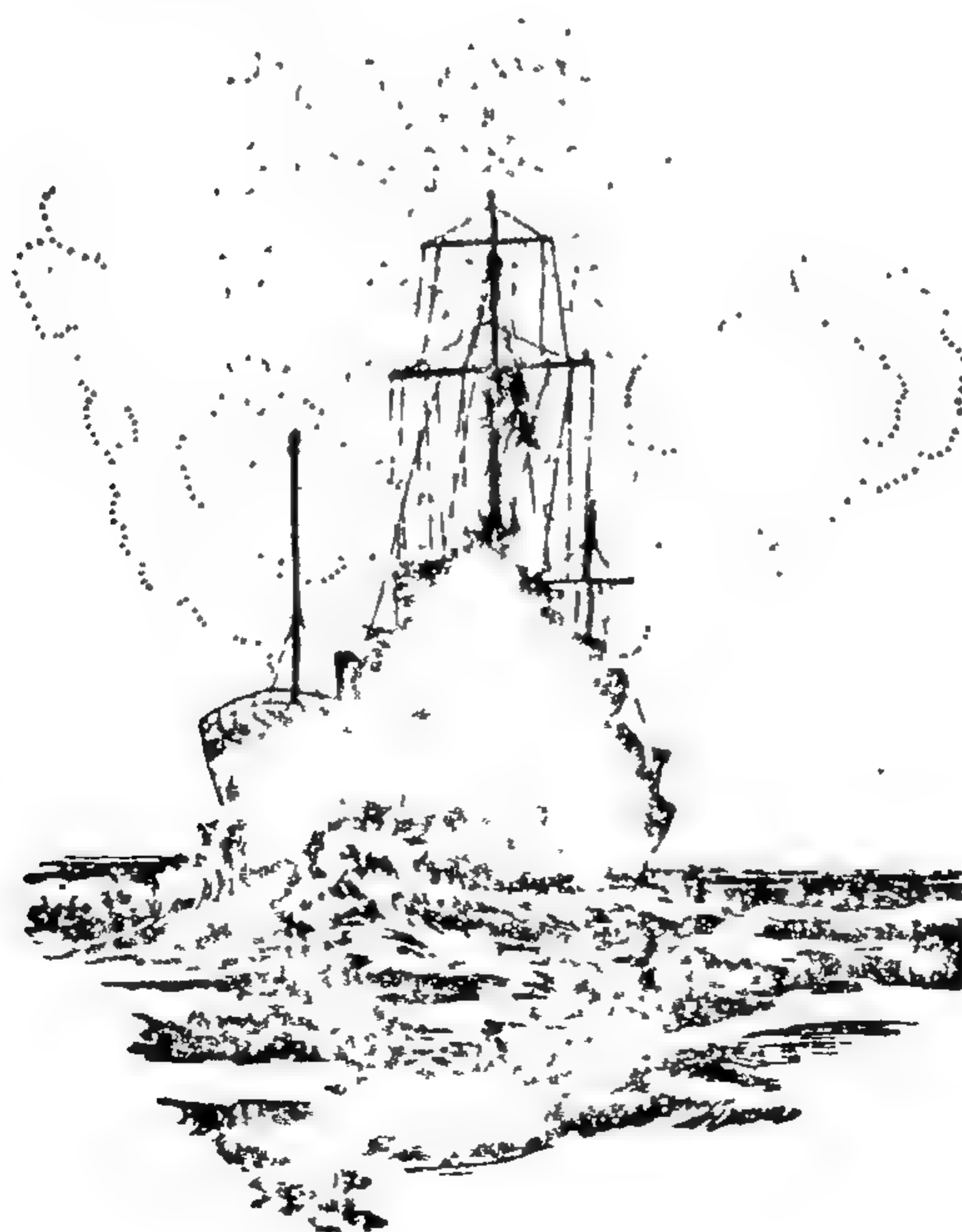
"సరే, పోనీ, నీకు దుఃఖం ఉపశమించాలంటే మన మేల చెయ్యాలి? నే నేం చెయ్యాలి?"

"ఆమెను మనయింట్లో ఉంచుకొనికనుకొనాలిలో పెట్టాలేమూ? చేసిన అపచారానికి ఉపశాంతి..."

"ఓ! రానీ, ఇందుకేనా ఇంత చాపోతున్నావు - ఇదో వెద్దకార్యమం?"

* * *

"సుందరీ! మగవాని మనస్సుకు చేరవు ప్పకం! తెలిసిందా."

మ చు పాట

కుందుత్తి నరసింహారావు

ప్రాసినపద్యముకా జెరిపివైచితి నీ దరహాసచంద్రికల్
లేశము దానిలో ప్రతిఫలించమి; ఈ మధుమాసవర్షతో
ల్లాసము సీనిరంతరపిలాసమయాంగరుచిన్ వహించి నా
కోప మట కదానిపలుకుల్ కులిపించెడి తానె కావ్యమై?

ఈమధుమాస శోభ ద్విగుణీకృతమైనది మంచుకొండపై
బుఱమిన కష్టరమ్మున గుబుల్కొను వాసనవోలె ముంభ ధా
తామృత సేచనార్ద్ర కుసుమాగ్ర నట ద్ధిమబిందు పూర్ణిక
స్తోమ మినాంసుకుందనరుచుల్ శతధా వీరజమ్ము నేర్చునన్.

కంటికి మంటి కేకనదిగా విలపించెడి నా యెడందకున్
జంటగ నిల్చి యేడ్చు హిమజైల సుహృద్వరు డంచు కావ్యమం
దంటిని గాని మున్నది యథార్థము గాదు; రసార్ద్రమూర్తు ల
న్నింటి ననూహ్య హృద్విషయలే యొనరించు నితం డక్షేయుడై.

తేమ్మెర మాటలకా జెరికితికా మును ప్రాసిన పద్యముకా సమ
స్తమ్ము ననశ్యపుం దొనగుదాక, భవద్దరహాస రూప స
త్య మ్ముక డి యనంత హామధామమునన్ జనియించి సర్వలో
క మ్మోక్షబాకు చే డమృతకావ్య మనోజ్ఞకళాప్రసన్నమై.

నే నిక నెన్నఁచు బలుక నీ కమనీయ హిమావనీధర
ప్రాణనఖిండు పాడు మని యాజ్ఞ సమీరునిచేత బంపనం
గాని, విషాద గద్గద వికంపిత కంఠ నిశాంత ముక్తమై
ప్రాణము పోయినన్, దిశలు బ్రద్దలుగా నెద యార్చి వ్రచ్చినన్.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తెనుగు వ్యాకరణము - కొన్ని విశేషములు

శ్రీశ్రీ సాంబమూర్తిశాస్త్రి

వ్యాకరణములయొక్క ప్రయోజనము గూర్చి పలువురు పలువిధములగునభిప్రాయములు గలిగియున్నారు. ప్రజలవ్యవహారమునందుఁ బడి, పదములు తుల్యతనము విపరీతములగుమార్పులు బొందకుండు నెల్లప్పుడు నొక్కరీతిగానే యుండునట్లు నియమించుట వ్యాకరణములప్రయోజనమని ప్రాచీను లందురు. నవీనులు వ్యాకరణములు భాషను నియమింప నెంతమాత్రమును సమర్థములు గావు. భాష ప్రవాహమువంటిది. దేశకాలపాత్రభేదములు వలన నయ్యది మాటుచునేయుండును. ఆయా కాలములందు దేశములందును భాషకు సంభవించినమార్పులను గూర్చి కగపడునట్లు ప్రదర్శించుటయే వ్యాకరణముల ప్రయోజనమని యందురు. ఈ రెండుపక్షములవారికిని భాష నుపయోగించుటలో కొంతయభిప్రాయ భేదమున్నను పదముల వ్యాకరించు విషయమున మాత్రము మగ్గ మొక్కటిగానేయుండును. ఇరువురును ఒక ముచ్చరించినంతనే దానికి ప్రకృతి దేది, ప్రత్యయ మేది, యనియే చూచెదరు. రచించుపట్ల నందరు నేకాభిప్రాయము గలిగియే యుందురనుట వాస్తవము.

పదములకు సమగ్రమువృత్తాంతిని దెలుపు వ్యాకరణములన్నింటిలోను సంస్కృతభాషకు సంబంధించినపాణినీయము మిన్నగా నున్నది. ఆభాష చిరకాలముక్రిందటనే వ్యవహారభ్రంశమొందుటచే నందలి వృత్తాంతములను చక్కనెఱుంగుట కవకాశము లభించినది. దేశభాషలన్ననో యింకను మార్పులనేకములు పొందుచున్నవి, పొందనున్నవి. కావున వాని కట్టిసమగ్రవ్యాకరణము సమకూడనేరదు. ఆంధ్రవ్యాకరణముల విషయమున నభిప్రాయభేదము లధికముగానున్నవి. ఎవ్వడో కవిరాజు సుడట! నన్నయభారతము తొలి మూడుపర్వములందు ప్రయోగించినపదములు దక్క నితరములు ప్రయోగింపరాదని నియమించివేసినాడు!

ఆంధ్రశబ్దనింతమశి, అగర్వణకారికావళి, మొదలగునవి ప్రాచీనులు రచించినవ్యాకరణములు. వానిరచించినవారు కేవలము సంస్కృతపండితులు, నైయాకరణము నగుటచే దమకృతులను గేవలము సంస్కృత వ్యాకరణమర్యాద ననుసరించియే రచించిరి. నవీనులగు శ్రీమాన్ పరవస్తుచిన్నయ్యసూరిగారుగూడ తమ బాలవ్యాకరణమును గేవలము సంస్కృత వ్యాకరణమర్యాదనే రచించిరి. సూరిగారు రంతకుముందటివారికంటె గూడ నెక్కుడుగా బాణినీయపరిభాషలను సంజ్ఞలను దమగ్రంథమున నుపయోగించిరి. వర్తమానకాలమున నాంధ్రభాషాపండితుల కెల్లరకును గొప్పప్రామాణికులు శ్రీ చిన్నయ్య సూరిగారే. శ్రీమాన్ బ. సీతారామాచార్యులు గారు సూరిగారి గ్రంథమునందలి లోపముల బూరించి దానిని సంపూర్ణ మనదగునట్లు త్రిలింగక్షణశేషమరచించినను బ్రామాణికత్వమున సూరిగారి కించుకతక్కువగానే చూడబడుచున్నారు. వారెల్లరును రచించినవ్యాకరణములన్నియు గేవలము నిరంకుశముగా భాషను శాసించుటకే యుపకరించునుగాని దేశకాలాదిభేదములచే బదములపరిణామమును తెలిసికొనుట కంతగా నుపకరింపవు. ఇప్పుడిప్పుడు కొందఱు ఆంధ్ర భాషాపండితులు ఆంధ్ర భాషలో సహితము కొంతపరిశ్రమము గావించి భాషాపరిణామము దెలుపుచుండుట శుభసూచకము. పాణిన్యాచార్యుడు తనకు వశపడినంతవఱకు బ్రకృతిప్రత్యయవిభాగము గావించి శక్యముగానివాని నవృత్తాంతప్రాతిపదికలుగా వదలివేసినాడు. ఎవరియిచ్చకు స్ఫురించినరీతిని వారు రూపకల్పనముచేసి కొనుటకు వివిధములగుగణములసృజించినాడు. ఉదాహరణలు, పృథ్వీదరాదులు, శకంధ్యాదులు, మొదలగుగణములు వక్తలబాధివిశేషమువలన గామ శేషప్రామామగ శబ్దముల గురియు చున్నవి. ప్రస్తుతము ఆంధ్రాంధ్రపండితులు

గూడ దమకమబుద్ధిని శేషము లల్ల వినియోగించి శబ్దముల రత్నము లోకమున కెరింగించుచున్నారు. పండితులు గనునిపవలసిన కొన్ని విశేషములు నాకు స్ఫురించుటచే వాని నీ క్రింద బ్రకటించుచున్నాను. పండితులు వానియా గ్రాతశ్యము విమర్శించి లోకమున కుపకరింతురుగాక!

విభక్తిప్రత్యయములు

ప్రాచీనకాలమున బదములకు బరస్పర సంబంధము తెలుపుటకు కొన్ని పదములనే యుపయోగించెడివా రనియు, గాలక్రమమున శీఘ్రోచ్ఛారణాదికారణములచే నా సంబంధము తెలుపుపదములు కృత్తపటుపబడినవనియు, లుప్త శేషములే యిప్పుడు ప్రత్యయములని వ్యవహరింపబడుచున్నవనియు, ఎందుచెప్పచున్నారు. ఈ విషయము మన ఆంధ్ర నైయాకరణములుగూడ తెలియనట్లే యగపడుచున్నది. వారు కంఠోక్తిగా నీవిషయము చెప్పకున్నను వారు గ్రహించినప్రత్యయములవలన దెల్లమగుచున్నది. స్పష్టముగా నిర్ధారణము చేయవలయునుగాని దు, యు, వ, లు మొదలగు వానిని ప్రత్యయములుగా గ్రహించినారు. ఉండు, కూడు, ధాతువులక్వాగ్రరూపములగు ఉండి, కూర్చి మొదలగువానిని గ్రహించినారు. కావున వైవిధ్యము వారు బొగుగా తెలియినదియే యిది చెప్పవచ్చును. విభక్తి ప్రత్యయము లన్నింటిలోను “లు” వర్ణకము మాత్రము బహువచనమని యందఱు జేర్చొనిరి. అది కేవలము ప్రమావిక్తియందే వచ్చుననిగూడ జెప్పిరి ద్వితీ గూడబహువచనము లందు లడాగమమని నేటుగా నొకలకారము నాగమముగా విధించిరి. “లు” కారము అన్ని విభక్తులందును బహుత్వవ్యోతకముగా నుండుననియు దాని కితరవిభక్తులు పరమగునపుడుకారమున కకార మాదేశము చియు విధించుట సమంజసముగా నుండ నశిల్పింపవలెను.

వ్యాపకభావము "వృక్షములుచేత" "ఇన
 ములుయొక్క" మొదల కొన్ని ప్రయోగములు
 ఈమార్గముగా వున్నవి. ఎప్పుడో నక్కడ
 "అ" వ్యంజనమునుండియుండునున్న వృక్షకహార
 మెట్లు సంభవించును? ఎట్టిమొదటి "అ" వ
 ద్వారాగానే యుండు కాలక్రమమున నాఉకార
 ముకాముగా మాటియుండును. అప్పుడు
 లాక్షణికులు ఆలకారము నాగమముగా విధించి
 యుందురు. వార యోగముగా చేర్చు
 నుట కొక్క హేతువునూడ గలదు.
 ప్రత్య గూఠమునను ప్రాతిపదికనాజ్ఞ లేదని
 సంస్కృతి యాకారముని స్థాంతము. దానినే
 యాంత్రిక యాకారములు సంకరించిరి. కాని
 ఇది పరిస్థితిగా ననునుగూర్చి నెడల
 ప్రయోగము లనేక లున్నవి. అట్టివియులం
 దుల నాగమములు పెక్కింటిని విధించియు
 న్నారు. ఇట్లు పెక్కి ఆగమముల విధించుట
 కంటే విశిష్టమగుకంటే విభక్తిమాపట్టు
 మన అంధ్ర భాషలోని ప్రత్యేకసంప్రదాయ
 మని యంగకరించుట సమంజసముగా దోచు
 చున్నది.

మార్పు: ఇది ద్వితీయావిభక్తి ప్రత్యయ
 మని యిప్పటివ్యాకరణపుస్తకములు పెక్కింటి
 యందుండును. కాని చిన్నయ్యసూరిగారు,
 సీతారామాచార్యులవారు, దానిని విభక్తి
 ప్రత్యయముగా పేర్కొనలేదు. మార్పుయ
 నది మూడు భావాలకు ప్రజ్ఞాభంగం
 జన్మపరంబున ప్రభు: ఆహోదుమాగులప
 కారంబునకంటే ఒక్క పరంబు లున్నప్పుడు
 రెండు పరంబులను సూత్రముచేతే తేటము రాగానన
 రూపమనికాని మూర్ఖభావజమైరూపమని
 కాని వాంఛాభావ మైయుండును ప్రా
 వ్యాకరణమున, "ఉద్దేశార్థంబు నందు గుణించి
 యున్న ప్రయుక్తంబు నని సూత్రంపబడినది.
 ఇందు "య" అను ననుచ్ఛయమువలన గ్రహిం
 పబడునది చిన్నయ్య లేక గుణించి యుండు
 యుక్తరూపమా? యని సంభయము కలుగు
 చున్నది. ఇచ్చియు, ఇం యు రూప ద్వీ
 యీ రూపిభక్తి ప్రత్యయములేయని యిప్పటివా
 రనుచున్నాడు. ఇందు మన సూత్రంబున
 సముచ్చయముచేత దానిని గ్రహింపవలెను.

రంటని గ్రహించుట కవకాశము గలదేమో?
 సూత్రమున గుణించి యని నిర్బిందుకముగా
 విధించి యనుప్రయుక్తమునని విధించిరేకాని
 యయ్యది ప్రత్యయమో, భావజరూపమో నె
 ప్పలేదు. గుణించుచి అనుపదములు శబ్దపల్లవ
 మర్యాదచే "మా" లోనింప గుణించి అనురూప
 మేర్పడును. గుణించి అనుపదములుమాడ
 నామర్యాదచే ఉకారము లోనింప గుణించి
 యనురూపమేర్పడును.

చేత చేత: తృతీయావిభక్తి ప్రత్యయ
 ములుగా చేత తోడ వర్ణకములు విధింప
 బడినవి. చేయిశబ్దమున కాన విభక్తిక ము
 "తి" వర్ణకము చేర్చి యిత్యమున కత్యము
 చేయగా చేత అనురూపమును తివ్యము
 చేర్చునన్న చేత అనురూపమును నిర్ధించును.
 కావున చేతన్ చేన్ అనునవి చేయిశబ్ద
 రూపములుగాని ప్రత్యయములు గానేవు.
 తృతీయావిభక్తి ప్రత్యయము చేవల నువర్ణక
 ముగామాత్రమే అగపడుచున్నది. ఇదియేకాక
 సాధారణముగా నన్నివిభక్తులందును నువర్ణ
 కమే ప్రత్యయముగాను ఇతరపదములు పూ
 ర్వానుప్రయుక్తములుగాను నగపడుచున్నవి.

తోడ తోన్: ఇది తోడు శబ్దము
 నువర్ణకమునకు బూర్వానుప్రయోగమును
 ఉత్పరిమన కర్తవ్యమగు చేతగా తోడన్
 అనురూప మును. తోడులో మవర్ణము
 కల్పిక ముగా లోనింప తోన్ అని నిర్ధించును.

కొండు: ఇది కొండ శబ్దమునకు వషీర్ణ
 ప్రత్యయము "ను" వర్ణకము చేర్చగా నైన
 రూపము. సాధారణముగా వషీ, చిత్తు వీభ
 క్తులు సమానార్థములవిగానే యున్నవి.
 నింపించునము, నీకొండువండునము ననిరెండు
 విధములనుప్రయోగములు నగపడుచున్నవి. సం
 స్కృతభాషయందు నిష్టివ్యవహారము గలదు.
 కావుననే యుష్మదస్మచ్చబ్రములకు లే, మే
 అనురూపములు రెండువిభక్తులందును గనబడు
 చున్నవి.

మఱయు "కై" అనునది వషీ ప్రత్యయము
 కు వర్ణకమునకంటే ఐ అను అనుభావపు
 లున్న ప్రత్యయరూపము మొక్క ప్రత
 యయము "ప" చేర్చుటచే నిర్ధించినరూపమే

కాని ప్రత్యయముగాదని తెలియవచ్చును. కా
 గా, చిత్తు వీభక్తియందును "ను" వర్ణకము
 టి, మాత్రమే ప్రత్యయమని తెలుచున్నది.

వలనన్ పంచమి. వలనుశబ్దమునకు దిక్కు
 అని అర్థముకదా? దానికి నువర్ణకము చేర్చి
 యుత్వమున కత్యము చేయగా వలనన్ అని
 రూపనిష్పత్తి యగును. కాగా పంచమి
 విభక్తియందును, నువర్ణకమే ప్రత్యయమనియు
 దానికి పూర్వానుప్రయోగము "వలన" అనియు
 నెఱుంగునది.

కంటెన్: ఇది నువర్ణకమునకు దృశ్యర్థ
 కమయిన కనుభావజన్య మగు కంటె
 (చూచితివా అని అర్థము) అనుపదము అనుప్ర
 యుక్తమై దీర్ఘమునకు హ్రస్వము రంగా
 నైనరూపము. "రా" మునికంటె నన్యుండు భాను
 ఘ్కండు లేడు" ఇత్యాదిఫలములందు రా" ముని
 చూచితివా; తదితరుండు భానుఘ్కండులేడు
 అనియర్థము, "కంటెవర్ణకం బన్యాధాదియోగ
 జంబుపంచమి కను" ననుసూత్రమునూడ
 నీయర్థమును సమర్థించుచునేయున్నది.

ఉండి: ఇయ్యది ప్రత్యయము గాదనియు
 పంచమి కనుప్రయుక్తమగు పదమనియు బాల
 వ్యాకరణమున కంక్షిగానే చేర్చిన
 బడినది. ఇది ఉండుభావపుత్వాద్యర్థకరూపము.
 ఇది యంతకుమున్ను చెప్పిన అనుప్రయోగముల
 వలెవిభక్తికి బూర్వమునగాక పరమున నను
 ప్రయుక్తమగును.

పట్టి: ఇది యు ప్రత్యయముగాదు. పట్టు
 భావపుత్వాద్యర్థకరూపము. ఇదియు విభక్తి
 బూర్వానుప్రయోగమే. ఉండిని అనుప్రయుక్త
 మాని చెప్పవలసిగారు పట్టిని వర్ణకముగా
 నేల చేర్చునిగో తెలియదు. ఉండిపదము
 సాధారణముగా శబ్దములన్నిటిపైని గనబడును.
 పట్టిశబ్దము హేతువులకు సూక్రియలపైని
 మాత్రమే అగపడును. ఇంతమాత్రమున నొక
 దానిని పర మనియు, నొకదానిని వర్ణక మని
 యు జెప్పటకు హేతువేమో యని సంభే
 హము గలుగుచున్నది. కాని వ్యాయముగా
 రెండును బదములే యనుట యుక్తము.

యొక్క: "కే" యి యొక్కయు నను
 (చాలవ్యాకరణము). కేవలంబరంగా సంబంధ

ము, స్వస్వామిభావము మొదలగునది. ఇదియు విభక్తిప్రత్యయము గాదు; ఇతరవ్యావర్తక మగు ఒక్కశబ్దము. రామునియొక్క భృత్యుడనగా రామున కొక్కనికిమాత్రము భృత్యుడనియు నితరులకు గా డనియు భేదము. ఇది ఒక్క అని అగాడిమైనను సంధ్యభావవశమున వచ్చిన యడాగమవిశిష్టమై యొక్క అని హలాదిగా వ్యవహరింపబడుచున్నది.

లోపలన్: లోపలవర్ణకము యొక్కలుప్త శేషము "లోన్" అని అందఱు నంగీకరించిరి. ఇదియును ప్రత్యయము గాదు. లోపల అనునది యొక్క మస్తపదము. విభక్తిప్రత్యయ ము "ను" వర్ణకమునకు బూర్వానుప్రయోగముగా నెఱుంగునది. పల అనుశబ్దమొక్కటి పూర్వ కాలమున వ్యవహరింపబడుచుండెడిదనియు, లో, వెలు, డా, పల శబ్దములతో దానికి సమాసము చేయగా లోపల, వెలుపల, డాపల పలపల అనురూపము లేర్పడినవనియు, సమస్త రూపము లిప్పు డగపడుచున్నను దదవయవ మగు పలశబ్దముమాత్రము వ్యవహారభిష్ట మైనదనియు దోచుచున్నది. ఇట్లే వ్యవహార భిష్టమైనశబ్దము లింకను గొన్ని యగపడుచున్నవి. వాకిలి, ముంగిలి, లోగిలి, అంగిలి. ఈశబ్దములందలి "కిలి" అనునది గృహ మనునర్థము గలది వ్యవహారభిష్టమైనది. వాయి + కిలి = వాకిలి, ఇంటిముఖభాగము; ముందు = కిలి ముంగిలి, ఇంటిముందటిభాగము; లోను + కిలి = లోగిలి, ఇంటిలోపలిభాగము; అందు X కిలి = అంగిలి, ఇంటి అందుభాగము—అని అర్థములు. సమస్తపదము లిప్పుడొప్పును ఆవయవ మగు కిలిశబ్దము ప్రత్యేకవ్యవహారము లేక భిష్టమైనది. ఈవిషయ మిట్లొంచి ప్రకృతమునకు వత్తము. లోపలవర్ణకము నిర్ధారణవశ్చి కనుననియు కొన్ని వస్తువులనుండి యొకవస్తువును వేలుపఱచుట నిర్ధారణమనియు బూర్వవ్యాకరణములందు గలదు. కాని యీకాలపువ్యాకరణములందుమాత్ర మాకీతి పాటించక గది లోన్, వనములోపలన్, మొదలగునవి యుదాహరణముగా నీయబడుచున్నవి. ఇది ఎంత సారపాటో ప్రాప్తి లూహింతురుగాక. మఱియు నీప్రత్యయమువిషయమున సూరి

గారు నించుక ప్రమాదపడి రన సాహసించును వారు విభక్తిప్రత్యయముల ఏకత్వబహుత్వ వచననిరూపణమున, డు, ము, వు, న లేకవచనములు, లువర్ణము బహువచన మనియు చిక్కినవి యుభయము లనియు దెప్పిరి. కావున లోపలవర్ణక ముభయవచనమని వారితాత్పర్యమైనట్లు స్పష్టము. నిర్ధారణ మనగానే అనేక వస్తువులలో నేకవస్తువును వేలుపఱచుటగదా? అప్పుడు అనేకవస్తువులను ఏకవచన మెట్లు తెలుపగలదు? న్యాయమున లోపలవర్ణకము బహుత్వమండేకాని ఏకత్వమండెన్నడు నుండదు. కావున నిది యుభయము గాదు. వారు విభక్తిప్రత్యయముల దబ్బునప్పుడు బహువచనమని పెప్పుకున్నను లువర్ణము బహువచనమని లోపలివర్ణకమును వ్యావర్తించినను కారక ప్రకరణమున నిర్ధారణవశ్చి లోపలవర్ణకంబగు ననుసూత్రముకడ జేర్కొన్నవాక్యములవలననే లోపలవర్ణకము బహువచనమాత్రమేయని సిద్ధాంతముగా దెలియుచున్నది. మఱియుఁ గొందఱు ఇంటిలోపలన్, వనములోపలన్ అను నిత్యాదిధ్వనిములందు వశీవిభక్తిగా చొరపడుచున్నారు. అది సరికాదు. అట్టిధ్వనిములందు సప్తమ్యర్థకమగు (ఇంతకుముందు చెప్పిన) లోపల శబ్దముగాని లోపలన్ అనుజేటొకవిభక్తిప్రతిరూపకమగు అవ్యయ మనికాని తెలియనగు. "నూతిలో వెలువడఁ గోమలిన్ దిగిచె" నిత్యాది ప్రయోగములందు నిట్లే తెలియనగు.

అందున్ ఇందున్ - ఎందున్: వీనిలో మొదటిదానిని సప్తమివిభక్తి ప్రత్యయముగా గొందఱును, మఱి కొందఱు ఇందున్ అనుదానినిగూడ వర్ణకముగాను చేర్చుకొందురు. కాని యివి ప్రత్యయము లనుకంటె బ్రత్యయవిశిష్టములములు సమంజసము. శేవలప్రత్యయములకంటె బ్రత్యయములు చేర్చుటయు శేవలప్రత్యయములకు స్వతంత్రప్రయోగమున, సంస్కృతవ్యాకరణ విరుద్ధములు.

ఆంధ్రవైయాకరణులు గ్రహించిన యీ ప్రత్యయములందన్నో పూర్వసానుప్రయోగరూపమున బ్రత్యయముల నొందుటయు స్వతంత్రప్రయోగముగనుకూడ సుచదుచున్నది. "ఒకానొకచో నామంబు సంక్లిష్టబహు

వచనాంతశుల్కం బయి బహువచనంబు నెనయునని బాలవ్యాకరణమున కొడవందులు మొదలగునుదాహరణము నీయబడినవి. ప్రౌఢవ్యాకరణముం దన్నో "శ్శ్యంబునం గొన్నియెడల మహాస్మహత్వర్థకబహువచనాంతంబులపై మరల బహువచనంబులు చూపట్టెడు" అని సూత్రమున బెక్కిండురు, చూపఱులు, వే కకాంధ్రులు మొదలగునుదాహరణములు పెక్కు నీయబడినవి. మఱియు, "అష్టాసంధు దచ్చ నర్థితో గుటిచి యచిం పంగఁగోరి సృజించె సురల," "సంభగతంత్ర పుత్రిక తనదుబోటి యని విలోకించి తోడ మాటాడుకునికి" మొదలగుస్వతంత్రప్రయోగము లగపడుచున్నవి. "చాంపలయుఁ దమ్ముల యుతోడన్," "తమ్ములుఁ దమవస్త్రముల యుఁ దమశస్త్రవరూధమ్ములతోడను" అను నిత్యాది ధ్వనిములఁ దెక్కు పదములపై నొక్కటే తోడన్ అనునది యగపడుచున్నది అందలివారు, ఎందలివారుఁ ఇందలివారు అనియు స్వతంత్రప్రయోగము లున్నవికదా? ఇందులకు, అందులకు, ఎందులకుననిపాడ గలవు. కీనిని విమర్శించుచో అందుమొదలగునవి శబ్దములనియు నానికి "కు"వరకము చేర్చుగా లడాగమవిశిష్టమై అందులకు మొదలగురూపములును, మాసమున లడాగమలకారమునకిత్వము చేయగా అందలి మొదలగురూపములును సిద్ధించినవనియు "ను"వర్ణకమే సప్తమివిభక్తిప్రత్యయమనియు, దానికత్వియుచేయగా నన్ అనురూప మేర్పడినదనియు నూహించుట కవకాశము కలుగుచున్నది.

ఈ వ్రాసినవిషయమువలన డు, ము, వు, లును, కుకొ అనునవిమాత్రమే విభక్తిప్రత్యయము లనియు, దక్కినవి శబ్దములే అనుప్రయుక్తము లగుచున్న వనియు దేలుచున్నది. పరికిలించిన నింకను ననేకములు వింతలు బయలుపడవచ్చును.

సంఖ్యానాచకములు
"ఏక ద్వి త్రిచతుః" వెంపలు సంఖ్యానాచకములకు సర్వనామములందు గణముగ సంస్కృతవైయాకరణులు పలికిరి. నానికి

రూపనిష్పత్తిప్రక్రియగూడ వారు చేసిరి. ఒకటి, రెండు, మూడు, మొదలగు సంఖ్యా వాచకములను గణముగ పరిగణించి బాల వ్యాకరణమున ఏకవచనములకు బహువచనములును, మహాదిమహాదర్థకాది శ్లేషజన్య రూపములును పట్టికగా నుదాహరింపబడినవి. ప్రాథవ్యాకరణమున సంతకంబై గొం చెమువిశేషముగాఁ బ్రక్రియ సాధింపబడినది. కాని యీరెండుగ్రంథములందును సమగ్రముగ ప్రక్రియ లేదు. వాని కన్నింటికిని సమగ్రముగ ప్రక్రియ సాధించుటయు సుకరము గాదు.

ఒకఁడు, రెండు, మూడు అను శబ్దములు ప్రక్రియాసాధితములా? లేక ఆవృత్తిశబ్దములా? యని విచారింప “ఒక, ఇరు, మూ” అను ప్రాతిపదికములపై డుబ్బర్లకము చేర్చఁగా నేర్పడినరూపము లని తోచుచున్నది. ఒక శబ్దమునకు మహత్త్వవివక్షయందు ఒకనిని, ఒకనిచేతను, ఒకనియందు నిత్యాదిదుమంత విగు లన్నియు నగపడుచున్నవి. సామాన్యముగా సంఖ్యావాచకము తౌపవిభక్తికము లగుటండేసి ఇట్టి వర్ణకంబులును గానవచ్చుచున్నవి. కేవలార్థకమయిన ఏకశబ్దమునకు ప్రాకృతమునందు ఏకమై అనియు, దానికి ఆంధ్రమున ఒక్క అనియు, దాని క్లప్త రూపము ఒక అనియు, ఇంకను క్లప్తపటు పఁగా ‘ఒ’ అనియు ప్రాతిపదికము లేర్పడినవి. ‘వానిపైని మహత్త్వమహత్త్వవివక్షలందు చుట్ట రాగా ఒక్కండ్రు, ఒకఁడు ఒండు అనురూపము లైనవి. వీనికి ద్వితీయాదులందు టి వర్ణకము రా ఒక్కటికొ, ఒకట. ఒంటి అనురూపము లగును. ఒక్కటి త్యైదులు అమహద్దర్థంబున ప్రసమైకవచనము లని బాలవ్యాకరణమున గలదు. అది సరికాదేమో యని సంశయించుచున్నాను. టి ప్రత్యయాంతము ప్రసమాంతమే యనుటకు దృఢమైనప్రమాణము లగపడుచున్నవి.

రెండుశబ్దమున ఇరు ప్రాతిపదికము. దానికి డుబ్బర్లకము చేర్చగా ఇరుండు అను నవస్థయందు వర్ణవ్యత్యయముచే రేఖమునకు అది నున్న ఇకారమును, పైనున్న ఉకారమును సంఘర్షణవశమున ఏకారముగా పరిణమించి

రెండవరూపము సిద్ధించినది. ద్రావిడభాషలందు ఇరెండు అనురూపము గలదు. ఇరువురు, ఇరుగేల ఇత్యాదులందు ఇరుశబ్దము మనభాషయందు నున్నది. ప్రాథవ్యాకరణమున “ఇరు రెండున కాదేశం బగు” అని నూ. త్రింపబడుట సరికాదని తలంతును. ఏడు + పది యనునవస్థయందు వర్ణవ్యత్యయమున డెబ్బది యనురూపము సిద్ధించునని యందఱు నంగీకరించినదేకదా!

మూడు శబ్దమున ‘మూ’ అనునది ప్రాతిపదికము. డుబ్బర్లకము రాగా మూడు అనురూప మగును. తౌపవిభక్తికము గావున మూటిని ఇత్యాదిరూపంబులు సిద్ధించును. ఆంధ్రవ్యాకరణకారులు ‘మూ’ ప్రాతిపదిక మని ‘యశ్చ ప్రాయపడినట్లే కనబడుచున్నది. “సమానాధికరణంబగు నుత్తరపదంబు పరంబగునపుడు మూడు డుబ్బర్లకంబునకు లోపంబును మీదిహల్లునకు ద్విత్యంబు నగు.” (పా. వ్యా. సమా. ౧౩.) ఒక్కొక్కాదులకు డువర్ణకంబు.” “టి వర్ణం బమహద్దర్థనంబు నొక్కఁడగుట డువర్ణకంబునకు విభాషనగు.” (ప్రా. వ్యా. శబ్ద.)

బాలవ్యాకరణమున డువర్ణకమని ప్రశ్నేముగ జెప్పకున్నను, దిత్వానుబంధవిశిష్టముగ నుదాహరించుటచే నది ప్రత్యయమే యని తెలియుచున్నది. ప్రాథవ్యాకరణమున డువర్ణక మని స్పష్టముగా జెప్పబడియున్నది. కావున మన లాక్షణికులు ఒకఁడు, మూడు ఇత్యాదులందు ఒక, మూ ఇత్యాదులు ప్రాతిపదికము లని యంగీకరించి రనుట స్పష్టము.

నాలుగు: ఇందు “నాలు” ప్రాతిపదికము. మహత్త్వవివక్షనునాలు + అగు + వారు అను పదములకు సమాసముచేసి అగులోని అకారమునకు వారులోని వాకును లోపము చేయగా నాలుగురు అనురూపము సిద్ధించును అమహత్త్వమున అనుమాత్రము చేర్చి అకార లోపము చేయఁగా నాలుగు అనియగుచున్నది. మహత్త్వమున నాలుగురు రూపాంతర మగు నలుగురు అనునదియు, అమహత్త్వంబున నాలుగు అనురూపమునుమాత్రమే మన కగపడుచున్నది. ద్రావిడభాషయందు నాలు

అనురూపము అగపడుచున్నది. ఆంధ్రభాషయందును నలుమోములు, నలువ, నలుదిక్కులు మొదలగురూపము లగపడుచున్నవి. ఏగురు, ఐదుగురు, ఆటుగురు, ఏడుగురు, పదుగురు, నూటుగురు మొదలగుతావులందు ఏను, ఐదు మొదలగుశబ్దములకు ‘అగు, వారు’ శబ్దములతో సమాసమును అ, వాలకు లోపము నెఱుంగునది.

సర్వనానుములు

బాలవ్యాకరణమున సర్వనానుములు గణపాఠముగా జూపబడినవి. వానికి మహత్త్వమహత్త్వములందును, సేకత్వబహుత్వములందును రూపశ్లేషములు చూపబడినవి. ప్రక్రియమాత్రము చూపబడలేదు. ప్రాథవ్యాకరణమునఁ బ్రక్రియ కొంతవఱకు జూపబడినది.

ఆ, ఈ, ఏ అను త్రికమును ప్రాతిపదికముగా గ్రహించి వాని కాగమాదేశాదికల్పన మన బహురూపములు సాధింపబడినవి. “ఆ” శబ్దమువలన వాఁడు, అతఁడు, అందఱు, అది, ఆమె, అంత, అన్ని మొదలగురూపములును, “ఈ” శబ్దమువలన వీఁడు, ఇతఁడు, ఇందఱు, ఈమె, ఇది, ఇన్ని ఇత్యాదులును, “ఏ” శబ్దమువలన ఎవఁడు, ఎవఁడు, ఎందఱు, ఎవతె, ఎన్ని, ఏది మొదలగురూపములును, ఒక శబ్దమువలన ఒకఁడు, కొంత, కొన్ని, కొందఱు మొదలగురూపములును నిష్పత్తి చేయబడినవి. ప్రక్రియాకల్పనమున వైయాకరణసాధారణమైన లాఘవము చక్కఁగా బాటంపబడినది. కాని యిది వాస్తవికపరిణామమునకు దూరముగా నున్నదేమో యని తోచుచున్నది. వాఁడు, వీఁడు, ఎవఁడు అనుశబ్దములు మూటను వకారముగలదు. ఈ వకారము పూర్వాగమమని ఆచార్యుల అగ్రప్రాయము. కాని వాఁడు అనుశబ్దమునకు ఆ, ఈ, ఏ వర్ణములు పూర్వపదములుగా జేర్చి వర్ణఫలితే వాఁడు, వీఁడు, మేడు, ఎవఁడిత్యాదిరూపముల నిరూపించుట వలన పరిణామము గొంతవఱకు డెలియును. ప్రక్రియాలాఘవము రెండుపక్షములందును సమానముగానే యుండును. మఱియు నిట్లు గ్రహించుటవలన ద్రావిడభాషలసంబంధము లేటపడును. అటవభాషయందు అవన్,

ఇతన్, ఎవన్ అనురూపములు గలవు. ఆ పదములకే వ్యవర్తయదీర్ఘములు గల్పించిన వాడు, వీడు, వేడు, మొదలగురూపములు సిద్ధించును.

అంత, ఇంత, ఎంత, కొంత, అతడు, ఇతడు, ఎతడు, ఎవతె అను లాక్షణికరూపములందును, అతను, ఇతను, మొదలగు వ్యావహారికరూపములందును, తాను, తన్ను, తన చేత, తాము, తమరు, తారు మొదలగుశబ్దములందును తక్కారము సామాన్యముగా నగపడుచున్నది. అందఱు, ఇందఱు, ఎందఱు, కొందఱు మొదలగుచోట్ల గూడ బిందుపూర్వకమై సారశ్యమునొందిన తక్కార మగపడుచున్నది. అది, ఇది, ఏది, అవి, ఇవి, ఏవి అను స్థలములందు ది, వి, వర్ణములు సాధారణముగా నున్నవి. ఈ రూపములన్నింటను త్రికము ప్రాతిపదికగా నంగీకరించి తక్కార, దక్కార, వక్కారము లాగమాడేళములుగా నంగీకరించుట న్యాయమా? లేక తక్కారాదులనే మూలముగా గ్రహించి త్రికమున క్కాగమాదేశవ్యత్యయాదిగర్భము లంగీకరించుట సుకరమా యని యాలోచింపవలసియున్నది. తాను, తాము, తారు, తమరు మొదలగు రూపములందు త్రికసంబంధవిరహితముగ తక్కారము గనబడుచున్నది కాని, తక్కారాదుల సంబంధములేని కేవల త్రికములరూపములందు నగపడవు. నిర్దేశమునందు విశేషణమాత్రమై ప్రత్యయరహితముగమాత్ర మగపడుచున్నది. కావున ద్రికమును ప్రాతిపదికముగా గ్రహించుటకంటె తక్కారవక్కారములనే ప్రాతిపదికములుగా గ్రహించుట సమంజసము.

అది యనుమహద్వాచకమునకు ద్వితీయార్యోకవచనములందు దానిన్, దానిచేతన్, దాచన్ మొదలగురూపము లున్నవికదా? త్రికమునకు పరాగమంబులుగా దివులు చేయుటయు, వర్ణపతిచే దాని నీత్యాదిరూపములు సాధించుటయు ప్రాథవ్యాకరణమున గలదు. కాని యీకల్పనము సమంజసముగాదు. మన భాషలో నొకప్పుడు “దాయి” అనుశబ్దము స్త్రీసామాన్యవాచకముగా వ్యవహారములో నుండేడిది. గంజాము మండలమందును, విశాఖ

పట్టణమండలమున గొన్ని ప్రాంతములందును ఆశబ్ద మిప్పుడును వ్యవహారమున నున్నది. వృత్తియం దాలుశబ్దము స్త్రీమాత్రపరమైనట్లే యా దాయిశబ్దమును స్త్రీమాత్రవాచకముగా కూలిదాయి, బాపనదాయి, చాకలిదాయి, మంగలిదాయి మొదలగురూపములతో నున్నది. ఆడది అనుటకు బదులు ఆడదాయి యనియు వ్యవహారము గలదు. ఈ వ్యవహారము కేవలము పామరజనవ్యవహార మేయైనను నిరాకరించుటకుమాత్రము వలనులేదు. ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణాదివర్ణములవారుగూడ నాశబ్దము నుపయోగించెడివారు. ఆంగ్రులు పితృతర్పణమున స్త్రీలనామములదివర నీశబ్దము సూరపదాయాం, వెంకపదాయాం ఇత్యాదిగ నిప్పుడు నుపయోగించుచున్నారు. అద్వైతమంత్రమునందు సూరపదాప్ర్యే, వెంకపదాప్ర్యే మొదలగురూపము లుపయోగింపబడుచున్నవి. సంబోధమునందు వెంకపదాయి అనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది. మఱియు గొందఱు సూరపదాం, వెంకపదాం, సూరపదాప్ర్యే, వెంకపదాప్ర్యే, సూరపదే, వెంకపదే యనియు వ్యవహరించుచున్నవారు. దీనివలన నొకప్పుడు దాయి, దా శబ్దములు రెండును వ్యవహారమున నున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఈ దాయిశబ్దభవమే ఆజువములోని తాయి శబ్దము కానోపును. మఱియు పాటత, చాకిత, ఒకత, ఒకర్త, ముట్టుత, మింసెత, సుబ్బెత మొదలగుశబ్దములందు స్త్రీత్వవ్యోచకమున తవర్ణకమునకు నీదాయి, దా శబ్దములే మూల మని తోచుచున్నది. ఈ శబ్దములు సంస్కృతములని యెవ్వరు నంగీకరింపరు గదా? ఈ దాయిశబ్దమునకు బ్రహ్మాంతరూపమిప్పుడు గ్రంథములందు నగపడదు. వానికి ద్వితీయాదలందు నివర్ణకము పరమగునపుడు యక్కారము లోపించును. అప్పుడు దాని నీత్యాదిరూపములగును. దా శబ్దమే గ్రహించినపుడు లోపప్రసక్తియే లేదు.

ఇంకను అది, ఇది, ఏది యనురూపములందును అందఱు, ఇందఱు, కొందఱు, ఎందఱు, అనురూపములందును నగపడుచున్న దక్కారమునకును, నీ దాయి, దాశబ్దములకును

సంబంధముండునేమో ప్రాజ్ఞులు విమర్శింపవలసియున్నది. దాయిదాశబ్దములవలన దాని నీత్యాదిరూపములు నిష్పన్నము లగునని మన మంగీకరించునెడల ఈ +దానిన్, ఏ +దానిన్ అను స్థలములందు వర్ణపతిచే దీనిని, చేని నీత్యాదిరూపములు సిద్ధించునని యంగీకరింతుము. ఆ +దాయి, ఏ +దాయి అను తావులందు శీఘ్రోచ్ఛారణ వశమున పూర్వాచ్చు దీర్ఘమునకు ప్రాస్వమును, దకా రోపరి ఆకారమునకును యక్కారమునకును లోపము రాగా, అది, ఇది, ఏది అనురూపము లేర్పడును. కాని యీ శబ్దములందును అతడు, ఇతడు మొదలగుచోట్లులందును సంస్కృతమునందలి ఆదన్, ఇదిమ్ శబ్దముల సంబంధము సన్నిహితముగా నున్నట్లుగపడుచున్నది. విజ్ఞులు విమర్శించిన నింకను విశేషములు బయల్పడగలవు. నీవు-ఈవు, మీరు-ఈరు, నేను-ఏను, వేము-ఏము, వాడు-వారు, తాను-తాము, తాగు మొదలగు సర్వనామములందు సాధారణముగా సుబంతముల కేర్పడిన డు, ను, వు, లు ప్రత్యయములు చెర్చుట సరియగుపద్ధతి కానేరదు. ఈ సర్వనామములు ప్రమాదిభక్తి ప్రత్యయములకును, గ్రియావిభక్తి ప్రత్యయములగు డున్, రు, వు, రు, ను, ము, లకును బోలిక విశేషముగా నగపడుచున్నది. వాడు, కీడు, అతడు మొదలగుతావులందు డు వర్ణకమును, తారు, తమరు, వారు, కీరు, మొదలగుతావులందు రువర్ణకమును, తాను, నేను (అతను, ఇతను గ్రామ్యములు) శబ్దములందు నువర్ణకమును, నీవు అనుచో వువర్ణకమును, తాము, మేము లందు మువర్ణకము నగపడుచున్నవి. కావున కీనిని సాధారణసుబంతములుగా పరిగణించి సుబ్బోపము నంగీకరించుటకంటె తిలంతనియతములగు డుమ్ములే వీనికి విధించుట సుకరము, న్యాయము నైయుండును. ఇంతకు ముందు విభక్తిప్రత్యయము లన్నియు గొన్ని శబ్దముల లుప్తశేషరూపములే యని వ్రాసితిని గదా? క్రియావిభక్తిప్రత్యయములుమాత్రము ఆ ట్లేల కాగూడదు? ఈ సర్వనామముల లుప్తశేషములే క్రియావిభక్తిప్రత్యయములు

గా వ్యవహరింపబడుచున్నవి అని సంజేహించుటకు సవకాశము లేకపోలేదు. ఇందలి తత్త్వ మింకను బాగుగ విమర్శించిన గారి లేదు.

నీవు, నేను శబ్దములందు నకారమును, మీరు, మేము శబ్దములందు మకారమును సామాన్యముగా నున్నది. వీనియందలి హల్లులు ప్రథమావిభక్తియందు లోపింపగా ఈవు, ఈరు, వీను, వీము అనురూపము లేర్పడుచున్నవి. తక్కిన యన్నివిభక్తులందును నకార మకారము లగపడుచునేయున్నవి. నే, మే, అనురూపములుకూడ ప్రథమావిభక్తియందే కలవు. తక్కిన విభక్తులందు నా, మా, యను రూపములే యుండును. ఒక్క ఈశబ్దము షష్ఠీవిభక్తియందు “ఈకు” అనురూప మొక్కచో గలదు.

నా, మా, శబ్దములకు ప్రథమావిభక్తిప్రత్యయములకు నా, మా, వ్యక్తములు చేర్పగా నవి

పరమగునెడ ఆకార మేకారముగా బరిణమించుటచే నేను, మేము అనురూపములు సిగ్గుచును. గ్రామ్యభాషయందు నాను, మాము అను ప్రథమాంతరూపములు గలవు. ద్రావిడ భాషయందు నేను అనుటకు నాన్ అనురూపము గలదు. ఈ రూపమునకును సంస్కృత భాషయందు అస్మచ్చిద్ధరూపము లగు మాన్, మా, మే, నా, నా అను రూపములకును గల సంబంధమును పరిశీలించనగును. ఇట్టివిషయము లింకను గ్రంథపరిశీలనమువలన తెలియవచ్చును. దీనిని పండితులు విమర్శింతురుగాక !

కొమరాలు : “షేదాదిశబ్దముల కాలు శబ్దము పరమగునపుడు కర్మధారయమునందు రుగాగమం బును. షేదరాలు. షేద, దీ, ముద్ద, బాలెంత, కొమ, ఐదువ, జవ ఇత్యాదులు షేదాదులు” బా. వ్యా.

విశేషణవిశేష్యములకు శ్రేష్ఠమాసమే కర్మధారయముగుగాని రెండును విశేష్యము

లగునపుడుగాని, రెండును సామాన్యవాచకము లగునపుడుగాని కర్మధారయము రాదు. కొమరాలు అనుసమాసమున కొమ్మశబ్దము రూపాంతరమగు కొమశబ్దమును, ప్రేమాత్రపరమగు ఆలుశబ్దమును రెండును విశేష్యములే యగుటం జేసి వీనికి కర్మధారయసమాసముగాని, రుగాగమముగాని దుర్బటములే యగును. కావున నిందుఁ బూర్వపదము కొమ్మశబ్దరూపాంతరమనుట పొసఁగదు. కుమారీశబ్దభవముగు కొమిరె శబ్దముతో నాలుశబ్దమునకు సమాసము గావించినచో విశేషణము పూర్వపదముగ, విశేష్యము తరపదముగ నుండి కర్మధారయము సుకరమై యుండును.

ఇట్టి విషయము లింకను గ్రంథపరిశీలనము వలన తెలియవచ్చును. దీనిని పండితులు విమర్శింతురు గాక.

వెలువడినది !

వెలువడినది !!

శ్రీ మద్భగవద్గీత

(టీకా తాత్పర్య విశేషార్థ వివరణ సారాంశ సహితము)

ఆంధ్ర గ్రంథమాలవారి ప్రచురణ

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

చిరకాలము శ్రమించి, టీకా, తాత్పర్య, విశేషార్థవివరణ, సారాంశములను స్వయముగా, స్వోచ్ఛముగా రచించియున్నారు. అందమైన గ్లేజు కాగితములమీదమున్నటగా ముద్రింపబడియున్నది. 550 పుటల గ్రంథము. ఖద్దరుగుడ్డబైండు. గీతాధ్యాయనము చేయువారికి మహాోపకారకమైన పుస్తకము. వెల ఒకరూపాయమాత్రమే.

కా పీ ల కు త్వ ర ప డ వ ల యు ను

మహాప్రస్థానము

శ్రీ షాద్రి సమణ కవులు

మహాసీయాత్ముడు నందికేశ్వరుడు ధర్మస్థాపనానూనఘా
ర్వహుడై బిజ్జలరాయమంత్రిపదవికి బాలించుచున్నాడు త
స్మహితాత్ముడు బసవేశ్వరుడు గనుట, యస్మజ్జీవితాదర్శ ని
ర్వహణం బంచును వీరవైవమణి చేరంబోయె గల్యాణహుడు.

శ్రీమత్పండిత మల్లెకార్జునగురు శ్రేయోన్మలై ఛాత్రుల
త్యామోదంబున వెంట రా, మహితచైత్రారంభచంపాతప
శ్యామీభూతదురంతదుర్గమనసచ్చాయాప్రదేశంబులం
దామాన్యుడు పరిభ్రమించె నలకల్యాణంబు దర్శింపఁగన్.

పెలనాటివోడభూవిభునిధర్మాస్థాని పరశినగర్మ ముపన్యసించి
హతశేషునపండితనికాయము నోర్చి రక్షార్థమై శివదీప యొసఁగి
విజకవితావృత్తశీకరల్ల చే నాత్మీయభక్తుల నాదరించి
ఉదయవోడునికటాక్షోగ్రకాలానలహ్వాలలచేత నాశన మొనర్చి
మహితకల్యాణనగరసామ్రాజ్యకలిత - భవ్యసింహాసనాధ్యాసి బసవనాథు
దర్శనము గోరినడిచె నుత్తమతపస్వి - పండితారాధ్యమణి యాంధ్రభాగమెల్ల.

బసవేశా ! మహాసీయభవ్యకరుణాపాఘోనిధానా ! మహా
రసికాగ్రేసర ! వీరవైవమణి కణ్ణాబాంధ్రభాషాద్వయీ
రసవత్కాన్యకృదగ్రహి యని స్తుతిప్రారంభసంరంభుడై
వెనఁ గల్యాణహుత్రోదఁ బట్టె మహితోద్వేగంబు నింపఁరఁగన్.

ఆకాశంబు మహాక్షరూపమునఁ జెల్వె మించె, గల్యాణరా
జ్యాన్వితోత్కటఘామసంగతమహార్హజ్యోతి యమ్ముర్తిలో
నేకంబయ్యెను పండితుండు మది నూహించెన్ “దయాసత్యసి
తాకల్పుడు బసవేశ్వరుం గణిభాగ్యుం బొక లేదోకనో.

అత్యంతసాహసినై బసవేశుండు బిజ్జలుమదిని నొప్పించుచుండె
పితృమహోద్రేకవిశ్రుతులై వీరవైవులుప్రభభక్తి సాటవైరి
వైనులు ప్రభుబలసంపన్నులై పరశివతత్త్వమును నిదనెయుచుండ్రు
లతులమతోద్రేకయుతులచేయూతచే నొగి రాజ్య పట్టాంత లూఁగన గ
య్యసంద్విగ్ధతరుణమం చెప్ప దెట్టి - వార్త విందునో బసవేశపాదయుగళి
జూచు గాగ్యులు భూదేవి నోచ లేదా - యనుచునాకాశ్యమణి నిహ్వలొన్నడయ్యె.

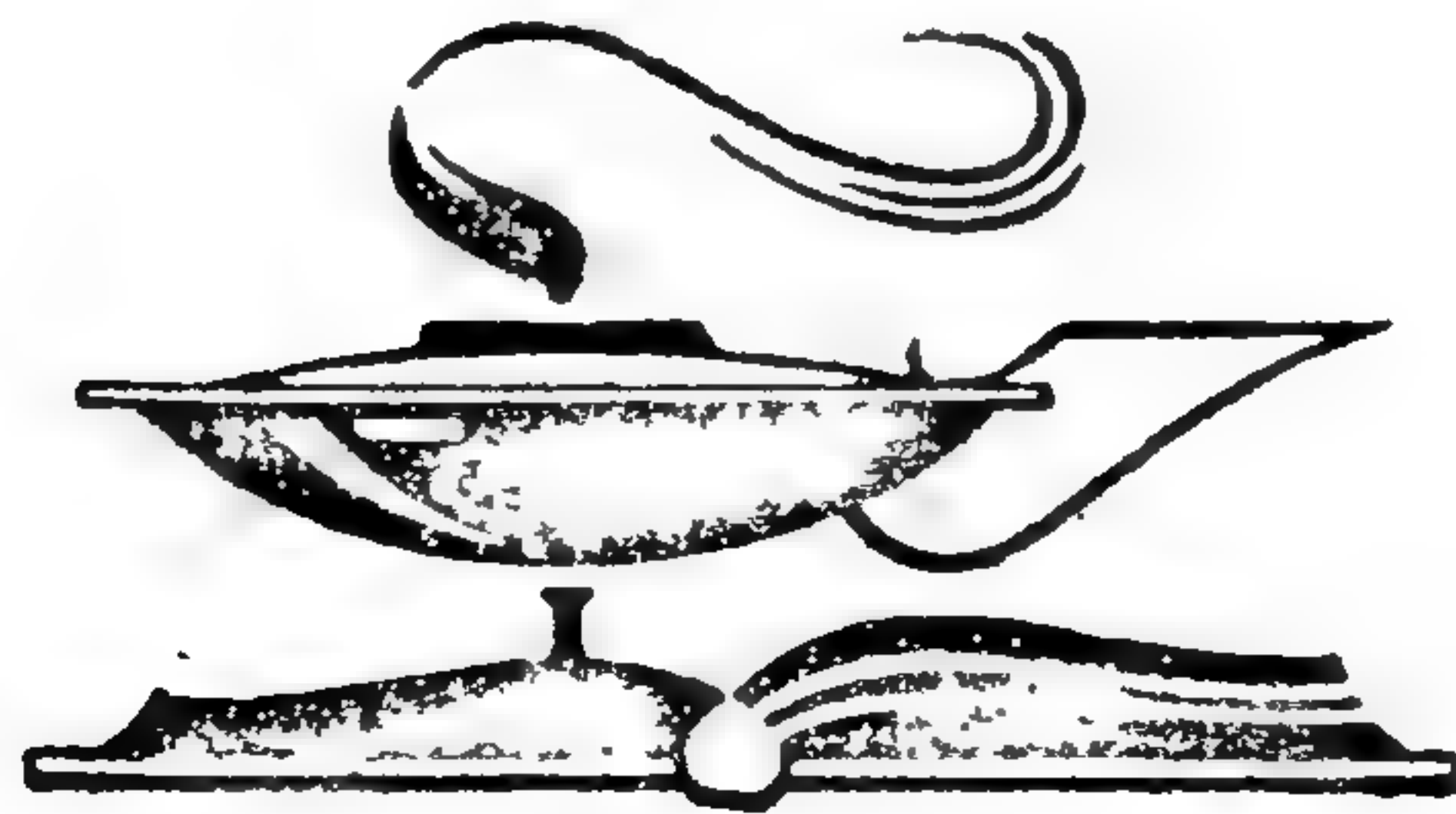
పడగొట్టించెను నైనమందిరములక, బాపండులక జంపె నే
రృషరక గన్నడమందు శైవమతకావ్యశ్రేణి గల్పించె బే
రడవుల్ శైవనికేతనంబులుగఁ జేయంగలె నే ధన్యుఁ డా
తఁడు శ్రీమద్భసవేశ్వరుండు శివచింతాలోలుఁ జేమయ్యెనో.

నైనుల్ శైవులు ధర్మబంధములు త్రొచక జూచుచున్నార ల
జ్ఞానావేశముతోడ సంగర మటక సన్నద్ధ మైయుండె, సం
దేనుం బ్రాణము ఏడుటో శివమతం విప్పించి వేదేతర
స్థానాధీశుల నైనులక గెలుచుటో సాధింతుఁ గల్యాణలోక.

శివతత్త్వబోధకుని షర - శివధర్మవిలోది నఖిలశివకషలోక
స్తవనీయుని బసవేశ్వరు - నవలోకించుటకు హృదయ మకట తపించెక.

కల్యాణనగరరంగంబునఁ బ్రవహించె నైనశైవాస్పృశ్యచండనదులు,
కలచుర్యభూసాలకంకాశములతోడ నిఖిలదిక్పటములు నింజిపోయె
వీరశైవకుమారవిలయహంబుగా సమరంబు సర్వత్ర సంఘటిల్లె
నైనశైవాన్యోన్యసంగరంబులతోడ నుభయపక్షంబు లుట్టుత లూఁగె .
నైనధర్మంబుకొఱకు విజ్ఞలవిభుండు - షరమశివధర్మమనకయి బసవమంత్రి
కాలగతు లైరి యీవార్త నాలకించి - మల్లికార్జునపండితమణి కలంగె.

అనితరపుణ్యమూర్తి బసవన్నను జూడఁగ నోచుకున్న యీ
కనులును వానికొగిలియుఁ గల్గెనీయితను వేణి యంచుఁ బా
వనమతి పండితార్జునుఁడు పల్కుచు శ్రీగిరిమల్లికార్జునుక
మనమునఁ జేర్చి తచ్చిశిరమార్గమునం బడి వీడె బ్రాణముల్.

మనుష్యహృదయము నొకపరి గంభీరసింధువునకును, వేటొకపర్యాయము నభోమండలమునకును, ఇంకొకతూరి భూగర్భమునకును, మఱొకమా తెత్తుకొండకును పోల్చవచ్చును. కొండ నెక్కినకొలది క్రొంగ్రొత్తదృశ్యములు పొడగట్టుచు క్షిప్తమైననేలను పగులగొట్టినకొలది పాతాళగంగ పొడసూపును. వెండి బంగారములును, వజ్రనివహమును భూగర్భముందేకదా చేకులుచు! సింధువును రత్నాకరమే యందును. ఇం దెన్నిరతనము లున్నవో! జలరాశి హృదయమందలి అనంత శాంతిలో స్రుంకు లిడినకొలది ఎట్టియద్భుతములు కానంబడునో! దూరదర్శనితో సగోళమును పరిశీలించినపు డెన్నెన్ని వింతలు దృష్టిబడవు? కాలము కడచినకొలది కనివినిండుగని దృశ్యము లనంతశూన్యమున తలొగ్గిత్తుచున్నవి. సూర్యునికంటె నెన్నివేలమడుగులో పెద్దదియైన నక్షత్రమును (Epsilon Aurigae) ఇటీవల Dr. Otto Struve కనుగొనెనుకదా!

మానవహృదయమున ప్రవేశించినకొలది హాకంపనిఅద్భుతదృశ్యములు గోచరించును. బంగారుగనిని త్రవ్వనిచో కనులబడునది మట్టిదిబ్బయే! ఖననముకానిమానసము దిబ్బకెనయైనదే! పుట్టినవొటున, పెరిగినతావున, పడసిననేస్తమున, అందిం ఉపదేశమున, కాంచిన దృష్టాంతమున, పీల్చిన భావవాతూలమున రాజిలుశక్తులే ఆంతరంగికమైన ప్రజ్ఞానీవలబెట్టుచు.

నేలపై తలయెత్తినంతన ముక్కపడయు నీరును, వెలుంగును, గాలియును దానిభావి వృద్ధికి తోడుగువడువున, శైశవమున మానవుడందు శిక్షణప్రాప్తాహము లాతని పురోభివృద్ధికి హేతువు లగును. చరిత్రగ్రంథమునకు Environment వేయివిధముల చేయూరనొసగును. అనుకూల వాతావరణ మున్నగాని ప్రతిభ ప్రజ్వరిల్లనేరదు. ఖగేంద్రుడు పెద్దచక్కలు కలవాడే; అమరేంద్రుని కలువంజాలినవాడే! వాయువులేనిచో నీతని చక్కలేమి చేసేడివి? ఈతనిశక్తి ఎందులకు పనికివచ్చెడిది?

చక్కని ప్రాకారములుకల కృష్ణమూర్తి శివమును పోషింపుడు. ఈ ముంశములకు

జిడ్డు కృష్ణమూర్తి

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

రూఢిచేయుదృష్టాంతమును తొలగుమ్యమందే వీక్షింతురు.

నారాయణయ్యయొద్దనే ఈతడు పెరిగియుండినయెడల, నీతని గుండెలోనిశక్తి మన్నులో నిదురించుమానికముమాడ్కి, అందేయడమిదిగి యుండెడిది. కృష్ణమూర్తి బెనెంటువంటి మహాశక్తిసంపన్నయైన వ్యక్తి చేతులెదు జగదీశుడు న్యస్తమొనరించినాడు. ఇంగ్లాండువజ్రప (House of Lords) దనుక) ప్రాకినకేసున పై వసంకల్ప మున్నదని భావింపవచ్చును. దురంతదుర్భితితో పోలిపోరి విజయకేతనమును చేబూనినవీరవిదుషి ఈ యాంధ్రబాలకునకు పెంపుడుతల్లి కావలెనని యుద్దేశించినదేవుడే నాడుతండ్రియుల్లమును చిల్లపఱచినాడు. ఆదరానురాగములకు చేవోగైన విజ్ఞానానుభవములందే జిడ్డుగోదరులను నిలిపినాడు.

పొడుపుగొండకెదుట నిలిచినవ్యక్తి స్వర్ణాలోకమున చిత్తమువచ్చినతెలుగున నీదులాడగలడు. వీడురంగులను తనగుండియలో నిడికొనిన స్వర్ణమకీచి హృదయస్థసౌందర్యమును, వింతవసంతమున తల్లినిపై నెంతోసంతసమున, లల్లాదా? తమ్మునిగూడి కృష్ణమూర్తి పెంపుతున్నచెంగట నిలిచినంతన నీతనిజీవితమాలోకముద్భాసితమాయెను. బాలకుని గుండెలోని బంగారును బయటబెట్టుటపై బెనెంటుసతి బహుళములైన జెరవులకు రోసెను.

మూలి, క్రుంగియున్నజాతులను పునరుద్ధరించి, విశ్వమానవకల్యాణమహోత్సవమును జరపుట బెనెంటువిదుషి జీవితపరమావధియాయెను. ౧౮౯౩ లో భారతభూమిలో నడుగుపెట్టుటకును స్నీమె ఐక్యాండుమున్నగు నేలలం గీయుత్క్రొష్టాశయనిధిపై శ్రమించెను.

* ఈతడు పదపడి పరమపదించినాడు.

గతభవమున నీమె భారతదుహితయై, ప్రాచీ విజ్ఞానమున రాజహంసయై వరలెనేమో! భావి భవమునగూడ భారతపుత్రికనై పుట్టెదనంచు వాకొనుచు, భారతభూమి నాయేటినుండి వాసస్థానము గావించుకొనినది. ఐదుగుండములందును మాటుమోగిన ఈమె ప్రతిభాపాణింగమము కృష్ణమూర్తిహృదయకుహరమున నెట్టి ప్రతిష్ఠలను లేపెనో యూహింపుడు.

గుండెలో ననురాగ బ్రహ్మాండము నిడికొనిన సీమంతినీచూడామణిస్వర్ణకతన (ఇది కిరణస్వర్ణ కెనయైనదింటినిగదా) కృష్ణమూర్తి హృదయము ప్రఫుల్లమాయెను. గంగోర్తిరి నుండి వెలాగు పూతపూరము క్లుండుండి యవిరళముగ సౌరశము నడలదొడగెను. ఇరుగుండములందు విద్య నభ్యసించి ప్రాచీప్రతీచీవిజ్ఞానములం దీరడు స్రుంకులిడినాడు. లుంగనీవనమున పుంకికములపై నడగులు వేసి, చరచర సాగిపోయిన దివ్యజింభకునివడువున ప్రాకృచ్ఛిమాగ్ధగోళములందు పలుమా అడుగులుజేయు భాగ్యము కృష్ణమూర్తికి కలిగెను. భూభ్రమణము వైజ్ఞానికరాజనూయ మని వచింతును. దీనికంటె నెంతవిభూతి, ఎట్టిభావసామగ్రి హృదయసామ్రాజ్యమున, నాత్మకముకమున జీరదు? సిగగిర సూర్యునిచుట్టు తిరిగిదా భూమి అనుదిన మాలోకమునందుచు అశేషాభ్యుదయము నందుచున్నది. పరిభ్రమణ మొనరించుమానవు డెట్టి వెలుగునందడు?

బెనెంటుసతిప్రభృతులు కృష్ణమూర్తి వాక్కున నీశ్వరవాక్కును వినిరి. జగదీశుడెన్నుకొనిన నిమిత్త విూత పని విశ్వసించిరి. నల్యంకల వసుమతి పంకిలసంకులము యుండుట విలోకించిరి; కాలపరిధికులు కలుపితములై యుంట గాంచిరి. ఉగ్రగుణముగ్గండుదయించువేళ “ఇది”యని గ్రహించిరి.

“పరిత్రాణాయ సామనాం వినాశాయచ దుష్కృతాన్, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంవామి యుగేయుగే.”

“యదాయదాహి సర్వస్య క్లాని చృతతి భారతి!, ఆభ్యుద్ధే సమస్తస్య తదా ౭౭ త్కారం సృజామ్యహమ్.”

ఆన పవిత్రవాక్కులు పీరిమానసద్విలయమును సదాశిచే సందీప్త మొనరించెను.

ఈశ్వరపునరవతరణమును హిందువులే కాదు ఆర్యమతస్థులను విశ్వసించిరి. మైత్రేయం డవతరించు ననియు, ఏసు మరల పుడమిపై దోచు ననియు, జోరాప్రొక్ మతావళి మాటు వసుమతిపై జనించు ననియు నమ్మువారి ననవరతము విలోకించుచునేయుంటిమి.

సర్వమతకేంద్రస్థానము దివ్యజ్ఞానమాజము. ఈ కేంద్రస్థానమున నూనవోద్ధరణమునకై ఆవతరించిన జగద్గురువు కృష్ణమూర్తి యని చెప్పెంటము మున్నగువారు హృదయపూర్వకముగ నమ్మిరి. విశ్వవిస్తృతమైన మహాసంధ్యుండపు మహారథులు పీఠు. పీఠెల్లరు జగతిలో నద్భుతమైన ప్రచారము సాగించిరి. కృష్ణమూర్తిచుట్టును జయభేరిని మ్రోగించిరి. ఈతని మాచుటకై, ఈతనివాక్కులు వినుటకై వసుంధరలోని విజ్ఞానులు మక్కువపడిరి. తూర్పున చుక్కతోచిసంతన మావురువిజ్ఞాను లొకప్పుడు బెకెల్ హోమ్ దిశకు పయనమైరి. మరల ప్రాచీనూచార్యులు తోచె నని విశ్వసించిన అసంఖ్యాకులు కృష్ణమూర్తి ఉన్నయోను బయనమైరి. అనేకుల చాడ్కులు అడయాగుపై వ్రాలినవి. ఎల్లరుగూడి The order of the star ను నెలకొలిపిరి. అచిరములో భూగోళమున ననేకశాఖలు తలపరిపినవి. అసంఖ్యాకములైన సభలు జరిగినవి. మహాపన్యాసములు కుంభవృత్తిగ జెడలినవి.

ఇట్లు కొన్నేండ్లు కడచెను. ఐదుఖండములనుండి అష్టదిక్కులనుండి అవిరళముగ రాలు పూలవానకు తలయొగ్గి అవనీతలమున నారాగ్యశేవతిగా నిచ్చుగింపని మానవు డెవడు? అవలగ అయాచిరముగ లభించు అనిర్వచనీయమైన పూజకు తనయుత్తమాంగము నొడ్డ

నిరాకరించిన మహాపురుషుడు కృష్ణమూర్తి. పూజాదులైన మహామేధావుల నందఱు నొక్క డక్కున నిలిపి, పూలకుప్పకు పదియామడల దూరమున వేటొకదిశ దాను నిలిచినాడు. ఎదుటివ్యక్తిపై పూలుచట్టి, ఎదుటిసంధ్యకు దండ మిడి, ఎదుటిసేకమునకు ప్రణమిల్లి, ఎదుటి నుండి వెడలునుడువులకు బాగుగ చెవులొగ్గి, చూడ్కినెదుటివాని నొకలున కప్పించి నిలుచుట మానవప్రజకు తలవంపులు తెచ్చుటనియు, మనుష్యత్వమును మన్ను పాలుచేయుటనియు, దాన్యమును కైతికి గట్టుకొనుటనియు, అభివృద్ధిమాగ్ధమున నన్నుముపైన గట్టులను నిలుపుటనియు కృష్ణమూర్తి విశ్వసించినాడు. విచక్షణసామర్థ్యమును పురస్కరించుకొని, స్వయంకృషి నేడుగడ గావించుకొని, సత్యము నన్వేషించి, వర్తమానకాలమందే మనుజుడు పరిపూర్ణత్వమునంది, ఆత్మజీవితమును సాగకము గావించుకొనవలెనని ఈతడు ప్రబోధింప గడంగినాడు. స్వీయభావమును స్వీయజీవితమున ననుష్ఠించినాడు. అనేకులు ప్రతిస్థించిన ఉత్కృష్టచీతమునుండి సుభాలున నేలపై లంఘించినాడు. Order of the Star ను రద్దు చేసినాడు. మనుష్యసంఘమున భావస్వాతంత్ర్యమును నెలకొలుప నిశ్చయించినాడు.

ఈతనిజీవితమును, ఈతనియోచనమును ప్రశ్నేకములు. నిర్దిష్టమైనపంగనుండి నడచు నానాడు పుంతలోపోవు మేకకంటె అధికుడు కాడని ఎంచువారిలో సీతడు మొదటివాడు. ఇతడు నాస్తికుడని తెలుపుట తప్ప. కాని దేవునిజేరించి, మతమునుబడించి, భక్తిని సుజించి, ప్రార్థనమును సుజించి, ముక్తిని సుజించి, గతమును సుజించి, భావికాలమును సుజించి కృష్ణమూర్తి ప్రశ్నేకమైన యూహలుకలవాడు. సంప్రదాయము నుత్తరగ్రువముపై నిలిపి ఈతడు దక్షిణగ్రువమున విడియ నిచ్చుగించును. మెడలు వంచి కూర్చుండబెట్టినను, గతకాలభారమునుండి పొడవచ్చుభావముల సీతడు మానసాంజలి నొడ్డడు. ఏ విషయమునుగాని మానవుడు తనంతదాను యోచించుకొనవలెనని, ఎట్టి ప్రమాణమునకు సీత దండరి ఘటించరాదని పలుమాటు కృష్ణమూర్తి పలు

కుచుండును. తలమానికములు చాల్చిన తాతముత్తతలకడనుండి దొరలివచ్చినతలపులు తనకు గాదని ఈతడు దూరముగ తరలిపోవును. పరాభిప్రాయమునకు (అడెట్టిదైనను, తనవారిదైనను, లాతివారిదైనను) తలయొగ్గనాతడు భావదాస్యము ననుష్ఠించు అభాగుడని, తన చుట్టు నడ్డుగోడలను నిర్మించుకొని, తనంతదాను వైదీయై, జ్ఞానాలోకము నాలోకింప నేరడిని సంశయరహితచిత్తుడై ఈతడు పలుకుచుండును. సంప్రదాయమును కట్టుదాడుగ జూచు కృష్ణమూర్తి ఉత్తమాశయములను సుజించినఘోష విసవచ్చినంతన చెవులుమూసికొనును. గురుగంధీరమైన ఈ ఘోష ఈతనికి తలనొప్పిగలిగించును. కశోరమైనవర్తమానస్థితి నుండి తప్పించుకొనుటకు మానవుడు వేయు పన్నుగడ ఈ ఘోషకు సంబంధించిన దని ఈతడు యోజించును. నిష్కరానుభవమునుండి మనుష్యుడు పాటిపోరాదని, ఎట్టిరక్షణమును కోరరా దని కృష్ణమూర్తితలంపు. ఇట్టి యనుభవమందు, తీవ్ర సంఘటనమునందు నిలిచి, మానవుడు సత్యము నెలుగవలెనని ఈతని యభిప్రాయము. దుఃఖమం గుండి, దుఃఖకారణమరసి, ఈతడు దుఃఖవిమోచనము నందవలెనని కృష్ణమూర్తియుద్దేశము.

కృష్ణమూర్తిభావములను నిశితబుద్ధితో, నిష్పాక్షికదృష్టితో పరికించుట పాడి. కన్నులకు గంతలు కట్టుకొని పరికిలనాశక్తిని చంపివేసి, తనయడుగులకు మడుగు లొత్తువారిని, తనపదముల కెరలువారిని జూచి కృష్ణమూర్తి “ధిక్” అనును. ఈతని యుద్దేశములను పుంఖానుపుంఖముగ పరికిలించుట మర పవిత్రకర్తవ్యము.

కృష్ణమూర్తి ప్రబోధముకతన నెంతేని మేలు చేతులుట నిక్కమే! కాని, అందు కొంతలోపము లేదని తెలుపజెల్లదు.

తెర్కిశాస్త్ర తత్వశాస్త్రములను పరికించితిమేని, విజ్ఞానార్జనమునకు అక్కరైన పంథాలలో ప్రమాణ మొక్కటియని గ్రహించుము. ఏవ్యక్తియండి, ఏసీకమునుండి ఏజన్మధమునుండి, ఏ సందర్భమునుండి ప్రమాణ మవతరించెనో రెప్ప వాల్చక పరికిలించి, శక్తి

సహితమైన దానిని (స్వీయభావమును బల వర్తరము గావించుట కనుక, ఉత్కృష్ట పంక్తిను ప్రవేశించుట మేలుబంతి చేసికొనుట కనుక) గ్రహించి, శక్తిరహితమైన దానిని దూరముగ నెట్టివేటుము. ప్రమాణ మనిరంతర కనుబొమ్మలు ముడిచి, చికిముడిపాటుతో తరలిపోతిమేని మానికమల ప్రోవువలె నిర సంచితమైన భావసామగ్రికి దూరస్థలమయ్యె దము. సరిత్రలును, అప్తవాక్కులును చేహ ర్పు విజ్ఞానమునకు విరోధుల మగుదుము. ప్రతులును, స్పృశులును, శాస్త్రములును, ఉపనిషత్తులును, పురాణములును మనవికానివే యగును. ప్రమాణగ్రహణము విశ్వాసముపై నాధారపడియున్నదికదా!

మనస్యంతరంగమున నొక్క హేతు శక్తిమాత్రమే సేతాధిపతియై యుండులేదు. హేతుశక్తి మహత్తరమైనదే! కాని పరిమితి రహితిమునైన స్థలకాలములందు, అనంత విశ్వమున ని డంతిమాగము సాగిపోగలదు? హృదయమున విశ్వాసమునకుగూడ చోటు కలదు. న న్నిడిగిలిరా, హేతువిశ్వాసములు పార్వతీ పరమేశ్వరిని వాకొందును. కేండింట యం లేది కొఱవడినను, హృదయము పైలా సము కాశేదు. హేతువు నెఱుగని విశ్వా సము ప్రక్తి డనును. విశ్వాసము నెఱుగని హేతువు అభ్యాత్మికపుష్పిని తొంగిలెన మాడనేరదు.

దే తువుపై నాధారపడు శాతకశాస్త్ర ములుగూడ తత్త్వశాస్త్రమునుండి కొన్ని సత్య ములను (Self-evident truths taken from metaphysics) పైకొనియే తమ పరి కీలనమునకును, అన్వేషణమునకును దొడరును. వివాహంప కాసత్యములు మూలబంధములగును.

మనమున విశేషముగ పనిచేయునది విశ్వా సము. పెల్లకపింగ్రు పినిన Owl-winged Calculation మతదృష్టిలోని దురూహ్యా విహీనుసమున నెగయలేదు. మతాంగణమం దలి జ్ఞానయోగ, కర్మయోగ, భక్తియోగము లలో కడప దే అశేషజనములచే ననుస్థింప బడుచుండును. "విశ్వాసే పాయితే కష్టమే" అనువాక్కు వంగఘామిలో విశేషప్రశస్తి

నందినది. సంపూర్ణముగ నారాధ్యదేవత కాత్మాత్మగా మొరలించుకొనువాడు మహా భక్త డవలయున్నాడు.

అంత వెఱుగని విమర్శనమునకును, విశ్వాస మునకును దుట్టజీక పేద? నిర్వివిమర్శనము కలన దాస్యముతోపాటు భక్తిహాడ తున్న లును. చేదనముచే జీవితపరమావధి గావించు కొనువాడు ఉద్యానమున బ్రవేశంపవచ్చునా? కలుపును, కంటకములను మాత్రము తొల గించి ఈత డీవలికి వచ్చునా? చక్కని చుక్కలబోలు పూవులనుగూడ కత్తిమొన కప్పగించి, ఘోరపాపము నొడిగట్టికొనడా? కేవలము శాతకశాస్త్రమున కంజ లెత్తువారు, కేవలము హేతుశక్తినే ప్రయోగించువారు చేయజాలని దుష్కృత్య ముండదు. తమ గుండెలనుండి దూరముగ తరలిపోయి, మేధ శ్శిరములపై నెలచి ఉత్తమాశయములపై వాడితూపులను విడుతురు. ఇట్టి క్షయిం మున్నగు ప్రతీచీనీహలును, పాశ్చాత్యప్రభు గ్నైకదైవము గావించుకొనిన జహానును, హృదయశక్తిని గోల్పోయి, హేతుమాత్రమే మనుష్యజీవితమునకు నక్కరైన పరమసూత్ర మని యూహించి, శాతకశాస్త్రపరిజ్ఞానమును సంపూర్ణముగ దుర్వినియోగము గావించుచు, సాందర్యసందీప్తమైన ఈశ్వరస్పృష్టిపై విష వాయువులను, కారుపాగలను పురికొలుపుట లేదా? తమభిరంబులచే పిశాచగణమును క్రక్కించుటలేదా? భక్తివిశ్వాసములు హృద యస్థసంపదలు. మతమున విశేషముగ చెలా మనియగున వివియే! నిరంతరవిమర్శచే పీని పిక్షించి, పీనివిలువ నెఱుగడలచుట ఈశ్వ రుని కొలబద్దతో కొలుచుటవంటిది. సర్వాంత ర్యామియైన భగవంతుడు కొలబద్దలకును, కొల బద్దలకును లొంగినా? అనంతశక్తిగలభక్తి మారలకును, బారలకును లొంగునా?

భక్తి భావదాస్యమేయని ఎంచునా రనేకు లాగునికవిద్యాధికులందు గోచరించుటచే, అవమానిశుడు అతినివలె పల్కున హేతువుల పృవయములనుండి భక్తి తరలిపోయినది! మనుష్యరంభమున మనము తొక్కుకను చున్నది! దురంతమునైనదురముల నెటు నిలు

పును; ప్రచ్ఛన్నవేషము దాల్చినదౌష్ట్యము మతదృష్టులైన మనుగ లందు (వీరిలో కొంద టు మహామేధావులును!) నిర్వేపజల నందుచున్నది. నుడిలేనియలను వీరులందు బోసి, నిష్ఠాపంపముపోలు వంచనమున నిర్మల చారిశ్రుల బప్త్రోయువిద్యాధికు లున్నారు. మోములను పైడిపూతలచే తగుకొట్టించి, నిరంతరాయముగ పాడుచేత లొనరించి, గడు సరులగుడు పట్టుపడక, పలుచర నవలీలగ మొ టకులకేసి, వేరుప్రతిష్ఠలను పడయుమేధావు లును ఉన్నారు. దశముఖముల గలిగి బహు విఃముల నిజ్యంభేందు వీరిదౌరాత్మ్యమును క్షణించుట నా ప్రస్తుతాశయముకాదు. హేతు వును, ఋతువునుమాత్రమే పాటించి, అభ్యా త్మికదింతనమున కలవాటుపడని విద్యాధికులు నిజమాపులందు గోచరింపక ప్రత్యక్షదస్యలు చూచి నెఱుచుజఘర్యకృత్యములకు చేయి చేసి కొని, సంఘజీవితమును కలుషిత మొరలించు మున్నారని తెలుపుట నా ప్రస్తుతోద్దేశము. భక్తిస్వర్గ నెఱుగనిహృదయము అనుకంపకు గాని, అనురాగమునకుగాని అవగతము కాదు. ఇది మనుజు కెట్టిచెట్టపై హుగ్రోయుకో గ్రహించితిరికదా!

ఆకాశమునకును పాతాళమునకును నడుమ నెంతనో టున్నరో క్తిని దాస్యమునకును మృగ నంతతావల మున్నది. అంతరంగికశక్తు లను మటుమాయము చేయునది దాస్యము. బ్రచికియున్న వానిని చచ్చినవారిలో డమ చేయున దిదియే! మనుష్యహృదయము ననవ రతము భయసంశయములకు సంజుకొనబెట్టు నదియు నిదియే! మానవుని మానాభిమానము లకు దూరముగ నిలుపునది ఇదియేనుడి! మాన వత్వమును ముక్కుదారములతో నవపి, సా తంత్ర్య సముక వ ఁణములను అంచలను తటి మిహిట్టు పలుగావలె తిట్మివేసి, మనుష్యత్వ మును పుత్ర్యములోనికి దింపునది దాస్యమే యని నమ్ముడు.

మనుష్యత్వమును కేవలత్వమున కేగ్గునది భక్తి!

దాస్య హృదయములందు చెచ్చెట్లు పడి యుండునిచ్చును. నిష్టాశ్శయముకలన వానిపై

నివురు చేరనిచ్చును. భాస్వంతవైన ఎదుటి శక్తి ననుసరించి భక్తిలోనిశక్తిని కదపుచు ప్రబుద్ధిలజేయును. దాన్యమును తలవైవాల్చిన వాడును భక్తుండును ఒకేతిగ తోచినను భక్తునిమానసము ఇంజనులోని మరవలె గుండె లోనిస్పందముట్లు పనిచేయుచునే యుండును. ఎదుటికోనేటిపై కన్నుంచి జలయంత్రము మూలమున దానిని వెన్నగల కేదారములోనికి వలసిననీటి నాకర్షించుకొను కృషీవలుని చందమున భక్తుడెదుటి భావపూరములోనికి చూడ్కులనుగొట్టములను చొప్పించి దానిని హృదయక్షేత్రములోనికి పట్టించును. దృష్టి చెదరినపుడు భావము చెల్లాచెదరనును. ఇటు నటు పర్వలెత్తు చూడ్కులు చెరువుకట్టలందు తోచిన గండెలు పోలునవి. గండెలగుండా నీ రవ్వలికి పోవును. భావగ్రహణ సమయమున దృష్టి చెదరెనేని భావపూరము మనది క్షాకుండు పోవును. పెద్ద రంధ్రముగల పాత్రలో పడి ననీ రేమగును? పరధ్యానము హృదయపాత్ర మందలి రంధ్రమే యిందును. ఇట్టిరంధ్రమున కెడమియక చూడ్కి నెనుటి భావవైవలీనికి లగించి (నదినుండి క్యావలను పాలములోనికి పాటించునట్లు) మనసులోని కల్లనల్లన నాపూ రమును ప్రవహింపజేసి తోడ్తోడనే ఆంతరంగిక సేవ్యమును సాగించి, అపూర్వభావ ములను బచనికలయ ట్లందు నాటి, భక్తుడు నిజహృదయమును రెండవసందనము గావించు కొనగలడు. ఆంతరంగికసౌందర్య సముద్భవ భావోద్వేగమే పట్టరాని ఆనందము. సింగు హృదయమున నుద్భవించిన ఉత్తాలతరంగ ములు తమయుద్వేగము నిరకట్టజాలక మింటి మీది కెగయుచుండునుగదా! ఉద్వేగభరిత హృదయము పరమహంసయై తన్మయనృత్యము సలుపును. ఈతడు మహాభక్తుడు. దాన్యమును కొండభారముట్లు వీపుపై వహించినవ్యక్తి జడ మట్లు పడియుండును. భక్తుడో? నటరాజు వలె దివ్యనృత్యము సలిపి, దిక్కొమినుల మేనులగూడ పులకలు లేపును. చూపటులను కూడ పరవశులను జేసి, వారిచే భావబంధుర నృత్యము చేయించును.

భక్తునిచూడ్కి అవ్వలను, ఆంతరంగముం దునుగూడ పనిచేయుచుండునని పాతకులు

గ్రహించియుండురు. శమంతకమణిపోలు నునుజున్న నవ్వలిమాపు వ్రాలును. దానిని గ్రహించి తోడిని ఇది లోనిమాడ్కి కండించును. ఈమణి, ది మానకొకాగారమున నిడు ను. ఈదృక్కులను గృహమున కివ్వలను అవ్వ లనుగల ఎల క్రిక్ తీవలకు పోల్చవచ్చును. ఆవలి తీగకు స్విచ్ లగింపబడియున్నదనుకొనుడు. పవర్ హౌసునకును దీనికిని సంబంధ మున్నది. స్విచ్ నవ్వలవేసినంతన గృహాంతర్భాగ మాలో కితమగునుగదా! అవ్వలిచూడ్కి కొండోక సుందరదృశ్యమందలి మహితగుణమునకు లగిం పబడెనని యూహింపుడు. ఈ మహితగుణమే ఈ ఘనభావమే అద్భుతమైన పవర్ హౌస్! ఈ చూడ్కితీవకు సహజమైనస్విచ్ కలదు. బుద్ధిప్రేరణమున నిది కదలును. తోడన హృద యాగారము మహితగుణాలోకముచే నుద్భా సిత మగును!

“ఏదైనాని ధ్యానింతువో నీ వదియ అయ్యె దపు. కావున బ్రహ్మమును చలపుము.” అని కదా ఈ శోపనిషత్తు వాకొనుచున్నది. బ్రహ్మ ముపై, ఉత్కృష్టాశయములపై దృష్టి నిబద్ధ మొనరించువాడు భక్తుడు. సత్యముపై, సౌంద ర్యముపై, శివమగు ధర్మపథముపై సేకాగ్ర దృష్టి నీతడు నిలుపును. తోడన నీతనిహృదయ మీపరమాశయములకు కేంద్రస్థాన మగును. ఏ కాగ్రదృష్టియందును మహితగుణగ్రహణమందు ను, బంగారున మణులను చెక్కున ధ్వజగుణముల నాత్మహృదయమున, నాత్మచరిత్రమున, నా త్మజీవితమున స్థాపించునేరిమియందును ఆటె లేతినవాడే అద్భుతమైన ఆంతరంగిక ఆధ్యా త్మిక అభివృద్ధినంది కాలక్రమమున “సోఽహమ్” అనజాలును.

మహితగుణము ప్రాణభరితము. ఇది భవ్య భావమునకు రూపాంతరము. ఇది జీవసంచా రము కల వనుట విదితమేకదా! ఆత్మప్రకా శము గావించుకొనుట దీని సహజలక్షణము. గురుగుణపూరితమైన హృదయ మనుడు, భవ్య భావబంధురమానస మనుడు అనవరత మాత్మ ప్రకాశమునకై ఆతురంపడును. ఈ ప్రకాశ మందే యుత్కృష్టసృష్టి దృగ్గోచరమగును. తనగుండెకు నీళ్లువేసికొనుట జగదీశునకే సాధ్య ముకాలేదు. హృదయకవాటమును తెఱచి,

సృష్టికర్తయై “ఆమ్మయ్యా!” అనుకొని ఈత డనంతానందమున నోలలాడినాడు. భావ మయమనస్కుడైన కవియును కావించుకన్ద మిదియేకదా! భక్తు డీతనినైనో డని పైన డెలుపబడిన ఉదంతమువలన విదితమైయుండు ను. సృష్టికర్తకును, కవించంద్రునకును, భక్త వశేన్ద్యునకును అనినాభావసంబంధము కల దని రూఢిచేయగలను. ఇట్టిచుట్టటికము నెటు గనికవి కవి కాడు, భక్తుడు భక్తుడు కాడు. భవ్యసంబంధమును వీరు పుటుక్కున తెంచు కొనగలరు. ఇది తెగినముహూర్తమున మనకు ప్రత్యక్షమగువారు కుకవియును, మృణాళ భక్తు డును. ఆతని వ్రాతలోని చెత్తయే ఆతని నిజ రూపమును, ఈతనినడతలోని మచ్చయే ఈతనినిక్కంపు స్వరూపమును బయటబెట్టు ను. భవ్యసంబంధమున నచలుడై నిలిచినకవి యును, భక్తుడును సృష్టికర్తతో సేకాసనమున నాసీచులై తమవాక్కులనుండి అనంతములైన స్థలకాలములలోనికి భావబ్రహ్మాండములను దొరలించుచు, అశేషయుగముల జోహారుల నందుచుండురు.

సహజమైన ఆత్మవ్యక్తికరణము మహా తక్కుప్రసృష్టికెట్లు కన్నతల్లి యగుచున్నదో గ్రహించితిరా? గంభీర వాక్కులందును మగుర గానమందును, మహితనృత్యమందును లోని దివ్యసామగ్రి ఆత్మప్రకాశము గావించు కొనును. క్రేమవ్యక్తికరణమును, భక్తివ్యక్తి కరణమును, ఆత్మప్రకాశములోని వగుడు మనుష్యహృదయమునకు వైసగ్గికములు. ఎవ రెట్టిహుకుమును జారీచేసినను, ఎట్టి దుర్వి మర్శనమును గావించినను, ఎట్టి యశికార మును చెలాయించినను, వైసగ్గికగుణము కట్టు త్రొళ్లకు లొంగదు. కడలికెదటాలకు డ్రెట్లు చెప్పగలవా రెందలు? వాతూలమును గుప్పిట బట్టువారెవరు? పూవునోరు మూసి సారభ మును పుష్పహృదయమున వైదీ గావించువా రెవరు? దుడ్డుకర్రలతో బాది గంగోత్తరి నెవ్వరైన కొండనెత్తిములందు బంధించి ఈవల నీళ్లువేయగలవా రెవరు? హృదయమున వసించువా డీశ్వరుడు, సన్నిహిత సంపర్క ముకతన నిది ఈశ్వరగుణము నలవటుచుకొను చుండును. ఈశ్వరుని చీకటికొట్టులో చెట్టి

నెగ్గెనకంసు దెవ్వండును లేడు. హృదయగుణమును పట్టి బంధంపగల చక్కని ఎవ్వండును లేడు. ఇట్లులేన నాత్మప్రకాశము గావించుకొని, ఆత్మానందము నందితీరును. హృదయగుణమైన శక్తి ఇట్టి దనుట చర్చితచర్చణమగును. ఐతికశాస్త్రజనలో నీశ్వరజనమమచిన పాశ్చాత్యులు నేడు వ్యక్తిభజనకు గడంగి రనియు జర్మనులును ఇటాలియనులును హిట్లరు మసాలిసీలను దైవమట్లు కొలుచుచున్నారనియు తెలుపుచు ఆసీమవాసుల వాక్కులనుండి ఇటీవల సుప్రసిద్ధ పాశ్చాత్యతాత్వికుడు జోడ్ కొన్ని దృష్టాంతములను తేల్చొనినాడు (Vide: C. E. M. Joad's article in the current issue of "The Aryan Path") హృదయ మారాధనమునకు మిక్కిలవడుననుట స్పష్టంశమేకదా! హేతుశక్తి నే గణించు ఐతికశాస్త్రము ఆత్మోన్మును దీర్చలేదని స్వానుభవమువలన నెల్లెని ఈయాకలిని దీర్చుట విజ్ఞానకబళమునకై ప్రతీచీవిద్వాంసులు ప్రాచీనీకుల నేడు హృదయాంజలల సొస్థుచున్నారు. జోడ్ మహాశయుని వాక్కులను గమనింపుడు:—

"Many thoughtful Occidents are looking for the Eastern mystical discipline of life...—Not philological but philosophical, not speculative but practical ideas are required; the soul-satisfying teachings of the Aryans are needed now."

భక్తిప్రభావమును ప్రార్థనమహత్త్వమును పట్టురు పాశ్చాత్య విజ్ఞానులుమాడ బహుళం గుల నుగ్గడించిరి. "More things are wrought by prayer than this world dreams of" అని టెన్నిసన్ మహాకవి పలికినాడుకదా! (Vide! Mortede Arthur in "The Idylls of the King.")

ప్రార్థన మాంతరంగికశక్తిని గాక ఆంబరంగిక చార్మల్యమును బుట్టించునని కృష్ణమూర్తి పలుకుచుండును. అతనినుడువులను విలొకింపుడు.

"Isn't it the fundamental idea of prayer to seek aid and understanding beyond ourselves? If that is soon we are depending, something, which makes us weaker in our own intelligence?" (Vide: Authentic Report of Twenty-five talks given by J. Krishnamurti in Latin America.)

నునువ్యహృదయ మొక మారాధ్యదైవతమునకు యారాటపడునదేయయ్యి, నీవమును సత్తింపక, తా సందవలయు యములను స్వీయచింతననున రంగరింపక ఆంతరంగికముగ గ్రోలరాదు. శ్రుప్వపట్టిన సంప్రదాయమును త్రోసివేయుటొప్పు. సృష్టియేటుగ ఇట్టి సంప్రదాయమును గ్రహింపరాదు. సచలవై, ప్రాణయురమై, భావబంధురమైన సంప్రదాయమును పాటించి క్రియాంగణమున మానవుడు పోలునందజాలును. అంగుడై హత డెట్టిప్రమాణమును గైకొనినను తెలుపుచు తలమీదికి తెచ్చుకొనును.

విచిత్ర శక్తి విధానము సమర్పింపని విశ్వాసము హృదయమునకు యుండువలెను. ఇట్టి హృదయమున మా శక్తి తాళలమే యుండును.

విచిత్రశక్తియే మూలవిరాట్టని విశ్వసించు కృష్ణమూర్తి గ్రమరటక, మర్కటకిశోర, మార్థాలకిశోరన్యాయములు ఒక తుమ్మెరకును, ఒక కోతికిని, ఒక పిల్లికిని తగుచుగాని మనుష్యునకు కాదని స్పష్టవాక్కులందు తెలుపకున్నను, అతనియుద్వోగములందలి సారాంశమిట్లని చెప్పకయే చెప్పును. బద్ధయందు, ప్రక్షయందు, స్వాతంత్ర్యచింతయందు, ఆవగాహనసామర్థ్యమందు కిశోరమైయున్నవాడికి కిశోరన్యాయముల నవలంబింపవచ్చును. ఏకాగ్రదృష్టి ప్రధానప్రాముఖ్యము నొక భ్రమరటకన్యాయమును త్రోసిరా జనరాదు. సాదృష్టిచెక్క రెంజేని యవగాహనశక్తి నిడికొనియే మనుష్యుడీన్యాయమును పాటించవలె నంగును.

హేతు విమర్శనమువలన నభగాహాశక్తి వృద్ధిగనును. హేతు పరిశీలనమున, స్వతంత్ర మంగయును మహత్తరము లనుట నిస్సంశయము. కారణాన్వేషణము సత్యాన్వేషణమునకు వ్యతిరేకము. ఈయన్వేషణమునకై నిర్దిష్టమైచుట్టరి ప్రయోగింపక, కరుణమానికొని, చేతులు ముడుచుకొని, నడచునాటిదుతనబుద్ధిని శ్రుప్వపట్టించుచు. తననుచువ్యత్యమునకు తలవంపులు తెచ్చును. తాను మాధ్యమునకు మాలిదే రగులు ; పక వే యగును.

మాధ్యము నారాధించువారు నేడనేకులున్నారు. అసంతృప్తిసమన్వితుడైన ఒకదీసని, పరిమితిశక్తిగల మానవుడు సంపూర్ణ భావమున చూహింపజాలకపోవుట నిక్కమే! కాని, తనశక్తిని ప్రయోగింపక వెన్నెనిలుచు నాతడు ఈశ్వర సమక్షమునకు మారస్థుడగును. ఎగదీసడు పూర్ణాలోకమేకదా! హేతుశక్తి నెలుంగేకదా! వెలుంగును పీడిచవ్యజ్యోతిని గను తెట్లు? పరంజ్యోతిని గుఱులించు తెట్లు?

తా దలచినదానిని మానవుడు తనమాడ్కి సున్నదానితలకు గట్టును. తనలుగును పీడితాను మూగడైనవాడు మాధ్యమునే ఆరాధించును. కావున మూగ డారాధించునది భగవంతునిగాదు, యి ధ్యమును వెద్దదిబ్బను. ఈదిబ్బ నాతడు (చలువుడు పిలుచుచుండెరని) "జేవా!"యని పిలిచిన నేమిగాక.

భావమును పరిశీలించనితడే, యిధ్యమునే విలొకింతుము. భావము ప్రాణము; మాధ్యము జడముగదా! భావమును సత్తింపక, కట్టెదుట కానంబడు జడమును పూజించితిమేని, మొరకుల పే యగుచునుకదా!

జగతియందు నేడు పిశేషముగ జడమునకు సంబంధించిన ఆరాధన మే విజృంభించుచున్నది. మతముకేరీలు కొన్నికర్క లాసరించు వారును, ఆచారముల నవలంబించువారును నేడన్ని దేశములందును గలరు. ఈ యాచారములును, కర్మములు నిమిత్తిములుమాత్రమే!—ఇవి యుత్కృష్ట భావములయొక్క బాహ్య వ్యక్తీకరణములు. భావములు మనసునుండి

జారకుండుట, భావోపాసనను కక్క
రైన ఏకాగ్రదృష్టిని, నిశ్చలచిత్తమును, వ్రత
దీక్షలు నిలుపుట ప్రాచీనులు భావములను
కొన్నియాచారములకు, కొంత కర్మకాండకు
లగించిరి. నిలుకడగ, భావమననము కర్మ
కాండ సమష్టింపుమయమందే జరుగజాలు
నని వీరు విశ్వసించిరి. మనస్తత్వమునకును
పూజావిధికిని ఆంతరంగికమైన సంబంధమున్న
పుడే పూజ పూజ యగును. మిషనువలెగాక
బుద్ధిగల మానవునివలెనే కర్మకాండననుష్ఠించు
నానిని మానసికదృష్టిచుండి భావములు మెల
పుల జైగనిపావు. ఎదుటిపూజాపీఠమున కడ్డ
బడిన నక్షత్రముల ట్లివి (హృదయపూర్వక
మైత్రకర్మానుష్ఠానమున) మనశ్చక్షుస్సమక్షమున
నిలుకడగ దోచుచుండును. నిలిచినభావవి
ద్యుత్తు ఉపాసకుని మనసున నెట్టిద్యుతులను
తెల్లొత్తింపదు? పూజావిధానమున నాచా
ర్యానుష్ఠానమున దృష్టి నిబద్ధమై యుండవలసినది
భావములమీద! మనసనివిద్యాసనముల నెటు
గక భావములపై మనసు నిలుపక భావములను
గ్రహింపక గ్రహింపవలె ననియే యెటుగక
నిమిత్తములైన ఆచారములనే అనుష్ఠించు
నాతడు మార్గమునే ఆరాధించు నవ జ్ఞుడు.
వీరమందలిదేవుని గుర్తింపక వీరమునే "దేవ
దేవా!" యని పిలుచుట కాష్టమును సంబో
ధించి, కాష్టమును ప్రస్తుతించుట కాదా? కాని
ఇట్టియిది పెక్కుతావులందు నేను మతాను
స్థాన మనబరచుచున్నది. దీనికి సంబంధించిన
ప్రార్థనమును, ధ్యానమును ఎట్టికై యుండునో
యోహింపుడు. ఇట్టిప్రార్థనమును, ఇట్టిమ
తానుస్థానమును గర్హించుటకు కృష్ణమూర్తికి
నిండునాకు కలదు. యూపకాష్టములకు
కాగిరీపులు గట్టికట్టు మానవమానసములను
భావరహిత కర్మానుష్ఠానములకు గట్టి ధనబల
మువలన, ప్రచారశక్తికరన, సంఖ్యాబలము
ములమున (Organisation)కు సంబంధించిన
నామధ్యము కరన చిత్తమువచ్చిన తీరున
ప్రపంచమున విస్తరించుచు పరమతములను
నెక్కిరించుచు కరులుచున్న అంతఃకలహము
లం దాజ్యము వోయుచు, మార్గమును దాగ్య
మును క్రూర్యమును పిచ్చికుక్కలట్లు విచ్చుల
వికిగ మానవంధమున వదలు మతేనోగకులను

ప్రతిఘటించుటకు కృష్ణమూర్తికి సంపూర్ణాధి
కాము కలదు.

ధిమనీస్నాయువులందు, వివిధవాశము
లందు : క్తము ప్రవహించునపుడే శరీరమున
ప్రాణసంహారము కల దని గుర్తింతుము. మన
సున భావసంచారమున్నపుడే అది ప్రాణయు
తమైనదని క్రమాభివృద్ధి నందు నని గ్రహింతు
ము. విచక్షణతో విజ్ఞానముతో గూడిన అను
భవమే అంతరంగదిగ్గలయమును క్రమక్రమ
ముగ విశాల మొనరించి అం దీశ్వరసామ్రాజ్య
మునకు వలసినచో టాగును.

జగదీశుడు సర్వాంతర్యామియనియు, అం
తరంగవాసి యనియు నెఱుంగుచుము.
(God is Omnipresent. He is im-
manent and transcendent) భావాను
భవమున ప్రబిణుడు కాగోరుమనుజు డీయం
తములు సలుమాలు మననము గావించుకొన
వలెను. ఎల్లెడల విరాజిల్లు దవ్యభావము నిజ
మానమందలిభావమునకు వేఱు కా దని
గుర్తించినముహూర్తమున నీత డాంతరం
గికముగ జగతితో తనకు దగ్గజమట్టజ్జ
కము కలదని గ్రహించును. సన్నిహితసంబంధ
మందే పరస్పరగుణగ్రహణము సుసాధ
మము. మహాకవులును, మహాధర్మమును
చుట్టజీకమును పురస్కరించుకొని ఆతుర
పాటున తమ మనసుల నెదుటిదృశ్యములపై
వ్రాలనిచ్చి, వీని యంతరంగములందు వానిని
ప్రవేశపెట్టి ఆందు జలయుభావముల సవలీలగ
గ్రహించిరి. వర్ణన వర్ణకపింద్రుడు కొండచరి
యలందు దిరుగుచు ప్రకృతిచిత్రములం దేల
విడియువాడో ఎఱుగమా?

పైన మల్లేఖంపబడిన బాంధవ్యముకరన,
మనసు కదలినపు డెదుటి వస్తువృద్ధయము
కూడ చలించును. దీనిచలనమును గుర్తింపగల
వానిమనసు చలించుననికూడ తెలుపవచ్చును.
భావబంధురములైన దృశ్యములును, అసా
మాన్యసంఘటనములును, అపూర్వానుభవము
లును, నిశితమైన ఆత్మపరిశీలనమును ఆంతరం
గికచలనమునకు హేతువులై, మనసును విజ్ఞా
నానేషణమునకై పుత్తించును.

ఆత్మపరిశీలనము నెటుగనివాడు వస్తువృద్ధ
యము నెట్లు విలోకించును? వస్తుతత్త్వము
నరయ గాంక్షింపనిమనస్సు, ప్రాణబంధువు
నుండి విడిపోయినవ్యక్తివలె నేకాకియై వ్యర్థ
చీవియై అణ్ణాడును.

వస్తువృద్ధయపరిశీలనముకంటే వ్యక్తిహృ
దయపరిశీలనము చురుకైనదే! హావభావము
లును, ప్రసంగభోరణియు, జీవితవిధానమును
హృదయస్థితిని వ్యక్తకరించును. కాని కవి
యును, భక్తుడును, ప్రణయియును, జిహ్వాసు
వును, తపస్వియును ఎదుటియెడందయందు
(జడధిలోజలించుచేపవలె) మునుగుచు, కేలు
ను భావానేషణము సలుపుచునేయుందురు.
భక్తయును, అనురాగమును ఉద్వేగసంభరిత
ములు. ఆంతరంగికచలనముతోచా టివి బా
హ్యవ్యక్తికరణము నందితీటును. శ్రేమసం
శ్లేషమందును, పూజయందును, భజనయందు
ను, తస్మయన్మర్యమందును ఈ వ్యక్తికరణ
మును గాంతుము. గోపిగోపాలు రొంజొరుల
గుండెలందు జలప్రదాలు సలుపునపుడే రాస
ప్రజల జేలిరి! పరస్పరహృదయపరిశీలనమున
పడసిన పట్టరానిపరితోషమును రాధాకృష్ణులు
ప్రణయపరివర్తంగమున ప్రకాశ మొనరించు
కొనుట ముముక్షువు లెఱుంగుదురు. ఆంతరం
గికముగ నారాధ్యదేవత హృదయనందకమున
నానందపురస్కరముగ విహరించుచు, అందలి
ననల నొక్కటొక్కటిగ నైకొనుమధుమయ
ముహూర్తమందే సగుణోపాసకు కావేల్పు
తలపై నొక్కొక్కపూవు నిడుట మన మెఱుం
గమా? పట్టరానియానందమున బిడ్డను ముద్దిడు
కొను కన్నతల్లియును, భజనసేయుచు తా
జూచు భగవంతుని దన బర్హెత్తు గోర్తుండును,
నిజస్వప్తిసముద్భవపాత్రలతో నాంతరంగిక
ముగ పరమప్రమోదమున సయ్యాటలాడు కవి
చంద్రుడును వారివగ్గములోనివారే యని గ్ర
హించు కాలసింహుమా?

ఉత్కించైశయమహత్త్వమును గ్రహిం
పక మధురచింతనమున మసలక ఉన్నత
భావాంబరవీణియందు విహరింపని మానస
మర్మోగతిపాలగును.

చిత్తమున కొకపంక జగదీశుడు విడియు చున్నను, సుందరరూపు దాల్చి హాయిము నభినయించుచు వేటొకదిక్కునుండి పికాచము దాని నాకర్షింప యత్నించుచునేయుండును. దృష్టి ఈశ్వరునిపై నిబద్ధముకానిచో, పికాచము దీనిని తనవంకకు ద్రిష్టకొని (త్రాడునుబట్టి పశువు నీడ్చినట్లు) వానిచూడ్కి-త్రాటిచే తనసమీపమునకు వానినీడ్చి ఇప్టము వచ్చినట్లు వానిపై స్వారిచేయును. భావమును గ్రహింపక జడమును పూజించునాతడు జగదీశునకు దూరమందే నిలుచును కావున పికాచముయొక్క పట్టునకు దగ్గరమందును. కావున దృష్టి ననుసరించియే, ఆంతరంగిక మైనచలనము ననుసరించియే, మానసగమనము ననుసరించియే, అవగాహనసామర్థ్యము ననుసరించియే మనుష్యజీవితము (అటునాకంపుదిశకో, ఇటు నరకంపుదిక్కునకో) నడచును.

భావపరమమునకు బహుగోగ్రము లున్నవని చదువరు తెలుసుదురు. వీరిలో (ఏకాగ్రదృష్టి, ప్రార్థన మున్నగునవి) నాటితేలుటకై మానవుడు తొలుత నాత్మసంయమమున, నియమబద్ధజీవితమున సిద్ధపడుదుకావలెను. శరీరమానసముల నాత్మకు శృంగులగావింపజాలినవాడే. బహుభావవిభూతి నంది ఆంతరంగికోన్నతిని పడయగలడు.

ఆత్మసంయమ మలవడినపుడు మనసు నిర్మలమైయుండును. కమలముపోలు ప్రఫుల్ల హృదయమును సృష్టికర్త నిజానముగావించుకొని, నాల్గువేదముల బఠించును. ఆంతరంగగర్భాలయమున నివి ప్రతిభవించును. నిర్మలాత్ముడైన విష్ణునివాక్కులకు చెవులాగ్గినపుడు వానియందీ ప్రతిభవనియుంట గ్రహింతును.

కమలము నిర్మలమైనదేకాదు; కడుంగడు సుందరమైనది, సుధాబంధుర మైనది. నిర్మల హృదయము సౌందర్యసంశోభితమై, అనురాగామృతముతో తొలుకాడుచు, ఆనందము చేహర్చును. కావుననే చతుర్ముఖు నాకర్షించు నంటిని.

జిజ్ఞాసువులలో మొదటివాడు చతురానసుడే! వాణిని రానిగానికొని, నాల్గు

నోన్లతో నాల్గువేదములు చదువుచు, భావమయ హృదయమును శత్యలోకము గావించుకొని, అందు విడియును. భావపాఠకు శీతనిదృష్టాంతము ననుకరించుట పాడి. పవిత్ర వాతావరణమున విడిసి, పవిత్రపతనము గావించి పవిత్ర సంస్కరమున మునిరేని, పీరు పవిత్ర భావములను తమవి కావించుకొని సృష్టికర్తలై పవిత్రాత్ములై, అవిరళాశుందమంది, శత్యమున వసించురు.

భావపతనము, జిజ్ఞాస, అనురాగము, సౌందర్యము, ఛక్తి, ఆనందము, శత్యసందీప్త జీవితము అవినాభావసంబంధము గలవని పరితలు గ్రహించియేయుండురు.

హృదయస్థ భావమూల బంధముపై నాధారపడు క్రియయే హృదయపూర్వకమైన మహత్తర మైయుండును. దీనికి వ్యతిరేకమైన చెయువు ఆనందమును, అశ్రయమును ప్రకాశము గావించును. కాలక్రమమున నిది కెప్పురాని చెలుపునకు దారితీయును. పండువులందును, పబ్బములందును పూజ లాననించి, అన్యదినములందనుచితక్రియలు నలుపు హిందువు రెండలు లేరు? ఆదివారములందు తప్పక చర్చి కరిగి, అన్యసమయములందేసు మడికి దురంతసంతాపము నొదవించు చెట్టలకు చేయిచేసికొను చ్చివు రెండలు లేరు? పునితోళ్లపై గూర్చుని, యొడళ్లకు చట్టముగ బూడిద బూసికొనినవా రెండటెందఱో కనులెట్టజేసి దురుక్తు లుచ్చరించు చెలుగమా? పెక్కు దేవాలయములందు శంఖములను పూరించుచు, నొకచేతితో గంటమ్రోగించుచు రెండవచేతితో వర్తకము చేయువారిని నేడు విలోకించు చుంటిమికదా! ఆరాధన మాంతరంగికము కానపుడు పెక్కుదుష్క్రియలకు బుర్రఖా కాగలదు. పూజను పురస్కరించుకొని కొందఱుకొందఱు చేయుపనులను పరిశీలింపుము. నిజము మీకే తెలియును. భావవిమూఠుం డొక్కొకపుడు బంధపోటునకంటె శయంకరు దననని మీరే గ్రహింతురు. ఈ రీతివ్యక్తులు హేతువునకును, విశ్వాసమునకును గూడ దూరస్థులే! హేతుశక్తినే పాటించువారి క్రియలు—అల్పజ్ఞానము—ఆంత

రంగికములు. పీరిచర్యలకంటె వారిక్రియలు అమములు. హేతువిశ్వాసము లంతర్ధానమైన ముహూర్తమందే భక్తియును, భగ్యభావమును అంతర్ధానమగును. పాడుపడిన కొంపలో దయ్యము లుండునని విందుము. సాడుపడిన గుండెలో నుండునని ఇదిలే సు !

ఆచార్యుడు వ్యక్తకరించు భావమును హృదయంగమ మొనరించుకొనక ఆచార్య నారాధించువారు మతాంగణమందే కాగు వివిధ జీవిత రంగములందును నేడు గోచరించుచున్నారు. వాక్కులోని భావమును గ్రహింపజాలనివారు, వాక్కు నుచ్చరించు వాని యంతరంగము నెట్లు గుర్తింపగలరు? గుర్తెలుగక చేయుపను లెంతకు చెచ్చునో తెలియేయుంటిని.

మిషనులవలెను, బానిసలవలెను పనులొనరించువారిని, పవిత్రనామముల నుచ్చరించుచు, వక్రక్రియలకు గడంగుచు, నిరంకుశత్వమును చెలాయించుచు, మానవసంఘమున నెనలేని యరిష్టము చెచ్చువారిని ఎందరెందఱికో కృష్ణమూర్తి చూచియుండును. భగవద్గీతను, కొరానును, బైబిలును మొనాని దురంత దుష్క్రియ లొనరించువారిని పలువరస పరిశించియుండును. దేవునిపే రుచ్చరించి, పైశాచిక కృత్యములు గావించువారిని విలోకించి యుండును. కావున తన నిశితవిమర్శ సలచే మనుష్య విశ్వాసములను మార్కొనుచున్నాడు. ఆక్కరైన ఆనుభవమునుండి తప్పించుకొన జూచువారిని పిడికిట బట్టి, "To a man in a prison, freedom can be only in imaginative flight, your search for reality, for God, is but an escape from actuality." అని కృష్ణమూర్తి జలవగంధీరస్వరమున బలుకుచున్నాడు.

ఆనవరతము సౌందర్యపరికిలనమును, పూర్ణావగాహనమును ఉద్గరించిన ఆధునికులలో అగ్రగణ్యుడు కృష్ణమూర్తి. "నీ జెవ్వరవో గుర్తించుకొనుము" ("Know thyself") అని బహుళశతాబ్దాలనుండి ప్రాచీనప్రతీచీమతము లేకగ్రీవముగ బల్కుచునేయున్నవి. ఈవా

కుక్క కృష్ణమూర్తిచెవిలో నశ్రాంతము ఘంటారవము సలుపుచున్నదేమో! ఇందలినిక్కిమును గ్రహించి, నిండుచాక్కుతో నీవాక్కును తనదికావించుకొని, కత్తెమటిజఘస్యదృశ్యమునకు మిక్కిలికనగి, సకలారిష్టములకు భావద్యాయు హేతువని నమ్మి దీనిని మాపుచేయ నీతడు యత్నించుచున్నాడు. ఈతని యుద్దేశమందలి మహత్త్వమును హృదయంగను మొనరించుకొని, ఈ యుద్దేశమును మనయది గావించుకొని, దీనికి మనయాశయములను, మనయభిప్రాయములను సహకరించుట పాడియని వచింతును.

తా నెవ్వరో ఎఱింగినమనుష్యు డొరులకు దాసుడు కానేరడు. కాని, "నీ నెవ్వరవో ఎఱుంగు"మని ఘోషించుమతము నెవ్వయు మానవు నొంటరిగ విడువలేదు. ఆచార్యులను తఱిమికొట్టలేదు.

స్వకీయమైన పరిశీలనమువలన, గంభీరమైన పర్యాలోచనముకతన, తీవ్రమైన అనుభవమువలన చేకులుమేళ్లు బహుళములైనను, పరప్రబోధము, పరదృష్టాంతము పరికిరా వనశ్లెదు. అలవళింపకొనిన పరిశీలనాశక్తి చల్లగ నున్నంతసేపు ఇది యెప్పుడేయజాలవు. కనులకు గంతలుకట్టుకొనక ఒరులచేకట్టించుకొనక తన చూడ్కిని వాడిగావించుకొని, తనమనుష్యత్వమును మేరుశిఖరాగ్రమున నిలుపుకొని మంచుని ఏ మాయగాని, ఏ ప్రలోభముగాని ఏమిచేయగలదు? హిమగిరిపై నిలిచినప్రహరాఖ్యులైనారెవరూ పరాగింపప్పు ఉడికినదా? మంచులో నదిచల్ల బడిపోలేదా? శారీరకముగనేకాదు మానసికముగను, ఆభ్యాత్మికముగను ప్రవరాఖ్యుడు మహాన్నతస్థానమున నిలిచినాడు. ఈతని పరిశీలనము చల్లగనుండుటచే వహాగిని యత్నము చల్లబడిపోయినది. వంచనయు బలయకెన మైజాలకపోయినది.

విజ్ఞాన మనంతమైనదికదా! అనేక యుగములందుండి యనేకమానసములు నిరంతరపరిశోధనమువలన, చిరతపస్సు కత సమధికష్టానమునంది భావికాలమునకు పంపుచుండెను. నవ్యాశ్వేషమువలనను, నూతనసృష్టికిని వానిపూనికలు చేయగానే శాస్త్రాశక్తి నొసకవచ్చును. ఈ

మాత మన జతనపుకుత్తుకకు కోత యని అడలరాదు, సంశయింపరాదు. ఇట్టి యడలును సంశయమును స్వీయ పరిశీలనాశక్తికి తలవంపులు తెచ్చును. ఎదుట కోటివచ్చు జ్వలించుచు, కనులపండు వొనరించుచుండ, వీని నెవ్వరో వెలిగించి రని పఠికియో, ఇవి కొరవిదయ్యము లని యులికిపడియో చూరముగ తరలిపోవు టుచితమా? కన్నులుతెరిచి కూడ చీకటినుండి వెడలనంతదనుక గోతులందు హులబడుచుండుము కదా! మనదీపమును మనము వెలిగించుకొనుట మంచిదే. కాని చిరప్రదీప్తములైన ఉత్తమాశయములు చక్షురములై వెలుగుచుండ, అద్భుతదృష్టాంతమొందు పూర్ణచంద్రునివలె కాలవిహాయ సమున కాంతిలుచు విజ్ఞానాలోకమును జగతిపై కలువడించుచుండు నిది సాంత్యస్థి కావని, ఇది మనలను ముట్టరాదని మన బ్రదుకులకు నాలుగుగోడల నడుమ నక్కించుట పాడిమా? ఎదుటి వెన్నెలనుండి తరలిపోక, మనతపసును పరిత్యంపక, వానిని క్రమగతిని బుడించుకొనుచు, పండువెన్నెలకు ప్రతివచ్చునట్లునరించుకొనుట మరకెంతో శ్రేయస్కరమకదా! ఉత్తమాశయము లొక్కనాటివి కావు; అంతకాలమున గాంతిలునని. దీనికి ప్రాతక్రొత్తు లేవు. మనసృష్టికాదని వీనిని త్రోసిరా జరశెల్లువా? కనికే రున్న రించుచు కొందఱు చక్రక్రియలకు గడంబుచున్నారని, "Ideals really give you the opportunity not to face the present corruption and exploitation in which you are taking part" అని చెప్పివేయవచ్చునా? ప్రాణప్రదీప్తమైన సంప్రదాయమును హృదయద్వారమున బ్రవేశింపనియక, అవ్యయొద్దికును తాతకడకును తఱిమివేయదగునా? భగవద్గీతను, కొరాయను, బైబిలును, జెండావెస్తాను, గ్రంథము తిలపై నిశికొని ఎవ్వరో అబద్ధపూసాత్మ్యములు చెప్పిరని, వీనిని వ్యాధితములు గావించుకొనకుండుట మనకు కూడివచ్చునా? బుద్ధ, వీసు ప్రశ్నకులనుండి తరలిపోక, మహత్తరమైన ప్రాణిన విజ్ఞానమునుండి పోటిపోక, దీనికుండు కల విరిచినప్రవక్తల చేతులందలి ప్రదీపముపై

కన్నిడి మనదెవ్వల నందు ముట్టించుట ఉచితముకాదా? కాలముచుట్టు నెట్టికంచెయును లేదు. ఇది యనంతమైనది. క్రొత్తబదాకల నిందు నాటి క్రొత్తపూలనిందు పూయించుట మనకర్తవ్యమే! సర్వదిక్కులను మంచు శాఖలతో నొప్పు మట్టిచెట్టిందు వెలయుట గావని, ఇవి తోల్లింటివికావున వీనినీడ సోకరాదని ఎంచి వీనిని గొడ్డలిపెట్టులకు గుఱిచేయుట చెప్పరానిశెట్టకాదా? పనికిమాలిన దెద్దియో తనంత దానే నచ్చును. స్వీయశక్తి కతన, చిరమైనదానిని చింపదలచినను, నెప్పువా చెవ్వరు? నెక్క నెత్తినిదికి నెక్కవెచ్చు కొనువా రెంద టుండరు? సంపదించి చెచ్చి, ప్రాయ్యిలోపెట్టి పులగమును వండు కొనగలవా చెవ్వరైన నుందురా?

క్రమయత్నమువలనగాని మానవుడు తన దృష్టిని స్వీకృత మొనరించుకొనజాలడు; నిశితపరిశీలనకు నందలేడు. పానురులందు పల్వరును, పండితులందుకొందఱును పరిశీలనాశక్తియందు కొరవడియుండుట నెఱుంగుదుము. విదక్షణ శక్తి ప్రత్యేకమైనది కాదు. దండెములను బస్కీలకుదీసి కంఠను గట్టిపఱచుకొనుటవంటి డికా దీక్ష క్షింపవలయుచుకొనుట. వివిధమనుష్య ప్రకృతులను గమనించి, బహుళసంఘము లందు దెబ్బలు తినితిని, ఎంతోస్వామభవము నంది, ఆంతరంగికపరిపక్వమును పునఃసంధానం తరమే మనుజు దీక్షిని కొంతదనుక నలవ టుచుకొనగలడు. ఉద్వేగము నరికట్టి, గండె ను చెప్పచేతలం దుంది అద్భుతమైనసహనము ననుసించి, మెదడుచే పని చేయించుకొనగల మామధ్యము మానవునకు కాలక్రమమునగాని కలుగదు... కానిజాన్వేషణమునకు సంబంధించినదికదా పరిశీలనశక్తి! కారణమును కనుగొనుట సామాన్యక్రియ కాదు. ఒకేసంఘటన మనకు వెక్కుకారణము లుండును. ఇవి యనే కములైన అన్యవిషయములతో మిళితమై యుండవచ్చును. వివిధఫలితములును కలిసి యుండును. ఏ హేతువుకతన నేఫలము పొడ నూడెకో కనుగొనుట, కారణకార్యముల నడుమగల సూత్రమును గుర్తించుట చురుకైన పని కాదు. ఎంతో శాస్త్రీకపరిజ్ఞానమును పండిత, మానవుడు మానసికశక్తి... కలిగియుండలే

ను. ఇది యొక్క నాటితో నలకడదు. కావున సర్వసమగ్నండును, అనుభవశాలియును, విశాల హృదయుండునైన ఆచార్యుని మానవులు, - విశేషముగ పామరులు ప్రపంచమున నెమరు చుందురు. విపదవర్ధలం దొకనాయకుని చే యూత నండ నాతురంపడుచుందురు. మన స్వత్వమునకు సంపూర్ణముగ నవగతులై, పూర్వులు మతమునకు సంబంధించిన జీవితముల తరగతుల సేర్పటదిరి. నిర్గుణోపాసనము సర్వోత్కృష్టమైనదని తెలిసి, క్రమమైన ఆంతరంగి కోన్నతివలనగాని యది అలవడదని ఎఱిగి సగుణోపాసనమునకు అక్కరైన అవకాశము నొసగిరి. ఇట్లుని భావమును గ్రహించుట కసలే యత్నింపక, రాళ్లనే దేవుల్లనియెంచి పూజాదులు సలుపుట తగదు. చితి నెక్కువఱకు “భవాభి”ని పునశ్చరణ మొనరించుట కూడదు. మెదడు నొరులకు తాకట్టువెట్టి తాను “తం దా న తా” యనుచు, మనుజుడు ఈ మనుష్యత్వమును మంటగలుప రాదు. శిక్షణను నందుతఱి ఆచార్యు నకుగమించుచున్నను, “ఏల?” “ఎందు లకు?” అని ప్రశ్నించు సామర్థ్యము నల వఱుచుకొని, జిజ్ఞాసానలమున వలసినన్ని సమిధలు వేయుచు, మానవుడు తనపరిశీలనమును, తన విమర్శనాపరిజ్ఞానమును వృద్ధి గావించు కొనవలెను. ఈ పరిజ్ఞానము సుందంజవేసిన కొలది, అనుకరణ అనుసరణములు నెను కంజవేయును. మాయనుండి విడివడినవాని వలె, మనుష్యుడవుడు హాయినందును; భయ సంశయములనుండి విడివడి, సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము నంది ఆనందాంబుధి నోలలాడును. కృష్ణమూర్తిప్రబోధమును తల కెక్కించుకొన జాలినవారు విజ్యాధికులలోకూడ మిక్కిలి లెక్కువగ నున్నారు. జనసామాన్యమున కిది సూక్ష్మగ్రాహ్య మగునని, అవలీలగ నిది యాచరణయోగ్య మని వచించువా రెవరు? కాల క్రమమునగాని ఇందలి పరమార్థము మానస గోచరము కాదు.

భౌతికవిషయాన్వేషణమునందే హేతు నూత్రము పనివచ్చు నని ఆధ్యాత్మికాంశ ములం దెంతోదూరము నాగినేరదని తెలిపి తిని. మతజీవితమున హేతువుకంటే ఘనత

మైనది విశ్వాస మగుచో, విశ్వాసముకంటె మహత్తరమైనది అంతర్వేణియని పల్కెదను. ఇది కేవల మిశ్వర ప్రేరేపము. మానవుని నిమిత్తము గావించి, భగవాను దాతనిరచనము నుండి అద్భుతసత్యములను జగతిపై దొరలించును. ఈశ్వరుని కార్యముకతన, వాని కన్నులు దివ్యదృశ్యుల కాపురస్థానములై యుండును. అపు డాతనికి దివ్యదృష్టి కలుగును. అపూర్వ భావ భూగోళములు, విశ్వమహా వృక్షమునుండి వ్రేలాడు ఫలముల ట్లపుడు వానికి గోచరించును — Reason and Faith, Intuition and Revelation ఆధ్యాత్మిక సామ్రాజ్యమునకు నలువలంకు లందుచు గలనాలుగు ద్వారములు. ఏదిమూయ బడినను లోపము కలిగిోలును.

క్రమదీక్ష సమస్థించుమహాత్ముడు, క్రమ గతి నాత్యహృదయమందలి ఈశ్వరసామ్రాజ్యము నవలోకించును. నాలుగుద్వారముల నుండి ప్రవేశించి, రసపరమగు పరమార్థమును గాంచి ప్రాప్త్యానముదితహృదయు డగును.

పరమార్థమును పడసి, పరమహంసయై పర మానందభరితు డగునాతడే పరిపూర్ణత్వము నందిత తనని యనబరగును. అనంతకాలము నుండి ఉత్తుంగతరంగములతో ప్రవహించు భావనింధువునుండి ఈడు తరలిపోడు. తన గుండెనుండి వెడలు భావపూరమందు కలియుట నీత డబ్బరపాటుతో విలోకించును. అనంతమైన అంబురాశిని నింగినుండి పీక్షించుచు తన్నుజూచి ఉప్పొంగునాయుదధి తనది యని మురియు పూర్ణచంద్రునిచందమున, ననంతభావవారాని నవలోకించుచు నీత దానందించును

ఆకాశమందును, ప్లవమందును, పొరుగు వానియందును, వనమాలియందును, అన్నిటి యందును, అందఱియందును తనప్రేమకు డున్నాడని కృష్ణమూర్తి విశ్వసించును; స్వార్థమును చంపి ఈతని గలిసి, పీనితో నొక్కండ నట మానననిపరమాదర్శముని ఆంతరంగికముగ నమ్మును. ఈయాదర్శమును తా నందితిననియే కృష్ణమూర్తి తెలుపుకొనుచుండును.

ఇచ్చగించినచో, నీత డతులై శ్వర్యసంపన్నుడు కాజాలియుండును. పాశ్చాత్య లీత

ంతో నను నీయదలపడిరి. కృష్ణమూర్తి దీనిని నిరాకరించినాడు. వ్యక్తిగాని, జాతి గాని ఎద్దానినైన (అది భూమచుడు, ఆధికార ముచుడు) చేపట్టుట తగదనియు, ఆక్రమణ కాంక్షయే ప్రపంచమున పోరును ప్రోత్సహించుచున్నదనియు విశ్వసించువా డీతడు. సేధా కృషికి శాశీరకమైనకృషి తీసిపోవునని నమ్ము వా డీతడు కాదు. తనతమ్మునిగూడి కేలిఫోర్నియా మున్నగుచోటులందు తా నెట్లు శాశీరక ముగ శ్రమించియుండెనో చూతడు తెలుపు చుండును. ఇట్టికృషి మానసికముగను, ఆధ్యాత్మికముగను మానవజను స్వాతంత్ర్య మెండునని ఈతడు విశ్వసించును. తాను నమ్మిన దానిని తనక్రియయందు ప్రకటించునృతి మనుజునకు నుండవలె నని చూడచుచుండును; ప్రధానమైనదానినే (ఇది యాధ్యాత్మికమైన అగ్రమే యని యూహించుడు.) మానవ డివ్వేసింపవలె నని పలుకుచుండును; సంపూర్ణమైన ఆత్మప్రకాశము ప్రపంచమును శాంతియు మొనరించు నని విశ్వసించుచుండును.

ఆంగ్లు డయ్యు, కృష్ణమూర్తి ఇంచుమించుగ నాంధ్రమును మఱచుట శోచనీయము. తైశవమందే ఆంధ్రసంపర్కమునుండి విడివడుట య దీనికి హేతున. తనరచనలను, ఉపన్యాసములను ఈత డాంగ్లమందే జరపుచుండును. భావస్వాతంత్ర్యమును, సహజమోచనమును, ప్రబోధించువాడుకావున, వృద్ధిగతరుచి ననుసరించియే భాసాప్రయోగ ముండవలెనని చూత డచుచుండును.

కృష్ణమూర్తివాక్కులు గంధీరభావబంధురములైయుండును; తైలి సౌందర్యప్రదీప్తమై యుండును. గట్టిముద్దలందు నేయి గలిపి కన్న తల్లి వాని నల్లన బిడ్డగొంతుకలో ప్రవేశపెట్టు పెట్టు, మహారచయిత చిక్కని ఉపమలతో సముచితదృష్టాంతములతో క్లిష్టాంశములను పఠితలమగునులందు ప్రవేశపెట్టుచు అవగాహన మునకు నగ్రస్థానమొసగు కృష్ణమూర్తి ప. భావ సాధనముల నలవఱుచుకొనినాడు.* మన

* పద్యరచనమున కీని నీతడు తగ్గుక ప్రయోగించుచుండును.

సును చిలిపనీయక తాత్త్వకచింత కలవడినవా రీతని మడువలంపలి భావవిస్తూతిని తమయది గావించుచుందురు. మహావక్తలలో నీతం గా క్కండు కాకున్నను, ఆంగ్లరచనమున సిద్ధ పాస్తులైన. అల్పసంఖ్యాకులైన భారతీయు లలో నీతం దొక్కం డనుట నిస్సంశయము. ఆంగ్లకవనమున నాటితేజీ, అంతర్జాతీయమైన కీర్తిచందిన ఆధునిక దాక్షిణాత్య లిద్వరలో (రెండవవాడు ప్రిన్సిపాల్ శేషాద్రియని చదు వగు లెఱిగియే యుందురు) కృష్ణమూర్తి యొక్కండు.

కృష్ణమూర్తిప్రబోధము నే డెంతయు నక్కరైయున్నది. ఆత్మసరిశీలన మెటుగక తన్నుదాను నుర్తించుకొనక మరుణడు పను ప్రకృతులకు నిరంతరము మేతవేయుచు, ప్రపంచమును పశువులశాల గావించుచున్నా డు. ఈశాలలో కుమ్మలాట యుండుచుగాని మరుష్యత్వ ముండునా? తన్నులాట యుం డుచుగాని తప ముండునా? దుగ్ధంప ముండుచు

గాని సుగంధ ముండునా? అహ్య మేడ అంద మేడ? మృగశాల యేడ పూజాగృహ మేడ? జంతువసతిలో సత్యమునకు, సౌందర్య మునకు, స్థైర్యమునకు, ధైర్యమునకు చోటుం డునా? ఆత్మశక్తికి అన్వేషణశక్తికి, సహన శక్తికి స్వతంత్రశక్తికి, సహజశక్తికి సృష్టిశక్తికి పశువులశాలలో నెల వుండునా? కృష్ణమూర్తి వాక్కులకు చెవుల్లాగ్గి ఆతని గూడి పుణ్య వాసు లీయదుగ్ధతశక్తులను తమయందుచు, పుణ్యమియందును పుణ్యదుగ్ధరించుటకు పూను కొనవలెను. విశ్వమంగును, తమయందుచు గూడ విశ్వేషుడు విడిసియున్నాడని హృదయ పూర్వకముగ విశ్వసించి, వీ రీపూనికను సలిపి లేని, బహిరంతరములందు వ్యాపించియున్న తమోయవనిక నదిరములో చించివేయులను. కృష్ణమూర్తి తెలుపుచుండు ప్రేమికుని గని తమ యొక్కభావమును నుర్తించజాలదురు. తమ యెడంపలందుచు, అవ్వల నన్నియెడలం దును దివ్యాలోకము నాలోకించి సచ్చిదా నందములు దోలలాడగలరు. ఈ పంక్తులను పఠింపింపుడు:

“As the spark
That shall give warmth
Is hid among the grey ashes
So, O friend,
The light
Which shall guide thee
Is concealed
Under the dust
Of thine experience.”
“I have read of Thee in Many books.
They tell me
That there are many
like unto Thee,
That many temples
are built for Thee,
That there are many rites
To invoke Thee.
But I have no close
communion with them
For all these are but the shells
Of mens thoughts.”

వీ రా బా యి ప్ర బో ధ ము

గో. నరసింగరావు

ఉదయసింహరాణా చిహ్నార్ ప్రభువు. ఆతని యధ్ధాంగి వీరాబాయి. అగ్గురు రాణాను రణరంగమున నోడించి, పైదు చేసెను. రసపుష్పాలు కర్తవ్యము నెఱుంగక ఢీతచిహ్నమై మిన్నకుండిరి. ఆ తరువాతము వీరాబాయి వీరపురుషోచితమైన వేషము దాల్చి యుగ్ధభూమికి పయనింప నుద్యుక్తుడాలై రసపుష్పవీరులతో నుడివిన పల్కులు—

వీరసపుత్ర చమూఁడు - లారా! చిహ్నమరాజ్యలక్ష్మీశుభ
గౌరవరక్షణదీక్షా - పారయశోవిరగులార! పటుధృతులారా!

ఈ సరివేళ మీకుఁ దగునే? యిటు లీయెడ నింతగా నుదా
సీనతఁ బూర; శ్రీ యుదయసింహమహీశ్వరఁ దగ్భవక్షమా

జానికి నగ్గ పూనెడల, శత్రుసభోద్యమ ముజ్జగించి, మీ
మానితవంశగౌరవము మ్రగ్గఁగఁజేతురె, సిగ్గు లేదాకో ?

ధైర్య ధైర్యము లిట్లు పోనడఁచి, చింతాక్రాంతతక్రమందుటల్

శౌర్యంబే ? రసపుత్రవంశయశ మస్తంగామితన్ బొందునే ?

ఆర్యావర్తము నేటితో మొగలరాజ్యాధీన మైపోవునే ?

కార్యాకార్యవిచక్షణప్రవణు లుత్కంఠంబు, మీ కేటికిన్ ?

పగఱకు నెన్నఁ జూపు టది పోరుష పూనె ? చిహ్నానుసీమలో

దిగు లనుమాట మున్ను కలదే ? ప్రభుసింహుఁడు బందెఖానలో

నెగులును బొందుచున్నపుడు నెమ్మది నెమ్మనమందు నిల్చునే ?

తెగువ వహించి వైరుల వధింపుఁడు, శాంతి విధింపుఁ డాపయిన్.

క్రోధము రోషమున్ విడి, దిగుల్పడ నేల ? చిహ్నానురాజ్య ల

క్రీడపు నింక నెట్లయిన న్నేచ్చుల బంధమునందునుండి, నేవ్

చ్చాధృతి నొందఁజేయుటమె సత్వరకార్యము ; కీడు బూనుఁడీ ,

యోధులు కారె మీరు ? భయమొందిన మృత్యువు మిమ్ము వీడునే ?

ఎవరిసాయంబు గోరి నీకీడు నేతు - రాత్మవిశ్వాస మెల్లఁ బోనాడి మీరు ?

మానసనులయ్యు దేహాభిమానులగుట - కంటె గాజులుతొడిగించుకొంటె లెస్స,

వైదులో నున్న రాణా ప్రకాశ్తి నిలువఁ - వైదుహానంగవలయునో జోదులార !

అబలనగు నేనె సంసిద్ధునై దురంబు - వైదుముక నేడు మీకు శౌర్యంబు లేదె ?

ఘోరపరాభవాన్ని పయికొన్నది, దాన ననింప నెంతురో,

ఏరవిహారవిస్ఫురణఁ బేరును బెంపు గడించుకొందురో,

శూరవరేణ్యులార ! యొకచొప్పుఁ దలంపుఁడు ; పాడి నిల్చుఁగా

వేలువచార మేల ? రణసిధికి దూకుదు సూకుఁ డెల్లరన్.

అద నిదె లెండులెండు రణమాడఁగ, నగ్గురుచక్రవర్తిమ

ర్మవము నడంప నిర్భరఁ రాక్రమధాటి ; శిశోదహుస్వయా

భ్యదయము చెంగలింపఁగ నముగ్ధులఁ జూపుఁడు ; ఖిగ్గపాణులై

కదలుఁడు 'జే హరా!' యని యకంపనులై విజగీష పెంపునన్.

వారువమెక్కి, కత్తి గొని, భంజనభూమి విరోధిసైన్యముల్

మారిమసంగునాకు నభిమానముతో విజయప్రమోదముల్

సారెకుఁ గూర్చుండి, మిగుల సాహస మూనుఁడి ; రాజ్యలక్ష్మితో

భూరమణున్ స్వతంత్రతను బొందఁగఁజేసి కళంకుఁ దీర్చెదన్.

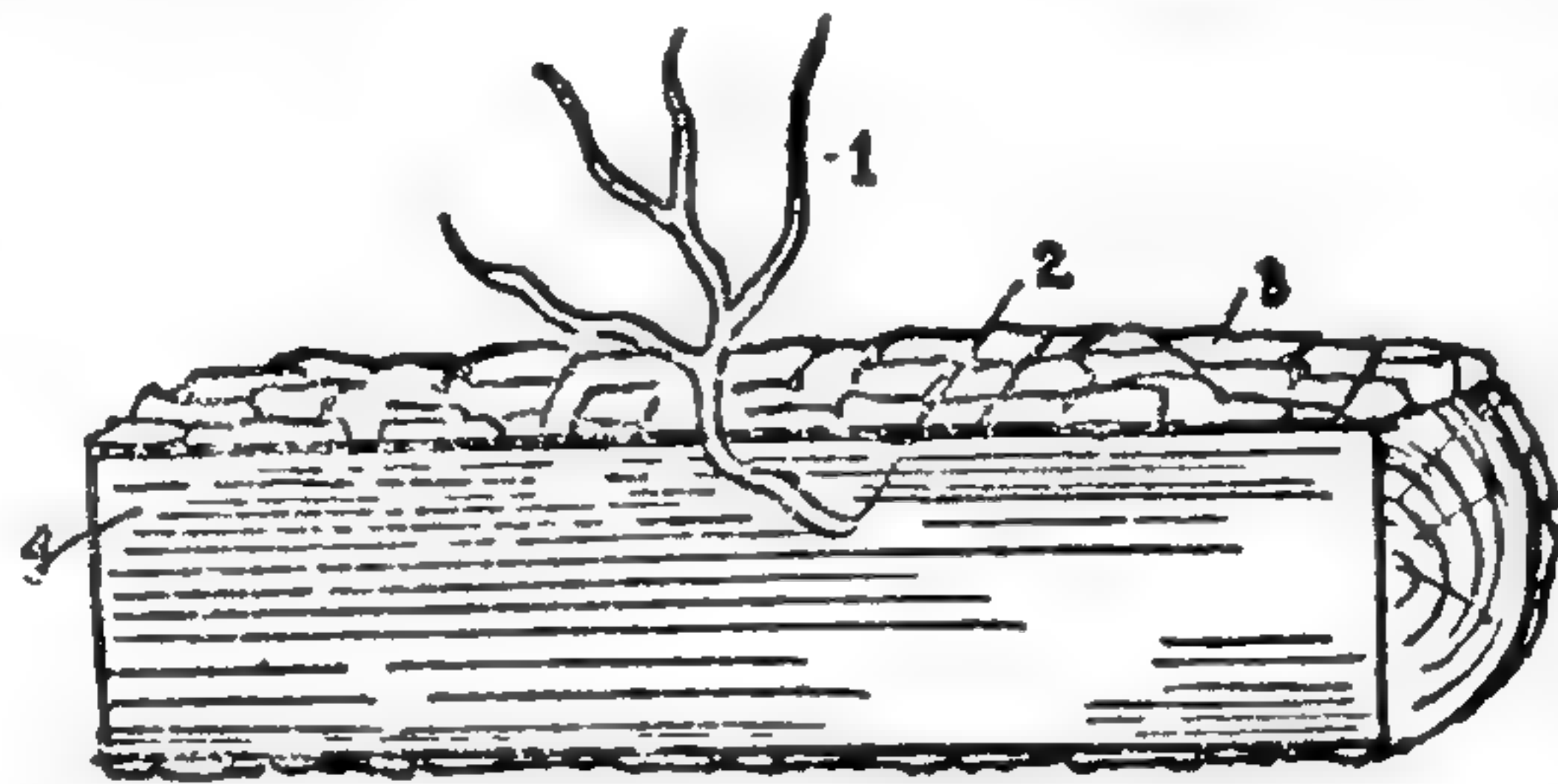
మాంసమును తిను మొక్కలు

గుమ్మలూరు సత్యనా రాయణ

ప్రకృతిని బరికిలించుకొలదియను 'నోటి విద్యలును కూటికొర' కను ఆర్యోక్తి స్వచ్ఛముగ విశద మగుచుండును. ఒకజీవము బ్రతుకుట కింకొక జీవము ఆహుతికావలెను. బ్రతుకుతెరువులకొరకు మన మింత కష్టపడుచుంటిమనుకొనెదము; కాని యొకసారి విశాలమగు ప్రకృతిని శాస్త్రదృష్టిని పరికిలించినచో, 'మాచికో యాచికా శత్రువ'ని యొకదానితో నింకొకటి యెట్లు విరోధించుచుండునో ఒక నూమ్మోహరమును గొనుట కన్నెన్ని జీవరాసులు కామకొనియుండి ప్రయత్నించుచుండునో, ఆ నూమ్మోహరమున కెన్నియంత్ర తంత్రములను సిద్ధపరచుకొనుచుండునో, ఆ నూమ్మోహరమునందు దుర్బలములగు జీవము లెన్ని మరణించుచుండునో—చిక్కగ విశదమగును. అందుచే మనము సాధారణముగా దుర్బలములని నిరసనచేయునూత్మ జీవరాసులలో నత్యంతక్లిష్టముగు నాహారస్వీకరణ సాగనము లగుపడుచుండును. అన్యవిషయములలో నవి దుర్బలములుకావచ్చును కాని చాటికి ముఖ్యముగు నాహార స్వీకరణ కార్యసాగనమునకు మాత్ర మవి మహాబలము కలిగియుండును. అటులనే యొకానొకకార్య సాగనలో పురుషులకంటె నబలము స్త్రీలును పీరితులకంటెను దుర్బలములగు శిశువులును, అధిక కార్యసాగన పరులగుట మామచుండును.

ఉద్భిజ్జములలో నాహారస్వీకరణమునకు ముఖ్యముగు నంగములు—వేరులు, ఆకులు, నని మన మెరుగుదుము. ఉద్భిజ్జములు వేరుల ద్వారా భూమిలోనున్న యాహారమును, ఆకులద్వారా గాలి, సూర్యరశ్మి, తేమ, మొదలగునాని సహాయమున మరికొంతయాహారమును తయారుచేసుకొని స్వీకరించుచుండును. ఇది యుద్భిజ్జములకు సాధారణముగు నాహారస్వీకరణ విధానము. దీనియొక కొన్ని ఉద్భి

జ్జములు వింతవిధానములకు మరలుట కలదు. పరాన్నభుక్తులగు బదనికలు వృక్షశాఖలపై ఘట్టి ఆ శాఖలలోనుండి ప్రవహించు ఆహార

గ. చిత్రము: ౧. బదనిక, ౨. వృక్షశాఖనుండి ఆహారమును గ్రహించు ప్రత్యేకాంగము, ౩. బెరడు, ౪. శాఖలోని ఆహారనాళములు.

నాళములోనికి నొకవిధముగు స్వీకరణాంగములను జోనిపి, తన్మూలమున ఆంచలి యాహారమును గ్రహించి జీవించుచుండును. (చి. ౧) మరికొన్ని మొక్కలలో 'నిచ్చిపుచ్చుకొను' నియమము కలదు. అం దన్యోన్యలాఘుకొంతవరకు కారణమయియుండును. ఆహార విషయములలోగల యట్టి యన్యోన్యత ఒకానొకపుడు మొక్కలకును, బహు సూక్ష్మ జీవులకును కలిగియుండుటయు గలదు. అందులకుదాహరణముగా సేపప్పుభాన్యపు మొక్కపై నను వేరులతో నూడబెరికి చూచిన గోచరించును. వాటివేళ్లపై చిన్నచిన్న బొబ్బరలు కొన్నియుండును. వాటియందు సూక్ష్మ

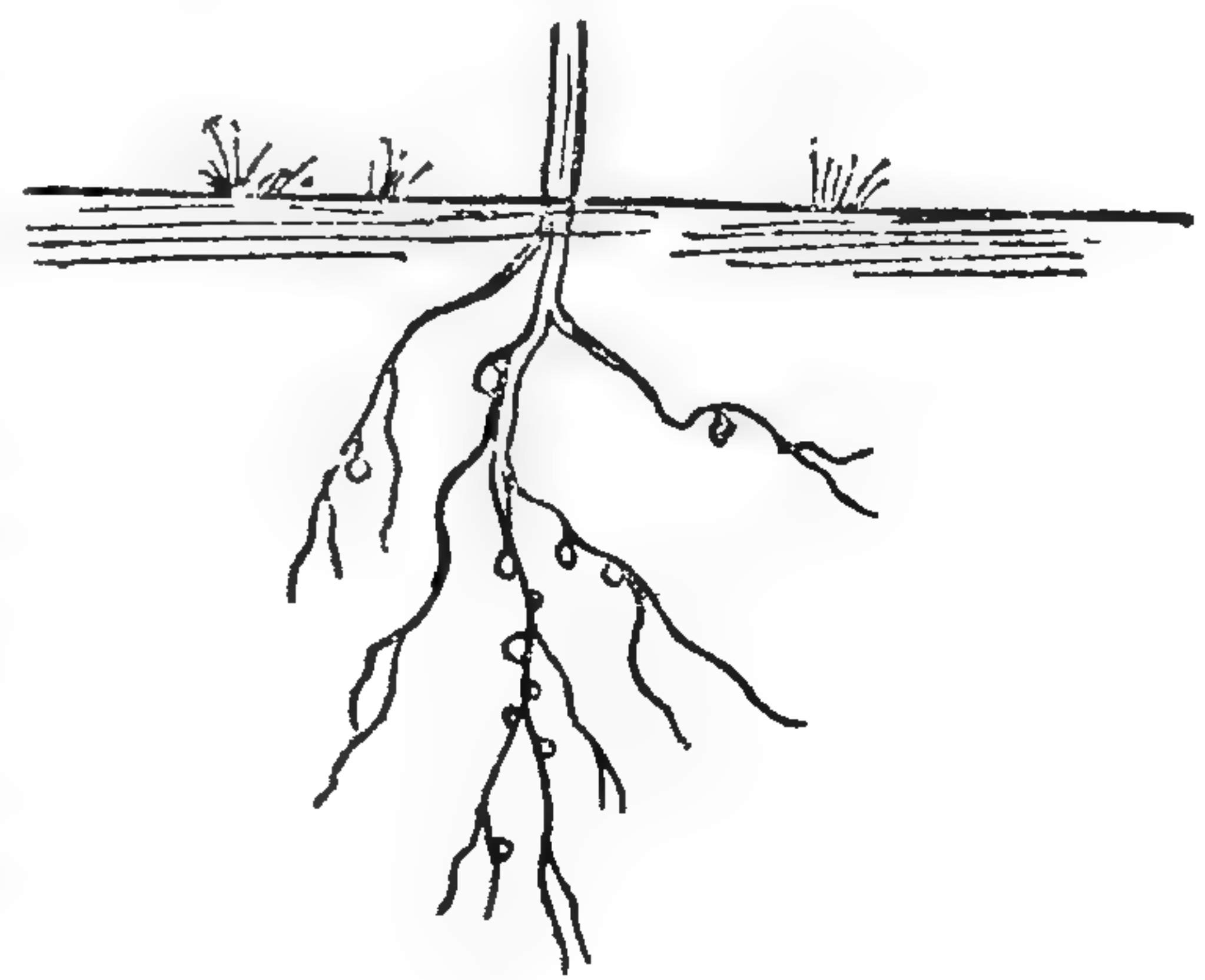
జీవరాసులెన్నోయున్నవి. (చి. ౨) ఆమొక్కల వేళ్లనుండా పోవు నాహారనాళముల లోని జీవహములకు ద్వారము లున్నవి. సూక్ష్మజీవులవలన మాంసకృత్తులను మొక్కలు కొంతవరకు దీసికొనుచు, అవి వాటిరూకులవలన తయారుచేసిన పిండిపదార్థముల నాశీవరాసుల కిచ్చుచుండును. ఆయాహార స్వీకరణవిధానము ననుసరించి యుద్భిజ్జముల యంగవివరణములలో కూడా మార్పు లగుపడుచుండును : బదనికలో స్వతస్సిద్ధముగ ఆహారమును తయారు

చేసుకొని గ్రహించునేర్పాటు లేదు; కనుక పత్రములు, వేళ్లును, ఉండవలసినంత విస్తారముగను, ప్రయోజనకరముగను ఉండవు. కేవలము పరాన్నము నపహరించుటకు వలయుపరికరములు మాత్రము చక్కగా నెదిగి యుండును.

ఆహార సంపాదనములో నిట్లు విపరీత విధానముల నవలంబించుటయేగాక సంపాదించు నాహారస్వభావమునందు గూడ విశేషమైన పరిత్యమును జూపించు మొక్కలుండుట యొకవింత. సాధారణముగా నుద్భిజ్జము లన్నియు శాకాహారము లనియును, జంతువులు మాంసాహారము లనియును మనము చేసిన విభజ

న. మొక్కలపై జంతువులాధారపడి యుండుట సామాన్యవిషయము కాని, మొక్కలు కొన్ని జంతువులను తిని బ్రతుకుచుండుట—యనగా, నుద్భిజ్జములు మాంసాహారమును గోరుట—సాధారణము గాదు. ఐనను ప్రకృతియందు గోచర మగుచుండుటవలన మాంసమును దీని జీవించు మొక్కల విశేషమును పరికిలించుట కానందముగా నుండును.

మొక్కలు మాంసము నేలదినవలయును?—ఈ విషయ మాలోచించుట యావశ్యకము. ఏ జీవమైనను తాను తినునాహారములో నీదిగున నుదాహరించిన యాహారతత్వములను పొందు పరచుకొనుచుండును.

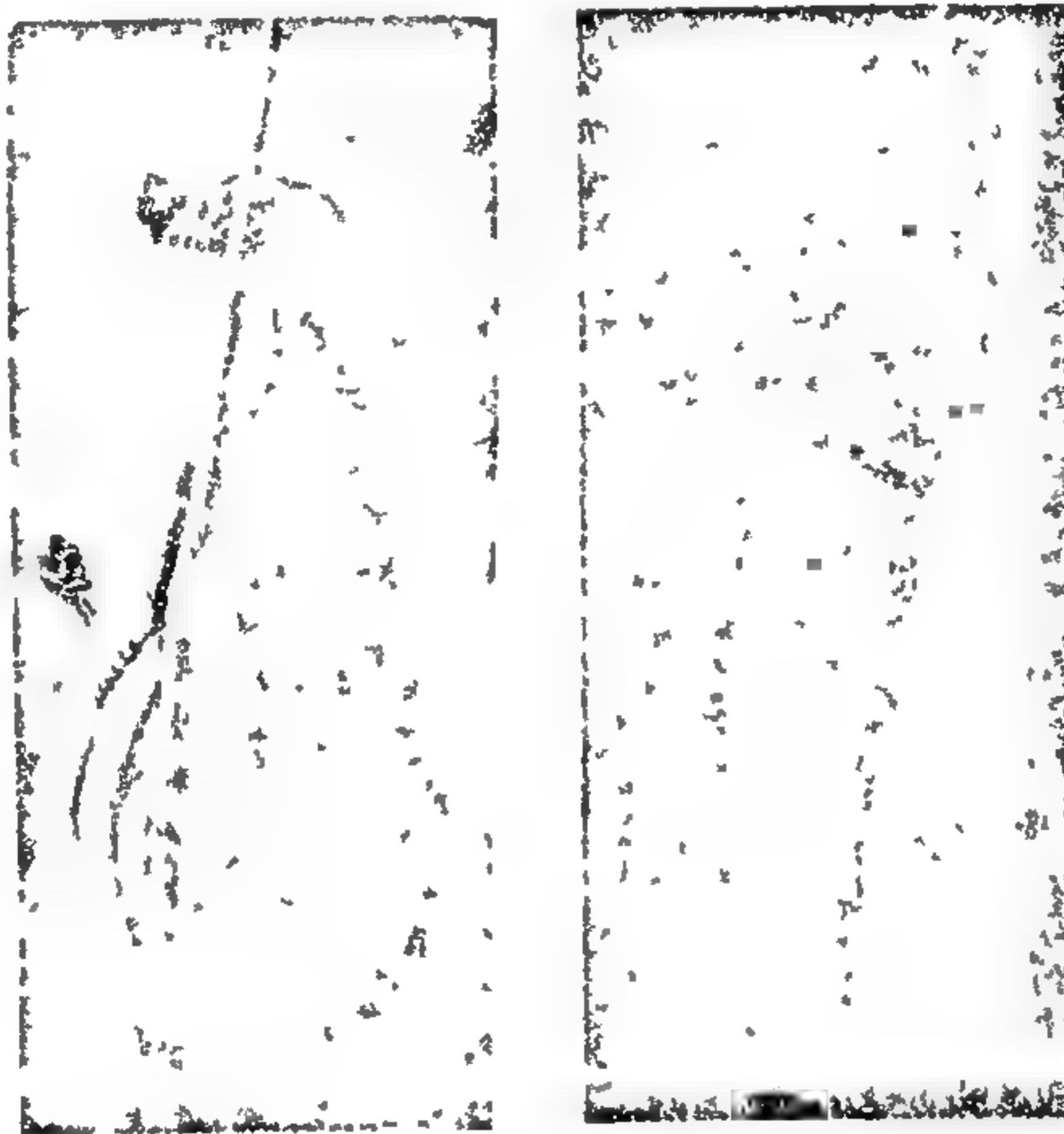
౨. చిత్రము.

—నీరు, కర్బకోదజితములను పిండిపదార్థములు, మాంసకృత్తులు, చమురుపదార్థములు లేక క్రొవ్వపదార్థములు, ఛత్తములు, జీవనమృతములు.

ముఖ్యమున నీ మూడు ఆహారతత్వముల కలయికవలెనను, ఒక శీవమునకు కావలయునట్టి యొక కలయికవలెనను, ఆహారసంపాదనము, ఆ గూహారధర్మములు మారుచుండును. ఏదో యొకసాధనచే, తన కేయాహారతత్వము గావలసినను మొక్క పొందుచున్నది. చాలి గూహులు తనలోగల సమగ్రముల సహాయమునను, సూర్యరశ్మివలనను, తేమ, చల్లపులుసువాయువును (కాంతిసంకలనపరచి) కలిపి పిండిపదార్థములను మొక్క తయారు చేసుకొనుచున్నది. భూమిలోగల సాధ్యాహార పదార్థముల నన్నిటిని ప్రవరూపమున ప్లేగ్ ద్వారా తనలోనికి పిల్చుకొనుచున్నది. ఆ ద్రవాహారములో భస్మములు, నీరు మొందుగా నున్నవి. పత్రములలో తయారుచేసిన పిండి పదార్థములు, ప్లేగ్ ద్వారా లోనికి గొనివచ్చిన భస్మములును, కలిపి మాంసకృత్తులనున్నవి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఎక్కువను పిండిపదార్థములను నిలువయుండుటకు చమురురూపమున ఘనీభవింపజేయబడియుండును. కొన్ని యితర

పరిణామములలో జీవమృతములను మొక్క తయారుచేయును. సాధారణముగా మొక్క లిట్లు దమకు కావలసిన యాహారతత్వములను పొందుచున్నవి. కాని మొక్కలన్నియు సమానశక్తిగలిగి యుండువు.

కొన్ని మొక్కలకు కొన్ని యాహారతత్వము లెక్కువ యవసర మగుటచేతనేమి, సాధారణ రూపమున నాయా యాహారతత్వసంపాదనకు శక్తిలేమిచేనేమి, విపరీతములను అంగములుండు ను. మాంసకృత్తుల నెక్కువగోరు మొక్కలు కొన్ని గలవు. అవిగాక, యీ మొక్కలలో మాంసకృత్తులను తయారుచేసుకొను శక్తి నశించి

1. చిత్రము: లోపలపడి నశించుటకు ఈ గలు సూచనముగాతివద్దకు పోవుచున్నవి.

2. చిత్రము: ఇది యింకొకరకపు చెట్టు తాలూకు కూడా. దాంట్లో తరులొక్కన్నను చుట్టకు నువకు నాడగు రెప్పడు.

నది. కనుక తయారయి తినుటకు సిద్ధముగా నుండిన మాంసకృత్తులే కావలయును. మాంసమునింపకు మాంసకృత్తులు గలవు. ఆ మాంసమును దినునపుడు మాంసకృత్తులును విశేషపరిమితులలో దినబడుచున్నవి. అట్టి మాంసకృత్తులను కలిగియుండు పప్పుధాన్యములు, పొలు, స్రుడ్డు మొదలగునవి కలవు. కాని వాటిని పొందుటకు దగినయవకాశములు లేకపోవుటయేకాక, స్వల్పములోనుండి యెక్కువ మాంసకృత్తులను పొందగల యాహారము మాంసమే యగుటచేతను, మాంసమునే యెటులైనను స్వీకరించుటకును, ఆ మాంసమును జీర్ణముచేయు

కొని మాంసకృత్తులను పొందుటకును, విపరీత పరికరములతో మాంసమును దిని వృద్ధిపొందు మొక్కలు కొన్ని గలవు.

3. చిత్రము: పిట్చర్ ప్లాంటు. కూజానిర్మాణమును తెలుపుకణముల కలయిక. త. ముఖద్వారముతలుపు. వి. విషగ్రంథులు.

మాంసాహారులగు ఈ మొక్కలు తిను మాంస మంతయు చిన్నచిన్న కీటకములకు సంబంధించినదియే. ఆ కీటకములనుబట్టి, చంపి, జీర్ణముచేసికొనుటకు తగిన పరికరములన్నియు ఆయా మాంసాహారులకు మొక్కలయందమరియున్నవి. ఆ పరికరములలో పత్రములును పత్రములకుగల కొన్ని విషగ్రంథులును ముఖ్యమయినవి. ఇది ఎట్లాట్లు ప్రవర్తించునో కొన్నిరకముల మొక్కలయందు పరికింతము.

కొన్ని మొక్కలలో Pitcher plant ఆకులకు చిన్న కూజా లుండును. కూజాకు మూతి వద్ద నొకతలుపువలె పత్రభాగ మొకటియుండును. ఆతలుపు, ఎలు కల వోను లో వలె, కూజాలో భాగమునకు వంగగలదు. కూజా పైభాగమున సాధారణముగా కీటకముల నాకర్షణీయములగు దగ్ధములు కొన్నియుండును. ఏకీటకమైనను కూజాతలుపులపై వ్రాలినచో, దెంటనే తలుపులు కూజాలోనికి వ్రాలును దెంటనే కీటకము కూజాలో పడును. తిరిగి తనంతట తానులేచి తలుపు కూజాద్వారమును చేరుకొనును. కడకు కీటకము కూజాలో పడి పోవును. ఇక కూజాలోపలనుండు చిన్నవిషగ్రంథులు కీటకముపై పనిచేయ నారంభించును. విషగ్రంథులు జీర్ణరసములను తయారుచేసి ప్రవింపజేయును. కీటకము లోకడము

3. చిత్రము: పిట్చర్ ప్లాంటు. కీటకములు ప్రవేశించినతోడనే మూతలుగింది లోపలనే వాటిని జీర్ణించుకొను కూజాలు మూడువేలు చున్నవి.

లందు జీర్ణమయి, మొక్కల శరములో కలసిపోవును. మరియుక విశేషము గలదు—

బెంగాలుపరివరములందు మరియుక విధ ము చిన్న మొక్క లున్నవి. Sundew

యాశాఘ్యమయి తుపిస వానిలో చిక్కి అని మరణించును. కడకు విషగ్రంథాలు స్రవించిన శీగరమునందు జీర్ణమయి మొక్కలకు చిక్కిని యాహార మయిపోవును.

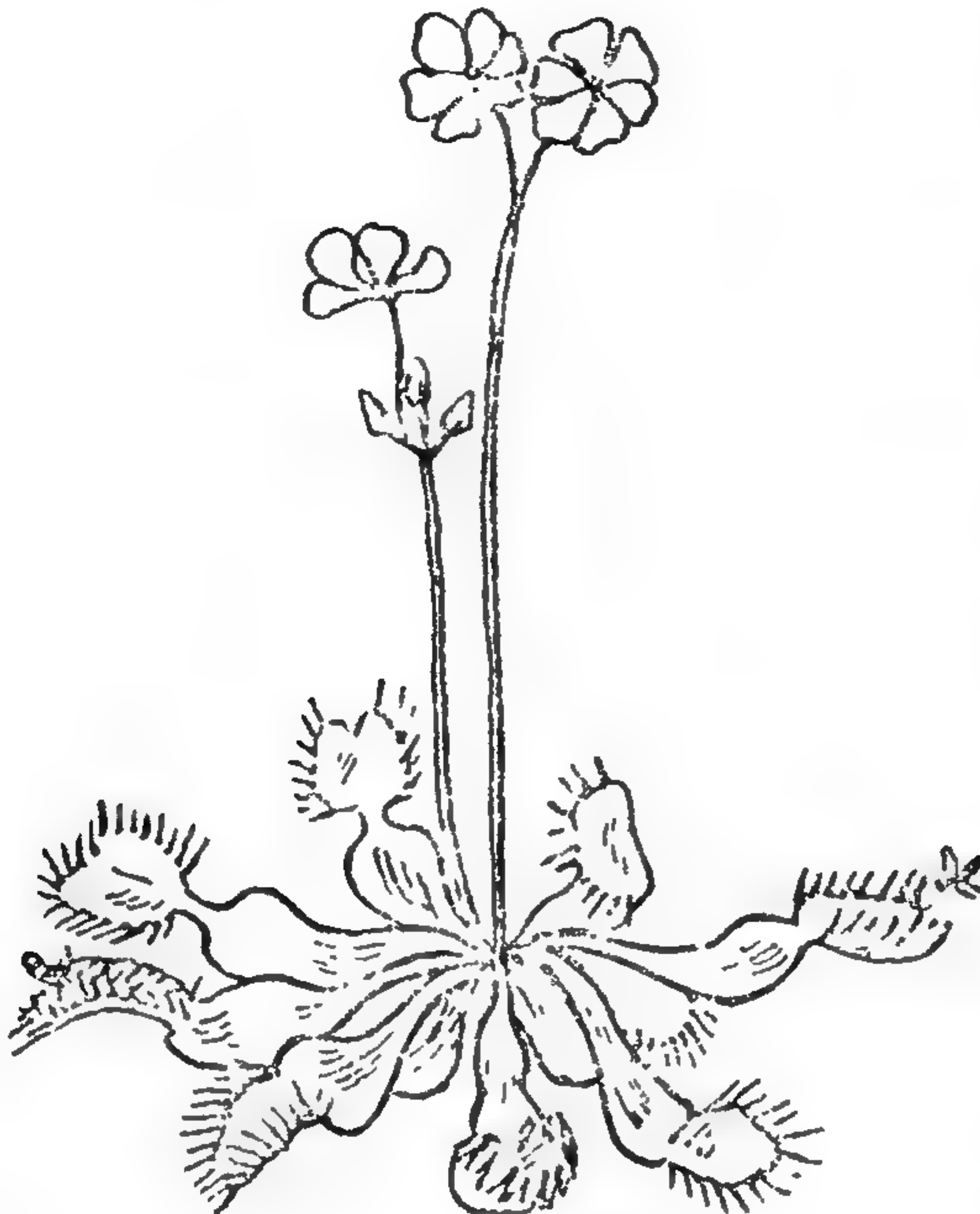
నాలుకవలె నెడల్పుగనున్న యొకయామపై విషకేశముల నడుమ నొకయొక చిక్కుకొని యుండుట గా వ చిత్రములో జూడవచ్చును.

మరికొన్ని జాతులలో (Venus fly trap) నేటువిశములకు యంత్రము లున్నవి. ఆ మొక్కలు సాధారణముగా చెరువులలోనుండును. (చి. ౯) వాటికి వేళ్లుండవు. కాండము దుర్బలమై చీగవలె నుండును. ఆ కాండముపై నొక్కొకకణుపువద్దను ఆకులన్నియు సంపు గూడియుండును. మోదుగ, దేవమందార మొదలగువాని ఆకులవలె ఒక్కొక్కయాకు రెండు సమభాగములయి యుండును. వాటికి బలమగు ముండ్లతో కూడుకొనిన విషకేశము లుండును. (చి. ౧౦) నీటిలో పోవుదున్న చిన్న చేపిల్లలు, కీటకములు మొదలగునవి ఆ యాకులమీదకు పోయినచో నెంటునే, తెర చియుంచిన పుక్తముపుట్టు మాతపడు నటులు, పత్రముయొక్క రెండుభాగములును మాతపడును. ఆ రెండిటికిని మధ్య నాకీటక ముండిపోవును. కీటకము తప్పించుకొనిపోవుటకు ప్రయత్నించుచున్నకొలదియు, విషకేశములు మరింత యధికముగా ప్రచ్ఛుకొనుచుండును. పోరాడిపోరాడి ఆకీవి మరణించును. మరణించినదానిని క్రమముగా మొక్క జీర్ణము చేసుకొనును.

ఆకీటకము శీర్ణమయిన పిదప సంతవరము ముకుచుకొని యుండినయాకు మరల విషను. విషకేశములు తిరిగి తిన్ననగును. మరల నొక

౭. చిత్రము: 'సోడ్యూ' మొక్క.

౯. చిత్రము.

మహాబాలో నీరుండును. ఎండవేళలలో చిన్నచిన్న తొండలు, బల్లులు పెండ్లయినవి దాహము తీర్చుకొనుటకయి యాహారము లోనికి దిగును. హారా పొడవుగా నుండుట వలనను సాధారణముగా తిరిగి వెలుపలికి రాలేవు. ఒకపుడు ప్రయత్నించి వచ్చినను మీదకుగల మూతకుదగిలి తిరిగి నీటనేపడును. అంతట ఆనీటిలోనే మరణించి, క్రమముగా జీర్ణ మయిపోవును.

plant. అవి సాధారణముగా పొలములగల్లపై మొలచును. వాటికూకు లన్నియు గులాబి, చేమంతి పుష్పదళములవలెనే దగ్గరగా దట్టముగా నుండుటయేకాక భూమి నంటుకొని నేమీదనుండు ఆకుపచ్చనిగడ్డిలో కలసి పోయి కనుపడక యుండును కాని ఆయాకు లన్నిటికిని మీదభాగమున ఎర్రని కేశము లుండును. వానిలో నొక్కొక్కదాని తుద నొక్కొక విషగ్రంథి యుండును. పైకి నగు పడు మొక్క ఆకుపచ్చనిగడ్డిపై నొక చిన్న ఎర్ర మచ్చవలె నుండి, నేలకు సమాదుల, 3 అం. పొడవు కాండలుగల ఎర్రనిపూవులనుపూచును. చి. ౭. ఉదయమసరికి ఆపత్రములపై రాత్రియంతయు పడినమంచు బిందువులు లేచసూర్యరశ్మికి మెరయుచుండును. కీటకము లుదయముననే ఆహారమునకయి దిగు సుచుమ్మగమునందుండు వాపత్రములపై వ్రాలును. నెంటునే యరుణకేశములలో కీటకములు చిక్కుకొని తప్పించుకొనిపోవ యత్నించుకొలదియు మరింత

౮. చిత్రము.

౧౦. చిత్రము.

మొక్కిలు బంధించుచు నిద్రించును. పొగాకు మొక్కలను చాకచక్యము చేసి మొక్కియొక్క చిన్నయాకులలో నెక్కువగా నుండును.

పొగాకు మొక్కలను మాంసాహారి నేత్రముల శంకించుచు కపకౌశములున్నవి. పొగాకు మీద నొకవినున నిరుపవాధ మున్నది. బాగుగా పరిశీలించినచో చిన్నచిన్నపురగు

మరిమొక వింతహాగగున మొక్కిలు. నీయాకుల కంటుకొని చనిపోవుచు చూడ

౧౧. ప్రముఖ (నల్ల మొక్కి)

౧౨. ప్రముఖ : బొక్క మొక్కి.

౧౩. ప్రముఖ : కన్నామై టులము మొక్కి. ఈగలు దీనినింత నువ్వులను మోపడి వచ్చి పూవులలో చిక్కుకొని బుర్రకి గజాలక మరణించి దాని కాహారమయిపోవును.

పట్టిలో మట్టిగుండ్లను గూడ నాటి గూహాపవాదలకు భూమి నాగపడి గుండి స్వంతముగ నాడును. ఇందు చేరుకొని ఘోరమున, గోరగు వాగు గూహాపవాదతోపాటు ఆరిగనున ఒకపల కాహుని యగుచు సామాన్యము. కొంత గోరలపైచేసేమి బహుస్వయమును బురువులనే పట్టి, చింపి భోగించును. మట్టి ముఖ ప్రకృతిలో మన్న పరి చూడబడుచున్నది.

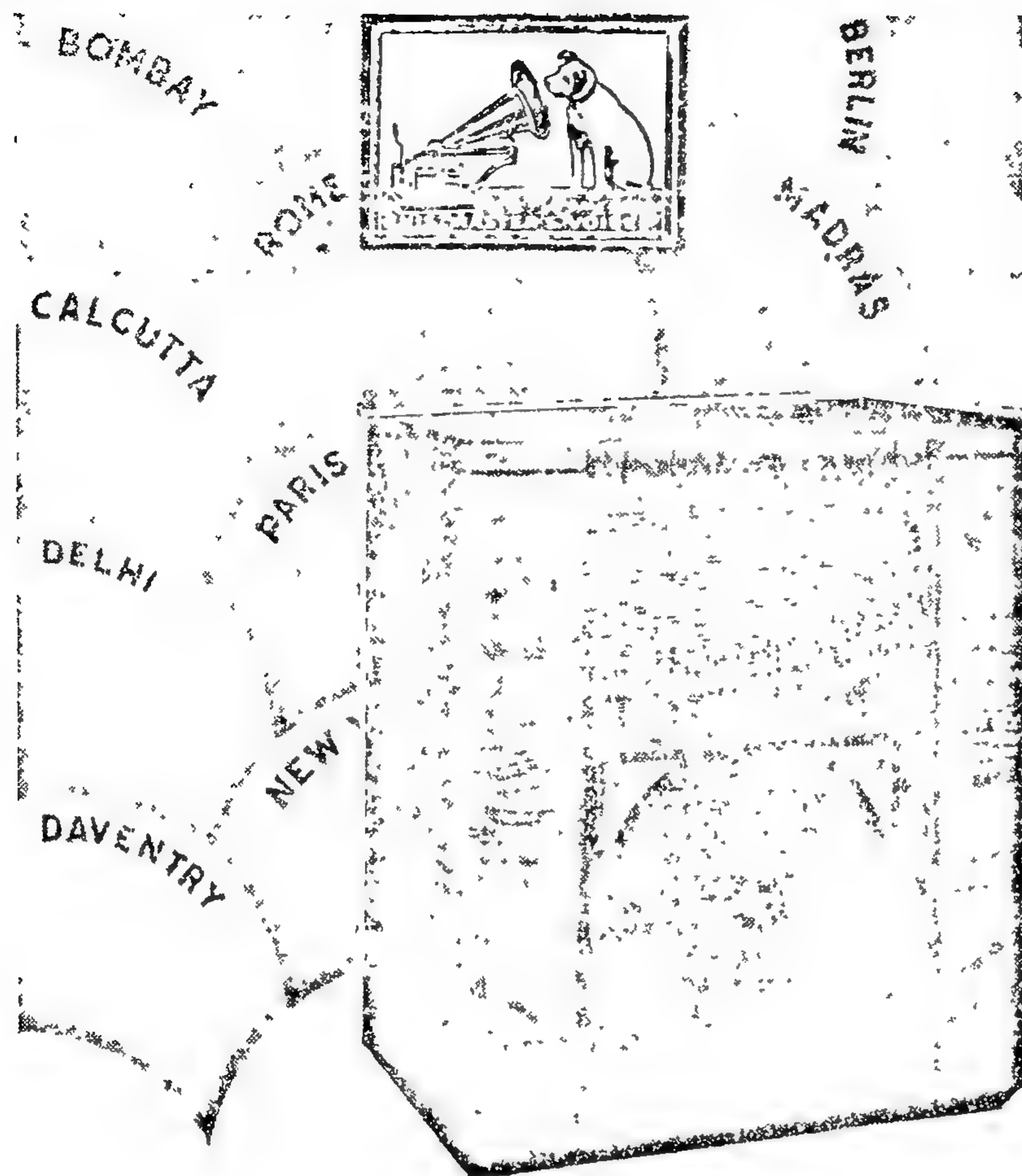
కములను బట్టి పట్టి. ౧౧ వ ప్రముఖ గూహాపుల పట్టి. చిన్న గూహాపుల నుండు అమల ఒక పట్టి వలె నుండును. పట్టి గూకుల మొదట నీరు సాధారణముగ నుండు. గూహముచే పుకము లాపచెయ్యుచును. భయములకడకురెంచి చిక్కుకొనను. (చి. ౧౧) తుదకు పలికిరా లేక అందేమరచించును. ఇక జీర్ణరసముల సహాయమున వెంకటలు పుకములలోగల మాంసకృత్తులను స్వీకరించును.

౧౧ వ చిత్రములోగల నెక్క (బట్టి వద్ద) అరటికొప్పలవలె లోపునకు మెరుగు కొనియున్న యాకులతో పుకములను బట్టి జీర్ణముచేసుకొనును.

కడకు సాధారణముగా మరగు మాచు

గలము. పొగాకులను మైకపు గుమ్మకొని కవళ్యకము నిరీకొన్ని యితరగుండులపై పుక ప్రలాణమునకునుడ నొకసార్వకము కాగలదనియు, తయ్యాలమున పొగాకుమొక డ కొంతవకు మాంసాహారి కాగలదనియు చెప్పవచ్చును.

ఇప్పుడు కెప్పిన నాలుగైదు కముల మొక్కలలో పత్రములు కొన్ని వివపరికరములచే పుకములను పట్టి, జీర్ణముచేసి, మొక్కల శిచ్చుచున్నటులు గ్రహించితిమి. సాధారణముగా పట్టి యాహారస్వీకరణము జేపని. మాంసాహారులను నిట్టి మొక్కలలో పత్రములు పరిచేగుండుచుటవలె, వాని బాగుగా జేర్చి పరియంపు; కొన్నిటికి బహుస్వయమునై, దుష్కలమునై యుండును.

అ ఖి ల భా ర త

రే డి యో

స్టేషనుల

విన వలగు శ్రాత్త

“హిస్
మాస్టర్స్
వాయిస్”

రే డి యో

రిసీవరు

మాడల్ 650 A. C.

50-100 హైక్స్ :: 195-255 వోల్ట్లు

“HIS MASTER'S VOICE”

వెల రూ 500/-

☆ ఈ రేడియో రిసీవరునందు అఖిల

ముఖ్యాంశములు

భారత రేడియో స్టేషనులే గాక 5-2000

మీటర్లలోని సర్వదేశముల వార్తలను,

సంగీతమును గూడ శుద్ధముగా విన

వలగును.

● విశాలమైన డయల్

● అతి సున్నితమైన పరికరములు

● అధికమైన శబ్దప్రసారము

● పిక్కప్ ఉపయోగింపవచ్చును.

నేటి మా యనుమతిపొందిన రేడియో వ్యాపారియొద్ద ఈ మాడలును, తదితరమును చూడుడు.

ది గ్రామ ఫోన్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

45, సాత్ వెరేడ్,

బెంగళూరు.

అది శివరామయ్యగారి దగ్గరికి వెళ్ళి వచ్చిందో తెలియ, ఆ చెల్లని రూపాయ. మనకకల్లవాడు కను చీకట్లో కూడా ఆరూపాయ చెల్లదని కనుక్కోవచ్చు—చెల్లని రూపాయ ల్లోకూడా మరీ వెధవరూపాయ, ఆ చెల్లనిరూపాయ! అది రూపాయ లే మోగదు. దానిరంగే రూపాయ రంగు కాదు, అది రూపాయ బరువు లేదు. అది చేతికైనా రూపాయ లే తగదు. మందమతివాడు కూడా దాన్ని రూపాయ అనుకోటానికి సిద్ధు—చెల్లని రూపాయ ల్లోకూడా అంత మరీ వెధవరూపాయ, ఆ చెల్లని రూపాయ!

అది శివరామయ్యచేత పడటం మరీ అన్యాయం. శివరామయ్య సాధువు. భక్తిసూక్ష్మమైన ప్రపంచంలో, ఈ కలియుగంలో మల్లా ప్రస్థాదుడైన పుట్టాడు శివరామయ్య. బియ్యేపానయి రెండుమూడేళ్లు స్వీడరి చేసికూడా తాకిక సంబంధం అన్నీ తెంచుకుని, ఆర్యభర్తాన్ని అనలం బించి, ఊరికే, పైన పటారమూ లోపల లొటారమూ కాకుండా నిజంగా మనోవాక్కాయాల ధర్మ రాజుడే నడుచుకుంటూ, అన్నిరకాల వాళ్లచేతా బెననించుకుంటు న్నాడు శివరామయ్య.

అతన్ని తప్పుపట్టినవాడు ఎటు వచ్చి మా శర్మ ఒక్కడే. (శర్మ కొక్కి రాయవెధవ అని ఎవరెరగరు గనకా?) “వీడు మోక్షానికి అడ్డ దాండ్లు వెతుకుతున్నాడన్న ఉందిరా! ఈ శివరామయ్య ఫిక్సు ఫారంనించీ నిర్వేదాకా నోట్సుచేసి పరీక్షలు పాసయిననుటం!” అనేనాడు శర్మ-కొక్కిరాయవెధవ!

చెల్లని రూపాయ

కొడవటిగ.టి కుటుంబరావు

శివరామయ్యద శుద్ధాంతఃకరణం వాడు బంగారాన్ని మట్టిగా చూసే వాడు, పరస్త్రిని తల్లిలాగ చూసే వాడు. వాడెవని నన్ను పరిశక్వ మయింది—శర్మ వెయ్యిఅన్నగాక!

అటువంటి శివరామయ్య చేతికి వచ్చింది ఈ డిక్కుమాలిన చెల్లని రూపాయ.

ఆ చెల్లని రూపాయది ఎంతశక్తి! అది శివరామయ్యయొక్క పరిశక్వ మైన మనస్సును సూటిగా, స్వయం గా, జయించగలిగి ఉండడం; అందు కని అది శివరామయ్యయొక్క పరి శక్వమైన అంతరాత్మిత్వాగా శివ రామయ్య మనస్సులో పాగులు ప్రవేశపెట్టింది. మామూలు చూవా యలను మట్టిగాచూసే శివరామయ్య ఎవరైనా “దేహి!” అని చెయ్యచాస్తే జేబులో ఎంత ఉన్నదీ లెక్కచూడ కుండా తీసి ఇచ్చివేసే శివరామయ్య, ఈ మహానాటకంలో తను ధరించ టానికి పూనుకున్న పాత్రయొక్క ప్రకృతిశీలాను అన్ని సంపూర్ణంగా మరచిపోయి, ఆరూపాయను ఎట్లా వదిలించుకోవటమో అని ఆరాటపడ సాగాడు.

ఒకనాడు శివరామయ్య ఆరూపా యతోపాటు మరొక మంచిరూపాయ జేబులో వేసుకుని, వెచ్చాల లోగ డిలో కొన్నిసరుకులు కొని, నిర్ల

క్ష్యాగా జేబులోనించి రూపాయతీసి కోమటి కిస్తే, ఆకోమటి దానివంక నన్నా చూచుకుండా దొంగల్లాడే వేసుకుని చిల్లరతీసి శివరామయ్య కిచ్చాడు. శివరామయ్య ఇవశలికి వచ్చి కొట్టకుంటున్న గుండెతో జేబులోనించి మిగిలిన రూపాయ చూసుకుంటే అది అదిక్కుమాలిన చెల్లనిరూపాయే! నిశ్చింతగాజేబులో నుంచి...ఇంతకూ భగవంతుడు శివ రామయ్యకేమైనలేడు.

ఆశరవాత శివరామయ్య వంచ నతో మరొకమెట్టు దిగాడు. చెల్లని రూపాయ ఒకజేబులోనూ మంచి రూపాయ మరొక జేబులోనూ పెట్టు కుని ఆయన బట్టించుకాణంపొడికి పైకి తనధర్మకు ఒకగజం రెంక గుడ్డకొని నిర్లక్ష్యంగా జేబులోనించి రూపాయ తీసి బల్లమీద పడేస్తే, రూపాయ ఖాగుమని మోగటాలో పూటా బయటపడుతుందని షాకం వచ్చి, గట్టిగా నాలుక కొనుక్కున్నా డు. కాని అదివృధాబాధ అయింది. బల్లమీద పడ్డరూపాయ బాగానే మోగి డి. పూటారూపాయ ఉన్నది మరోజేబులో!

అక్కడ బయలుదేరి శివరా మయ్య చెల్లనిరూపాయను మామూ లుగా చేతికి అలవాటైన జేబులోకి మార్చి, పంచారీమకాణం మీదకి పెట్టి, ఒకపాలడబ్బకొని, నీమిఎర గని వాడల్ల మార్గాడకుండా ఆప చనిరూపాయ తీసి ఆమకాణంపొడి చేతిలో పెడితే, అతను ఎవరికో సమాధానం చెబుతూ ఆరూపాయ మిగతారూపాయల్లో వేసుకున్నాడు. కాని మరుక్షణమే అన్ని రూపాయల మోగటాలోనూ ఆపాపి చెల్లనిరూపా యమోత అపస్వరమట్లే అతనిచేతికి

సోకిందో ఏమో, అతను పాపముకఠించిన వాడల్లా ఉలిక్కిపడి, రూపాయల్లోకి ఇట్టేమూసి, చప్పున అడవినిరూపాయ ను మైకి లాగి, “ఇది పడను, స్వామీ! మరొక టిప్పించండి!” అని సవినయంగా అన్నాడు. అప్పుడు శివరామయ్య ఆశ్చర్యం నటించవలసి వచ్చింది, నటించాడు నటించటమనేది శివరామయ్యకు, పాపం, చాకానివిద్య; కాని చేసినప్రయత్నం మొచ్చుకోవగిసట్టుగానే ఉండింది.

“పూజారూపాయా? ఎవరిచ్చారబ్బా!...సరే, సిద్ధిరే ఉండసి. నా దగ్గర చిల్లరలేదు, తరవాత చిల్లర ఇచ్చి దాన్నిచేసే తీసుకుపోతానులే!” అని అనిచూశాడు శివరామయ్య. దుకాణదారు తక్కువజేన్నవాడు కాడు.

“డబ్బులెక్కడికిపోతై, స్వామీ. తరవాత ఇవ్వండి! నాదగ్గర ఇది కూడా ఎంకుకూ?” అన్నాడతను.

ఆరూపాయ ఎక్కడా చెల్లలేదు. సినిమాలదగ్గరా, కాఫీహోటల్లలో, దుకాణాల్లో, పోస్టాఫీసులో, బాంకిలో — ఎక్కడా ఎవరూ తీసుకోలేదు. ఆ దిక్కుమాలిన చెల్లని రూపాయను.

రైలుస్టేషనులో ఒకింగుళ్లర్లు “ఈరూపాయ చెల్లను. ఇంకొకటి ఇవ్వండి!” అన్నాడు మర్యాదగా.

“మంచిదేనే!” అన్నాడు శివరామయ్య అర్థంలేకుండా.

“కావాలంటే కత్తిరించి పూటా చూపిస్తాను!” అన్నాడు ఒకింగుళ్లర్లు....

ఆ రూపాయ మార్చాని ప్రయత్నం చెయ్యటంలో శివరామయ్య అవమానంపాలూ అప్రతిష్ఠాపాలూ అయేటట్టు కనపడ్డది. అన్నిటికన్నా ముందూ అడ్డమైనవాళ్లదగ్గర ఆశ్చర్యం నటించటం ఆయన ప్రాణంమీదికి వచ్చింది. అతడి ఆశ్చర్యం అందరిమీదా పాగుచున్నట్టు లేదు. ఒకరిద్దరు మందహాసం కూడా చేశారు.

ఏమయినా సరే ఆ రూపాయను ఇకముందు డొక్కశుద్ధి అయినవాళ్లదగ్గర బయటికి తియ్యకూడదని శివరామయ్య తీర్మానించుకున్నాడు.

ఇంతలో దేవుడు పంపినట్టు ఒక చిల్లిడబ్బుపట్టుకుని ఎవరో చందాకు వచ్చారు. ఆరూపాయను వదిలించుకోవటానికి ఇంతకంటే మంచి అవకాశం ఏముందీ? కాని అదేదోభగవద్విషయకమైనచందా. ఒక్కరూపా

యకోసం పాపంపెచ్చుకోవటంఎట్లా? శివరామయ్య అడబ్బాలో మంచి రూపాయ తెచ్చి వేశాడు....

“నెలజీతం ఇప్పించండి, అయ్య గారూ! ఇంట్లోగింజల్లెవు. ముసలాడు మంచమెక్కాడు. బుడ్డోడికి రేతిరినించీ గంజయినా లేదు.” అని అడిగింది పనిమనిషి. దాని కింకా నెలకాలేదు.

శివరామయ్య మనస్సు చిక్కబట్టి అదిక్కుమాలిన చెల్లనిరూపాయ దానిచేలో పెట్టాడు. అది కృతజ్ఞతతో పెట్టిన ప్రతిదణ్ణమూ శివరామయ్యకు ఒక్కొక్కబల్లెపుపోటల్లే ఉండటమేకాక ఆ వెధవ రూపాయ వదిలినతృప్తి అతడికి కలగలేదు. ఆ రూపాయ తన్నంత సులభంగా వదులుతుందా? అది దానికిమాత్రం ఎట్లా మారుతుందీ? ఆముసలిముండు ఎట్లాగో ఆరూపాయ తెచ్చిమళ్ళీ తన మీద పారేస్తుంది. “ఇది నేనిచ్చిన రూపాయ కాదు!” అనటానికి తనకు నోరురాదు. పాపంకూడాను! — ఈ విధంగా మధనపడ్డాడు శివరామయ్య.

కాని ఆ పనిచేసేముండు ఆయన జోలికి మళ్ళీరాలేదు. విశ్వప్రయత్నం చేసినా ఆయనకు మారని ఆరూపాయ దానికి ఇట్టేమూరి ఉరుకుంది!

తెలుగులిపి సంస్కారము

గా. హాసరవోత్తరరావు

జ్ఞానముల యభివృద్ధికి శ్రవణమే ఆధారమై యున్నంతకాలము లిపిసమస్యపట్టి యుండెను. చిహ్నింబ్రయముమూలకముగా సంజ్ఞలను గ్రహించి పదములను కూర్చి అర్థకంతముగా చిహ్నేచ్ఛవచి పత్రములలో ఓదిన నిష్కర్తము చేయుటకు తొడంగి దాని లిపికి ప్రాముఖ్యము కలిగినది. మనశోభనున లిపిని కొద్దిగ ప్రచారమునకుండుటకు ప్రజాప్రబోధ ప్రయత్నమే కాక గమనకాన్పించును. ఆశోకుడు శాస్త్రమత ప్రచారముచేసియు నెనములలో అంబరి సంకేతములు నిల్పి పాఠ్యములలో భారతభూమిలోని పలుప్రాంతములలో పాఠించినాడు. నాటికి నేటికి పంచువలెయేండ్లకు నైబడినను విషయస్వభావమునట్టి లిపి ప్రశంసమరల ప్రసంగమొక కాక గమనకాన్పించుచేయవలసి కన్పించెను. ప్రజారాజ్యోచ్యుమే యేకభాషయే కలిపి ప్రశంసకును సులభభాష సులభలిపి ప్రశంసకు మూర్తమోద్దిపకమయినది.

భారతభూమిలో నేర్పడియుండు ముఖ్య భాష లన్నిటి లి కల లిపులకు మాతృక నాగరలిపి కాని, నాటికి ప్రాచీనబుద్ధులవైన ఇతరలిపిలుగాని అరువదుకు సంపదములేదు. అంగలోను మనభాషలు అన్నియు సంస్కృతమునుండి పుట్టివను వాద మంగీకరించినను అంగీకరించుచున్నను అన్నియు సంస్కృతపదజాలము సంస్కృతమే సంస్కృతపదజాలము నింకిపోయిన దుట నిజము. మర న్యోసంప్రదాయములును నిజమునకు సాంస్కృతికములే కాబట్టి లిపినికరించి వ్యవహరించునప్పుడు సాంస్కృతిక సంబంధము మరచియుటకు రాదు.

లిపి భాషయందలి పదునేరు శబ్దములకంటే తమకుం స్పష్టము. అందుచేత ఉచ్చారణలో కమనెగు శబ్దముల బాహుళ్యమునకు ఆను

గుణముగా అకర సహజమును అభివృద్ధి యగుట సహజము. నాయులుగో నుపయోగించు పరికరములను అనుసరించి అకరముల స్వరూపము విచారుచు కహ, ఖ, భాషను నియమబద్ధముచేయక వాకుచూడయిన యెడల కొలెనుండి నోటికి ఉచ్చారణ కలిగి అనంతవైచ సంజ్ఞలు ఏర్పడవలసి వచ్చును. కాని, అట్టి విపత్తురాక్షస భాషను నైగమకరణము మొదటిదికియు కాపాడినారు. సంస్కృత స్వరూపమును పోషించి ప్రాచీనములనుండి ఉద్భవమున వచ్చితిమనినో ఉచ్చారణను బంధించినది. పాతపూర్వము మరకు సంస్కృతభాషల కర్తవ్యముగా నెలియలికట్టచినారు. అందుచేత ఆ భాషకు పకరించ సంజ్ఞలనే ప్రాతిపదికముగా పాతము నేర్పించుచుండ గావగవలసిగా వాడుకొనుచున్నాము. ఇంత శబ్దాన్నియును చేరినగా, సంస్కృతమునకు అకరములు నలువది తెలుగునకు అక్షరములేమిటి అని యెకొకప్పుడు ప్రానికొకలవచ్చినది.

* * * ప్రతిప కవైచ సంజ్ఞల, అనగా అకరముల సంజ్ఞలను ఎల్లున్నగా, వానిసంయోగముల స్వరూపవిషయమునందు మిక్కిట మైన గుర్తులుంటుకు అనంతకాల గర్భమున కలిన నాయు కొంఱు, ఉపయోగపడిన సాంఘములు, కాకగభూతిము వైచి. నాయు సంకాంతము కలిగిన వ్యక్తి సాద్వైతంబ్రయము మూలకముగా మనభాషలలో, అందును ముఖ్యముగా తెలుగుభాషయందు, అద్భుతమైన స్వరూప పరిణామ మేర్పడినది. మర వైచ్యు నాయుట మపరాగించిన వ్యక్తులు తాటిచూకు. సాంఘము ఉక్కుగించును. అగీతలు తాటిచూకునైని గీచినయెడల ఆకు చీలికలరును. కాబట్టి మనలిని సాంఘికిక లిపులలో ప్రధానముగా కాన్పించు అద్భుత

లను వెంచునే పరిణామనినది. నిలువంతలు నీయకవచ్చుచుగాని వాని ప్రధానము వెక్కిరివ కావలివచ్చును. అంగుచేత వ్యక్తికలకు మర లిపిని గు ప్రాగావ్య మేర్పడినది. సాంఘింగులు, మనలికి అకరముల వైచాగ. మనయొకమును సాంఘియలించుకవలను వాటిని. నానినిగించి అద్భుత తలకట్టు మరలిని విచారణ నిలువగితయైనది. వలయ-వారములు కెంచు కొనిపోవుట సలభము కాదు. ప్రాచీన, కశ్మీర, కశ్మీర, మనముల మనముల నేర్పడి, ఉచ్చములు, ఇచ్చములు, ఉచ్చములు, ఇచ్చములు అన్నియు ననునది. ప్రాచీన వాత సాంఘియములు బద్ధినిచ్చుట గీరి అకరము నక్షరము కలకు సంజ్ఞలు. అన్ని కాకగములకు సంస్కృతాన్ని మనుగించిన మనములను సంజ్ఞలను కలిగి మనలి యుండు సాంఘియలించుచుగా కొనిగొట్టి అనంతవైచ ప్రాంతములను కలిగి అంబరినింప నాంధ్రంబినది.

కాని, సంకాంత న్యాయాన్ని పో, ఉచ్చుల విడిగా నేర్పడిన మనంబుల, అంబరియ్యుల మేతెంచి గిక్కమగ్గులలో అంబరియ్యులు ముద్రాపించుట సహాయము కలిగినపుడు ఉచ్చగమగ్గులను ప్రాంతములకు అంబరియ్యులుగా కన్పియున్నది.

* * * ఇప్పుడు మన ప్రాంతాన్నిగముల విజృంభించియున్నది. ఆ ప్రజాప్రధానములనుగ్రాము కాదు. ప్రజాగణాధిపతిగము. ఇక్కొక్కక్కరికి ప్రాంతాని పరపరాగాని— ఇది మతి కలిగితే క—అనంతముగా వెలిగి కలిగి— అంబరియ్యులనుగములన్నియు అకర గోచరముగా అంబరియ్యులు కాదు.

మీద నావశ్యకము చేసినది. ఇక్కడ
 ద్వారానుకును కెమల్ పాషా తన స్వీ
 లిని విజ్ఞప్తపరచి, సులభ ప్రబలాంక మని
 దానిని పరిష్కరించి గోమనులిసి అనగా
 ఇంగ్లీషులను వన్నమాట-దేశములందు ప్రవేశ
 పెట్టినాడు. గోమనులిలో అరసు లిగు
 వదియూకేకలవ. అందులో అమ్మలైదు. ఈ
 వదన్నులును ఏగోపాభావలన్నిటను ముప్పది
 నొమ్మిది ఉచ్చారణలు అందిన వన్నమాట
 నిజమేదైననూ, వీనికి పైచుక్కలు క్రింది
 చుక్కలో తప్ప మరేదే స్వరూపభేదమును
 కన్పించక పాశ్చాత్యులు వాడుకొనుటచేర
 ముద్రాకార్యము అతిసులభము చేసికొని
 నారు. టైప్రైటరు లీనోటైపు యంత్రములు
 కనిపెట్టిన సిరప సోమనులిపి యూరోపునం
 సిమంతము, అమెరికాఖండ మంతటనూ,
 ఆఫ్రికా లియా యంతటనూ, ఆఫ్రికాలో కొన్ని
 కొన్ని ప్రాంతాలలోనూ, విజ్ఞానప్రచారము
 నకు అతిశ్రమసాగిన మైనది. సుదకు ఏసం
 త్రాప్తాభావమైనను అగువందలకు పైబ
 డిన సాంకేతికములను ఉపయోగించుకొను
 చున్నామో అసంస్కృతమునే పాశ్చాత్యులు
 ఇరువదియారకులములు, పదియంకెలు, కా
 మావదైగాలు మాత్రము తోచూడిన తమ గో
 మనులిలో కొలిగా అచ్చునుచున్నారో
 చునునకొని యానందించుచున్నారు.

* * *

ఈ సందర్భమునందు గమనింపదగిన విష
 య మొక్కటి యున్నది. చేతినాంతో
 ప్రగులుతీయు కాలము లిసోట్రాత కనిపెట్టిన
 నాకు పోయినది. సీసముతో అచ్చుములుకులు
 తగూడుచేయక మారంభించినదివ లిసో
 ట్రాతకు స్థానము లేకున్నది. టైపురైటరు,
 లీనోటైపుయంత్రము లేర్పడిన ఈ దినము
 లో ప్రశ్నోకము ప్రశ్నోకముగా పోసిన
 యచ్చుములకుల హగ్గు ప్రయత్నముగూడ
 క్కు యని కోచవారంబినది.

* * *

అస లింగ్లీషుటైపురైటరు లీనోటైపు
 యంత్రముల పరమనిహస్యమేమో గ్రహింప
 దగును. ప్రాప్రతి చేతికి ప్రాసియక్యవలసి
 వది. వ్యక్తి ఈ ప్రాతప్రతి నెదుట పెట్టుకొని

ఎత్తు సెబులేసికొని చూచుచును. అతినిమిట
 చేతిపెట్టెకంటె పెట్టుగాని యంత్రముం
 డును. దానికి నలువదిరెండు అరకొనిపెట్టు
 టైపు యుండురు. ఇందులో ఇరువది
 యాగు టైపునిమిర నొక్కొక్క యక్షరము
 పడును. పదునారెండు రెండేసి పడును. అన్ని
 టను చిన్నక్షరములు పెద్దక్షరములు రెండు
 రకములు పడును. ఈ మాట్టులు జరుపటకు
 గాను మరెన్నో టైపు ప్రక్కల నున్నవి. అక్ష
 రముపడినవికకాంతమును జరుపుటకుముందు
 వైపున నడ్డకర యుండును. పైని వివరించిన
 నలువదియారు టైపు --- సీమెలన్నమాట ---
 అడ్డకరము ఇన్నిటిని రెండుచేతులలోని పది
 శ్రేణితో సమయానుసారముగా నడుముచు
 వదులును 'పలేటరు' అనగా కర్మకరుడు-
 టైపురైటరులోగాని లీనోటైపులోగాని
 నకలుతీయుటకు కావలసిన మొదటి యచ్చు
 ప్రతిని కాంతముమీదగాని సీసపు పంక్తులలో
 గాని సిద్ధము చేయుచున్నాడు. టైపురైటరు
 నుండి రోనియోకు మార్చి వందలకొలదిప్రతు
 లు సిద్ధముచేయుట నేమి సాధ్యమైనది.
 'లీనోటైపు' నుండి 'ప్రీరియో' తీసి లక్షల
 ప్రతు లచ్చువేయుట ఆచారమైనది. చూచి
 తిరి! నేడు సీసపుములుకులు కొననక్కర
 లేదు. గట్లగట్ల చుట్టా లమర్చి యుంచుకొని
 అందులోనికి ములుకులువేసి కర్మకరుడునిలిచి
 తిరిగి ములికిములికిగా మార్చి కాలహరణము
 చేయ పనిలేదు. స్థలము, కాలము, శ్రమ,
 పరికరవిస్తాము అన్నియు సంకోచింపజేసి
 ఏకాగ్రతలో ప్రయాణముచేసిన జేగముతో
 వ్రాతకు కొట్లకొలది ప్రతులక్రింద తీర్చడానికి
 గోమనులిపిలో సాధ్యము చేసికొనినారు.

* * *

ఒక్కనిమిషము అచ్చుములుకుల లెక్క
 కొద్దిగా ఆలోచనచేసి చూతాము. ఈ ములు
 కులు వేసికొనేచట్టానికే ఇంగ్లీషులో 'కేసు'
 అని వేరు. ఇంగ్లీషుఅక్షరాల కేసులో ౧౫౧
 గట్లున్నవి. మనదేశములోని లిపిలలో ఎక్కువ
 అక్షరసంఖ్యల లిపి అరవములిపి. ఆ అర
 వము కేసులో ౧౯౮ గట్లున్నవి. తెలుగులో
 మాదిరిమా ౬౮౮ గట్లున్నవి. ఎక్కడ ౧౫౧,

ఎక్కడ ౬౮౮? ఇంగ్లీషు లీనోటైపులో పైని
 చెప్పినలెక్కనుబట్టి చూచిన ౧౧౬ అక్షర
 సంజ్ఞలు ఏర్పడును. నేటిదినము అరవముకుకు
 తెనుగునకు మాత్రమే పైపైటరు ఏర్పరచినారో
 అరవమునందు ఇంగ్లీషులోవలెనే ౪౨ కీళ్లము
 ర్చినారు. కాని, ఒక్కొక్కటియైన రెండేసి
 యక్షరములరీతి నిమిషించారు.

ఈ ౪౨ లో ఎనిమిదింటికి ప్రశ్నోకత్వము
 కల్పించి వాటిని ఇతరసంజ్ఞలతోకేర్చి కొత్త
 సంజ్ఞలు సృష్టించుటకు అవకాశము పెట్టి
 నారు. ఇట్లుంటచేత కొన్నికొన్ని అక్షరము
 లేర్పడుటకు ఒక్కొక్క యక్షరమునకే
 నాలుగు పర్యాయములు కీళ్లు త్రిప్పవలసి
 వచ్చుచున్నది. కీళ్లుముగా కార్యముసాగుట
 దుర్లుట మగుచున్నది. తెలుగు టైపురైటరు
 సంకతి యంతకంటె కఠినతరముగా కల్పిం
 చును. అందులో నలువదియారు కీళ్లేర్పరచి
 నారు. ఇరువదింటిని ప్రశ్నోకపరచి వానిని
 ఇతరములతో చేర్చి వేరువేరుసంజ్ఞలు కల్పిం
 చుటకు ప్రయత్నించినారు. అ, ఆ, ఇ, ఈ,
 ఐ, ఐ, బి, బి, ఇ, జ, జ, ణ, ర, ట, ర,
 ల --- ఈపదునారుమాత్రము తమంతట తా మే
 ర్పడునవి. అంకెలుపదియు అట్లే ఏర్పడును.
 మిగిలినవన్నియు రెండుమాడునాలుగు సం
 జ్ఞాగములచే నేర్పడతినవి. అనగా, ఎంతో
 ఆంశ్యము మీదటగాని, అక్షరములేర్పరుదు
 టకురాదు. అరవభాషలో లీనోటైపుగూడ
 సిద్ధముచేసినారు. అందులో ౨౭౬ స్వరూప
 ములకు తావుపెట్టినారు. తెలుగులో నిదివరకు
 లీనోటైపు సిద్ధముకాలేదుకాని, సిద్ధముచేయు
 ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి. ఐత, ఆప్రయ
 త్నములకు పైనచెప్పిన టైపురైటరు విధానము
 పనికివచ్చునట్లు కన్పించలేదు. ఆంధ్రప్రదేశ్
 కార్యచిర్యాహకులకు శ్రీ శంభుప్రసాదుగాడు
 ను వారిమిత్రులును ఈ విషయమున గొప్పపరి
 శ్రమ చేయుచున్నారు. ౧౮౦ వేరువేరు
 స్వరూపములకు దివ్యా లమర్చి తెలుగుభాషా
 లిపులన్నిటిని అచ్చుగ సాధింప జూచినారు.

* * *

ఎవరెన్ని ప్రయత్నములు చేసిననూ మన
 భాషకు సంబంధించినంతవరకు లిపి సంస్కా

[illegible]

పట్టికను. ఇప్పుడు పాఠానికి దొరకని గ్రంథాలను ప్రకల్పమునకు
మించి వగునలువగునలే అక్రమించుచు
చున్నాము. నూతన విధానమునందు ప్రకల్ప
మును ప్రక్కల క్రాంతమింతుము. ప్రకల్ప
క్రాంతమింతు యిప్పటికిని కలదే, క్రొత్తది
కాదు. మర 'ఆ' దీర్ఘము, ఒత్త్వము, ఓత్త్వ
ము, కవత్తు, పవత్తు, వవత్తు, క్వావతి,
క్రావతి ఇవియన్నియు ప్రకల్పకులముక్త
మిందుననే. నిజముగా క్రొత్తవిధానమున స్థలము
మిగులవచ్చును.

ఈ వ్యాసమునందు నేను చేసిన సూచనలను అట్లే యంగీకరింపవలసిన దని కోరుచు నాయుద్ధేయకాదు. విమర్శకు ప్రాతిపదికముగా నొక ప్రత్యాభిప్రాయమును చెప్పి బుద్ధిమంతులు అభిప్రాయస్థిమతులు మూడింటిరువే యూహయే నన్నీ పనికి పరికొల్పినది. శత్యాకాలముగా అన్ని అనుభవోపయోగములకు మహత్తమాభివృద్ధిని చెందిన జాతుల చేత పరివర్తన చెందవచ్చుకొనవలసింది నోమనులికికే బోపము లెంచవారున్నారు. అందలి అచ్చులకు హత్యాపాతము లున్నవి. కొన్ని పాల్లలకు అచ్చుల వ్యాపారము లేర్పడినవి. అచ్చుల దీర్ఘములకు వక్రములకు పుష్పస్థాయి కనుపించును. దంతోచ్చార్చకకు రోస గురుతులు లేవు. ఇట్టి కొరతలు మాపబోయినవి. కాబట్టి మనస్కాభావలకుగాను నాయూహల మీద కల్గిన ఈతడకను నిల్లులు లేవనెగునా? ఇది మన తినిపంస్కాయము నెడల భావమును పురికొల్పి నేటి 'ఏర్లాక్షేమ' వేగమున కనువసు రీతిని మనము మన వ్రాతను తీర్చుకొనవలసినను ఆవేదన మరలొ కొందరకైనను కలిగినయెడల నావ్రయత్నము భగ్యమగును.

ఈ సంవిధానమున కొక్క యాత్యేషణ మాత్రము కలుగవచ్చును. వ్రాయుకప్పు డెక్కురములు విడివిడిగా వ్రాయవలసియుండును గదా ఖిస్తువ్రాతననించునెయి కొంద రాక్షేపింపదలయు. ఇప్పటికే ఖిస్తువ్రాత గతకాలమునకు చేరిపోయినది. ఇంత గీర్తి వ్యాసము నేను వ్రాసినప్పటికి అక్షరములు విడివిడిగానే యున్నవి. ఆందులోను ముప్పుగినాఁలగు, ముప్పుపైయుదు సంజ్ఞలతో చిక్కని వైపునైతుగు వ్రాత ఏర్పడేనాథులలో ఖిస్తువ్రాతకయి విలసిలించునా గుండడు.

మరియొక సహాధికే పణయ్యగారు. ఆక్ష
రముప్రక్కన అక్షరముగా వ్రాయుచు పో
యినచోను ఇప్పుటికి పరిమాత్రమింజేవ్రాస
యినకు నింక మాత్రమింజేవ్రాసి. అని

నే శేర్పరచిన తెలుగుక్షరముల స్క్రింట్ల కనుబక చితిని. అ, అ, ఇ, ఇ, ఉ, ఉ, ఊ, ఊ, ఋ, ఋ, క, క, ం, ం, ఓ, ఓ, ఛ, ఛ, జ, జ, ఓ, ట, ట, డ, డ, ణ, ణ, త, త, ద, ద, న, న, న, న, మ, మ, ఓ, ల, ల, శ, శ, ష, ష, హ, హ, —(అత్వము)——(అత్వోద్భవము) (ఇత్వము) (ఇత్వోద్భవము) (ఉత్వము) (ఉత్వోద్భవము) (ఊత్వము) (ఊత్వోద్భవము) (ఋత్వము) (ఋత్వోద్భవము) (ౌత్వము) (ౌత్వోద్భవము) (అత్వము), (ఇత్వము), (ఉత్వము), (ఊత్వము), (ఋత్వము), (ౌత్వము), (అత్వము), (ఇత్వము), (ఉత్వము), (ఊత్వము), (ఋత్వము), (ౌత్వము).

ముందు రాజగుజరుతునెఱగమనం

శిల్ప ఆ గృహోద్యానం నవశేషం పోసుకొన్నట్లుంది. తరలతాపాలు పాతతొడుగులు నడిలికొత్తరుస్తులు ధరించినవి. గాయకప్రపంచం పిక తాట తనమనోహరగానమును లోక మునకు విందుపెట్టుటకై గొంతు నవ రించినాడు. సకలప్రాచీలోక సుఖా ధారిమగు గంభజహండు లోకమును హాయిహాయి ముసరింప విల్లి నెమ్మెర వీణసల చేబట్టినాడు. మాలతీమల్లి కలుచవపుష్పరీమళంతో ఉక్కులు సంబవేస్తున్నవి. విరిబూచిచపువ్వల తో నన్ను మేలిముసుగుగాల్చి మెలకెవలె బహ్యరం బలుకపోతున్నది. కలకరిచినప్రముఖైన గుజ్జ మామిడిచెట్టు శుశుదూతుల సరస నల్లంకకళనములతో మారుమ్రోగు తున్నది. కాని ఎటుచూచినా సత్ర పర్వతా చవులపండువై మనోహర నరమైన ఆ పసికత్తె సాంకర్యమును గమనించువాడు లేడు. ఒకప్పుడు వాని అపూర్వసౌందర్యమునకు తన తుణపెకానమునకు మనోజ్ఞసరధము సగు ముదిసి ముచ్చటపడినపద్మావతికి వానిపై యిష్టం చూపలేదు. ఏం దినినుండి బలసంకముగా పెళికి నేల పైచినవల్లికనలె ఆమె ఒకమూల శోధావిహీనంగా పడివున్నది. అశ్లి గప్ప వే-కప్రయతమపదార్థ మెలు గని ఆమెనుద్దేశ్టె లిడువును నిరా శ్రయమై నేలపై పొరలులతను వేసిన సకలవలె తల్లిని అలముకొని ఉన్నది.

అవి సీతారాముల కల్యాణదిన ములు! యింటింట నేడుకలు; పిల్లని పిల్లని పండ్లన్ని, గుడిగుడిని ఉత్సవము లు! ఒక అనిర్వచనీయమైన ఆనందం, ఒక అపూర్వమైన ఉత్సాహం ప్రజలనెల్లర అలముకొన్నది. పగటి పాట పనులు, రాత్రిపాట నిద్రలు మబచిపోయినారు జనులు. ఉప్పును, యెడది కొకమారు జరిగేవేడుక! పాడుపనులు యెప్పుడూ ఉండేవే! పనికిమాలిననిద్ర యెప్పుడూ పొయ్యే దే! ఈ ఉత్సవానంద లహరిలో ఈ నాడు మునకలువేయకపోతే మరల

తోటమాలి

గురవడు

కనకమ్మ

వరలక్ష్మమ్మ

అభిమతే నెచ్చటికి? ఎందుకి! ఏడాది యివరో మన మెవరో! గంభము గతమే! భవిష్యత్తు మనచేతిలోలేదు. వర్తమానకాలము జూబియూలకుండు అనుభవించినవారే వివేకులు, దేవుని పూరేగింపు ఉత్సవాల్లో ఉండ బడే తిరుమాళ్ల (బాకాలు)ల ప్రమాతలు ఊరంతటా ఒక్కమాటు పిసిపడ్డాయి. ప్రజాహృదయం దెచ్చడు పస్తున్నాడనే భావంతో బాగరిత వైం . పద్మావతికిగూడ అశ్వని పనిపించింది. తాను, గుడినిమిటి,

చెడయుక విడ్డిను చుకనిమకొని పుచ్చపుచ్చ పిరిచిల్లిన పిల్లల పండువెన్నెల్లో నల్లని పల్లెతెమ్మల రలు వీస్తూఉండగా చూచిన ప్రతి దానినినుటంద ప్రశ్నలువేసే విడ్డల ముప్పొక్కులను జవాలు చెప్పా కుంటూ ఉల్లాసంగా దేవోత్సవం తిలకించి పచ్చిన గతవత్సర వ్యత్యాసం ఆమెతలపునకు విడిచింది. చిత్తం లోభిల్లి చుంఛి సుఖచిరిగి కన్ను గవలో వెల్లివొడిచి వస్తాయి. చిల్లి తనూలతచే వెల్లిపిడి వెచ్చైచు కొని ఆమె మొఖములోనే మొఖం పెట్టుకొని, అగమ్యులోని వింబముల నలె తల్లి సత్యమున తమముగలు ప్రతిబింబింపజేస్తూ నున్న పిడ్డ లిచ్చమా తల్లి నుక తేజీవారిమోహం. వారికి చుంఛి కుతంత్ర వైం. చెమ్మగింకన్నులు తుప్పుపడుటా బిక్కముఖం వేసుకొని "నుంక మ్మా రోడుప్రన్నా" అన్న పు యద్దం ఒక్కసారిగా. ముప్పిడ్డ లప్రశ్న పనగాచి పద్మావతి పశ్చాత్తాపపడ్డది. చివరకెవరూ వాకి పనియనియరా చుకొన్నది. కను పులో చచ్చుగాచ్చువమ్మా అని నల్ల కళ్లనీళ్లొచ్చాయి. చూచు కారేపు అల్లా అడుకుంటూ ఉండుమిమ్మి కడుపుచొప్పుతగాచే నస్తా నన్నది తల్లి. "అమ్మా! నీకు కడుపుచొప్పుగా ఉంటే డాటర్ బాబయ్యగారిమనిషి వేచుకో పోతుంది" అన్నది పిల్లని.

"అమ్మయ్యా! డాక్టరుబాబయ్య గారిమనిషి! ఆమనిషి అమ్మని పిల్ల. ఆమనిషి తాగే మన నాన్నగారి

చచ్చిపోయినారుకాదా?" అన్నది పెద్దవాని.

"అవునా అమ్మా!" అన్నది చిన్నవాని. పద్మావతి పలుకలేదు. ఆమెమనస్సు ఆ మాఖిస్సురణలో లగ్నమై ఉన్నది.

"అవుచే! చచ్చిపోవడంవల్ల నేగా నాన్నగారు మనకు ఒక్కమాత్రానా కనుపించడంలేదు. జాతీయ బానియ్య గారిమందా తాగి అమ్మగూడా అన్నానే కనుపించకుండా పోతే మన కన్నా?" అన్నది పెద్దవాని న్యాయ పూరితంగా. "అయితే ఆ మందు మన అమ్మకు వద్దు" అని చిన్న బిడ్డ తల్లిని గట్టిగా తన చేన్ని చెల్లబెట్టే కోరికనుకొన్నది. పెద్ద వానికూ మఱియొక క్రొక్కనుండి తల్లిని ఆలింగన మొనర్చుకొన్నది. ఆచిన్నబిడ్డ లిరుప్రు తమతల్లి తమ కష్టాల యెడమై పోతుందేమో అను సంక మహాధీతితో తాము గట్టిగా పట్టకొని ఉన్నందువల్ల తల్లి యెక్కడో పోజాలదు అను గాఢమయిన నమ్మకంతో తమబాహులతలు పెన వైచి చుట్టకొని కూర్చున్న బిడ్డలను చూచి తండ్రియోగచింత ఆబల హృదయంలో యెంత గాఢంగా నానకపోయిందో తెలిచి పద్మావతి మనస్సు మాఖించుచున్నది "నే నెక్కడకి పోతాను పచ్చితల్లుల్లారా! మీ నాన్నగారు ఆ శ్రీరామచంద్ర మూర్తివంటి ఉత్తమ పురుషులు గనుక ఆ పరమాత్మకు ప్రయ మైనారు. ఈ ఆధ్యాత్మిక లోకం

స్వామిక? ఈ మొంపైనాణికి ఎన్నేనా యుగాయము పాసి నాడో? ఇంతకు నాకాలిసంకెలలు మీరుండగా మమ్మలను యెవరిపా లుచేసిపోతాను?" అని విడ్డూరిసులు నిమురుచు కన్నులువిరిచింది పద్మావతి.

2

పురుషోత్తమరావు విద్యార్థిదశలో ఉండగానే సంఘసంస్కరణాభిలాష ఆతనిహృదయంలో లేకెత్తింది. వర కన్నాలపై ఆశీర్వాద వివాహాలపై రోవగింపు గలిగింది. తాను చేసు కొనే వివాహం ఆదర్శప్రాయంగా రోమాభిషేకం ఉద్ధరించేదగా ఉండ వలెనని ఆతడు ఆవ్యక్త మనస్సులో నిశ్చయం చేసుకున్నాడు, కాని ఆ ఆభిప్రాయమాత్రం తుదివరకు యెవ రితోనూ చెప్పలేదు. వేలకువేలు కట్టుమిన్నామని రోజురోజూ వస్తూ వున్న సంబంధాలు చూచి మురిసి పోయి యేదోగొప్పసంబంధం సిరప రుస్తా మని తల్లిదండ్రులు యెంత చెప్పినా ఆతడు 'వొప్పకోలేదు. "చదువు పూర్తికాదే ఏంపె"ల్లని పాట కొట్టి వేస్తూ వచ్చాడు. సరే చి. ఏ. వ్యాసుకాగానే పెండ్లి చేద్దామని తల్లిదండ్రులు అనుకుంటూ వచ్చారు. పురుషోత్తమరావు చి. ఏ. పట్టా పట్టానాడు. బ్యాంక్ లో నూరురూపాయలఉద్యోగం లభించింది. పురుషోత్తమరావు యిక వివాహ యోగ్యమైనట్టికి వచ్చాననుకున్నాడు. వర్ణాంతరవివాహమా! దర్ద్ర బాలికాకరగ్రహణమా! వితంతు

కన్యాకరిణయమా! ఏదయినా మన ఆతనిచిత్తము పరిశీలించింది. అభాగిని యగు వితంతుకన్యాస్వీకారమే యు త్తమని ఆతనిఅంతరాత్మ వక్కాల్పించింది. వెంటనే మిత్రులసహాయంతో కన్యాస్వీకరణకు దొరకొన్నది. ఉత్తమమైన ఉన్నతిసంస్థలో జన్మించి మంచివిద్యావతి అయి చక్కగా సౌకుమార్యంగా పదనాటకమనేది వత్తిరములప్రాయంలో ఉన్న పద్మావతి వర్ణనాడినిలాగా ఆతనికి లభ్యమైంది. ఆభిజాత్యుగం పద్మావతిని పరిగ్రహించడానికి పురుషోత్తమమీ ఆలసించలేదు. పద్మావతిగూడ పురుషోత్తమమనిచింది పురుషోత్తమమీ లభ్యమైనందుకు పెన్నిధిగిన్న పేద వలె పొంగిపోయినది.

పురుషోత్తమమీవర్తనం తల్లిదండ్రులకు మహాకోపవిషాదకారణమైంది. ముఖ్యంగా తండ్రి ఆతన్ని తీవ్రంగా నిరసించి వైదొలుగు అన్నాడు. సిగ్గు పడియున్న యీ కష్టాలకు పురుషోత్తమమీ కలత జెందలేదు. ఒకచక్కనియిల్లు బాడుగకు తనుకొని ఆదు భార్యాసహితముడై కామరమున్నాడు. వివాహమైన రెండు సంవత్సరాలకు వారి కొకకుమార్తె గలిగినది. పాప మూడు సంవత్సరాలకు మరొక కొమార్తె గలిగినది. తమప్రేమవిధానాపై ఆ ముద్దుబిడ్డలను చూచు కొని తమసాంఘిక కష్టము లన్ని మఱచి పద్మావతి పురుషోత్తమములు సుఖంగా కాలం గడుపుతున్నారని ఉద్యోగానికి వచ్చిన మునిమిగ్గ

లో పురుషోత్తముడిజీతం మూడింగ
లైంది. స్వయంపోషకమే ఉత్తమో
త్తమమని నమ్మిన పురుషోత్తముడు,
తండ్రిఆత్తికి అట్టాలు చాచి ఉండక
యిరువదివేలకు జీవితం భీమాచేయిం
చాడు. ఒకమంచి స్థలం గొని అందు
చక్కని పూలమొక్కలను నల్లవృక్ష
ములను నాటించి పానిమధ్య సుందర
మైన గృహం కట్టించి అచట కాపుర
మున్నాడు. “కులజయు నిర్మలాంగి
యనుకూలయు సయ్యయివిద్యలందు
కౌశలవతియు” నుకల గుణనన్న
తురాలును” వైన భార్య, ముద్దులు
మూటగట్టు చిడ్డలు! గొప్పవేతనము
గల ఉద్యోగము! పురుషోత్తముని
గార్హస్థ్యోజ్యోవితం యెంతో సుఖదా
యకంగాముచ్చటగలుపుతున్నది.

ఓరస్సరానురాగలతానిబద్ధమైన
యీదంపతియుగళాన్ని చూడం
బూడ విధి కేసుకన్నగుట్టిదో, పురు
షోత్తముడికి కలవనికలంపుగా జ్వరం
వచ్చింది. ‘ఆఁ, యీకాస్తజ్వరానికి
డాక్టర్ను పిలిపించడమెందుకు? మన
యింట్లో ఉన్నమందు వేసుకుంటే
చాలమీ’ (ని పురుషోత్తముడు నిర్ల
ప్యంగా అన్నప్పటికీ షడ్మావతి ఉపే
క్షచేయలేదు. నౌకరును సంపించి
పురుషోత్తముడికి ప్రియమిత్రుడైన
డాక్టరు మధుసూదనరావును పిలిపిం
చింది. మధుసూదనరావు ప్రాణపద
మైన స్నేహితుని దక్కించుకొను
టకు పడగలపాల్లు పెట్టాడు. తనచేయి
మించిం దనుకొన్నప్పుడు యితర
వైద్యులు సహాయంపడక పోవు

న్నాడు. ఆహారాశ్రమములు ఆహార
నిద్రలు వద్దించి అతనినే నేనిం
చాడు. కాని శ్రమ ఫలింపలేదు.
వచ్చినజ్వరం వచ్చినట్టే పెట్టినపట్టు
విడువకుండా నుండివుంటే యే బౌషధ
నేవకూ లొంగక విచమించి నానా
కల్లోలపెట్టి పందొమ్మిదవనాటిరాత్రి
పరమోకండుగంటలకు అతనిని యిహ
లోకమునకు బాపినది. ఉత్తమోత్త
ముడైన పురుషోత్తముడి మృతికి
ఎల్లగును విచారించారు. సరి యిక
షడ్మావతిదుఃఖానికి మేరేలేదు. ఎవని
యొక్కసాంగత్యం తన దుఃఖమయ
బీబితానికి సుఖిస్వప్న మాయెనో,
ఎవనిదర్శనం తనవిషదంఘకారానికి
వెన్నెలరేకఅయ్యెనో, ఎవనికరగ్రహ
ణం తనకష్టవారానికి తేప్పకొచ్చా
యెనో అట్టి ప్రాణప్రియుడైన పురు
షోత్తముడు తన్ను బాసిపోయినవెనుక
ఆమెతోకానికి పార మెల్లానూటండి?
పురుషోత్తముడు తనకు ఆశ్రయమై
వుండి తన అనిర్వచనియప్రేమసుధా
మధురధారలతో తన్ను ప్రోదనీయు
చుండినన్నాల్ని బంధువులయెడబాటు,
సంఘుయొక్క బహిష్కారం, లోకుల
అవహేళనలు పూర్ణిమాచ్యోత్నలో
సక్షత్రాల కాంతినలె ఆమకు గోచ
రించనేలేదు.

కాని నే షడరాకాసుధాకరనిం
బము అస్తమించగనే ఆరిక్కులకెంత
కాంతి వచ్చినది. షడ్మావతిదుఃఖము
పరిపరివిధాల బహుళ మైపోయింది.
ప్రాణసమముగా ప్రేమించు వెలి
మి! నికుం పంతురానుకున్న

కాపురము, మక్కువ స్వ లంఠని
బిడ్డలు! నా అన్నవాడు లేనివైతను!

షడ్మావతి నివాహం చేసుకోక
తన కల్గివచ్చులచెంత కే కిడ్డి యే
అనిచి ప్రవర్తనలో ప్రవర్తనలో
టిక్త సంఘం ఆమెను హిమ్యరిం
చేద కాదు. అధువర్గం ఆమెను
యెడబాడేద కాదు. ఇట్లు ఆమెను
తనకడుపులో పెట్టకొని రక్షింపేది.
తండ్రి ఆమెను ఆదరించేవాడు. తండ్రి
బట్టివారు ఆమెను విష్ణుకొని
ఉండేవాళ్లు. పుట్టాభావాద నౌక
ర్యాలకు ఆమెకు కొంత ఉపేక్ష
కాదు. కాని కీలవతిమైన షడ్మావతి
తన వినిర్మలజీవితమును విషపర్వ
నముచే పంకిలమొనగ్గుట కంగకరిం
పక సత్యసమ్మతంగ వోచిరి. వా
హమాడింది. ఆషరాధులను సస్సం
కోచంగా తనలో క్రముచ్చుకొనే
సంఘం బాహటమైన యీనశ్యక్తి
ర్తినకు షడ్మావతి దుఃఖులను
శిక్షించి మీట సంఘంలో ఉండి
చాటుమాటుం ఎన్ని అపద్రంశపు
పనులైనా చేయండి భరిస్తాను కాని
మీకు బహిరంగంగా వివహమాడే
నలమంతులై ఉండాలని అంగీకరించ
నని చెప్పవేలంది. మాకు సంఘంలో
వున్న యీ బావెత్తెర్నక విషమం
మంచి షడ్మావతికి గండ్లకున్న
యింటిలో పెట్టుకున్న చంపంగా
ఉన్నప్పటికీ మారినప్పటికీ నీ సహితం
లోకము ఉదారిమొలక సున్నం
స్కరణములకు అంగీకరించక
వలెను షడ్మావతి పురుషోత్తముని

3

సర్వత దుఃఖాచేదం పరంగాచేదం
 పద్మానతి అనుల ముక్కులను ఎక్కు
 మాలూ కన్నెల్లిచూడకపోయి నప్ప
 టిం స్వామి భక్తి తత్పరమైన
 గురువటు కరుణాద్రిహృదయంతో
 ఆ మొక్కులను అనాధతెనుప్తులను
 సాకిండ్ల సాకుచూ యనిమాని
 యందు కనుగొని ప్రేమను క్షత
 స్థితానూర్వికంగా చూపున్నాడు.
 అయ్యగారి మంచిమనసు గుర్తొగిన
 గురునడికె అమ్మగారిని చూచినా,
 ఆమె సూక్ష్మబిడ్డలను చూచినా
 కడుపు పడుగును దోగ్గడం కండ్లండ్ల
 ఎటువంటిరాలేవి. “ఆ మహారాజుగా
 రుంజీ అమ్మగాని బిడ్డలుగూడా
 యెంతసు? పురుభవించేవాళ్ళ! పం
 డువంటికాపురం యెంతలో చీటికి
 పోయింది! పోరను బిడ్డలంటే ఎంత
 అవేట! అమ్మగా రించి యెంత
 ప్రేమ. ఇన్నేండ్లకుంచి చూస్తున్నా
 నుగి. ఆ ఆలూ ఎగ్గడం ఒక్కరూ
 ఎక్కు సోకుపుమంట అరుకున్నట్ట,
 కానరా మొగం చీన్నా వచ్చ
 కున్నట్ట చూడలేకగదా! చిలకా
 గోరుకల్లగా అంతముచ్చటగాఉండే
 చాడు. ఇంత కనులపండువైన నుసా
 రించి యందుకు నిలుపుతాడు దేవుడు!
 ఆయన కంతాబాగును ఓగుచేయడం
 ఓగును బాగుచేయడం అదో వేమ
 కాయ” అనుకుంటూ పైనుండి,
 కళ్లనెళ్ల కానిస్తువుటాడు. అమ్మ
 గా చి చిప్పూ అగ్రాన ఆనబెట్టి
 చేస్తువుటాడు. పిల్లలు యేదికోరినా
 ముక్తప్రమోదైవా నచ్చిలుస్తూ వుం

8

ఆనాడు చూరిలో భోజనాల్లో మిత్ర
మిత్ర సామానులతో రకరకాల
దుకాణాలు వచ్చినవి. చుట్టూ ప్రక్కల
జల్లెలజనం చూడంతా నిండిపోయి
నారు. ఆ యంత్రం నాల్గుగంటలయ్యే
టప్పటికి జనసమూహంతో తేలిపో
క్రిక్కిరిసిపోయింది. క్రీలతో కట్టిన
లతో మేడలు మిద్దెలు కలకలలాడి
పోయినవి. మంగళవాద్యాలూ
భగవన్నామ స్మరణలతో రిద్దం
సాగింది. ఆడుగడుగున స్వామికి నారి
కేళి ఫలములు కప్పురం సమర్పించి
ప్రజలు శ్రద్ధతో అనుకున్నారు. రథో
త్సవం ముగిసి స్వామి యథాస్థానం
నకు వచ్చేయగానే జనప్రవాహం
స్వామిని వెదిచి అడుగుపెట్టికి పోలింది.
అమ్మలదుకాణాలు గాజులంగళ్లు ను
వాసి క్రీలతో నిండిపోయినవి.
అమ్మలదుకాణాలు రాచిప్పలదుకా
ణాలు బ్రాహ్మణవీరవంతువులు చుట్టూ
ముట్టారు. చెంచుకట్టలు నూసమితా
యి అలగాజనం కంబ్రావ్వుతీసుకు
న్నారు. కాస్తంత కలుషిల్లు తాగితేనే
గాని తిరునాళసంబరం అనుభవించే
నట్లు గాజుని త్రాగుడలనాట కలవా
ల్లు కలుషాకలకేసి నడిచారు. గుఱు
వడుగులాడా తిరునాళ మాడటానికి
పోనాలోనని తలచుకున్న ముఠాలో కొని

పండుగకోసం అపరూపంగా దాచి పెట్టకొన్న పంతులుగారి పాతదోవతి కట్టి, గీరలవొక్కా తొడుక్కొని వేలంబోగొన్న ముసురుబోజాసిల్కు ఉత్తరీయం వేసుకొని ఒక అర్థరూ పాయిడబ్బలు జేబులోవేసుకొని రఘోత్సవానికి బయలుదేరాడు. పోతుంటు వెంకి కేకేసి “ఉన్న అద్ద రూపాయిడబ్బలు నీవే జేబులోవేసుకొనిపోతుండావు. ఆకాల్తా కల్లుపాకల్లో కాలెట్టి రావాక, పోరగాల్ల కేమైనా మిఠాయి కొనుక్కుర”మ్మన్నది. “నకేలే” అని గురివడు వెళ్లిపోయినాడు పెండ్లాం హెచ్చరించిన మీదట పిల్లలకే కొనుక్కొద్దామని అనిపించినా తీరా బజారుకు వచ్చిన తర్వాత తోటివాళ్లంతా కల్లుపాకలవైపు పోతూవుంటే గురివడికి గూడా ఆక్కడికేపోవాలని భ్రమపుట్టింది. “వెంకి చెయ్యిడినేమణిసి కాదులే. పిల్లల కేవో దాచిపెట్టేవుంటాడి. పండుగపూటా కాసంత కల్లు స్వల్ప చప్పరించకుండా ఒట్టినోటితో యెదుకుపోవాలె? ఇట్లాంటి పండుగపూటన్నా కాస్త వచిచూడకపోతే యెదు జన్మ.” రథం దేవాలయం వద్దకు చేరగానే గురివడు కల్లుపాకవద్దకు పోదా మని బయలుదేరి బజారులోంచి వస్తున్నాడు. బజారునుంచి కల్లుపాకవైపు పోయేసందుమలుపులో చిడ్డలిద్దరికీ రంగురంగుల బొమ్మలూ గిలకపండ్లూ కొని చేతికిచ్చి ఒక చిడ్డను చంకనెత్తుకొనిఒకచిడ్డనుచేయి

పట్టి నడిపించుచుంటూ పోతూవున్న ఒక పుణ్యవతి కనుపించింది. ఆమెను చూడగానే తన యజమానురాలైన పద్మావతి వానికి గుప్పన ప్లావకు వచ్చింది. “మా అయ్యగారు చల్లగా ఉన్నట్టయితే మా అమ్మగారుగూడా యిట్లాగే చిన్నమ్మాయిగారి నెత్తుకొని పెద్దమ్మాయిగారిని నడిపించుకుంటూ బొమ్మలగడికి వచ్చేవారు గదా. అయ్యో! ఆ అమ్మగారికి, బిడ్డలకు నేడెంత దురవస్థ పట్టింది?” ఈ విషయాలన్నీ తలపున బారేటప్పటికి గురివడిమనస్సు చేయిపెట్టి కలచిన పై పోయింది. కండ్లనీళ్లు బొటబొట కారినాయి. “ఎంత పాపాత్ముణ్ణి! ఈ లిరునాళ్లపూటా ఆ అమ్మాయిగార్ల కేమైనా కొనియివ్వకుండా తాగి తువనా లేయడానికి పోతున్నావే” అనుకున్నాడు. యిక కల్లంగడికి పోవడానికి గురివడికి కాళ్లు సాగలేదు. వణమాగి ఏమో ఆలోచించి గిట్టిన నెనక్కుదిరిగి బొమ్మలను కాణానికి వచ్చాడు. మూసీసి అణాలను రెండుబొమ్మలు కొన్నాడు. మిగతా రెండణాలకు రెండు మామిడిపండ్లు పుచ్చుకున్నాడు. చరచరా నడిచి యజమాని యింటికి వచ్చాడు. పద్మావతి యిద్దరుబిడ్డలను దగ్గిరపెట్టి కొని నిర్వికారంగా కూర్చునివున్నది. ఆతల్లి బిడ్డలను చూస్తే గురివడికి బోరున యేడ్పువచ్చింది. ఎట్లా సంబంధించు

కొని “అమ్మా! యివ్వారా పూర్లో యెంత సంబంధం జరుగుతున్నది. అయ్యగా రంటే ఆ రంగురంగుల మరబొమ్మలతో మరయిల్లు యెంత మెరిసిపోయ్యేది! అమ్మాయిగారైతే సంతోషించేవారే!” అని దుఃఖితో వద్దతికవడినకంకతో పలుకుతూ తానుకొనుక్కొచ్చిన బొమ్మలు, పండ్లు ఉత్తరీయపుకొంగులో నుంచి విప్పి చిడ్డలచేతిలో పెట్టాడు. “అయ్యో పిచ్చిపాపా! అర్థరూపాయో పదిలకలో పెట్టి యెందుకు తెచ్చావురా లవి? పిల్లలు ఆడుకోడానికి యిట్లా బొమ్మలులేవుట్రా.” అన్నది పద్మావతి వాడికృతజ్ఞతకు సంతోషిస్తూనే విచారంతో. ఆబొమ్మల్ను చూడగానే ఆబిడ్డలు సంతోషంతో ముఖాలు వికసించినపుప్పుల్లాగా చేసుకొని ఆనందించడం మొదలుపెట్టారు. గురివడిచ్చినబొమ్మలు చూచి “గురివడు మంచివాడు చక్కనిబొమ్మలు తెచ్చిపెట్టాడు” అని ముగించుకుంటూఉన్న బిడ్డలను చూచి, “పనివాడు గురివడిచ్చినబొమ్మలకే యింత ముకుసుకొంటున్నారు యింకా మేనమామలు, పినతండ్రులు, యిటువంటివి తెచ్చియిస్తే యెంత సంతోషించేవాళ్లా! అయ్యో! నా బిడ్డల కంతభాగ్యమా? మేము సంఘబహిష్కృతులముగదా” అని తలచి దీర్ఘనుగు నిద్దూర్పు పడిచింది పద్మావతి.

ఆభరణములను

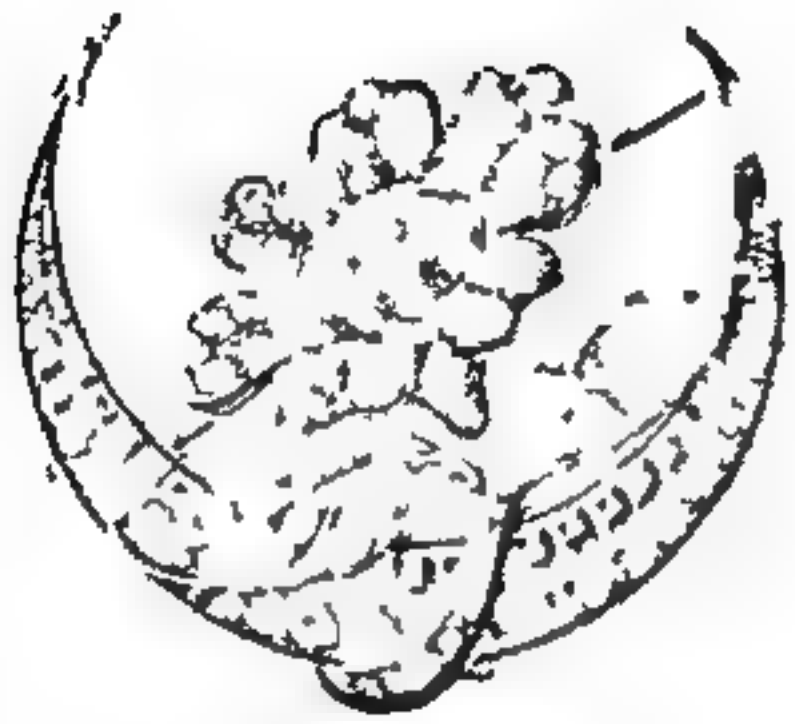
కొనుటయందు నిజముగా

ఇంద్రజాల మేదియు లేదు.

మాడరన్ షిజైనులు.

ఏ నగల గుకొణమునైనను నమ్మకము, నీతి, శ్రేష్ఠప్రఖ్యాతులు
సుధీరత్వము, విశ్వాసము మొదలైనవి తృప్తికరమైన కొనుగోలుకు
యథార్థనోహదములుగా సుగమగలవు - - - - -

అద్భుతమైన పరితనము.

మీరు వీరితో లావాదేవీలు జరిపినచో

అది సులభముగాను

నమ్మకముగాను నుండును

సురాజ్ మల్లు

“మీ విశ్వాసమునకు పాత్రులైన
నగలవర్తకులు”

డైమండ్ మర్చంట్సు

313, యెస్ స్ట్రేట్

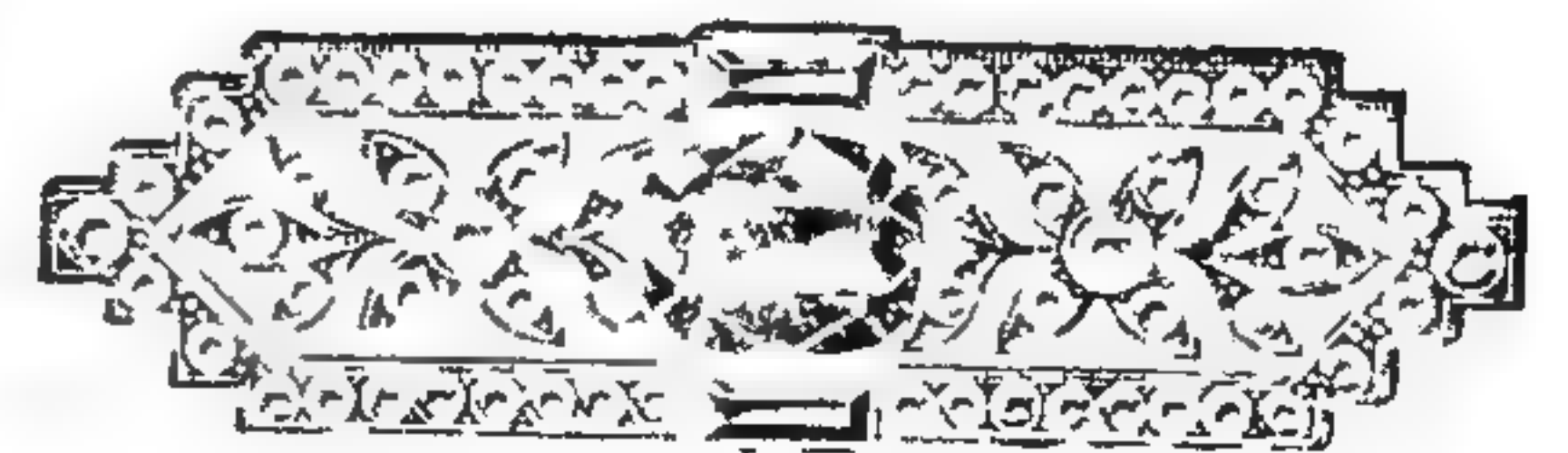
మదరాసు

1895 నుండి, అనగా 40 యేండ్లకుపైగా, ఇండియాలోను, బర్మాలోను, దానికి
సాటిలేని శ్రేష్ఠప్రఖ్యాతులు కలవు—వారి ఒకే ధరపద్ధతి—అందరికి ఒకే నిర్ణీతమైన
భారీదు—మిమ్ముల నాకర్షించగలదు. నాణ్యదనములోను, తృప్తిలోను వారి గ్యారంటీ
స్థిరపడుచున్నది. మీ ప్రక్కయింటివా రెంత చెల్లించుచున్నారో మీరుగూడ అంతే
యిచ్చుచున్నారు. కాబట్టి మీరు పోస్టుద్వారాగాని, స్వయముగాగాని నమ్మకముగా
లావాదేవీలు జరుపవచ్చును. - - - - -

పోస్టుద్వారా
ఆర్డరు చేయుడు

పోస్టల్ ఆర్డర్లు నమ్మకముగాను,
బాగుగాను అమలు
జరుపబడును.

క్రొత్తకల్పనలు.

359, కార్పాడేవోడ్
బొంబాయి

134, మొగల్ స్ట్రీట్
రంగూన్

“కల్జానాకు వందనములు, నా కుటుంబము తిరిగి
మంచి ఆరోగ్యముగా నున్నది.”

కల్జానావల్ల బలహీనత,
చర్మవ్యాధులు, అలసట,
పాండువు, స్త్రీల బిచ్చులు
తొలగును.

“అప్రమ” అని డాక్టరు చెప్పెను. సంవత్సరములనుండి నేను శిశు
రిసు చేయుచున్న కల్జానా ంస్లువల్ల ఆద్యమైన ఫలితములు
కొనంగున. కల్జానా నేనిండుచున్న కుటుంబములో ఏదిచేతాశ్చియు
చేరు భంగము కలిగించు జబ్బులుగాని, కిసెజముల బోషముచే కలుగు
జబ్బులుగాని నేర్చుకొన్నాను. ఈ డాక్టరు నాకు ననుసరింపుడు. శరీర
బలమునకు, బలహీనత నా ధి నైరామిడి లిప్సించుకొనుటకు
స్త్రీలకు పిల్లలకు కల్జానా ప్రేక్షమైనదిని పేకొలది డాక్టరులు
నక్కాణించుచున్నారు.

“కల్జానా నేనిదిగ తాడ్చెదలనునీ, దాని ఫలితమును జంటనే కనుగొంటిని. నా
భార్యకును దానికుమారులను శ్రీఘముగాజూచెను. స్త్రీల సంబంధమైన సమస్య
వ్యాధుల కిది అమోఘ నివారణి యని ఆమె కనుగొనెను” అని

యస్. థి. హెచ్, యం. గారు వ్రాసిరి.

KALZANA

ఆ రో గ్యా థి ప్పు డ్లి న్ థి ని జా హా ర ము

(3)

ప్రతి మందుల దుకాణములోను బజారులోను దొరకును.

చేకత్తో తాకబడినది.

క్రీస్తుశకంలో ఏ తేదీనాటి తిథి నయినను తెలిసికొనే క్రమము.

క్రీస్తుశకంలో ప్రతి సంవత్సరానికీ సంబంధించిన సంఖ్యలు రెండున్నాయి—ఒకటి స్వర్ణసంఖ్య (Golden number), రెండవది వత్సరాది తిథి. (Epac - Age of the moon on 1st. January.)

తేదీ-తిథిచక్రం ౧౯ సంవత్సరాల్లో ఒక సంపూర్ణ పరిభ్రమణం చేస్తుంది. అంటే యిప్పుడే నెల యే తేదీనా జేతిథి అవుతుందో తిరిగి ౧౯ సంవత్సరాలకి ఆ నెల ఆ తేదీనా జాతిథి అవుతుంది. అట్లాగే ౧౯ సంవత్సరాలకు పూర్వం ఆనాడే ఆ తిథి ఉండేదన్నమాట. ఇలాగు ప్రస్తుతక వర్షాలన్నీ పంచదొమ్మిదిపంచదొమ్మిదిగా విభజింపబడ్డవి. ఈ పంచదొమ్మిదిపంచదొమ్మిది వరకు ౧, ౨, ౩ ఇత్యాదిగా... ౧౯ స్వర్ణసంఖ్యలు వుంటవి. ఇట్లాగే ప్రతి ౧౯ ఏండ్లకున్న స్వర్ణసంఖ్య వరకు సగా వస్తుంది.

పర్వీ గ్రెగొరియన్ కాలంలో ప్రతి సంవత్సరక్రమసంఖ్య ఏ కేక ఆలయంలో (Temple of Athens) పైరెథ్లా తరాలతో లిఖించబడి ఉండడంచేత ఈ క్రమసంఖ్యకు స్వర్ణసంఖ్య అని పేరు వచ్చింది.

సూత్రము: క్రీస్తుశకసంవత్సర సంఖ్యకు ౧ కలిపి ౧౯ చే భాగిస్తే

తేదీ - తిథి

కొంపెల్ల లక్ష్మీనారాయణ

వచ్చిన శేషం ఆ సంవత్సర స్వర్ణసంఖ్యను తెలియజేస్తుంది. ఉదా: ౧౯౩౮ తో ౧ కలిపితే ౧౯౩౯ అవుతుంది. ఆ మొత్తాన్ని ౧౯ తో భాగిస్తే ౧ మిగులుతుంది. ఆ మిగిలిన ౧, స్వర్ణసంఖ్య. ఇలాగే మళ్లా ౧౯౫౬ వరకు వరసగా స్వర్ణసంఖ్య ౨, ౩... ౧౯ వరకు వెరుగుతుంది. అవల, ౧౯౫౭-వ సంవత్సరం స్వర్ణసంఖ్య మళ్లా ౧ అవుతుంది. ఇట్లా ప్రతిపంచదొమ్మిదిపంచదొమ్మిది వరకు వెరుగుతూ ఉంటుంది స్వర్ణసంఖ్యక్రమము.

ఈ స్వర్ణసంఖ్య సహాయంతో జనవరి -వ తాకిలునాటి తిథి తెలుసుకోవచ్చును. దానికి సూత్రము: సంవత్సరంతా లూకు స్వర్ణసంఖ్యలో ౧ తీసివేసి శేషాన్ని ౧౧ తో గుణించి ౩౦ (తిథులసంఖ్య) తో భాగిస్తే వచ్చిన శేషం వత్సరాది తిథిని తెలియజేస్తుంది. ఉదాహరణం: ౧౯౩౮ సం. స్వర్ణసంఖ్య ౧ దాంట్లో ౧ తీసివేస్తే మిగులునున్నది. అనున్నను ౧౧ తో వెంచితే సున్న వస్తుంది. దాన్ని ౩౦ తో భాగిస్తే శేషం సున్న నిలుస్తుంది.

అంటే తిథి ౩౦-అమావాస్య అవుతుంది. మరొక ఉదాహరణం: ౧౯౩౯ సం. స్వర్ణసంఖ్య ౨. దాంట్లో ౧ తీసివేస్తే మిగులు ౧. దానిని ౧౧ తో వెంచితే ౧౧ వస్తుంది. దాన్ని ౩౦ తో భాగిస్తే ౧౧ శేషం. అంటే ౧౧ తిథి శుద్ధపక్షాననే అవుతుంది. ఇంతే కాదు.

ఏ తేదీ నాడయినా తిథి తెలుసుకోడానికి మార్గం ఉంది. దానికి సూత్రము: జనవరి ౧-వ తేదీనుండి తిథికావలసిన నాటివరకు ఒరిగిన తేదీలను ఒక్కటిగా కూడి, ౨౯౫ తో భాగించగా మిగిలిన శేషానికి వత్సరాది నాటి తిథి కలిపితే కావలసిన తిథి తెలుస్తుంది. ఉదా: ౧౮-౬-౧౯౩౮ నాటి తిథి కావలసినది. జనవరి తే ౩౧, ఫిబ్రవరి-౨౮ మార్చి-౩౧, ఏప్రిల్-౩౦, మే-౩౧, జూన్-౧౮. మొత్తం ఒరిగిన తేదీలు ౧౬౯. ఈ మొత్తాన్ని ౨౯౫ తో భాగించగా శేషం ౨౧౫ మిగులుతుంది. ఇందులో పూర్ణాంకమే గ్రహించాలి. అంటే ౨౧. అప్పుడు బహుళపక్షి అవుతుంది మే ౧౮ తేదీనాడు. ఈ విధంగా నిశ్చయించిన తిథి సాధారణంగా సూర్యాస్తమయ సమయానికి ఉంటుంది. సూర్యోదయ వేళ తిథి తెలుసుకోవాలంటే శేషంలో ౧ తీసివేయాలి. అలా చేస్తే ఆ నాటి ఉదయం పంచమి తిథి ఉంటుందన్నమాట.

కోనమన్త మల్లభూపతి కందికుప్ప శాసనము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

కొంతకాలము క్రిందట తూర్పుగోదావరి జిల్లా అమలాపురము తాలూకా కందికుప్ప గ్రామమున, ఒక పాటిదిబ్బ త్రవ్వచుండగా శ్రీ పెరిపెల వెంకటకొండ య్యగారికి ఈ శాసనము దొరకినది. దీనిని వారు మమ్మి త్రులు శ్రీ గొబ్బూరి వేంకటానంద రాఘవరావు పంతులుగారి కీయగా ప్రకటనార్థము వారు దయతో దానిని నా కొసంగినారు.

ఈ శాసనము కోనసీమను పరిపాలించిన హై హయవంశజులది. హై హయవంశమువారి శాసనము లింతవరకు అనేకములు దొరకినవికాని, అవి యన్నియు కాలాశాసనములే. ఇది యొక్కటే వారికి సంబంధించిన తామ్రశాసనము. ఇంతవర పంశమువారి తామ్రశాసనము లేవియు దొరకని కారణమున వారు తామ్రశాసనము లీయలేదేమోయని కొందర యభిప్రాయము ; కాని యది సరియైన యభిప్రాయముకాదని దీని ననుసరించి తేలుచున్నది. కోనసీమహైహయ లేలిన కాలమున శాసనములు శిలలమీద చెక్కించుట ఎక్కువ వాడుకయైనను తామ్రశాసనము లిచ్చనాచారము లేక, పోలే దనువిషయము దీనివలన ప్రపంచమన్నది. అగ్ర హారములను దానమొసంగి, హైహయ లిచ్చిన తామ్ర శాసనము లింకను ఉండవచ్చును ; కోనసీమయందు, కాని, తత్పరిసర ప్రాంతములందుకాని విచారణచేసిన యెడల హైహయులవి మరికొన్ని శాసనములు దొరకిన దొరకవచ్చును.

ఈ శాసనమున ఆరు శ్లోకులున్నవి. ఒక్కొక్క శ్లోకు పెడల్పు ౪ ౩/౪ అంగుళములు, పొడవు ౯ ౧/౨ అంగుళములు. ఈయారును హుద్రికతోనున్న ౪ ౩/౪ అంగుళముల వ్యాసముగల యొకగుండ్ర కడియమున దూర్చి యున్నది. ముద్రిక—ఈ శాసనము దొరకున్నదికే కావ

చ్చును—పూర్తిగ శిథిలమయి చెడిపోయినది. దానిమీద సేముండెనో యిప్పుడు తెలిసికొనుట కష్టము. మొదటి శ్లోకు మొదటిపెడమీదను, ఆరవ శ్లోకు రెండు పెడల మీదను వ్రాతయేదియు లేదు. అయిదవ శ్లోకు రెండవ పెడనుగల వ్రాతకు కాపువలగ నుండుటకయి ఆరవ శ్లోకును చేర్చినట్లు తోచును.

శాసనమంతయు బర్మెలుగారు పేరుపెట్టిన 'సంధి కాలపు లిపి'లో వ్రాసియున్నది. సంధికాలమునగా లిపికి అంతకుపూర్వ ముండినస్వరూపము మారి క్రొత్తరూపము నచ్చుచుండేన కాలమని భావము. క్రీ. శ. ౧౦౦౦ మొదలు ౧౩౦౦ ల నరకు నని బర్మెలుగా లిపికాలమునకు స్థూలదృష్టిని హద్దులు తెలిపినారు. దీని ననుసరించి సరిగా ౧౦౦౦-వ సంవత్సరమునుండియే మా ర్పారంభమయినదనికాని, ౧౩౦౦ లతో మా ర్పాగి పోయినదని కాని తలంపరాదు. వక్షిణ హిందూదేశ శాసనములను మొత్తముమీద పరిశీలించి వేసినయంచనా యిది. స్థానికముగ అచ్చటచట ఈ నిష్ణయమున కింకవ్యత్యాసముండిన నుండవచ్చును.

ఆంధ్ర కట్టాట దేశములయందు నాలుకైదుశతాబ్దాలలో పల్లవ, శాలంకాయన, గాంగ, కదంబ, వల్లిభి మొదలయిన వంశములవారి కాలమునం దుండినలిపియే కొంచెమించుగ పది, పదునొకడవశతాబ్దాలవరకు వాడుకలో నుండెను. కేసరియు పాలుగులిపి యనికాని, కన్నడయులిపి యనికాని విడదీసి చెప్పవీలులేని 'తెలుగు - కన్నడ'లిపి యది. బాదామి చాళుక్యలిపియు, వేంగి చాళుక్యలిపియు దానివికానమే. ఈ తెలుగు - కన్నడ అక్షరములకు ప్రస్తుతము ప్రాథమిక శతాబ్దాలనుండి కలుగుచువచ్చిన సహసము కొంచె మించుచుచుగ పదునొకడవశతాబ్దానికి పూర్వమే వాటికి ప్రాచీన

మర్చి. అంతటిచుండి యవి మార్చుచు, వ్యక్తిత్వమును పొందినది. ఈ మార్చు ౧౦౦౦ ల వరకు జరిగినదని బర్నెలుగారు స్థూలదృష్టిని చెప్పినను అటు తరువాత కొంతకాలమువరకుగూడ ఈ మార్చు సాగుచుండెనని చెప్పవచ్చును. లిపి కీకాలమునందు గలిగిన మార్పులకు ఫలితముగ నేటి యక్షరరూపములు దిద్దుబాటునవి.

ఈ శాసనమునందలి 'యక్షరములు వైనుడివి' 'సంధికాలము' నాటి ఇతరాంధ్రదేశ శాసనము లందలి వాటిని బోలియున్నవి. ఇట్టి 'సంధికాలపులిపి'లోని శాసనములను బాపట్ల, బెజవాడ, దామరాపము, పాలకొల్లు, సింహాచలము, ముఖలింగము, త్రిపురాంతకము మొదలయిన సుస్థితిగల శ్రీమతలయందు వసము పొడగాంచనచ్చును.

ఈ కాలమునాటి కొన్ని శాసనములలో 'అ' యను అచ్చు ఇప్పటివలె సంపూర్ణవికాసమును పొంది కానవచ్చుచున్నను ఈ శాసనమునమాత్ర మట్టిది కానరాదు. అచ్చుల, హల్లులమీది ఎ, ఒలహ్రస్వ, దీర్ఘరూపములు రెంటికిని ఒక్కచిహ్నమే కనుపించుచున్నది. హల్వ్యణ్యములమీది ఐత్యమును సూచించుచిహ్నము ఇంతకుపూర్వము వర్ణమునంటి ఏకమద్రక్కనుండగా ఈ శాసనమున అది నేటిలిపిలోవలె వర్ణము దిగువకు చేరినది.

ఒకటిరెండు తక్కువగా ఇందు హల్వ్యణ్యములన్నియు వచ్చినవి. చ, ఛ వర్ణములు రెంటికిని గల భేద మిది. ఛ వర్ణపుపార్శ్వరేఖలు దిగువభాగమున ఒకదానితో నొకటి మెలివేసికొని యున్నవి. చవర్ణమున ఈమెలిక కానరాదు. బ ఇప్పటివలెనే తలకట్టు లేక యున్నది. భ వర్ణముపార్శ్వరేఖలు దిగువభాగమున ఇప్పటిలిపిలోవలె గలసిపోలేదు. ఛ, భవర్ణముల కిప్పటి లిపిలోవలె ఒత్తులు కానరావు. కాని, ఛ వర్ణమునకు మాత్రము ఒత్తు దానిగుడి పార్శ్వరేఖనడుమ దానినంటి యడ్డగి. రూపమున ఉన్నది. థ, ధ లకును, ఠ, డేలకును భేదము కానరాదు. సంధికాలమునకు పూర్వము

వాడుకయందుండిన బ (ప్ర) వర్ణమునకు తలకట్టిచ్చిన యెడల ఈ శాసనమున 'డ' వర్ణ మేర్పడుచున్నది. తలకట్టులేని ట, ద, వర్ణములు కొంచె మించుమించుగ ఒక్కపోలిక నున్నవని చెప్పవలెను. ద్విత్వాక్షరములలోని ద్విత్వములన్నియు తలకట్టులేని ప్రధానవర్ణములే. ఈద్విత్వములలో ల, స లు ఈశాసనమున గొంచె మించుమించుగ ఒక్కపోలిక నున్నవి. అను స్వారపూర్వకము లయినట్టియు, వలవలిగిలకతో గూడినట్టియు హల్లు లచ్చటచట ద్విత్వమును జేసినవి.

శాసనమునందలి ప్రధాన భాగమంతయు సంస్కృతభాషను గద్యవర్ణములలో నున్నది. సరిహద్దులను వేర్కొనిన భాగము మాత్రము తెలుగున నున్నది. శాసనాంతమున దానసరక్షణాదిఫలములను తెలుపుమామూలు శ్లోకములు కలవు. చిట్టచివర, ఒకశ్లోకమున దానము ఏకవర్ణమున చేయబడినదో అది తెలుపబడినది.

శాసన ఉత్కృష్టకుడు శాసనమును అశ్రద్ధగ జెక్కుటచేత ఇందు నాతతత్వము మొదలయినవి చాల గలవు. ఇందలి తెలుగుపదములలో 'కాలి' యనుపద గమనింపదగినది. పమనోకండవ, పండ్రెండవ శతాబ్ది నాటి తెలుగు శాసనములయందు 'కాలి', 'కాలియ' రూపములే కానవచ్చును. ఉదా: నిగ్గలపుంగాలియ; భోడతాతకాలియ; నక్కలకాలియ. 'కాలి'పదము కాలక్రమమున 'కాలియ' అయి, 'కాలువ'గ మారినది. 'కాలువ' అర్వాచీన రూపము. నీమూలములుగ చెప్పబడిన 'కొప్పనిమొట్ట', 'మడజేవు' అను వానిలోని 'మొట్ట', 'మడ' పదములకు అర్థము తెలియవచ్చుట లేదు.

ఈ శాసనము కోనదేశమును పాలించిన మచ్చు చోడభూపతికుమారుడు కోన మల్లిదేవరాజుది. శాసనము కోననీమను పరిపాలించిన హైహయులదేయైనను కోనమచ్చునత్య, మల్లిదేవుల పితాపురము శిలాశాసనమునవలెనే ఇంకను సగముభాగము (పరి. ౪౨ వరకు) చాళుక్యనంశానతారక్రమమే వర్ణింపబడినది.

అందునను పౌరాణికసంశానుకథనము, విజయాదిత్య
గాఢయు ఆదివిక్రముగను, అసలు రాజవంశము—
కులోద్భుంగవోడునివలన — అత్యంతసంగ్రహముగను
నున్నది. ఇరువార శాసనలేఖకుడు కులోద్భుంగ
వోడునియూజ్జ్వల్ల వేంగీభూపరిపాలనము నిమిత్తము
నియోగింపబడిన వానినాశము నభివర్ణించుచున్నానని
చెప్పి (౪౩-వ పంక్తినుండి) యగుకులమునం దున్న
మించిన హేహయుని సంశతీక్రమము నిచ్చెను. కోన
మండలము లేక కోనరేవును బరిపాలించిన హేహయు
లకు మండరాగికారిమును, రాజరాంశనములును చా
ళుక్యవంశస్థుడయిన కులోద్భుంగవోడునివలన లభించిన
వగుటచేత కావచ్చును పాదు తమకృతజ్ఞతను వెలి
పుచ్చుటకై నిమశాసనములందు ముందు తమప్రభుసంత
తిని వర్ణించియున్నారు. ఈ విధమయినక్రమము ననుస
రించి శాసనమును మూడువిభాగములుగ విరిగినింప
వచ్చును. మొదటివిభాగము చాళుక్యవంశావతారక్ర
మము; రెండవవిభాగము హేహయసంశాభివర్ణనమును,
దానవిషయకథనమును; మూడవది దానరక్షణ శల
మును చెలుపు మామూలు శాసనాంతర్లక్షకములు.

చాళుక్యుల పౌరాణిక సంశానుకథనము పట్టు
మూర్తితో ప్రారంభమగును. విష్ణుపునకు బ్రహ్మయు,
బ్రహ్మకు అత్రియు, అత్రికి చంద్రుడును కలిగిరి. చం
ద్రునినుండి ఉదయనునిపరకు చంద్రవంశ మభివర్ణితమయి
నది. ఇట్లు అనవచ్చిన సంతానక్రమమున ఆయోధ్యా
సింహాసనము నధివసించి పాలించిన యోధితొమ్మిడు
చక్రవర్తులు పన్నెనుక ఆనంశమునందలి విజయా
దిత్యుడనునా విజయాభిరామగలిగి దక్షిణావళనకు
నకు వెళ్లి శ్రీలోకేశ్వరుని యుద్ధమున నెదుర్కొని
కాలనశమున లోకాంతరించుక కలిగెను. ఆనంశమున
యమున గిర్భాన రామయమున ఆరాజు మహాదేవి
అంతఃపురాగికంతులమున కొలదిమంది యవలీజన
ముతో స్వస్థామూర్త్య పురోహితముచేత పరికొని పోబడి
నదై, ముడిచు ఆకు పగుల ఆగ్రహారమును చేరి,
ఆ గ్రామవాస్తవ్య డయిన విష్ణుధర్మబోధమునందున

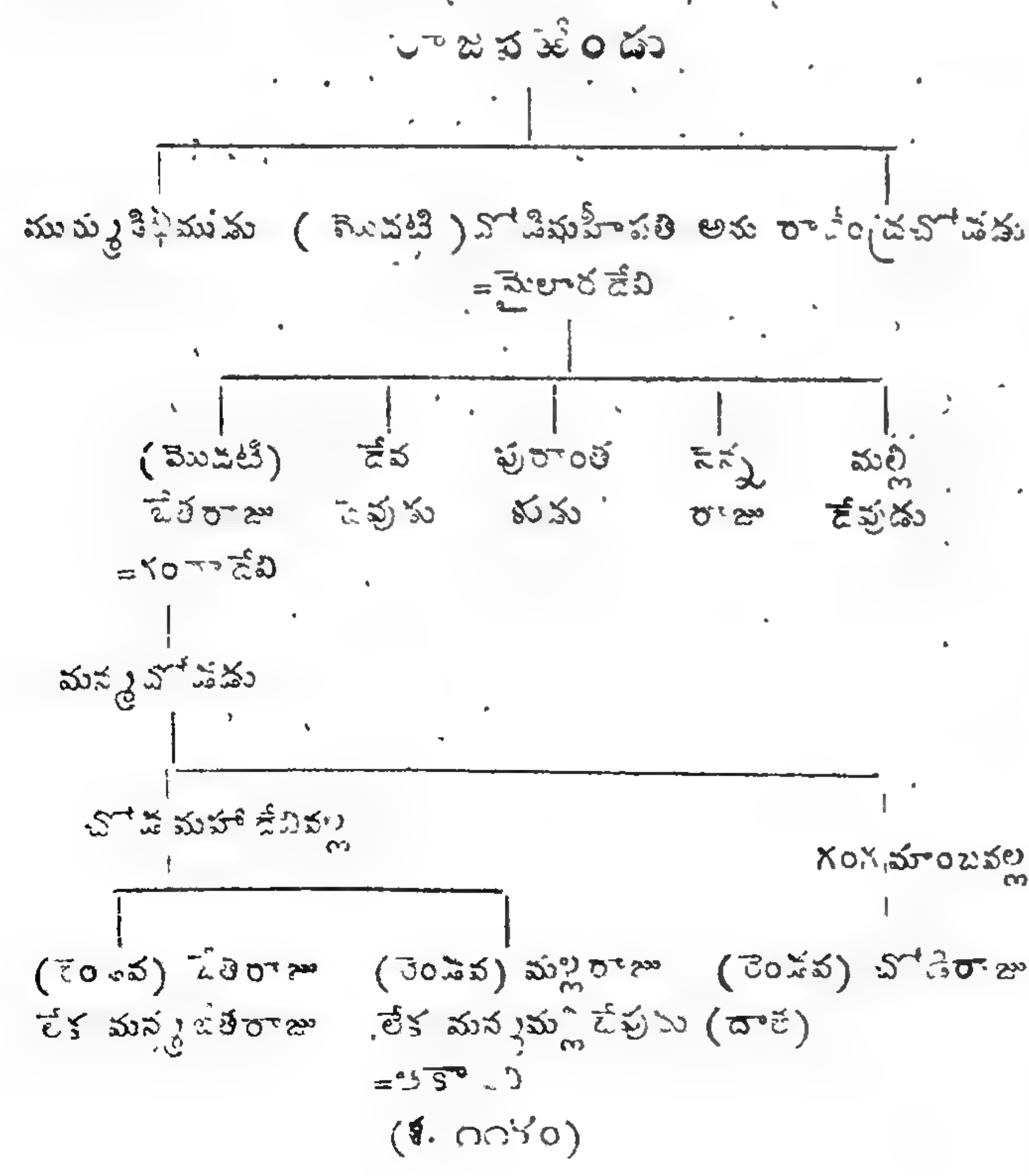
కన్నకూగుడు మాడ్కి అభిరక్షింపఁడుచు దినములు
గడపుచుండగా ఆమెకు విష్ణుచర్మనుడను ఒకకుమారుడు
కలిగెను. ఆకుమారునికి స్వప్రతియకులోచితముగ
జాతకర్మాదాలు చేసి అతనిని పెంచెను. తల్లివలన ఆ
కుమారుడు జరిగినవృత్తాంతమంతయు విని ఆమెకు
నమస్కరించి తపస్సునిమిత్తమం వెళ్లి, చతుక్యగిరిమీద
నెలకొనియున్న గౌరి సందాభగవతి నారాగించి,
కుమారస్వామిని, నారాయణుని, మాతృగణమును
సంతృప్తిపఱచి, వారివలననుండి వెళ్లికొడుగు, శంఖము,
సంచమహాశర్దములు, పాలీకేతనము, స్రతిహారము(?),
వరాహాలంఛనము, కుంగము, సింహాసనము, మకర
తోరణము, కనకదండము, గంగ యమున మొదలయిన
స్వకులక్రమాగతములగు సామ్రాజ్యచిహ్నములను
బడసి, కడంబ గంగాది భూపతులను బయించి నేతు
నర్మదామధ్యస్థమైన నాధిపత్యక్షుదక్షిణావళమును
పరిపాలించెను.

ఆ విష్ణుచర్మసభూపతినికి విజయాదిత్యుడును, అత
నికి పులకేరియు, అతనికి కీర్తినర్మయు జనించిరి. అతని
కొడుగు కుజ్జవిష్ణుచర్మనుడు పదునెనిమిదేండ్లు పాలించెను.
అతనితనయుడు జయసింహుడు ముప్పదిమూడేండ్లు
పాలెను. ఆటాతరువార, కులోద్భుంగవోడుడెచ్చును. అతని
యాజ్ఞను పురస్కరించుకొని వేంగీ రేవుమును బరిపాలి
చుటకు నియుక్తుడయిన వానిసంతతిక్రమ మిది :

యగుకులమునందు హేహయుడు పుట్టెను. అత
నికి అట్టులేనివోర్గర్వవిలాసముగల కృతవీర్యుడు జని
ంచెను. అతనికి అంశకారిమును తొలగించివేయు
సూర్యునివలె వేయికరములతో కార్తీసేర్యు డుదయిం
చెను. ఈతనిసంశమున ఆమెయశౌర్యగుగలవాడును,
గుణాన్వితులును, నిర్మలచర్మవర్తులును, సామ్రాజ్య
లక్ష్మీ పరివర్ధకులును అయిన కొందరురాజులు గతించిన
పానుక ఆ రాజవంశమున ధర్మభనులైనవారిలో అగ్రగేసరు
డును, రణరంగమున పీఠలక్ష్మినిచేరింపఁచాడును అయిన
సభాపాగ్రాహి రాజవంశము ఒప్పుంచెను. ఈతనికి తిష్ఠింప
బడిన శత్రుమాడయులు గల సూర్యభీముడును, యశో

రాయయినని చోడిమహాపతియు గలిగెడి. ప్రధితగుణ శిథియు, దానధర్మాధిరాహును అయిన ఈ రాజేంద్ర చోడనిఁ (చోడిమహాపతికి) మైలార దేవయందు బేతరాజు, దేవదేవుడు, పురాంతభూపతి, నెన్నమహాపతి, మల్లి దేవుడు అనువారలు జనించిరి. వీరిలో పుణ్యమూర్తియు సిరరాజ్యలక్ష్మీ విభవ్రతును, భూపాల కులావతంస నును అయిన బేతరాజు రాజేంద్రచోడభూనాథుని అగ్రతనయుడు. అతఁభార్య గంగాదేవి. బేతరాజు గంగాదేవులకు విషపార్వతులకు కుమారస్వామివలె, శ్రుతిస్మృతులకు ధర్మమువలె పండిత పారిజాతమయిన మన్మచోడి నృపాలుడు పుట్టెను. ఇతనిపేర్ని చోడమహా దేవి విశ్వమాతయని ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఈదంపతు లిరువురికి రామలక్ష్మణులవలె బేతమహాపాల, మల్లిభూపతులు జన్మించిరి ; వీరియనుజన్ముడు చోడిభూవల్లిభూడు గంగమాంబాతనూభవుడు. మన్మచోడిరాజుకుమారులకు మన్మతరాజు మన్మమల్లిదేవులను నామాంతరములు కలవు. మన్మబేతరాజు సోదరుడయిన మల్లిభూభర్తకు విష్ణుమూర్తికి లక్ష్మీదేవినలెను, చంద్రునికి చోహిహావలెను ఆకాదేవి (అక్కాదేవి) పత్నియైనది.

మన శాసనమునందు చెప్పబడిన ప్రకారము కోన హైహయుల సంశవృత్తి మిట్లు.

సహస్రబాహుప్రతాపవీర్య సంపన్నుడును, మహామండలేశ్వరుడును, ఆత్రేయగోత్ర పవిత్రుడును అగుకోన మన్మమల్లిసరళతి. తనతండ్రి మోక్షావాప్తి నిమిత్తము వియత్ (౦), అర్ధి (౪), రుద్ర (౧౧) సంఖ్యలచేత తెలియనగు - అనగా ౧౪౦ - శకవత్సరమున, చంద్రగహణపుణ్యకాలమునందు పితౄర్జితమయిన నిజవృత్తియగు గుద్దేవిషయమునందలి పల్లమకుత్తి గ్రామమునుండి విడదీసి కందికుప్పగ్రామమును సర్వకర పరిహారముగా దేవభోగముచేసి సమ(?)విద్యాస్థానని వాసియు, గంగాసాగరచంగ మాధిపతియు నగుచోడిశ్వర శ్రీమహాదేవునికి ఆచంద్రార్కముగ సాగునట్లు దానము చేసెను. ఈ విషయమును దెలుపుటకే ఈ శాసనము పుట్టినది.

ఈ సందర్భముననే ఆమల్లిమహావరుడు ధైరవునికి అయిదు పుట్లభూమిని (పంచఖండుకభూమి) ఇచ్చెను; ఆచోడేశ్వరుని స్థానాధిపతులయిన ఆదిదైవులు కాశ్యప గోత్రులగు ధైరవ, విద్వన, శంకరులకును, కౌళికగోత్రుడగు వడుగనకును పూజనిమిత్తము ముప్పదిపుట్లభూమి (త్రింశశ్శండుకభూమి) కూడ ఇచ్చెను.

దానమిచ్చిన గ్రామము కందికుప్పరెండుక్క-
సీమాసంధులివి :

చూర్పున	—	దండిమంకకాలి
దక్షిణమున	—	దండినంకకాలి
పడుమట	—	వంకని కుత్తికాలి (వంకనికుర్రు కాలువ)
వాయవ్యమున	—	కొప్పనిమ్మపట్టి అద్దరి
ఉత్తరమున	—	పిడతేపు
ఈశాన్యమున	—	చక్కని పటి అద్దరి

కోనమండలమును పడనొకండవ, పండ్లండవ శతాబ్దాలయందు పాలించినవారు హైహయవంశజులు. కోనమండలమన్నది ఇప్పటి తూర్పుగోదావరిజిల్లా యందలి అమలాపురము తాలూకా. ఇప్పటికిని ఆ ప్రాంతమునకు కోనసీమయని పేరు. రాజరాజు

సంవంపూడి శాసనమున వెల్లొనబడిన దానిల నడిమిచేయఁగా అమలాపురముతాలూకాయే అని శ్రీజయంతి రామయ్యసంతులుగాను ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ప్రకారో క్కల వ్రాసియున్నారు :

“రెండొంతులకడిమిదేశ ముగా గోనాపరిష్కారలో గొతమీ వైనతేయముల పడుపనుచ్చు అమలాపురము తాలూకాయనియు, సంవంపూడియనగా నాతాలూకాలోని సంవంపూడియనియు నావాంఛదగియున్నది.”

దీనినిబట్టి చూడగా కోనపరిష్కారము గొతమీ వైనతేయముల నడిమిదేశమని నిశ్చయింపవచ్చును.

ఈకోనపరిష్కారమును పరిచాలించిన హేమయ్యల పంశాసనములు ఇంతవరకు చాలా చూలుపడినవి. ఇదివరలో నుడివిట్లు ఇదియొక్క , ఇంతవరకు గానవచ్చిన కోనహేమయ్యల తామ్ర శాసనము. కోన హేమయ్యల పంశాసనములన్నిటిలో కోనమచ్చపత్త్య, పల్లిచేవుల (శకసర్వము ౧౧౮౭ నాటి) పితాపురము శాసనమే చాల స్థైర్యమును కలిగియున్నది. ఇందు మన శాసనమునకు వలెనే మొదట పాపకృతశాభి నిష్కరించుచు, పాప హేమయ్య పరిష్కారమును గలవు. చాళుక్యుల పితాపుర శాసనాంశమును పితాపుర శాసనమున చాలా గ్రహముగ నున్నది. అందు నదౌతేన వెర్కుతిరుములు మనశాసనమున తొలుతపడినవి. పితాపురము శాసనముకొరకు కోనహేమయ్యలలో మొదటి వాడు ముమ్మడిభీముడు. ఇతనికొడుగు రాజుడనగును. ఇతడు మన శాసనమునందలి హేమయ్యపరిష్కారమున మొదటిప్రభువు. పితాపురముశాసనము ఇతనికి లక్ష్మి, తొండొంక అను ఇరువురభార్య లుండిరని చెప్పి, ఆ యిరువురివలన గలిగినసంతతిక్రమమును అభివర్ణింపను. ఆ యిరువురిలో లక్ష్మికి ముమ్మడిభీమ, రాజేంద్రవోడులును, తొండొంకకు సత్యమహిషణియను సత్యాశ్రయమును జనించిరి. మన శాసనమున లక్ష్మికి జనించిన వారి సంతతిక్రమముమాత్రమే అభివర్ణితమయినది. పితాపురముశాసనము రాజేంద్రవోడునకి మైలాపరమునలన గలిగిన ఆ ముగగురుసంతులలో నేక, పల్లిచేవును

మాత్రమే వేర్కొనును; మనశాసన మిమ్మైదుగురు వేర్లను చెల్లుపును. పితాపురమున ననఁగా శతరాజు కొడుకులకు మచ్చనోడభూషణితో అగిపోవును; మన శాసన మట్లుగాక మచ్చనోడభూషణికుమారులను (నేత, పల్లి, పోడిమహిషతులను) గూడ వెలిసి, పితాపురమున శాసనమువలన మన కిదివరకు తెలిసినసంతతిక్రమమునకు ఇంకొకతరమును కలుపును. పితాపురముశాసనమునకును, మనశాసనమునకును గలవిభేదము లివియే. పితాపురముశాసనమువలన కంటె అధికముగ మనశాసనమునలన జెలియవచ్చు చరిత్రవిశేషము లేవియులేవు.

శాసనసాత మచ్చనోడిమహిషినికి వోడమహాదేవనలన గలిగిన యిరువురు తనయులలో రెండవవాడగు మచ్చనల్లి దేవన్యకతి. ఇతడు గుర్రంజిమాతౌవాని కొరకు గాపించిన న మగుటచేత ఈ శాసనకాలము శకము ౧౧౮౭, అనగా క్రీ.శ. ౧౨౧౮ నాటికి మచ్చనోడిమహిషతి లోకాంతరగతు పయినట్లు నిశ్చయమగుచున్నది. మనశాసనమునకు సంబంధించిన పరిచయములు మాత్రమే ఇటు చెల్లుపబడినవి. కోనహేమయ్యల చరిత్రమును గురించి ఇంకొకతడవ వ్రాసెదను.

దానమిచ్చినది వోడేశ్వర శ్రీమహాదేవునికి. వోడేశ్వర మహాదేవుడు గంగాసాగర సంగమోద్భవము లెరుపుటవలన ఈ మూలయము గంగాసాగర సంగమస్థలమునకు సమీపమున నుండి స్థాపించెదవచ్చును. ఇచ్చట గంగయనుంచి గోదావరీచి పాయలలో నొకటి స్థలగొతమీశాఖ. ఇది కందకుప్పకు చేరువనుండియే పోయి సముద్రమున గలియుచున్నది. ముమ్మల్లి దేవుని తండ్రియగు మచ్చనోడి మహిషతియో, అతని ప్పడయిన వోడి మహిషతియో ఈశివలింగప్రతిః చేరియుండును. దానిందేనిదే ఆదేవునికి వోడేశ్వర శ్రీమహాదేవుడనుపేరు కలిగినది. ఈ వోడేశ్వర దేవాలయము విశ్వస్థానము. ఈవిధమున పూర్వము ప్రసిద్ధదేవాలయమును విద్యాస్థానముగ ఉండెడిది. సమద్యాస్థాన మన కేమో భోధపడుట లేదు.

దాని మిచ్చి గ్రామము కందికుప్ప అమలాపురము తాలూకాలో పల్లమచుర్తికి సమీపమున నున్నది. ఈ గ్రామము నేర్పాటుచేసి వాడు మమ్మి దేవభూషణి. ఈ శాసనము ననుసరించి, కందికుప్పగ్రామ మేర్పాటు యిప్పటికి ౧౨౦ సంవత్సరము లయినట్లు తెలియుచున్నది. కందికుప్పగ్రామమున నేడు వోడేశ్వరాలయము లేనట్లు తెలియుచున్నది. ప్రాయశముగ అది గౌతమీగర్భమున పడిపోయియుండు నేమో. కందికుప్ప గ్రామము సరిహద్దులుగ దేలుపబడినవానిలో ఒకని కుర్రు ఒకటి. ఈ గ్రామ మిప్పుడు కానరాదు.

కడపజిల్లా, జమ్మలమడుగు తాలూకాయందు కుందేటియెడ్డన నున్న పెద్దముడియమే చాళుక్యవిష్ణు వర్ధనుని జన్మస్థలమని చెప్పబడిన 'ముడిపీము' గ గుర్తింపబడినది.

ఈ శాసనమున చెలిపినదానము దేవునికి చేసినది. అందువల్లనే కందికుప్ప దేవభోగము, — దేవునికి చెల్లెడిదీని — అయినది. వోడేశ్వర, వోడేశ్వరరూపములు రెండును శాసనమున వాడబడినవి.

ఈస్వామి స్థానాధిపతులు ఆదిశైవులు. శ. ౧౧౦౦ నాటికి అమలాపురముతాలూకాలో ఆదిశైవము విస్తరించియుండెనుటకు ఈ శాసనమే ప్రమాణము.

వామము, దక్షిణము, మిశ్రము, సిద్ధాంతము అని శైవము నాలుగువిధములుగ జెప్పబడినది. వీనిలో సిద్ధాంతశైవము వేదసమ్మతమయినది.

వేదసిద్ధాంతయో వైకృత
మేకార్థప్రతిపాదనాత్,
ప్రమాణ్యం సర్వశం ధ్యేయం
పండితై రేతయో స్సదా

అని వైవతంత్రము. ఈ సిద్ధాంతశైవము మూడువిధములనియు, వీనిలో ఆదిశైవ మొకటియనియు శైవసిద్ధాంత శిఖామణియందు ఇట్లు తెలుపబడినది :

సిద్ధాంతభేదం కథితం త్రివిధం వ్రతతత్వరే,
ఆదిశైవో మహాశైవో వైదికస్యాంతశైవకః

ఏవ మాదిప్రభేదాని నైవే ప్రోక్తాని సార్వతీ !

శ్రీ వోడేశ్వరమహా దేవుని స్థానాధిపతులయిన ఆదిశైవులు కాశ్యపనగోత్రులును, కాశికనగోత్రులును పేర్కొనబడినారు. వీరు బ్రాహ్మణులని యెంచవచ్చును. వీనినినుసరించి శకము ౧౧౪౦, అనగా క్రీ. శ. ౧౨౧౮ నాటికే బ్రాహ్మణులలో వేదసమ్మతమైన శైవము సవలంబించిన శైవు లుండిరని తేటతెల్లమగుచున్నది.

మల్లి కాష్ఠనపండితుడు
“భక్తిమోక్షద వలపు బ్రాహ్మణ్యతోఁ బూర్తి
పాయఁజాల నేను బసవలింగ !”

అని చెప్పినట్లు ప్రసిద్ధమేకదా ! మల్లి కాష్ఠన పండితాదులు ప్రాయశముగ వేదసమ్మతమయిన సిద్ధాంతశైవము సవలంబించినవారై యుండురేమో.

కందికుప్పగ్రామమున ఇప్పటికిని కొన్నిశైవ బ్రాహ్మణ కుటుంబములు కలవని తెలియుచున్నది. ఈ కుటుంబములవారిలో కాశ్యప, కాశిక నగోత్రములవారు కలరేమో తెలియరాదు.

మన్మమల్లిమహేశతి కందికుప్పగ్రామమును దానముచేసినది శకవర్షము ౧౧౪౦ కి సరియైన క్రీ. శ. ౧౨౧౮ సంవత్సరమునందలి చంద్రగ్రహణ పుణ్యకాలము నిమిత్తమున. క్రీ. శ. ౧౨౧౮ లో ఆషాఢపూర్ణిమ నాడును, పుష్యపూర్ణిమనాడును చంద్రగ్రహణములు కలవు. శాసనమున మాసము పేర్కొనబడకపోవుట చేత ఈరెంటిలో ఇది ఏగ్రహణమునిమిత్తమున నిచ్చిన దానమో నిర్వచింప వీలులేదు.

కందికుప్ప గుడ్డేశ విషయమున నున్నట్లు తెలుపబడినది. ఇదివరకు శాసనములవలన గుద్దవాది విషయము లేక గుద్దవాదినాడు తెలియనచ్చినది కాని గుడ్డేశ విషయము తెలియరాలేదు. ఇప్పటి రామచంద్రపురము, దామరామములు పూర్వపుగుద్దవాది విషయములో నివి. ఒకవిధముగ ఇప్పటి రామచంద్రపురముతాలూకా పూర్వపుగుద్దవాదివిషయ మనవచ్చును. గుడ్డేశ, గుద్దవాదివిషయము లొక్కటేయైనయెడల ఇప్పటిరామచంద్రపురము, అమలాపురము తాలూకాలు గుద్దవాది నాటిలోని వనవలసియుండును; కాని ఈ విషయ మొకను విచారణీయము.

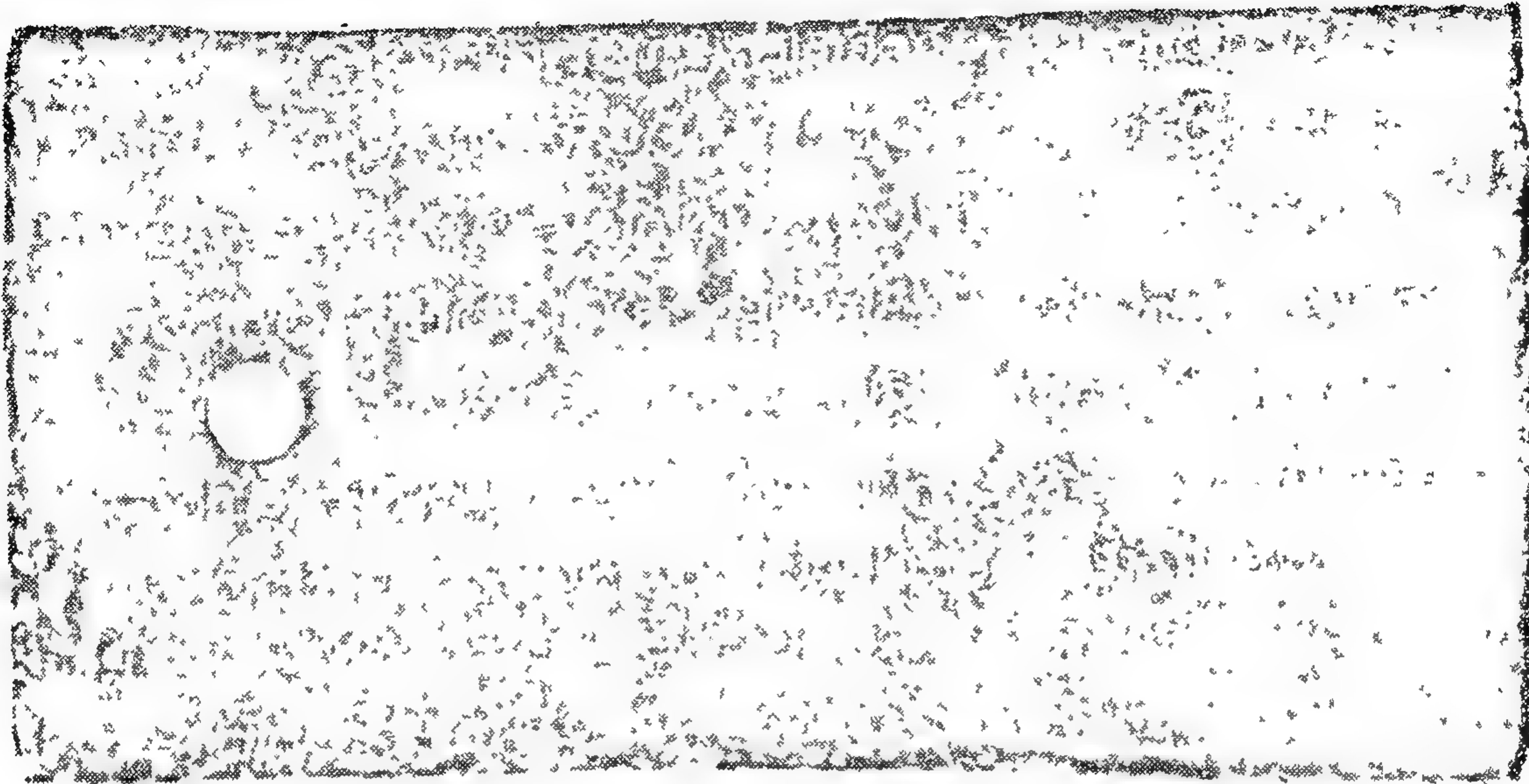
మూ ల ము'

మొదటిరేకు : రెండవ పేజీ

1.

5.

9.

౧. పా [1*] న్యైత్రి శ్రీ క మి న్నైత్రి తీరవారా? నయిం [1*] భారా... హేరాత్కా
౨. భీషద్మా దభూ త్ప్రసా [1*౧] తస్మా స్సంజాతవా సత్రః భ్యారకత్తి...దాచిసి | పా
౩. సవా ప్రసమో న్యై స్సర్వభమ్మ పరాయణః [1*౨] జేయహేయ త సోహం విష్వభూ
౪. హితేరతః కామన్యత్రిపురాచాతి మున్యశేషజనానభూత్ [1*౩] సన్మాన్గ -కమారతా
౫. పహంసా శంభోజ-టామంపలమంపశ్రీ [1*౪] [సధామకీచి] సన్చరా...రా
౬. ౦ గ్రాగరశీతౌగప సన్మాన [1*౫] తతోజు... నస్త్ర[త్వ స్తస్యహం పునరవా, [1*] ర
౭. [స్మా] స్సంజాతవా నాయు రాయుశో సహురుః తత [1*౬] రత[౭] యమాతి [1*] తస్మా హ్య
౮. [ర*] [1*] తస్మా స్వచమేయం [1*] తస్మా త్ప్రచీకః [1*] తస్మా పైన్య...తి [1*] తస్మా న్యపతి
౯. [౧] [1*] [శ]న్త త్సాన్యభౌమ[1*]న్త జ్ఞయనేచ[1*]న్తతో మహాభౌమ[1*]న్తస్మా పశా...[1*]న్తన్త

1. నాన్యోహమ్మ తేరల సానరించి.
2. 'స్మంగా' అని చెప్పవలసి.
3. 'పరు-హా' అని.
4. 'రసాన్' అని.

కండవ లేకు : మొదటి పేజ

10.

15.

18.

౧౦. దక్రొన [1*] సస్మా దేవత [1*] సస్మా వృచకు [1*] సస్మా వృక్షక [1*] సరస్వతీనా
౧౧. నామ్మ మలివస్తు [1*] ద్విపత్రత్రయ సస్మా వృష్టి పొట్ట [1*] త
౧౨. తః కాత్యాయన [1*] సస్మా నిల [1*] సత్ దుష్పిత [1*] సత్ [1*] [అవ్య] మేధా పై ద్వి భరత్
౧౩. భాస్కరద్యుతి [1*] అజేలంబు యోరాశ్చ పా [అహూమాన] భూతలం [12*] సస్మా
౧౪. ద్విమన్యు [1*] సస్మా సహూత్ర [1*] సత్ హా [1*] తం ద్విహాస [1*] సస్మా వజ్రమూ
౧౫. [1*] సస్మా సువంశ¹⁰ [1*] సస్మా సత్తాప సుధన్వా [1*] తస్మా త్రికిషిర [1*] సస్మా స్మిమసే [1*] స
౧౬. సస్మా వృషణ [1*] సస్మా చ్చూరు [1*] సస్మా ద్విచిత్రవీర్య - [1*] సత్ వాంఛున్యక సస్మా¹¹
౧౭. త్సవః భూతహిరతా [1*] యుగ్యరాదయః పుత్రా¹² పంసరత్న సోదమా [1*] సస్మా
౧౮. శివారాశి సుధాకరానం [1*] పాహ్లో స్సతానాం విజయ బభాసే [1*] యోగరాశి

౧. 'ద్యుత' అని.
౨. 'నామ్మ మలివ' అని.
౩. 'సస్మా' అని.
౪. 'సుష్పిత' అని.
౫. 'ద్విమన్యు' అని.
౬. 'త్సవ' అని.
౭. 'సస్మా' అని.
౮. 'పుత్ర' అని.

రెండవ చేతు: రెండవ పెడ

19.

23.

27.

౧౯. ర్గితవా[హువండు:]* కంప్రమూణామిన[వారివార] కు యెయ్య భరాభరేంద్రునివ
 ౨౦. మో ధాత్రీచరితావై [1*] కంప్రతే కరిభిదిశావై¹³భోభి లో: తాదనాత్రిన
 ౨౧. :[1*] సోయం యయ్య రభస్య ప్రియపితప్రదూతదావానా[*] శ్రీకాంతాచమంకు-
 ౨౨. మాంకితతనుయ్యంప్రహరిస్సానరాత్[1౧౦*] తతోభిషుష్య[1*] స్తతం సరిషేత్[1*] కతో బ
 ౨౩. సమేయ[1*] స్తతం షేమక[1*] స్తతో నరవాహన[1*] తర స్వదా[1*] న[1*] ప్రసాదాద
 ౨౪. యన [1*] కర్మభిషుష్యనవచ్చిన్నసంప్రా[వేష్యయో] [ధానింహాననాసేనేష్య*]కుచ
 ౨౫. ప్రి¹⁴చక్రవతి-షు గతేషు[1*] వద్వంశస్త్రివిజయదాత్యో [నామారాహ వి][భోష*][సూ] ౧
 ౨౬. పిణాపథం గర్వా త్రితోచన: జ్ఞానమధిమేష్య కాలపశాల్లోకాంతర మగమ[త్][1*]
 ౨౭. తస్మిన్సంకుతే¹⁵తస్యమహాదేవి గురుగభ=భారాసాంతఃపురాధిక్సర[కతి*]

13. 'భోభి' - 'హంభి' అని.

14. 'ప్రి' - 'మర్తి' అని.

15. 'తస్మిన్సంకుతే' అని.

మూడవ లేకు : రెండవ పెన్

37.

41.

45.

32. య కంబ గుగాదిభూమి నా నిజ్జిశ్య నేతునమృదామగ్నం సాధనస్తం
 33. తుం దో.శాపగం సాల మాన[1*] తస్మా [ద్విష్టనగ్ధ=] రభూపా ద్విజయూదిత్య [1*]
 34. శత్తుతః పులకే[1*] తర్పుతః కీర్తివమ్మా[1*] తస్యతనయం పుష్కలనగ్ధ=నో
 35. ప్రాదశవషా=ని వేగీ=శెనుసాలయత్ తదాత్మ[1*] బయసింహః [త్ర]య
 36. ప్రొంశబ్దా= తతం కులొచ్చిగ్గదోడదేవ అపిచ నిజా=పురిస్సి
 37. [రం*] వేగీభూషణిపాలనే య[1*] నియుక్తవా= తీయ్యనంకూ న్వన్నయిరు?
 38. నుపచక్రమే[1*] కులేయదూనాం సమభూస్వణాం=మాదామణిహై[1*]హయ
 39. నామధేయ[1*] తత కృశ్ణం కృతచియ్య= ఆరీ దవాయ్=దోగ్గ=గ్గా=విరాస
 40. శాలీ[1100*] తతోజని యథాధాను ద్వి=చిశ్వ స్తమోహర[1*] స్ఫురత్క=సహస్రే

24. 'తదీయ వంశ్యా న్వ=యిరు' అని.

25. 'సమభూ స్పృహణాం' అని.

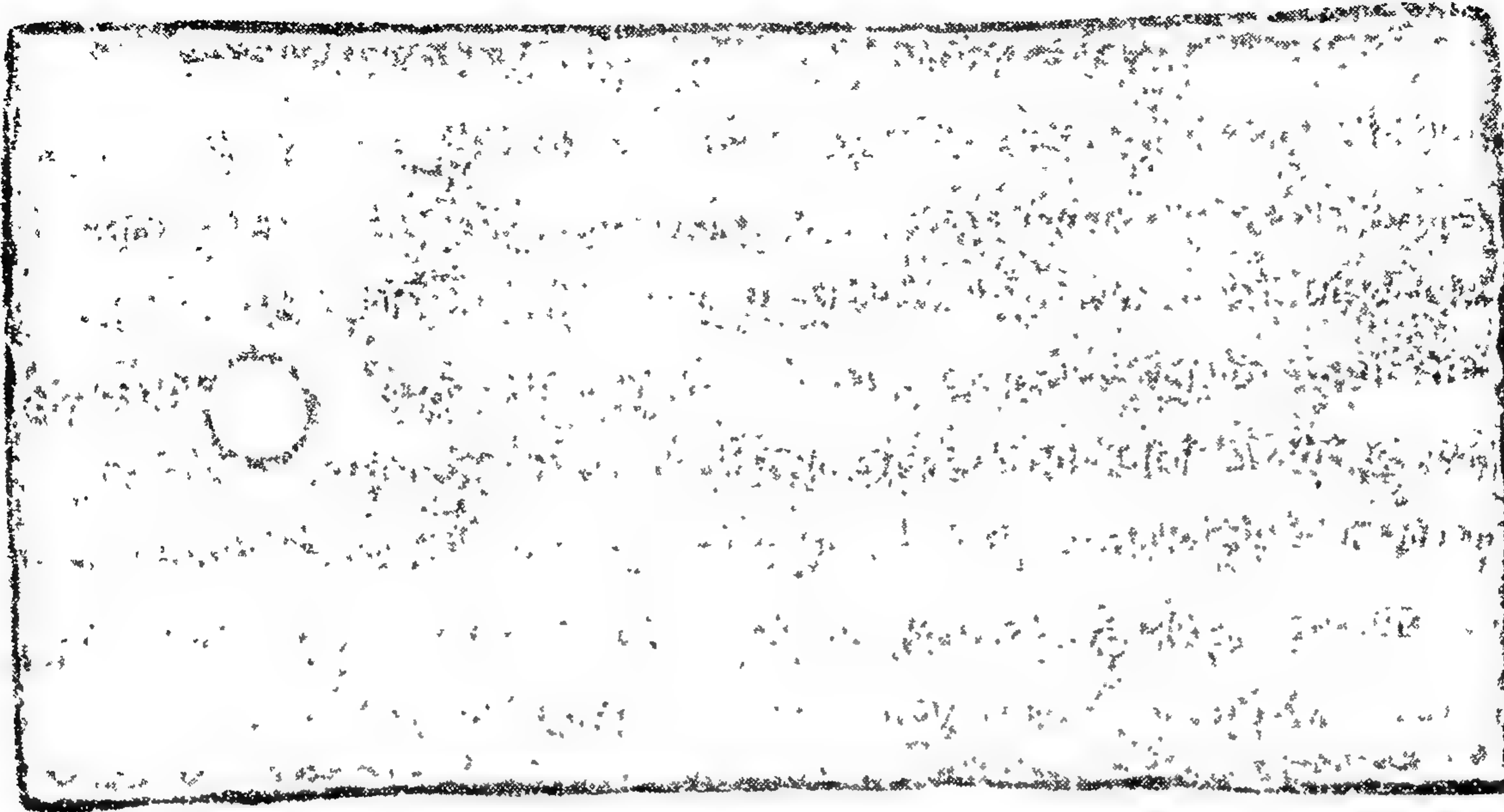
26. 'దవాయ్=దోగ్గ=గ్గా' అని.

నాలుగవ రేకు: మొదటి పేజీ

16.

50.

54.

౪౩. ణ క్తా - పీఠ్య - ప్త్యో, వై [*౧ -] సస్యవ్యమే సమ్మిళితమునన్తి - వన్వమేయశౌద్యో -
౪౪. మ గుణార్వితేన | కేసుక. తేనోగతేషు సస్స సామ్రాజ్యైరిన్యో - శేషా [౧౩*] ౪
౪౫. తోధన స్వయమోపాసనాం ప్త్యో గుప్తా స్థామ్యో సనాగ్రయామా [*] గూవాగ్రనే రాజుచే
౪౬. ఉపరామా ర్వాస స్సంభవతీర్థో [౧౪*] సస్స ముమ్మోమన్య సావితారానిమగళం [*] అ
౪౭. నిష్ట యోరా? కోనోపావో - త్తి [౧౫*] సోయరా క్షీరవోద సత్సాగణనిగి దా
౪౮. సభమ్మా - భిరామ [*] తేనో మైలారిదేవ్యా రవిసులలిలకం తథాత్రిరరేకం [*] సన్వవ్యం పేన
౪౯. పేనం త్రిజగదభినుతం శ్రీపురాతనీతికం [*] సతీ - త్తి [౧౬*] సన్నభూసా సుకతివిధనా మల్లిపేన
౫౦. క్షీరేణ [౧౭*] తేమాం సరి స్సన్నతపుణ్యముత్తి - తేనో దేవీ * స్థిరరాజ్యైర్క్తి [*] సన్వత భూపాల
౫౧. కులానాంకో రాజేంద్రవోదక్షితిన్యాగ్రహాను [౧౮*] తత్పర్షి త్రిజగత్పాతా గంగాదేవీ వి

27. 'స్థిరరాజ్య' అని.

28. 'అక్షి' అని.

29. 'ప్రకృ' అని.

30. 'సన్నత పుణ్యము' అని.

నాలుగవ రేకు : రెండవ పెడ

౫౫.

౫౬.

౫౭.

౫౫. రాజలే[|*] లావణ్యలహరీలోలా దయాంధ పరిపూరితా[|౧౮*]తాభ్యాం శివాభ్యామిన కాన్తి=
౫౬. కేయం ప్రతిస్మృతిభామివ^{౩౧}ధమ్మ=శ్లో[|*]ప్రేమస్మదోడిః ౮.లి.ప.గగణ్య సంజాతవా
౫౭. ౯ పండితవారిజాతా[|౧౯*] తస్యదోడిమహాశస్య విక్రమాక్రాంతభూభజ[|*] పత్నీ దోషమ
౫౮. హాదేనీ విష్వమాచేతివైస్రుతా[|౨౦*] తాభ్యాం దేతమహాలమ్బ గోచలకృత్తా[|*] స
౫౯. విజాత్రోవిజగత్సాహో^{౩౨}యధాశ్రీరామలక్ష్మణ[|౨౧*]అనుజన్మ^{౩౩}యోధో=మా నోచ్ఛి=
౬౦. భూవల్లభోభూవి[|*]భాతిభానిత్రే=శ్లో గంగమాంబాతనూభవ[|౨౨*]ప్రేమ
౬౧. స్మరేతపీతివానుజన్మా ప్రభాతపద్మజనచారిజాత[|*]దేవద్విజానుగ్రహలభ్యం
౬౨. సద్గీర్ణా=యు^{౩౪}రాహోగ్యలలాధివృద్ధి[|౨౩*]సత్సీమల్లమహారచ్య సుధాంశోరిన రాహి
౬౩. జ్యోతి[|*]ఆకాదేవీ ముకుందస్య కమలైవ విరాజతే[|౨౪*]యతోక్తాగ్ని^{౩౫}కషాయనేత్రకుచయ
౬౪. ప్రాతఃవివస్వత్కారా^{౩౬}తేవైరిన్ద్రపాలకు(?)లవ బృహస్పతిహారానీరోన్న లే[|*] కః[|*] కపూ=రమ

౩౧. 'ప్రతి స్మృతిభ్యామివ' అని.

౩౨. 'సంజాతా త్రిజగత్సాహో' అని.

౩౩. 'అనుజన్మా' అని.

౩౪. 'సంపద్ధిభూయ' అని.

౩౫. 'యతోక్తాగ్ని' అని.

౩౬. 'వివస్వత్కర' అని.

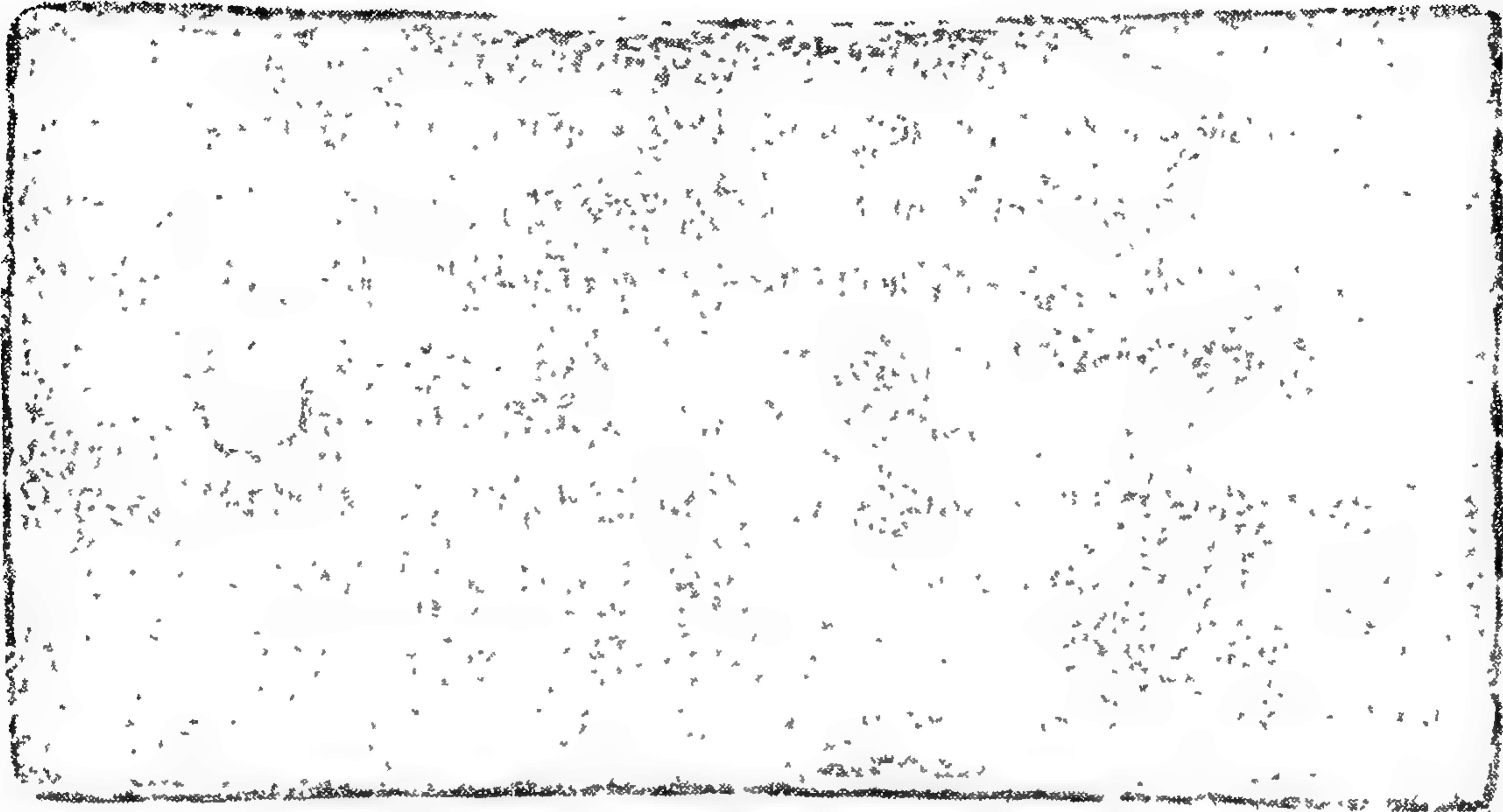
౩౭. 'తే వైరిన్ద్రపాలకు(?)లవ' అన్నది అర్థమనుట లేదు;
గందస్సులు తప్పినది. 'జాతే వైరిన్ద్రపాలకావలి బృహస్పతి
హార' అని యుంపెదరులేమో.

అయినచేతు : మొదటి పేజీ

65.

70

74.

౬౧. రాలమాక్తిక స్వక్ష్మీతి^{౩౮}లక్ష్మీపతి^{౩౯}[*]మల్లపతి మన్వయాశ్శశం జేతుం సమన్త^{౪౦} = నృప [౨౧*]
౬౨. సోయం స్వస్తి సహస్రబాహుతాపవీర్యగుణసంపన్న [*] శ్రీమన్మహామండలేశ్వర ఆత్రేయ గో
౬౩. త్ర పవిత్రం కోనమన్మ మల్లనశ్శరః గుద్దేషమయవానిసౌ రాట్రకుటముగా మ్ము^{౪౧}
౬౪. ంబిన^{౪౨}స్సమాహూయేథమా^{౪౩}దాయలి [*] విదితమస్తు [*] అస్మిన్తా^{౪౪}త ని^{౪౫}స్త్రి^{౪౬}గు
౬౫. ద్వేషిషయే పల్లమకుత్తిగ్రామాదాదాయ కండ్లి [కుప్ప]గ్రామం సవ్వకరపరిహారం దేవభోగ
౬౬. ం కృత్వా^{౪౭}సమ(?)విద్యాస్థాన నివాసినే చోడేశ్వర శ్రీమహాదేవాయ సోమగ్రహణనిరు^{౪౮}
౬౭. చంద్రాకం^{౪౯}దత్తమి^{౫౦} తస్మిన్నేవ పంచభుజకభూమి వ[= *]శ్శో^{౫౧} పైరనాయ^{౫౨} తస్య^{౫౩}కోడేశ్వర స్వాది^{౫౪}
౬౮. వానాం స్థానాధిపతీనాం నామగోత్రాణివృత్తి పరిమాణంతు లిఖ్యం^{౫౫}తే[*]కాశ్యపగోత్రాణి^{౫౬} పై
౬౯. రవ విద్వనశంకరా^{౫౭}గ్యం[*]కాశికగోత్రం^{౫౮}పమగనాఖ్య [*] తేషాం పూజా^{౫౯}ం ద్వాత్రింశ్శంకు^{౬౦}క^{౪౪}భూ
౭౦. మి ద[*]శ్శో^{౬౧} [*] అస్య కందికుప్పగ్రామస్య^{౬౨}సీమానం[*]పూర్వతః దాశివంక్^{౬౩} కాళి[*]వ^{౬౪}ణతః దం

౩౮. 'సవక్ష్మీతి' = లక్ష్మీపతి^{౩౯} అని.

౩౯. 'విషయనివాసికో రాష్ట్రహుటప్రముఖానుక్రతుం^{౪౦} అని.

౪౦. 'వృత్తి' అని.

౪౧. 'కృత్వా' అని.

౪౨. 'చంద్రాకం' అని.

౪౩. 'కాశికగోత్ర' అని.

౪౪. లేఖకుడు మొదట 'ద్వాదశభుజంకు' అని వ్రాసి, దానిని వికృత 'ద్వాత్రింశ్శంకు'గా దిద్దాడు. అట్లు దిద్దటలో 'త్రిం'లోని సన్న క్రింద వ్రాసెను. 'త్రింశ్శంకు'లోని '౩' వర్ణమును 'ఖ' పైని చిన్నదిగా వ్రాసెను.

౪౫. 'వంక' అని.

అయిదవ లేకు : రెండవ పెన్

75.

79.

84.

27. డివంగ్⁴⁶ కాల్⁴⁷ [1*] సర్వమతం సంగ్⁴⁸ ని⁴⁹ రు⁵⁰ ప్తి కాల్⁵¹ [1*] వాయు⁵² కః కొ⁵³ వి⁵⁴ మః⁵⁵ ప్తి ప్తి⁵⁶ ల్⁵⁷ ద్⁵⁸ [1*]
28. త్తర⁵⁹ తః మ⁶⁰ డే⁶¹ చ్చ⁶² [1*] ఈ⁶³ థా⁶⁴ న్న⁶⁵ తం వ⁶⁶ క⁶⁷ ల⁶⁸ వి⁶⁹ ప్తి⁷⁰ ల్⁷¹ ద్⁷² [1*] సర్వ⁷³ క⁷⁴ త్తా⁷⁵ సర్వ⁷⁶ క⁷⁷ త్తా⁷⁸ వా హ⁷⁹ లే⁸⁰ ద్దూ⁸¹ మి⁸² న్న⁸³ .
29. రా⁸⁴ ధ⁸⁵ మ⁸⁶ [1*] స⁸⁷ ప⁸⁸ చ్య⁸⁹ తే⁹⁰ మ⁹¹ స⁹² థా⁹³ రే⁹⁴ స⁹⁵ రి⁹⁶ కే⁹⁷ కాల⁹⁸ మ⁹⁹ క్య¹⁰⁰ . [1*] ౩౬* ప¹⁰¹ ప్తి¹⁰² చ¹⁰³ మ¹⁰⁴ స¹⁰⁵ హ¹⁰⁶ స్రా¹⁰⁷ న్న¹⁰⁸ .
౩౦. ప్త¹⁰⁹ వి¹¹⁰ భూ¹¹¹ మి¹¹² వ¹¹³ [1*] ఆ¹¹⁴ ఛే¹¹⁵ త్తా¹¹⁶ చా¹¹⁷ ను¹¹⁸ మ¹¹⁹ త్తా¹²⁰ . తా¹²¹ న్యే¹²² స¹²³ స¹²⁴ వ¹²⁵ స¹²⁶ . [1*] ౨౭* బ¹²⁷ హ¹²⁸ , వ¹²⁹ స¹³⁰ హ¹³¹ త్తా¹³² .
౩౧. బ¹³³ హ¹³⁴ త్తా¹³⁵ శ్చా¹³⁶ ను¹³⁷ పాలి¹³⁸ తా¹³⁹ [1*] య¹⁴⁰ స్య¹⁴¹ య¹⁴² స్య¹⁴³ య¹⁴⁴ ధా¹⁴⁵ ధ¹⁴⁶ మి¹⁴⁷ స్త¹⁴⁸ స¹⁴⁹ స¹⁵⁰ ర¹⁵¹ దా¹⁵² ధ¹⁵³ . ౨౮* చు¹⁵⁴ .
౩౨. ద్వం¹⁵⁵ బా¹⁵⁶ స¹⁵⁷ ర¹⁵⁸ మ¹⁵⁹ హీ¹⁶⁰ స¹⁶¹ రం¹⁶² బా¹⁶³ వా¹⁶⁴ [1*] . స¹⁶⁵ ర¹⁶⁶ ద¹⁶⁷ వే¹⁶⁸ త¹⁶⁹ మ¹⁷⁰ న¹⁷¹ సా¹⁷² భు¹⁷³ వి¹⁷⁴ ధా¹⁷⁵ వి¹⁷⁶ భూ¹⁷⁷ . [1*] ౨౯* మ¹⁷⁸ .
౩౩. య¹⁷⁹ త్తి¹⁸⁰ మ¹⁸¹ స¹⁸² ధ¹⁸³ మ్మ¹⁸⁴ మి¹⁸⁵ మ¹⁸⁶ స¹⁸⁷ మ¹⁸⁸ స్తం¹⁸⁹ [1*] తే¹⁹⁰ మా¹⁹¹ వ్మ¹⁹² . వి¹⁹³ ర¹⁹⁴ చి¹⁹⁵ తా¹⁹⁶ జ¹⁹⁷ తి¹⁹⁸ తే¹⁹⁹ మ²⁰⁰ మ్మ²⁰¹ . [1*] ౩౦* తా²⁰² కా²⁰³ .
౩౪. ద్వి²⁰⁴ వి²⁰⁵ వ²⁰⁶ భి²⁰⁷ ప²⁰⁸ ద్ర²⁰⁹ గ²¹⁰ తే²¹¹ శ్రీ²¹² కం²¹³ ద్దు²¹⁴ క్ష²¹⁵ త్త²¹⁶ న్న²¹⁷ య²¹⁸ . [1*] గ్రా²¹⁹ మ²²⁰ [౨*] నా²²¹ ప²²² స²²³ ము²²⁴ క్ష²²⁵ తం²²⁶ గు²²⁷ ర²²⁸ వి²²⁹ భ²³⁰ మ²³¹ .
౩౫. మా²³² న్న²³³ భ²³⁴ . [1*] ప్రా²³⁵ దా²³⁶ దా²³⁷ ర²³⁸ తా²³⁹ ర²⁴⁰ క²⁴¹ ని²⁴² జ²⁴³ రు²⁴⁴ వి²⁴⁵ [౩*] శ్రే²⁴⁶ య²⁴⁷ స²⁴⁸ ప్రా²⁴⁹ క్ష²⁵⁰ మే²⁵¹ [1*] గ²⁵² గా²⁵³ సా²⁵⁴ ర²⁵⁵ క²⁵⁶ మ²⁵⁷ .
౩౬. శి²⁵⁸ వ²⁵⁹ త²⁶⁰ మే²⁶¹ నా²⁶² జే²⁶³ క్ష²⁶⁴ రా²⁶⁵ మ²⁶⁶ ర²⁶⁷ తా²⁶⁸ . [1*] ౩౧* శ్రీ²⁶⁹ శ్రీ²⁷⁰ [1*] !

46. 'పంక' అని.

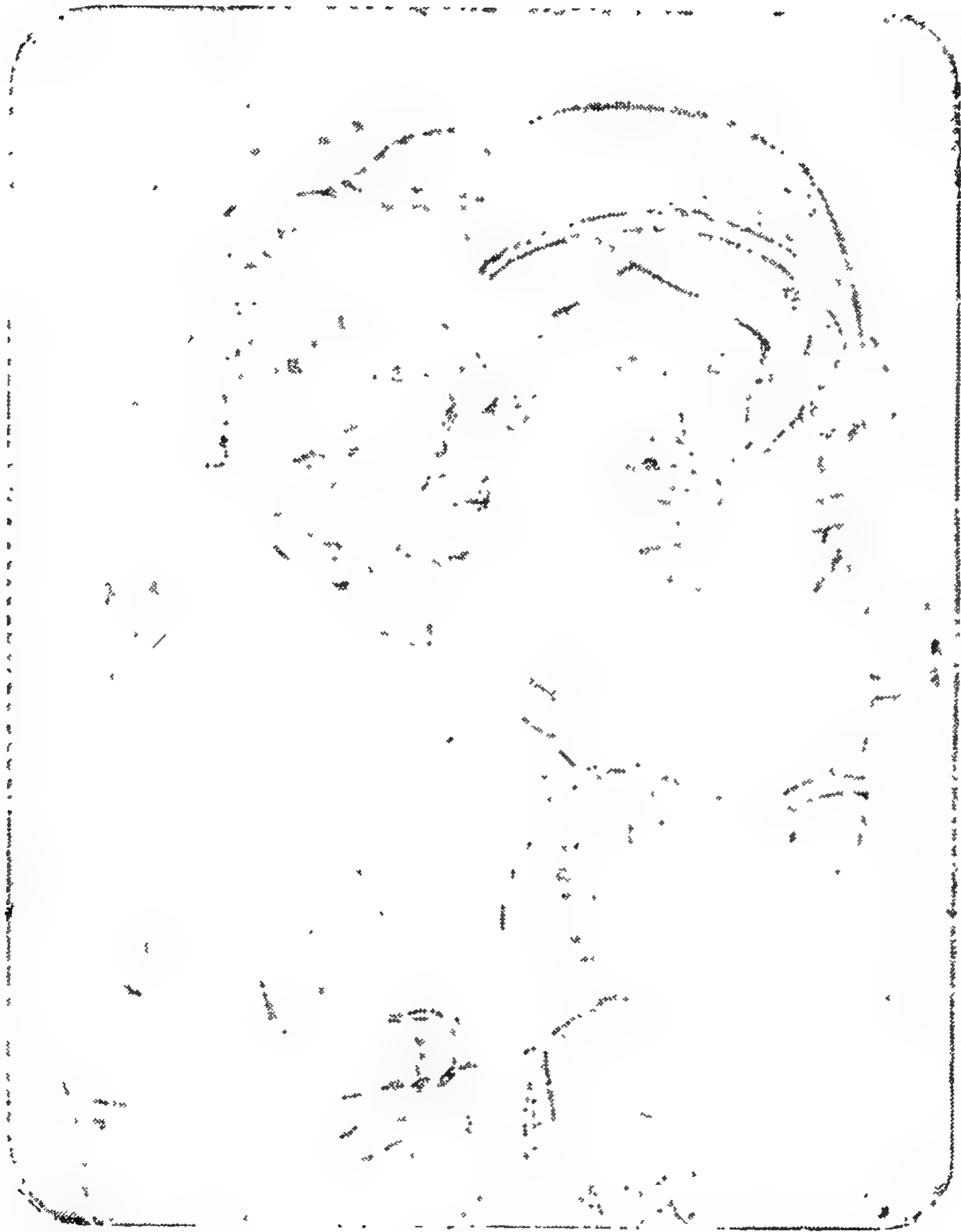
47. 'పంకని' అని.

48. 'సురయ' అని.

49. 'అదే తామమస్తాని' అని.

50. లేకుదు 'భావి' అన్నది మొదట వ్రాయమని, 2వ పంక్తికి దిగువను వ్రాసెను.

51. 'కలిదిగు క్షేత్రయం' అని.

క ట్ట జీ వు లు

ప్రపంచమందలి పుస్తకాగారములు

ప్రాచీనకాలముననుండియు పుస్తకాగారములు లభింపఁజూచుచున్నట్లు ఇతిహాసములనుబట్టి తెల్లమునుచున్నది. క్రీస్తుకుఁ బూర్వము క్రీ.పూ. 200 సంవత్సరములక్రిందట బాబిలోనియా అస్సీరియా దేశములందు ఇటుకలపైన పద్యములు మొదలగువిధమున చెక్కబడుచుండెను. ఇట్టివిధములను కొన్ని ఇటుకలే అప్పటికనువగు గ్రంథాలయములు నుండెను. జనసామాన్యమున కుపయోగించుట కనువగుట్లు ఆవి పెద్ద మృగము భాండ్లములందుగాని, పేము, పెదురు మొదలగువానిచే నల్లబడిన పెద్ద బుట్టలందుగాని నీకరింపబడుచుండెడివి. ఇట్టి గ్రంథాలయములు సాధారణముగా ఒకానొక దేశమునందుగాని, మామందుగాని పదిలపరుపబడుచుండెడివి. ఇదియే ప్రాచీనగ్రంథాలయములు. ఆ కాలమునందును పిమ్మటనుగూడ రాజులవద్ద వారి హుక్కుములు మొదలగువాని నక్కడ రాష్ట్రాధికారి తామ్రపత్రములందు నుత్తరమునకుఁ బ్రాగ్భివృద్ధిపరుచుచుండెను. క్రమమున నితర విషయములకు శిఖరేఖలుగూడ సంగ్రహపరుపబడుచువచ్చెను. ఈవిధముగ ప్రభుత్వపుస్తకాలయము లుద్భవించెను. క్రీ.పూ. 5వ శతాబ్దములకు పూర్వము ఈప్రజాసామంతులనుకొలమున నిర్మింపఁబడిన అనేక గ్రంథములు గలిగిన పుస్తకాగారములు లభింపఁజూచుచున్నవి. అలెగ్జాండ్రీయానందుండి టాలెమీరాజుల పుస్తకాలయము చాల ప్రసిద్ధమైనది. దీనియందు వివిధవిషయ విభాగములగు గ్రంథములు నానాదేశములకు చెందినవి లభ్యమొలదిగ నుండెను. జూలియస్ సీజరును గోముదేశపురాజు ఈప్రజై దాడినపరిసరందర్భమున ఈగ్రంథాగారమందలి విశేషభాగము కాల్చివేయబడెను. కాకితములు కరువగుట కారణమైచది మొదలు గ్రంథాలయమునకు ప్రోత్సాహము లభించెను. కాని ఒకటికి పదిప్రతులు సిద్ధముచేయవలెనన్న చాల కాలముగా మరుటయే గాక విశేషధనప్రయత్నమునందుండెడిది. ఇందుచే నాకాలమున పుస్తకములు వ్రాయుటకంటె వ్రాసినపుస్తకములను పదిలపరచుకొనుటయే

బందా వెంకటరత్నం

పానులశ్శుచుయ్యెను. మగ్గయుగమువరకును దానితోయగ్రంథాలయములందు, గ్రంథములను ఆలమగలులో బలమగునొలుసులతో కట్టి వేయువాని. పుస్తకములు దొంగిలించబడు నేమో యనుచింత ఎప్పటికప్పుడు జనులను కించించుచునేయుండెను. పాకరు లెల్లప్పుడును అలమాగ్లసమీపముననే గూర్చుండి గ్రంథము చేయవలసివచ్చుచుండెను. సామాన్య జనుల పుస్తకాలయములందు బొత్తిగ ప్రవేశము లేకుండెను. భవవంతులుమాత్రము కొద్దిగకో గొప్పగకో లాభ మందుచుండిరి.

ముద్రాధ్యయంత్రావిష్కరణముచేతను, విద్యాప్రచారముచేతను పుస్తకాల మోద్యమములందు మరల మార్పులు కలిగెను. 12వ శతాబ్దముందున్న మైన నూతనస్వాతంత్ర్యభావములు ఓనిసూపుచు పూర్వ సంస్కరించెను. జనసామాన్యము లాభము నందుటపై సార్వజనిక పుస్తకాగారముల ప్రచార మొక్కడయ్యెను. ప్రజలయందు ప్రచార మొక్కడైనకొలదియు పుస్తకాగారసంబంధము విజ్ఞానముగూడ వృద్ధి నొందసాగెను. ఏదేపుస్తకముల నెట్లు కొనవలెనో, వానిగూచికల నెట్లు నిరపరపవలెనో, వారి నేస్తకారముంచవలెనో, సామాన్య జనుల కందుబాటులోనుండుటల ఎట్టివ్యవధి నేర్పాటుచేయవలెనో మొదలగు గ్రంథాంశాగార విజ్ఞానవిషయకములను గూర్చిన యనేకగ్రంథములు ప్రతినవతత్సరము వెలువడుచున్నవి. పుస్తకాలయవ్యవస్థాశాస్త్ర మనుచేత విశ్వవిద్యాలయములలోగూడ నిది ప్రవేశించినది. ప్రస్తుతకాలమందు పుస్తకాలయములే విద్యాప్రచారమునకు ముఖ్యసాధనములని గ్రహింపబడెను. ప్రసిద్ధ ఇంగ్లీషులేఖకుడు “కాల్లయిలు” పుస్తకాలయములే నిజమున విశ్వవిద్యాలయములని నడివెను. పుస్తకాగారము లున్నతావులందు, పత్రికలగోను స్థానము కాకపో ప్రతిమనుష్యుడును ప్లానో

పాన్థవ చేయ నున్నవగును. వాస్తవమునకు పుస్తకాలయములే రాష్ట్రమునకు మస్తిష్కములు. అన్యదేశములందు పుస్తకాలయ ప్రచార పెట్టినెన్నో వానివ్యవస్థ నెట్లున్నకో ఆయా దేశములవారు పుస్తకాలయముల కెట్టి ప్రాధాన్యము నిచ్చుచున్నారో తెలిసికొనినగాని మనవాస్తవికస్థితి మనకు గుఱిరింపబాలదు. ప్రపంచమంతటాలోను 10 వేల భాండాగారములు కలవు.

అమెరికా

పుస్తకాలయముల విషయములో అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు లోకమున మేటియని చెప్పదగు. 12వ శతాబ్దమున నిచ్చట మొదటి గ్రంథాలయంఘ మేర్పడెను. 15వ లో ఇచ్చట 10వ భాండాగారములు మాత్రమే యుండెను. ఓరిగో కొన్ని యందు మాత్రమే సామాన్యజనులకు ప్రవేశము కలదు. ఈ కమయసుర నిచ్చట 1800 గొప్పపుస్తకాగారములు కలవు. వీనిని సామాన్యజనులుగూడ ధారాళముగ నుపయోగించుకొనవచ్చును. లెక్కలకలన 21 మనుష్యుల కొకటివరకు పుస్తకాగారము లున్నట్లు విశేషమగుచున్నది. ప్రతినవతత్సరము ఈ గ్రంథాలయములకు 1000 గూపాయలు క్షయపడుపడుచున్నవి. 1000 పుస్తకములు పాకరుల కివ్వబడుచున్నవి. ఆండ్రూసు, కార్నేగీ, రస్సెలు, రాక్వెల్లగు మొదలగు కోటీశ్వరులు వీరికి కొన్నికొలదిగ దానమిచ్చిరి. నూరుపావులకు ఒకపెన్నీవంతున ఆదాయమువీరి పన్నువిధించి వారిని గ్రంథాలయములకు వినియోగించు నిమిత్త మొకదానముమూలమున స్థానకసంస్థల కధికార మివ్వబడెను. సంయుక్తరాష్ట్రమునందలి గ్రంథాలయములలో ముగ్ధుడైనది వాషింగ్టను కాంగ్రెసు పుస్తకాలయము. దీనియందు నలువది మిలి డాల్లర్లంధములు కలవు. నిర్దేశన నిర్మాణమునకు చెండుకొన్న కార్యములకంటె నధికముగనే వ్యయమయ్యెను. శిశువులకు ముద్రింపబడు గ్రంథము లన్నిటిని చెందిన ప్రతులు

ఉచితముగ నీగ్రంథాలయమునకు పంపవలసి నట్లు శాసించబడెను; ప్రభుత్వమునుండి సాలు నకు ౩౦ లక్షల రూపములుమాడ లభించు చుండును. ౧౮౭౩-వ సంవత్సరములో షేక్స్ పియరు గ్రంథాలయమును స్థాపించునని మొకానాక కట్టచు ౩ కోట్లు ౫౦ లక్షల రూపాయలు దానమిచ్చినట్లుల మనసు వాస్తా పత్రికలలో చదివియేయున్నాము.

గ్రేట్ బ్రిటను

౧౮౦౮ న నార్విచ్చినగరమున మొట్ట మొదటి సార్వజనికపుస్తకాలయము స్థాపింప బడెను. ౧౮౦౯ లో పుస్తకాలయశాసనము చేయబడెను. ౧౮౨౭ లో గ్రంథాలయ సంఘ మొకటి స్థాపింపబడెను. ఈ సంఘ ప్రచారముచే, ఇష్టములేకపోయినను, ప్రభుత్వమునకు విధితక గ్రంథాలయములకు ధన ప్రయము ధరింపవలసివచ్చెను. ఇచ్చట ప్రతి సంవత్సరము ౩ కోట్లరూపాయలు పుస్తకాలయములకొరకు వ్యయపరుపబడుచున్నవి. పట్టణాధ్యక్షగ్రంథాలయములకు మన్ని ౧-౩ ౧-౧౦ వంతున ౧ కోటి ౫౦ లక్షల రూపాయలు నిర్మణ్యచేయబడుచున్నవి. రూపాయకు ద్విపైస కొప్పన పన్ను వసూలుచేయబడుచున్నది. అచ్చటి విశ్వవిద్యాలయములలో గ్రంథాలయవిజ్ఞానము వివిధ బోధింపబడుచున్నది. ఒక్క లండనునగరముననే, ఒక్కొక్కదానియందు ౧౦ వేలగ్రంథములకు తక్కువగలేని ౧౫౦ గొప్పగ్రంథాగారములు గలవు.

కీలో డ్రిటిషియ్యూరియముగ్రంథాలయ మన్నిటికంటెను గొప్పది. దీనియందు ౩౩ లక్షలకంటె నధికముగ గ్రంథములు గలవు. దీనిలో ప్రాచ్య సాహిత్యములకు లక్షమిది తగ్రంథములును, ౧౦ వేల హస్తలిఖితగ్రంథములును గలవు. పుస్తకములజాబితా ౧౨౦౦ సంపుటములుగ నున్నది. డ్రిటిషియ్యూర్ రాష్ట్రమున ముద్రింపబడు ప్రతిపుస్తకమునకు నొక్కొక్కప్రతి దానికి పంపునట్లు ఒకశాసనము చేయబడెను. ఇచ్చట దినమునకు ఏదని యగునది గ్రంథములు వచ్చుచుండును.

దీని వ్యయమునకు ప్రభుత్వమువారు ౩౦ లక్షలరూపము నిచ్చుచున్నారు. లండను నగరమున అంథుల గ్రంథాగారమున ౧ లక్ష ౪౪ వేల పుస్తకములు గలవు. ఇంగ్లండు లోని యనేకగ్రంథాలయములలో ప్రాచ్య లిఖితగ్రంథములు గలవు. లండను లోని ఇండియా ఆఫీసుగ్రంథాలయములో, సంస్కృత, పార్సీ, అరబీగ్రంథములు ౩౫ వేలును, ఆఫ్ఘన్ డ్విలోని బాన్స్ లెక్చరర్ పుస్తకాలయమున ౧౨ వేల సంస్కృతగ్రంథములును గలవు. ఈ విధముగ ప్రాచ్యవిజ్ఞాన మంతయు యూరపుఖండమున జేరి పాశ్చాత్యులకు వైజ్ఞానికులు జేసివైచినది.

ఫ్రాన్సు

ఫ్రాన్సుదేశములో తరచుగ వైద్వనగరము లన్నిటిలోను మ్యూనిసిపలుగ్రంథాలయములు గలవు. పారిస్ నగరమున “బిబ్లియోథెక్ నేషనలు” అనుకేరుగలిగిన గొప్పగ్రంథాలయము గలదు. దీనియందు ౪౦ లక్షలపైగా గ్రంథములు గలవు. పారిస్ గ్రంథాలయమందు ౧౨ వేల సంస్కృతలిఖితగ్రంథములు గలవు. ఈ దేశమునందు మొత్తముమీద ౧౧౧ గొప్ప సార్వజనికగ్రంథాలయములు గలవు. వానియందలి గ్రంథసంఖ్య సుమారు ౨ కోట్లు.

జర్మనీ

ప్రతిసంవత్సరము జర్మనీదేశమందు ప్రకటింపబడ నన్నిగ్రంథములు ప్రపంచమున దేశమందును ప్రకటింపబడుటలేదు. ఇచ్చట పుస్తకములకూడ నాలచౌక నమ్మబడును. కారణములచే పుస్తకాలయములసంఖ్యను బట్టి జర్మనీ ప్రపంచముంతటిలోను అగ్రస్థానము నాక్రమించినది. జర్మనునగరమందలి ప్రప్యరాజ్యగ్రంథాగారము చాల పెద్దది. దీనియందు ౩౦ లక్షలగ్రంథములు గలవు. ప్రతి సంవత్సరమును ౫౦ వేల సూతనగ్రంథము లిగ్రంథాలయమునకు జేర్చబడుచున్నవి. ఈ గ్రంథాలయమునకు ౨౦ వేల పత్రికలు తెచ్చింపబడుచుండును. గ్రంథాలయభవనము ౧౩ ఆంతస్తులు గలిగి ౨ లక్షలవదరపుటడుగుల

కాల్యములైన ప్రదేశము నాక్రమించినది. గ్రంథములజాబితా వేయింపుటయు గలది. ఆక్షరక్రమానుసారము ౩ వేల గంపు టము లయ్యెను. ప్రతిసంవత్సరము ౯౦ సంపుటములు క్రొత్తగ చేర్చబడుచుండును. ఈ గ్రంథాలయమందు ౩౨౦ మంది నౌకరులు గలరు. వారిలో గ్రంథాలయ విజ్ఞానకేంద్రులగు వారిసంఖ్య ౭౬. బర్లిను గ్రంథాలయములలో నలువదివేల సంస్కృత లిఖితగ్రంథములు గలవు. మునిసిపలు విశ్వవిద్యాలయ గ్రంథాలయములుగాక జర్మనీలో ౧౬౦ సార్వజనిక పుస్తకాగారములు గలవు. వానియందలి గ్రంథముల సంఖ్య సుమారు ౩ కోట్లు.

ఇటలీ

౧౮౯౩ నుండి ఇటలీదేశమందు గ్రంథాలయములున్నవిందనిసాగెను. ఇప్పుడు ఫాసిస్టు ప్రభుత్వమువారు గ్రంథాలయములన్నవి నక్కువశ్రద్ధ తీసికొనుచున్నారు. గ్రంథాలయరక్షణకు ఒకవైరెక్టరు జనరలు అను ఉద్యోగి ప్రభుత్వముచే నియమింపబడెను. గ్రంథాలయ రక్షణకొరకు ప్లెన్యూనగరమున ఎకకాశాలయాది స్థాపింపబడెను. ఇచ్చట ౫౦౦౦ పుస్తకాలయములు గలవు. వీనిలో కోమనగరమందలి రాప్రీయ పుస్తకాలయము ప్రధానమైనది. ౪ లక్షల ముద్రితగ్రంథములును, ౬౦ వేల లిఖితగ్రంథములును లభింపజేసినగ్రంథాలయము యూరపుఖండ మంతటిలోను మిక్కిలి ప్రాచీనమైనది.

రష్యా

బోల్షివిక్కుపరిపాలన రష్యారూపమును పూర్తిగా మార్చుచేసెను. రష్యా యూరపు ఖండ మంతటిలోను విద్యావిషయమున మిక్కిలి వెనుకబడి యుండును. కాని ౧౧, ౧౨ సంవత్సరములనుండి రష్యా పూర్వస్థితి మార్పుకొందెను. దెలియ మహాశయము, విద్యా ప్రచారము లేనిచో దేశవాసులయం పైకి మర్యాదముడ దనియు, అగ్రీకస్థితి చక్కబడ దనియు, రాజకీయపై తి కోన్న తి య సంభవ మనియు వాకొనెను.

ఆతని ప్రయత్నమువలననే ప్రప్రపంచమున విద్యాప్రచారమునకు పునాదివేయబడి, ౧౦ వత్సరములలో కోటిమంది యువకులు విద్యాధికులుగ జేయబడిరి. ౧౯౩౪ లోపుగ అగ్రేగేటలనందరను శిక్షకులనుగా జేయవలెనని సోవియట్ ప్రభుత్వమువారు సంకల్పించిరి. ఈసమయమున నచ్చట ౧౫౦౦ గొప్ప స్థాపర గ్రంథాలయములు, ౪ వేల గ్రామగ్రంథాలయములు, ౫౦ వేల సంచారగ్రంథాలయములు గలవు. పీరిగో గ్రామగ్రంథాలయములే విశేష ఉద్దేశ్యములు. పీరిగో పట్టణాధికారుల నాకర్షించు మనోరంజకములగు గ్రంథములు సేకరింపబడినవి. పబ్లికములందలి నాట్యశాలలలోను, సినీమాగృహములందును గూడ గ్రంథాలయములు గలవు. పుస్తకాలయముల కన్నివిధములకు నవకాశములు నివ్వబడెను. గ్రంథాలయములకు పంపబడు పుస్తకముల బంగీలకు తపాలచార్జి బహు స్వల్పముచేయబడెను. తెనిగుగ్రంథములందలి రాష్ట్రీయగ్రంథాలయమందును, మాస్కోయందలి తెనిగు గ్రంథాలయమందును వరుసగా ౪౦, ౩౦ లక్షల గ్రంథములు గలవు. రష్యాలో సాలునకు ౩౬ వేలకంటె నధికముగ గ్రంథములు ప్రకటింపబడును. ఈవిధముగ ప్రపంచమందలి ఏదేశమందును గ్రంథములు వెలువడుచుండుట లేదు.

యూరపుచందలి యితర దేశములు

హాలెండువందలి లేడెనువిశ్వవిద్యాలయస్థితముగు పుస్తకాలయము చాల ప్రాచీనమైనది. ఇది ౧౫౭౩ లో స్థాపింపబడెను. ఈకాలమున హాలెండులో పుస్తకాలయములు ౫౦౦ కంటె నధికముగ గలవు. ఇన్నియములో ౨౦౦౦ పుస్తకాలయములు, ౩౦ లక్షలగ్రంథములు గలవు. డెన్మార్కులోని ౮౦౦ పుస్తకాలయములకు సగ్కారు ౭ లక్షలరూప్యముల 'వార్నిక గ్రాంటు' నిచ్చుచున్నారు. అచ్చట మొత్తము సాలుకు ౧౦ లక్షలరూప్యములు గ్రంథాలయములకు వెచ్చింపబడుచున్నవి. పన్నులకులన ౧౫ లక్షల రూప్యములు లభించుచున్నవి. స్వీడనులో జిల్లా జుడీస్ ౭౫౦౦౦ గొప్పగ్రంథాలయము స్థాపించినారు. వారికి ౧౫ లక్షల రూపాయలు సగ్కారు గ్రాంటు వచ్చుచున్నది. నూతన గ్రంథాలయ ధాపనకు ప్రత్యేకముగ ౭౫౦౦ రూపాయలు వార్షికముగ నివ్వబడుచున్నవి. ఈకాలమున స్వీడనులో ౧౫౦౦ గ్రంథాలయములు గలవు. టెన్సియానుండి విడివడిన నూతన ఖిక్కి ననుసరించి గ్రంథాలయముల నిర్మించుచున్నారు. యాన్ విశ్వవిద్యాలయమందు గ్రంథాలయ నిర్మాణముచుగరించిన ప్రత్యేకవిషయ మొకటి బోధింపబడుచున్నది.

యము స్థాపించినారు. వారికి ౧౫ లక్షల రూపాయలు సగ్కారు గ్రాంటు వచ్చుచున్నది. నూతన గ్రంథాలయ ధాపనకు ప్రత్యేకముగ ౭౫౦౦ రూపాయలు వార్షికముగ నివ్వబడుచున్నవి. ఈకాలమున స్వీడనులో ౧౫౦౦ గ్రంథాలయములు గలవు. టెన్సియానుండి విడివడిన నూతన ఖిక్కి ననుసరించి గ్రంథాలయముల నిర్మించుచున్నారు. యాన్ విశ్వవిద్యాలయమందు గ్రంథాలయ నిర్మాణముచుగరించిన ప్రత్యేకవిషయ మొకటి బోధింపబడుచున్నది.

టి బె ట్

టిబెట్లోగూడ అనేకగ్రంథాలయములు గలవు. ఇవి చాల పురాతనములు. ఇచ్చట బౌద్ధకాలమునకు చాలపూర్వము లిగింపబడిన సంస్కృత ప్రాకృతగ్రంథములు భారతీయదేశభాషాసంబంధము లు సనేకగ్రంథములు లభించుచున్నవి. బౌద్ధభిక్షుకుడును గాథమతాస్త్రముల పరిపూర్ణముగ నభ్యసించిన త్రిపిటకాచార్యులగుచాంతికుడు సగు శ్రీరాములకాంకృత్యాయక అనునాయన టిబెట్లోని మఠములు, లామాలు, నిర్మించిన గ్రంథాలయములందుండి యమూల్యము లగు అనేక సంస్కృత, ప్రాకృత హిందీగ్రంథములను సేకరించి భారతభూమికి గొనితెచ్చి ఆవర్ణనీయ మగు మేళనరించెను.

భారత దేశము

వాజసనేయ సంహితాయందు "అక్షరపరిక్షింధుః", "కతశా విప్రైకతాక్షరాణి" మొదలగువాక్యము లున్నవి. నీలిలిబ్రి పైడికకాలమందుగూడ లేఖనపద్ధతి గల దని స్పష్టమగుచున్నది కాని ఆకాలమందు గ్రంథములు వ్రాయబడుచున్నట్లును పుస్తకాలయము లున్నట్లును ప్రమాణము లేవియు లభించుచుండుటలేదు. బౌద్ధయుగమున భారతదేశమందు అనేక ఉత్కృష్టముగు గ్రంథాలయము లున్నట్లుబ "సాహిత్యము", "ఇస్మింగు" మొదలగు విదేశీయ యాత్రికుల వ్రాతలవలన తెలియుచున్నది. ఇంకేకాదు, ఆకాలమున అనేకగ్రంథములు భారతభూమినుండి విదేశములకు కొంపోబడుచుండెడివి. ఘాహియాను తాత్పర్యగ్రంథములను ౫౨౦ మోఖులగ కట్టి తనదేశమునకు గొంపోయెను. ఇస్మింగు అనుకథకు ౫౦౦

పా ను

౭౭౫-న సంవత్సరమున, జపానులో మొట్టమొదటిగ్రంథాలయము స్థాపింపబడెను. ఈకాలమున జపానులో ౪౦౦౦ గ్రంథాలయములు గలవు. టోక్యోలోనిశ్వవిద్యాలయమందలి లైబ్రరీలోనున్న ౮ లక్షలగ్రంథములును ౧౯౨౩ సంవత్సరమున భూకంపముచే నశించెను; కాని అమెరికాదేశస్థులసహాయముచే మరల పూరింపబడెను. బ్రిటిషువారుగూడ ఈగ్రంథాలయమునకు ౩ లక్షల ౭౫ వేలు విరాళముగ నిచ్చిరి. ఇప్పుడు దీనియందు ౬ లక్షలపుస్తకములు గలవు.

పై నా

ప్రస్తుతకుపూర్వము ౩ వేల వర్షములక్రిందటనే ఇచ్చట గ్రంథాలయమున్నజాడలు గోచరించుచున్నవి. ఇచ్చట యొకగ్రంథాలయము ప్రస్తుతకు ౭౦౦ సంవత్సరములకు పూర్వమున స్థాపింపబడెను. అప్పటిగ్రంథములు ౧౦ లక్ష ౨౫ అడుగులపొడవుల కొయ్యచెక్కలమీద వ్రాయబడుచుండెడివి. పిమ్మట వ్రాతకు పట్టువస్త్రము లుపయోగింపబడెను. ప్రపంచమందలి దండరికంబులు ముందుగ పై నా దేశము కాగితములను జేయుట కుచుగొనెను. వేలకొలది సంవత్సరములక్రితమే యొక విజ్ఞాన సర్వస్వము వంటి గ్రంథము ౧౧౦౦౦ ౧౦౦ పుటములు నిర్వహింపబడుచున్నది.

బాధగ్రంథిప్రభులను పైనాదేశమున కంపెను. వీనిలో ప్ర గ్రంథమునందును ౬౦౦ శ్లోకము లుండెను. ౧౭-వ సంవత్సరమునాటి వల్లభి శాసనముందు చెప్పబడిన దానము గ్రంథముల కొరకు చేయబడిన ట్లున్నది. ౭ - వ శతాబ్ద మందలి నాలందలోని 'రత్నోదధి' యను పెరుగుల పుస్తకాలయము చాల ప్రసిద్ధి కై యుండెను. దీనివనము ౯ అంతస్తులు గలిగి ౩౦౦ గదులకు కలిగియుండెను. గుప్తరాజుల కాలమున మకములందును దేవళములందును గొప్పగొప్ప గ్రంథాలయము లుండెడివి.

పాలరాజులకాలమున ౧౦-వ శతాబ్దమున ఓపంతపురి, విక్రమశిలలనుందలి విశ్వవిద్యాలయములలో సంస్కృత, పాశ్చిమగ్రంథముల గొప్పసంగ్రహ ముండెడిది. ఈ విశ్వవిద్యాలయములలో టిబెట్టుదేశపు బాధ్యత్యము లనేకులు విద్య న్యసింపచుండెడివారు. విక్రమ శిలయందలి గ్రంథాలయము నాలందయందలి రత్నోదధిగ్రంథాలయముకింటి చాల గొప్పదిగ నుండెను. ౧౨౦౨ లో ఈ గ్రంథాలయమును శక్త్యోగు ఖిచ్చి యనునతడు నాశము చేసెను ఇచ్చటి యనేక అమూల్యగ్రంథములు నేపాలుదేశమున కంపబడెను. గుజరాతునందును, కాకాయవాడునందును వైన గ్రంథాగారము లుండెడివి. పట్టణ మనుగ్రామమున ౧౩ వేల లేఖాసంగ్రహ ముండెను. ౧౧-వ శతాబ్దమున భోజరాజు ధారానగరమున గొప్పగ్రంథాగారము నేర్పరచెను. చాళుక్యరాజు వీసలదేవు డనువాడు "ధారణీ భాండార" మనుపేర నొకగ్రంథాలయమును స్థాపించెను. ఇప్పు డావిశాలభవనమునకు బయలచ్చట మసీ దొకటి కలదు. హైదరాబాదు గూర్జరమందలి తగాయిశిలాశాసనము ననుసరించి చాళుక్యరాజు రాయనారాయణ యను వానిమంత్రి మధుసూదనుని గ్రంథాలయమున అగ్రుగు శిలగ్రంథాగారోద్యోగు లున్నట్లు తెలియచున్నది. వీరు సామాన్యనేమరులు గాక గొప్పవిద్వాంసులై యుందురు. దక్షిణదేశములో చోళరాజులనయమున తమిళగ్రంథాలయము లున్నట్లు జానలు తెలియచున్నవి. ఈ గ్రంథాలయములు "పట్టిమండపము" లను పేర బిర్రుచుండెను.

మహమ్మదీయచక్రవర్తులకు మాడ గొప్ప గొప్పగ్రంథాలయము లుండెడివి. అలాఉద్దీను ఖియొక్క గ్రంథాలయాగ్ర్యక్షుడు మొట్టమొదటి ప్రసిద్ధిప్రదాతాభాషాకవియగు అమీరు ఖుసురూ అయియుండెను. ఈకాలముననే నిజాముద్దీను ఔలియావద్దమాడ ౩ వేలగ్రంథములుగల గ్రంథాలయ ముండెను. ముగలు చక్రవర్తులు గ్రంథనిర్మాణసంగ్రహకార్యములందు మిక్కిలి వన్నె కెక్కియుండిరి. హుమాయూను "షేరుమండల" మను భవనమున తన గ్రంథాగారము నుంచెను. దీని మెట్లకుండి జారియే యలెడు మృశు పయ్యెను. అక్బరుకాలమున ఎన్నియో సంస్కృతగ్రంథములు ఫారసీలోని కనువదింపబడెను. అతనికి పుస్తకములన్న మిక్కిలి ప్రేమ. అక్బరు గుజరాతునుండి గొప్పగ్రంథాగారము నొకదానిని ఢిల్లీకి తెచ్చెను. అబుల్ ఫైజీ యనువానిగ్రంథములుమాడ నీతనిగ్రంథాలయమందే నింపబడెను. ఈ గ్రంథాలయమందలి గ్రంథములు మూడువిభాగములు విభజింపబడెను. మొదటివిభాగమందు కావ్యములు, ఆయుర్వేదము, జ్యోతిషము, ఖగితమును, రెండవదానియందు దర్శనశాస్త్రములు, భాషావిజ్ఞానమును, మూడవదానియందు ధర్మశాస్త్రములు నుంచబడుచుండెను. బహంగీర, మహజహసులమహాద పుస్తకములన్న మిక్కిలి ప్రేమ. ములుసామ్రాజ్యక్షీణతకు విముక్తి ఉత్తరమున నయోధ్యయందును, దక్షిణమున నిజాము, టిప్పుసుల్తానులవద్దను అనేకములు ఫారసీగ్రంథాగారము లుండెను. సిపాయిల కలహమున అయోధ్యనవాబుల పుస్తకాలయము నాశముచేయబడెను. టిప్పుసుల్తాను మరణించినపిమ్మట నాతని ౧౦౦౦ గ్రంథములు కలకత్తా పంపబడెను.

ఆకాలమును రాజకయపుస్తకాలయములు గాక, మకములందును దేవళములందును, ధనవంతుల స్పృహములందును స్వీయభాండారము లుండెడివి. ప్రాచీనకాలమునుండియు సంస్కృతవిద్యకు కేంద్రమునున్న కాశీయందలి ౧౭-వ శతాబ్దమునాటి ఒకానొకగ్రంథాలయ వర్ణనముగలదు. దక్షిణదేశపు సన్న్యాసి యనుకవిందాచార్యు క్షిగ్రంథాలయయజమాని.

దీనిగ్రంథములనూనిక గాయత్వాగు నీనియటలు నీవీసు ౧౭-వ శతాబ్దమున ప్రకటించబడెను. దీనిలో ౬౪ కశలతోపాటు పుస్తకపతనమును నొకకశనుగురించిమాడ వర్ణనకలదు. వాత్సర్యయనకామనూత్రములందుమాడ దీని వర్ణన లభించుచున్నది. ములులకాలమున కాశీ, ప్రకూలందు గూత్రికులపై పన్ను వేయబడుచుండెను. దానినాపుట కవీంద్రాచార్యుడు మహజహసుదర్బారునకు బోయినట్లును, అచ్చట నాతనియుపన్యాసమును విని చక్రవర్తికన్నీరు పెట్టుకొని ఆపన్నును దీసివేయట కష్టానిచ్చి, యాతనికి విద్యార్థిధానమును ఓరుగు నిచ్చినట్లును ఒకకథ కలదు. ఈ సన్న్యాసిని, దారాషికోహు యను నతడు గురుభావమున జూచుచుండెను. ఈ పరివ్రాజకుని గ్రంథముపై ధిల్లీపతిపూజ్యపాద యని యాతనినామమునకు చేర్చియుండెను. ఈతని వద్ద గ్రంథములనకళ్లను వ్రాయుటకు అంగబకు అను నొకానొక మహమ్మదీయుడు నాకరుగ నుండెను. ఈతనిచే లింగింపబడిన "గమనసూత్రవృత్తి" యను గ్రంథము కాశీయందలి సరస్వతీభవనమున గలదు. "హమ్మర సంహిత" యను గ్రంథమున భారతదేశమందు ప్రాచీనకాలమునగూడ తాతపత్రగ్రంథములు ఇరుపపెట్టెలలో శుద్ధపరచినటుల గలదు.

మనదేశమున ఆంధ్రయులు ప్రశంసించిన మొదలు భారతదేశమందలి విభిన్న గ్రంథము లన్నియు పరదేశములపా లయినవి. లక్షలకొలది గ్రంథములు పాశ్చాత్యదేశములకు బోయెను. పారిసు, బర్లిను, ఇంగ్లండు మొదలగు చోట్ల సంస్కృత లిఖిత గ్రంథము లున్నటు లిదివరకే చెప్పబడెను. మిగిలినవానిని రక్షించుకొనుటకు కొలదికాలమునుండి మనదేశమున ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. పూనాయందలిభాండారగూర్చి ఢిల్లీ ఇన్స్టిట్యూటునందు ౨౦ వేలును, మదరాసు నందలి ఓరియంటలు బైబిలిలో ౨౩ వేలును, కలకత్తాయందలి ఏషియాటికు సొసైటీయందు ౧౪ వేలును, అహమదు దివ్యభావ సమాజము, కాశీ సరస్వతీభవనము, తింజానగరు, గ్రంథాలయమునున్న పుచ్చోట్ల పేలకొలదిగను సంస్కృతగ్రంథముల వ్రాతప్రతులు గలవు.

స్వతంత్రరాజ్యములలో బహోదా, మైసూరు, నీకాను, జయపురము, సోంపరము, కాప్పిరము, తిరువాన్కూరు, నేపాలుసంఘపాపావ్రాప్రము లనేకములు గలవి. పోర్చుగీసులందలి ఖదాబక్కులైబ్రరీయందును, మోదరాబాదునందలి సయ్యదు అలీ లగరావీ పుస్తకాలయమునందును ఆంగ్లీషారషీ గ్రంథముల వ్రాతప్రథు లనేకములు గలవు. ఖదాబక్కులైబ్రరీయందు ముగలు చక్రవర్తులయవాల్యగ్రంథము లనేకములు గలవు. దీని ఇతివ్రత విదితమైనది. ఖదాబక్ అనువారితక్రికి పుస్తకములన్న చాలనేమి. ఆతడు మరణించుసమయమున ౧౪౦౦ గ్రంథముల నప్పగించుటయేగాక ఇంకను గ్రంథముల సంపాదించుచును కుమారుని కప్పగించెను. తండ్రి యొక్కను కుమారు డక్కరకః పరిపాలించెను. ఖదాబక్కు సోమారురాష్ట్రమున జన్మించెను. అతడు లక్నో, ఢిల్లీ, మోదరాబాదు పట్టణముల నెల్ల గాలింగి యనేకగ్రంథములను సంపాదించెను. అరబియా, పర్షియా, హిందూ, ఈరానుదేశములలో గ్రంథములను సంపాదించుట కతడు ఒక ఆర్యునికేన్ద్రుని నొకరుగా నియమించెను. అనుదితక్రికి గ్రంథముల సంపాదించుట యత పనుచిరమని తెలిపలేదు. ఈ పుస్తకాగార మిచ్చినచో విశేషమైన మిచ్చెదమని శ్రీటిషు మ్యూరీయమునారు కేన్ద్రునకు కుత బోధ కొనలేదు. అతడు విద్యములకు ప్రతివాదప్రపంచమున నున్నారని చెప్పెవాడు. నిజముగ నేత్రములు నీని కాగు, అమూల్యములు గ్రంథముల నితరులకిచ్చువాగు, అమూల్యములు గ్రంథములు చేతికి లభించినప్పుడు మరల వానిని వానియజమానుల కిచ్చివేయువాగు. కిరే — ఇని హిందూయనున—మర్వి, ములను ఆంగ్లము.

భారత దేశమందలి యాధునిక గ్రంథాలయములలోని కెల్ల కలకత్తాలోని ఇంగ్లీషీయులైబ్రరీ ముఖ్యమైనది. ౧౮౨౫ లో జనల ప్రయత్నముచే కలకత్తాలో సార్వజనిక గ్రంథాలయమొకటి స్థాపింపబడెను. ౧౮౪౪ సంవత్సరమున ప్రెస్టాయియరు లార్డు కన్వరు ఇంగ్లీషీయులైబ్రరీని సార్వజనిక గ్రంథాలయమునకు చేర్చెను. ఈ గ్రంథాలయమున భారతదేశమందలి గ్రంథాలయమున, ఆంగ్లదేశమందలి గౌతమీ రామమోహన గ్రంథాలయములను దేశసాహిత్యములకు గ్రంథాలయములలో కెల్ల కేర్పొనచువని.

మునకు చేర్చెను. ఈ గ్రంథాలయమున భారతదేశమందలి వచ్చిగ్రంథములు గలవు. ముఖ్యముగ బ్రిటిషుయముగ సంబంధములగు గ్రంథము సేదైబ్రరీలోరక్క కెచ్చుటచు లభింపవు. దీనియందు ౨౦,౦౦౦ గ్రంథములు గలవు. భారతదేశమందు ప్రతి సంవత్సరము ౧౦ నేల పుస్తకములు ప్రకటింపబడుచున్నవి. ఆలహాబాదు, లక్నో, బాహోరు, బెంబాయి, మదరాసు నగరములందుకూత సార్వజనిక గ్రంథాలయములు గలవు. కాని లాహోరుకక్క మిగిలిన గ్రంథాలయములలో ౫౦ వేలకంటె నధికముగ గ్రంథము పెచ్చుటచు లేవు.

విశ్వవిద్యాలయములందు పుస్తకాలయములు సామాన్యముగ ఆచ్చటివారికే వినియోగింపబడుచున్నవి. వీనిలో ఉన్నతకోటికి చెందిన గ్రంథము వేయధికముగ మండును. వీనిలో లక్షగ్రంథములమిగిలిన పుస్తకాలయ కేర్పట్టియలేదు. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయసంఘమునకు డిరెక్టర్గామహారాజు గారు భవమున కరుణామృదినిచ్చిరి. కావిశ్వవిద్యాలయపుస్తకాగారభవమునకు బహోదామహారాజు లక్షలరూప్యముల విరాళము నిచ్చిరి. శభామల పుస్తకాలయములలో నొక్కటిగూడ మందిది లేదనియే చెప్పవచ్చును. దేశసాహిత్యము సాహిత్యము డాడనప్రవర్ధమాన ముచున్నను దేశీయులు దేశసాహిత్యగ్రంథాలయముల విషయపై చూడ, పనును వహించియున్నారని కలకత్తాయందలి సాహిత్యపరిషత్తువారి బంగారపుస్తకాలయ మొకటియు, కావ్యయందలి నాగరీప్రచారిణీభ వారి హిందీ గ్రంథాలయ మొకటియు, బెంబాయి పూనా నగరములందు గ్రంథసంగ్రహాలయములున, మరాఠీ గ్రంథాలయమున, ఆంగ్లదేశమందలి గౌతమీ రామమోహన గ్రంథాలయములను దేశసాహిత్యములకు గ్రంథాలయములలో కెల్ల కేర్పొనచువని.

బ్రిటిషు యందు కాయందుకంటె స్వతంత్రరాజ్యములందు గ్రంథాలయముల విషయమున పెక్కుడు ప్రధి చూపబడుచున్నది.

భారత దేశమందు విశ్వవిద్యాలయములందు వినియోగింపబడుచున్న పుస్తకములను దైవవాదు బహోదా వైద్యులుగానని భావించుచున్నారని లేదు. దురాగతు ఆమెనికాదేశములలో పన్నిటవ మొనగ్గుపాయుచు అన్యగ్రంథాలయములను జూచి వారు ముగ్ధులై. పోర్చుగీషు పద్ధతి ననుసరించి గ్రంథాలయముల స్థాపించు నుద్దేశముతో ౧౮౪౦ సంవత్సరమున ఆమెరికానుండి ఒకానొకవిశేషమైన ఒకనిని తమ యందు తీసికొనివచ్చి ఆ సంవత్సరముననే పుస్తకాలయవిభాగము నొక గాలిని నిర్మించిరి. ౧౮౫౦ నగరములను, ౧౮౫౫ గ్రామములను, ౧౮౬౩ సంవత్సరమున గాగములను విభాగమునకు లోబడియున్నవి. వీనిలోరకు ప్రతి సంవత్సరము లక్ష గ్రంథాలయము వ్యయముచున్నవి. నగరపుస్తకాలయములలోని కెల్ల బహోదాలోని కేంద్రపుస్తకాలయము నున్నవైనది. దీనియందు ౧౦,౦౦౦ గ్రంథములు గలవి. దీనియందు ప్రతివరు నాలుగవరు వేగా నొక విభాగమున్నది. నాలుగవరకు నాలుగవవరులు, మహారంజకములకు కలకత్తాగ్రంథములు, చిత్రపటములు పెచ్చుగలవిగాకె ఇచ్చుట కలవు. ఈ పుస్తకాలయమున ౧౦,౦౦౦ ముద్రా ౧౦,౦౦౦ ముద్రా కాటకు చెనుచు ముందెదెదు. బహోదారాజ్యములో గ్రంథాలయము లన్నియు కేంద్రీకరింపబడివి. గ్రామపుస్తకాలయములు చాలని సంఖ్యకమున్నందున యంతవైకము ప్రవర్ధ్యము నుండి విరాళముగ లభించును. భవదీరాధిపమునకుగూడ నిర్దేశములు లభించును.

సంఘాతపుస్తకాలయములలోరకు చిన్న చిన్న జెట్టెలుండును. వానిలో పుస్తకముల నుంచి పట్టెలకు పంపుదురు. వీని వానిని గ్రంథముగ వారముదికరులకు పిచ్చుల వలవేయవలెను. వీనిమూల, ప్రదర్శనములు, కథలు, ఉపన్యాసములు, పండితులవానిములమర పుస్తకాలయప్రచారము చేయుచుండును పుస్తకాలయవ్యవస్థాస్థానము నకు, బహోదాకేంద్రభాందాగాగమునకు ఒరుగుండును. వైకాగ, విశవాగ, గ్రంథాలయములందు కూడ నిర్దేశమైన వైద్యులుపెచ్చుట ప్రధానము.

త్వములు జరుగుచున్నవి. మైసూరురాజ్యములో బెంగులగుండలి సార్వజనికపుత్తకాలయము చాల ప్రసిద్ధమైనది.

కొలదికాలమునుండి భారతదేశమునందు పుత్తకాలయప్రచారకార్యమునందు శ్రద్ధచూపబడుచున్నది. బెంగాలు, మదరాసు, పంజాబ్ ప్రాంతములలో పుత్తకాలయసంఘము లేర్పడినవి. పరిగూడ చురుకు జరుగుచున్నదని శ్రద్ధపూర్వము. దేరుకుమాత్రము "భారతీయ పుత్తకాలయసంఘ" మనునది యొకటి కలదుగాని, అది తరచుగా గాననిద్రయందే పడి మోయుచును. ఇంకొకదేశములను

కారణములు గలవ. నానిలో ముఖ్యమునది ప్రభుత్వమువారి గుండ్రావభావము. పరిపక్వమై తగు సవరణము చేయుట లేదు సరికదా, ఏపుత్తకాలయమును గూడ "కాపీరైటు గ్రంథాలయము"గా జేయుటకుకూడ ప్రభుత్వము ప్రయత్నింపలేదు. కలకత్తాయందలి ఇంగ్లీషులు బైబిలి విషయ మనేకవర్షములనుండి నిర్లక్ష్యముగ జూడబడుచున్నది. ఇంతకు భారతదేశ ప్రభుత్వశాస్త్రజాతిక ననుసరించి పురుషులలో వేయికి ౧౦౦ మంది, స్త్రీలలో

వేయి ౧౦౦ మంది మాత్రమే చదువునవ్రాయ ను శేష్యులిగిరి. విద్యావిషయ మీవిధముగ నున్నప్పుడు పుత్తకాలయములకువృద్ధి ఎక్కడ? మనదురదృష్టవశమున రాజ్యెల్లగు కార్మిగీ వంటి కోటిశత్రులుకూడ మనదేశమున బుట్టలేదు. ఏకొలదిమంది నామమాత్రధనికులున్నను వారికి పాత్రదాన మున్నదిట్టదు. అట్టివో గ్రంథాలయములకు ధనప్రాప్తి ఎట్లు కలుగును? మనదేశనాయకులు రాజనీతియందు బి దేశసాధాగ్యమునకు ముఖ్యవరములగు గ్రంథాలయములను విస్మరించిరి.

వ్యాపార రహస్యము

మీరు చేయు వ్యాపారమేది ?

ఏదియైనను సరే. వ్యాపారము జయప్రదముగా జరుగుటకు కొనుగోలుదారు లుండవలెను. పాలుగుజిల్లాలలో యెక్కోపట్టణము లున్నవి. పల్లెలున్నవి. లక్షలకొలదిప్రజ లున్నారు. వీరందరితోను నేరకముఖముగా మాట్లాడి చెప్పటకు

సాధ్యమా? అవును. ప్రతికలో ప్రకటన మూలముగా. ప్రతికా ప్రకటనల విలువ సాశ్చాత్యవశోక్తులు గ్రహించి నంత లెస్సగా మనవారు గ్రహించలేదు. కావుననే సీమ

వ్యాపారము అంగపంగలతో విజృంభించును. కొద్దికాలములో భిక్షాశికారి లక్షల కధిపతియగును. సరకును తయారుచేయు

టకు డబ్బు పెట్టుబడి. యెంత ముఖ్యమో దానిని ప్రకటన చేయుట కగు న్యయముగూడ అంత ముఖ్యముగా వారు భావింతురు. ఆంధ్రప్రతికలో ఒకయేడాది ప్రకటించిచూడుము. మీకెంత లాభం హెచ్చునో గ్రహించి ఆశ్చర్య మొందెదరు.

ప్రకటనల వివరములు కావలసినవారికి తెలివెదము. దిగువ అడ్రసునకు నేడే ఒక కార్డు వ్రాయుడు.

ఆంధ్రప్రతికా కార్యాలయము, తంబుకెట్టివీధి, మదరాసు.

మీరాబాయి - తరిగొండ వేంకమాంబ

పద్మావతి తారామాంబ సేయకవి

ఋషిశ్రీమద్రామణ్య — ఋషిశ్రీమద్రామణ్యరా
రాధనము ననువిషయముచుగొఱించి
మానవలోకమునందుఁ గల యభి
ప్రాయ విశేషములను సానము
గుర్తించుచునే యున్నాము. పరమా
వధి యెల్లరకు నొక్కటియే. భానము
సంహను, నేనయంగ ను మాత్రమే
భేదము సాక్షకట్టచున్నది. ప్రవిద్యా
కంకర భగవత్పాదులవారి యను
యాయులు భగవంతుని కేవల పర
మాత్మగా భావింపరు. దీవాత్మ-
పరమాత్ముల కైక్యసంధానము వారి
మతము, అసంగ వారద్యైతులు.
ఇంక విశిష్టాద్వైతము ప్రపంచమాగ్న
నలంకలు. భక్తియే వీరిమతమునకుఁ
గీలకము. తమవలె భగవంతుఁడు
రూపధారి కాకున్న, సంపూర్ణరూప
భక్తిఁ జూపించి కొలుచుటకు వశము
కాదని వీరి విశ్వాసము. భక్తిస్థితి
తమును గానిగు విధములుగ విభ
జింపవచ్చును : (౧) దాస్యము (సేవ్య
సేవకభావము), (౨) వాత్సల్యము
(మాతృపుత్ర) భావము, (౩) సఖ్య
ము (సుహృద్భావము) (౪) సూక్ష్మ
ర్యము (ప్రణయభావము).
పైరెండుమహామూలతోనే మన కీర్వా
నమునకు బ్రసక్తికలదు. మొదటపై,
మోదపులు, వహమృదీయులు,
కైర్లపులు మొదలైనవా రందఱు
నేకగ్రీవముగా భగవంతుఁడు చున్నా

వని గుఱుప్పకొన్నవారే; అస్తికులే.
కాని వారివారి చూజావిధానములు
మూత్రము భిన్న భిన్న ములుగా
నున్నవి. అట్టి భిన్నమాగ్నములకు
జెందినవే యద్వైత విశిష్టాద్వైత
మతములు.

మీరాబాయి విశిష్టాద్వైత
మతము నవలంబించినట్టి దనియు,
తరిగొండ వేంకమాంబ యద్వైత
మతము నవలంబించినట్టి దనియు
నారి చరిత్రలనుబట్టి తెలియవచ్చు
చున్నది. ఇరువురును భిన్న కాలము
లకు, భిన్నమతములకు, భిన్నదేశ
ములకు, భిన్న వర్ణములకుఁ జెందిన
వారయ్యును జీవితములందుఁ జెక్కు
సాదృశ్యములు గలిగి భక్తిలోక ఇరొ
రత్నములై విరాజిల్లుచున్నారు.
నేయకావ్యనిర్మాత్ర మీరాబాయి.
సగ్యకావ్యనిర్మాత్ర వేంకమాంబ.
మీరా గాయకురాలు. వేంకమాంబ
తన కావ్యమునకు వలసిన శృంగార
వర్ణనములను ప్రకృష్టనిచేతనే పా
డింపించిన రసజ్ఞురాలు. ఉభయలును
బాల్యవైధవ్యదుఃఖమున భాగస్వామి
నులే. ఉభయలును గష్టపరంపర
సమానముగఁ బుచ్చుకొన్నవారే.
తమకు సంభవించిన కష్టనష్టములు
సంతోషముతో ననుభవించి, సంసా
రమునందు విరక్తిగొంది యుభయ
లును ప్రకృష్ట దర్శనానందవారాశి

నోలబాశి భగ్యయు లైనవారలే.
ఉభయలును నామపారాయణ పరా
యణలే. గోపాలుఁడు, గోవిందుఁడు,
గిరిధరుఁడు, ప్రభువు, హరి, శ్యామ
సుందరుఁడు, సంగనందచుఁడు, రా
ముఁడు, స్వామి మున్నగు నామము
లతో ప్రకృష్ట నిగువురును గొంతెత్తి
పిలిచినవారే. భారతధర్మ వహరా
కాశమున జ్యోత్స్నయును, రక్షి
యును బ్రసరింపజేసిన రేవెలు
గును, వేవెలుగును మీరా వేంక
మాంబలు. ఇరువురును బర్హత ధర్మా
వలంబనార్థముగ సంఘనిఘమముల
నుల్లంఘించిన స్వాతంత్ర్య పరాయ
ణలే. ఇరువురును సర్వకాల సర్వా
వస్థలయందును భారతీయ మహిళా
లోకమున కాదర్శప్రాయలే. ఉభ
యలును స్త్రీలకేకాక పురుషుల
కును గూడ నీతిగలుపు పవిత్రజీవిత
చరిత్రలు కలవారే. ఉభయలును
బాత్రివత్త్య మాహాత్మ్యమును విశ్వ
విశ్వమునఁ జిరస్థాయిగా నాటిపో
యినవారే. చతుర్విధ పురుషార్థములు
యందలి మోక్షోచ్చయే మానవ
ధర్మ మని నిరూపించిన లోకోత్తర
చరిత్ర వీ వ్యక్తిత్వయము. సత్యపథా
క్రమధురీణ లగు ప్రియచరిత్రములు
వేద్యము ముచ్చటించి, భావసాద్య
శ్యమును దివసం బలికిల్లింతము.

మీరా జీవితకథ

మీరాకును, వేంకమాంబకును
గురువు అవడో తెలియఁ దగినదే.

ఒక గేయములో మీరాదాసుకు సురువునుగూర్చిన ప్రస్తుతన కాన్పించు చున్నది. శ్రీ. వె. ౧౪౦౦ లోనున్న రామానందమని పిచ్చయను, జర్మ కాను. మను సగు 'వైదాసు' మీరా యొక్క గురువు.

మీరాదాసుకుటుంబ చరిత్రకు బ్రాహ్మణ్యమిచ్చుచు రాజస్థానచరిత్ర వ్రాసిన 'గూడ్' దొరగారు తన వ్రాతకు సహకారిగా నుండుటకు వైకొన్న యంశములలో మీరా భాయిచరిత్ర యొకటి. ఆతనికేదగిన పరిశరములు దొరకక పోవుటచే మీరాచరిత్ర సరిగా వ్రాయఁజాలక పోయెను. కాని మన చరిత్రకారులు భాసుగఁ బరిశోధించి యథార్థచరిత్ర నుండు బ్రచురముచేయున్నారు.

సభాదాసుయొక్క భక్తమాలయు, దీనివైఁ బ్రయదాసు వ్రాసిన వ్యాఖ్యయు, స్రువదాసుయొక్క భక్త నామావళియు, వేణీ మాధవదాసు యొక్క మూలగోసెన్ చరిత్రయు, హాసావవాస — మాలుక్దాసు ల రచనలును మీరా బాయి యొక్క యథార్థచరిత్రను బ్రచు రించుచున్నవి. మీరావ్రాసిన గేయ ములలోఁగూడ, స్వవచన వ్యాఖ్యా తనములను బ్రక్షిప్తములుగాఁ బరిహ రించి చూచినచో జాలవలె కామె చంద్రాంశములు వికసించుచున్నవి.

మీరాభాగ్యము డగు రత్నసింహు నకు మీరాబాయి యేకైకపుత్రుఁ. తండ్రిగారి సగిరిగు 'చాఖానీ' లో నామె బన్పించినది. ఆమెవైశవము

నందే తల్లి గలిగినది. తండ్రిగారు నిరంతరము యుద్ధన్యాపార నిమగ్ను లై యుండుటచే సంరక్షణార్థమై తాత గారైన దాదాజీపాద్దకు, మీరాబాయి నామె పంపఁబడినది. శ్రీ. వె. ౧౪౧౧లో దాదాజీ పరమపదించెను. పిమ్మట నామె తన పెదతండ్రియగు వీరాజీసంరక్షణలో నుండెను. శ్రీ. వె. ౧౪౧౩ లో ఆమెను రాణా సంగునిపెద్దకుమారుఁ డగు భోజరాజున కిచ్చి వివాహము కాపించిరి. టాక్దొరగారు పౌర పాటుపడినట్లు కుంభరాణా కామె పెండ్లిచేయఁబడలేదు. మీరాబాయి కొక శతాబ్దము వెనుకనున్న కుంభ రాణా నెట్లామె పెండ్లాడఁగలదు? ఇది యసంభవ మని చరిత్రజరిశోధకులు రూపొందించుచున్నారు. కావున మీరాదాసు-మీరాబాయి కుటుంబములకు బంధవ్యము కుంభరాణా గలిగిన పిమ్మట నొక శతాబ్దమునకుఁ శ్రీ. వె. ౧౪౧౩ లో మీరాబాయివివాహ కారణమున నేర్పడినది. యువరాజైన భోజరాజు శ్రీ. వె. ౧౪౨౬ లోఁ దండ్రిగారు బ్రతికియుండఁగనే మరణించెను. ఈతఁడు 'రాణా' కాలేగు. మీరాదాసుకు తండ్రి గారును, మామగారును గూడఁ శ్రీ. వె. ౧౪౨౭ లోఁ జనిపోయిరి. తనకు నొక పండ్లు నిండుకముండె నామె తన తల్లిని, దాతను, భర్తను, తండ్రిని, మామగారినిగూడఁ గోల్పోయినది. ఈ యాపద లన్నియుఁ జుట్టుముట్టి యామెకోమలహృదయనగునగులఁచి వైచి నుఁఖిపూరిత మొనరించెను.

బాల్యమున నామెను బెంచిన దాదా (తాతగారు) పిష్టిభక్తుఁ డగుటచే నామెహృదయ ప్రేతమున శ్రీ కృష్ణభక్తబీజము నాటకొనెను. ఆ కుటుంబికుల వైవాహికర్యము గానికి దోహదకాటలయ్యెను. ఆమె బాల్యవిశ్వాసబీజము, నేటి కంకు రించి, కష్ట పరంపరానుభవనీరసములచే మారానుహతి, వేరుని క్రమ ముగా విస్తరించి పాహావ్యక్షమైనది. సంసారమునందు వైరాగ్యముప్రబలి ప్రాపంచికవిషయములయెడ విముఖత్వము హెచ్చి, యామె భౌతిక వ్యాపారముల నన్నిటిని విడనాడి, గిరిధరుని ధ్యానించుచు, దశేవ యందే నిమగ్నురాలై, గిరిధరసహితులు గానముచేయుచు, వైష్ణవ సాధుసమాజపరితమై, దేవాఁయ ముందు స్వామిమొల భక్తిపార నశ్యః నాట్యమొనర్చుచు జన్మము భక్తి మొనర్చుకొను చుండెను. రాణా సంగునినిర్యాణాంతర మా తని యువ్వకుమారులు (౧) కష్టుడు (౨) రత్నసింహుడు (౩) విక్రమశత్రు ననువారలు వరుసగా సింహాసన మధిష్ఠించిరి. విక్రమశత్రును శ్రీ. వె. ౧౪౩౭ లో వనీరుడు చంపి, తాను రాజ్య మాక్రమించు కొని శ్రీ. వె. ౧౪౪౦ లో రాణా సంగుని కనిష్ఠకుమారుఁడగు నుదయ సింహునిచే జంపఁబడెను.

రాజవంశమర్యాద విక్రమించి మీరాబాయి కోరినది కేవలయ సుఖకు వెళ్లుటయే రత్నసింహ

విక్రమజిత్తులకు మిక్కిలి కంటకముగ నుండెను. పారిభక్తసాక్షులు లనఁ జూపఁపరిచితులయెదుట నామె పాడుటయు, నాడుటయు బొత్తిగా వారికిఁ గిట్టదాయెను. రాగా విక్రమజిత్తు మొగమొటము పడిచి యామెవద్ద తిని ఖండించియున్నాఁడు. కొందఱు ఆమెభర్తయే యామెను గడగండ్ల పాలు చేసెనందున. కాని విక్రమజిత్తు మీరాబాయిని మిక్కిలి పెరవల నొందించెనని చెప్పటకు వీలు చాలఁ గలఁబడుచున్నది. రాజకుటుంబమర్యాద ననుసరించి, పెండ్లి కూతురగు మీరాబాయి చిత్తూరు గడములో నిలువేల్పుగానున్న దేవలింగేశ్వరునకును, భవానీదేవికిని మ్రొక్కవలసి యున్నను, సమ్మతింపక, పుట్టినింటనుండి తనతోఁ గొని వచ్చిన గోవిందవిగ్రహమునే పూజించుచు భజనలు సేయుచుండెడిది.

“ప్రేమప్రవాహిని పెరిగిదొడుకులు లేకుండఁ బ్రవహింపదు. అందును, గోవానగోట్లకుఁ ప్రభువైన పరమాత్మునియొడఁగలప్రేమ దుర్గమదుఃఖభూయింక” మని మీరాబాయి నట్లు, గోవిందభక్తివలన నామెచిత్తూరులో గా లికినదే మొదలంమెకు దుఃఖపరంపరయే సరిభరించెను. ఆమెను బ్రత్యేకముగ చొకగడంగి బలిపించి, తినుట కనువుగాని యాహారపదార్థముల గొనుగొనుచుండి వారు. ఆమెయొక బిడ్డలను సరికు చేయనేలేదు. నిరాంతకముగ గోవిందుని భజన కొనసాగుటయే యామెకుఁ గావలసినది. ఆమె పట్ట

దలను విడువకుండుటఁ జూచి, మొదట విషప్రయోగముఁ జేయించియు, చిరక నొకబుట్టలోఁ బెట్టి భీకరవిషహిరగమును బంపియు నామెను తోకాంతరమున కళంకుఁబొపుకొన విక్రమజిత్తు ప్రయత్నించెను. ఈ విషమావస్థలో నామె కేమిచేయుటకును దోచక ‘సుఖపాలుఁ’ డను నొక బ్రాహ్మణునిచేతి కొక జాబ నిచ్చి, క్రీ. శ. ౧౫౩౬ లేక ౧౫౩౭ లో, సరగాఁ నులసేదాసు రం ఎండ్ల ప్రాయములో నుండఁగా నాతని సలహా నర్థించుచుఁ బంపెను. తులసీదాసువంటి భక్తాగ్రేసరుని ప్రత్యుత్తరము లేటల్లువను, సాటిలేనిదియు నని వేటుగఁ జెప్పకక్కటయేలేదు. “తన కెంత ప్రేమాస్పదుఁడైయున్నప్పటికి, నే మానవుఁడు భగవంతునిఁ గ్రేమింపఁజో వానిని క్రొవ్వునిగ సహస్రధాఁపరజ్జింపవలయును. ప్రస్తుదుఁడు తండ్రిని దిరిస్కరించెను. పిభీషగుండన్నను పిషనాడెను. భరతుఁడు తల్లి నుల్లంఘించెను. బని గురూనదేశము నాలింపఁజెయ్యెను. గోపికలు తమ ప్రాణేశ్వరుఁ డగు క్రీష్ణుని చంపింపటకై భర్తలను పిడిచిపెట్టిరి. వారివారి ప్రవర్తన మె తయు విశ్వక్రయోదాయకమై, సౌఖ్యనిధానమై యున్నది. భగవంతునితోడి తాదాత్మ్యమువలన నె మల్లవారును వర్ధిల్లుచున్నారు. గాఢకంటికిఁ గాటుక చేల? మనకు భగవంతునిపై మక్కువ నెక్కువచేసినవాడే నిజమైన సైహిత్యము, ప్రాజ్ఞాన్యము, వ్రాణాధికుఁడు. ఇదే నాయభిప్రాయ”

మని తులసీదాస మహాత్ముఁడు మీరాబాయికిఁ గన్పకాలముల్లో సమృతతుల్య మగు సందేశ మిచ్చినాఁడు.

చిత్తూరులో మీరాబాయినుభవించుచున్న మరవస్థసంతయుఁ తెలిసికొని యామెపెదతండ్రి, రానుపరమదేవుఁడు మనస్సున మిక్కుటముగాఁ జ్ఞేషడి, మీరాబాయి కామెను రప్పించి సంతరించు చుండెను. ఇక్కడఁగైత మామెకు దుఃఖానుభవము తప్పచిది కాదు. క్రీ. శ. ౧౫౩౭ లో నందఱు పంపిణీపాలుచుఁ దుండెడి నచ్చి మీరాబాయిని, రానుపరమదేవుని నోడించెను. ఇదేసమయమున ఖూవాగు విక్రమజిత్తును వనపీరుఁడు పవభ్రష్టుని పేసినాఁడు. ఇంక నామెకుఁ దలదాఁచుకొనినదివులేక, తనకు రక్షణ మొసంగినవారి కిట్టి యిక్కట్టలు తప్పించుటకై, సంతారమునం దామెకుఁగలిగిపెరిగిన మతంత వృథమై, తీర్థయాత్ర లొనర్చుచుఁ గాలము వెడలఁజుచ్చుట కామె నిశ్చయించుకొన్నది. పుట్టి మొదట మధురకును, పుండఁజువమునకును వెళ్లినది. సమ్మటద్వారక చేరుకొన్నది. లక్కపిషి డ్వావరక. నాథుని భజించుచు నామె పితరెఱ్ఱమును గడవనెంచినది. ఆమె ఎక్కడ కేగినను దవ్యపూజలు కొల్లగిడదు మండెడిది. పూర్వోక్త భక్తిభాగములలో నల్పమగు మాధుర్యము నామె యవలంబించి, గోవిందునే జీవితేశ్వరునిగ నరించి, యాత్మశ్శాంతిని బ్రత్యక్షముగఁ క్రీష్ణవిగ్రహము

మునుచుచి, పరమాత్మునితో నం
గ్రాహక స్వర్ణచుఖము నొందుచు,
నాదబ్రహ్మమున లీనమై, చిత్తవృత్తి
నెన్నడును దాచియెటుంగనిమీరా
బయికి నెక్కడ కేగినను దివ్యభా
జలు కొల్లలుగ జరుగుట కేలు
కొఱత?

బృందావనములో, గోపకలకు
రాధకును శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముని
యెడల నిర్వాణజానురాగ బంధ
మును, భక్తమార్గమునకుఁ బ్రాణ
మును సగుమధురరసమును బ్రజల
కెల్లరకు మీరాబాయి పుత్రదేవు
నినతెన్నే నిరంతరమును బంచిపెట్టె
చుండెడిది. జయదేవుడు, విద్యాపతి,
చండీదాసు, సవాతన గోస్వామి,
గోవిందదాసు, జ్ఞానదాసు, నరసి
మహతా, సూరదాసు మొదలగు
వైష్ణవ కవిశిఖామణులవలె మీరా
బాయియు సరళమును మధురమును
దివ్యావేశప్రారితమును నగు శేయ
ముల ససారముగ విరచించి, తన్మ
యత్వముతో గాన మొనర్చి క్రోత
లను దన్మయులఁ జేయుచుండెడిది.
ఆమె శేయకవిత్వము పట్టణముల
లోను, బల్లెలలోను, గేదారముల
లోను, మైదానములలోను నేటికిని
మాత్రోగొనుచున్నది. ఆమె(౧) 'నరసి
జీకామాయరా' యను కృతియును,
(౨) జయదేవుని గీతగోవిం దముపై
నొకవ్యాఖ్యయును(౩) 'రాగగోవింద'
యనుకృతియును వ్రాసినది. కానితుది
కెండు గ్రంథములు వింతనాకు లభిం
పలేదు. ఇట్లు పాతన జీవితసర్వస్వ
మును గోవింధ పాదారవిందములకే

సంపర్కముగ సమర్పించి వేసినది.
రేయులబవ యామెను గోవిందచింత
నమేకాని వేదాకటి లేదు. ఈ ధర్మ
యామె నిశ్చయకామల హృదయము
నందు తుల్యము. పునః పరినర్తన
మును గలిగించుచు సర్వప్ర క్షేపక
మూర్తి నే దర్శించేయఁ జాలినది.
ఎల్లెడల నామె సమగ్రమగు నాన
ర్యమును, జ్ఞానమును, శక్తిని, ప్రహ్లా
నందమును సర్వదా దర్శించుచుం
డెను. గోవిందుఁ డెక్కడే యీ
విశాలవిశ్వమునఁ బరుషుఁ డనియు,
దక్కిన స్మృతియెల్ల సర్వరక్షకృతి
యనియు నామెనిశ్చయించి. ఆమె
మనశ్శక్తి యనన్యసాధ్యము. సం
పూర్ణస్వాతంత్ర్యమే యామెమూర్తి.
ప్రపంచ మంతయు నొక్కమ్మడి
బ్రతిఘటించినప్పటికిని నామె తాను
సక్రమ మని నమ్మినదని చేసి తీసుట
కాని యెకరికి లొంగి లొంగు తెన్ను
డును లేదు. ఆమె చర్మలలోఁ
గొన్ని ప్రీత్యభావమున కతీతముగఁ
గన్పట్టు చుండెను. ఉత్తమవంశ సం
జాతయగు శ్రీకి నేటివలె నేనాడు
ను సంగీతనాట్యములు దోష మని
యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టి నిరసించి
నను, నామె ఉచ్యోక్తాదము
మునిగి లక్ష్మ్యజ్ఞునది కాదు.

చిహ్నులలో గుంధ రాణా నాటి
నుండియుఁ జంపొరచుండెన లలిత
కళాసాహిత్యమును, విష్ణుధర్మమును
మీరాబాయి హృదయమున గాఢ
ముగ నలమికొని, బాల్యమందే
యామెకు సంధవించిన వైధవ్య

మ ఘోషము, బిమ్మట బంధుజాతము
సమకూర్చిన నిర్బంధవ్యథయును
నుపశమింపఁ జేసి, యామె పాతి
వ్రత్యమాహాత్మ్యమును లోకము
నకు వెల్లడించి, మహాత్ములలో గామె
కగ్రస్థానమును బ్రసాదించినవి.

శ్రీ. వె. ౧౫౪౦ లో రాణాన
తాచుని తండ్రియు, రాణాసంగుని
కుమారుడును నగు నుదయసిం
హుఁడు పనవీరు నొడించి స్వరాజ్య
మును గైకొనెను. శ్రీ. వె. ౧౫౪౩లో
నచఁగా మూడేండ్లవ్వుట రావు
వీరమదేవుఁడు మీర్జాలో మరలఁ
డనయఁగకారమునుబ్రతిష్ఠించెను. ఈ
రెండు మయఁబలయొరకును మీరా
బాయిని ఇంటికిఁ గొనివచ్చుటకుఁ
బ్రయత్నములు జరిగినవి. రావు
వీరమదేవుఁడు శ్రీ. వె. ౧౫౪౫ లో
మరిణించినతరువాత, నాతనికుమా
రుఁడు, పుష్టభక్తాగ్రేసరుఁడు, రావు
జయమ్మఁడు మీరా బాయిని
మరల నింటికిఁ దీసికొని వచ్చుటకు
శక్తివంతుల లేకుండఁ బ్రయత్నిం
చెను. కాని యామె తనదృఢ సం
కల్పమునకు వికల్పము రానియక
శ్రీ. వె. ౧౫౫౦ లో విష్ణుసాయు
భృముఁ డాటగొన్నది. ఆహా! ఆమె
సంసారముతోను, స్నేహితులతోను
సంబంధమును ప్రేమచైచికొని
సాధువులను, భిక్షువులను పండ్లు
గను, సోదసులుగను సమ్మానిం
చుచు, నేకాకినియు, పరతత్త్వమునఁ
దన్మయురాలై ప్రపంచమున సంచార
ముఁ దిండినప్ప డెంతయూపందము
నొందినదోకదా!

వేంకమాంబ చరిత్రము

ఇక నాంధ్రదేశమువంకకు దృష్టి ప్రసరింపఁగనే మొల్లి, ముద్దపళ్లెన, తరిగొండ వేంకమాంబ యను కవయిత్రత్రయము మనకు గోచరించును. అందు రాధాకృష్ణ భక్తివిమరస్కరించుకొని రాధికాసాత్వమును కావ్యమువ్రాసి ముద్దపళ్లెని మీరాబాయితరువాత నొక శతాబ్దముగ గ్రీ. వె. ౧౭౬౦ ప్రాంతమున నున్నది. భక్తికి బ్రథమమైన సాంల్య మీమెయందుఁ గాఁగ రాకుండుటచే సహజముగఁ గావ్యము ప్రభుమాశయ ప్రతిపాదకముగ నున్నను, జీవితము సీరితమై నిరసభావమై సంఘమునకు బరిగ్రహణయోగ్యము కాకపోయినది.

తరువాత మఱియొక శతాబ్దమునకుఁ గ్రీ. వె. ౧౮౦౦ లో నాంధ్రదేశమును స్వయం సంపాదించుకొనిన వేంకమాంబ ప్రాదుర్భవించినది. ఈమె మీరాబాయి కేవలమునను పరిపావక, యద్వైత తత్త్వాత్మతమును గ్రోలి, కావ్యసృజన నిష్పత్తికి నాంధ్రులచే గ్రోలించుచు, నాంధ్రమాతృతపఃఫలమై విరాజిల్లినది. చిత్తూరు మండలములోని వాయిల్పాడునకు నాలుగు మైళ్ల దూరములో నున్న తరిగొండగ్రామము నివాసస్థలముగా నుండిన నందవరీక నియోగి బ్రాహ్మణుడును, వసిష్ఠగోత్ర పవిత్రుడును నగు కృష్ణయామాత్యుని తనూభవ యీమె. ఈమెకుఁ గడుంగడు బాల్యమునందే

వైధవ్యదాంభము సంప్రాప్తించినది. నాటినుండియు సీమ సాహిత్యవ్యాసంగముతోడను, సేదాంత విద్యాభ్యాసంతోడను గాలము పెడలించుచు జన్మము సార్థక మున్నకొన్నది. ఏకాంతముగ నొకగడలోఁ గూర్చుండి గ్రంథరచన మొనర్చుచు నాత్మజ్ఞాన చేయుచు నుండెడిది. పరమాత్మ నామోత్కార విషయమునఁ జేసిన సాధనములోనే మీరాబాయికి సీమకును భేదము మనకు గోచరించును. కాని తన కుభయలునుఁ బొందిన పరమార్థమొక్కటియే. శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డీమెనుగ్రహించి దర్శనమొసంగి ధన్యురాలి నొనరించెను. ఈమె బంధువులీమెపై న సేక నింద లారోపించిరి. ఈమె పిలమునకు వారు కళంక మాసాదించి యత్నించిరి. ఈమెవది నొక తమభర్తలతో నెన్నెనో యీమెపై నేరములు చెప్పుచుండెడివారు. ఎవవైధవ్యము దుస్సహము కదా! అయినను వేంకమాంబ నిశ్చలచిత్తిమై యాత్మపరిశోధనోద్యమమునే కొనసాగించుచుండెను. బంధువులెల్ల రక్షణకర్త డీమెనన్నిధిని శ్రీకృష్ణుని పరిహాసధ్వనియు, సృత్యధ్వనియు వినుచుండుటచేత ననుమాన గ్రస్తులై యీమెయందు గదితలుపులు హఠాత్తుగాఁ జెరిపించి పరిశోధించుచుండెడివారు. శ్రీకృష్ణుడు తప్పు దాగదీయఁ దన్యులుండ రని యీమె ప్రశాంతముగఁ వారికి బ్రత్యుత్తరము విచ్చుచుండెడిది. అన్నివిధముల సీమను బరీ

క్షించి వారు కడకు హఠాత్తులైరి. ఈమెకిలము నిరసహతమైన దేవీస్వయాముగఁ బ్రకాశించినదఁ బ్రహ్మణులలోనున్న సాధారణమునుబట్టి వితంతు వగు నామె శిరోజములను వీయించుటకై బంధువులుండఱును బట్టుకట్టిరి. సోఘోరు లామెయందవల్పులను బహిష్కరింపఁగ నమయముఁ వాత్రి గ్రామమునకు వేంచేసి శంకరపీఠాధిపతికడ కామెను దోడ్కొనిపోయిరి; ఆయన వేంకమాంబకు శిరోజముల్లడన సంస్కారమును నిర్వయించిరి. అప్పుడామె జంకక ఈ సంస్కారము వలన బరపురుషస్వర్గదోషము సంభవించుటలేదా? ఇది సమ్మతమేనా యని యడిగినది. కాని యీమె మొట్ట లరణ్యరోదనములైనవి. బంధువు లెల్లరు సీమకు బలవంతముగా వనకర్మ మొనరింపించి, స్నానము చేయించుటకు నదికిఁ గొనిపోయిరి. స్నానముచేసిన వెంటనే యీమె యెప్పటివలెనే కేశభారాన్నితయై యొప్పినది. సన్న్యాసియు, బంధువులును మహాశ్చర్యమునొంది, యీమెజోలి కట్టువై బోవలైరి. శిరోజములడనముకంటె సతీమణికి నిరఃఖండ, నమే యానందదాయకమై యుండును. మీరాబాయి పడికట్టములతో సీవిషయమును దూఁచిచూచి, ఎవో నియ్యది దుర్భరానమానము కదా! వేంకమాంబ మహాయోగిని యగుటచేతమెతపోమహిమయే యా యవమానముననుండి యీమెను రక్షించెను. తపఃప్రభావము నెఱుంగఁజాలక, కలి సాశబ్ధులై కొనసాగి

వృత్తాంతములను నిరసించినంత మాత్రమున వాని బహుధాన్యములకు భంగము కలుగరాదు. పంచాంగ ఘాలు చించివేసి మాత్రాన నక్షత్రములు పోవువా? కేరూలగు నామయకు గుహవంటి గృహంతర్యామయ భవ్యునియై యణగియుండు బుచ్చుల మొ జీరిత విరుములు మన కథితగా విలియరావయ్యెను. ఏ నిమిష కష్టచరిత్రలు పనుటవలన మనము గుండె పుడుడును. మొకమూల పూజయముగను ప్రశంసించిన నాడు చివర వేదాంత నాహ్వానములకు మన మనము లను మోలించును.

ఈమె పుణ్యములకు మున్నె యిగు పుణ్యములెలాలు. శ్రీమదాద్వైతమును కలుపిన హూనానంద వాదమును ప్రకాశింపఁ జేసెను. యోగసూత్రమును వేదాంతగ్రంథమును రచించెను. ఇది ద్వైతదాదానము. ఈ గ్రంథములను సాక్షిం న్యులకు గూడ వేదాంతము కరమలములకు విధించుచున్నది. మఱియు విష్ణువేదమును పుణ్యపతీతి పాహామండి కరణ ప్రకారము వేదకమాదల మోహాద్వైతమును ప్రబంధమున ము ప్రాసించు. ఇది సరళతన విరోధముగా యగు శృంగారవిధి మోమున స్పృంహవలయును. ఇది ముంపుకెట్లు సాధ్యమగునో సాక్షిం నెముతల గూడిన నాయిత్యములను ప్రవేశించుట సములు నున్నది. ఇది కాని కాన్యము గావించుట సరళము. ఇది నామ

యావద్భారమును శ్రీకృష్ణమూర్తి మోచన వచల్పించి యున్న ప్రార్థించి చది.

“శా. శృంగారకృతితోడ వచ్చి పడుల్ శృంగారనాచంబతో
 సెం నూతంబుగఁ జెప్ప నీ వనిన న
 ప్లక్షజెప్పలే నన్న నకా
 మంగోపంబుగఁ జూచి లేచి యట నే
 మ్రొక్కంగ మన్నెంచి త
 శృంగారోక్తులు తానె పలుకొను నా
 శ్రీకృష్ణ కేవలదక్షిణ.”

ఈమె కాన్యరచనామూలమునఁ బరిచీన్నమునఁ దరిచీన్నమును దర్శింపఁజాలిన గుర్తనన్నానంద శ్రీకృష్ణునిపై వ్రాసిన ప్రేమగీతములను శ్రీకృష్ణుడే యీమె హృదయ పీఠాల్లో గ్రుతిగలిపిపాడుకొన్నాడు. ద్వైతమునలోఁ దులీరిక యీమె భాగవతము ద్వైతవిధిగ్రంథములను ద్వైతదాదానముగా రచించినట్లు, దారునితః నాయన బల్గించు గాయకప్రదుఃఖిగణిగాన, బల్గించు దాదాన బల్గించు నాహ్వాయంబు. దాదానయించి మరుదుగాన, బలికించు గావున భాగవతపురాణ మమర నే ద్వైతదాదానముగాన, ద్వైతగ్రంథముల్ దాదా జెప్ప హరికి స మర్పించి శ్రీ వేంకటాద్రిమహిమ, మతినిజై రమ్యపద్మకాన్యంబు జెసి, శ్రీనివాస సకల ముద్దంప నుంట, నీగ తోయభి దాదానబోయినవిమున, నాన్యరంతర తిల గాల్ నవివారె?

యను వేంకటాచల మాహాద్వైతము లోన వద్యమువలన వేద్య మగుచు న్నది. అద్వైతమునఁ దెలిస మణ్యములలోను ద్వైతమును మిక్కిలి యుమాచుచి, వదలు

బహురా లెచ. స్త్రీమె వ్రాసిన యీ క్రింది వద్యమువలన సహించుచు చున్నది.

“క. ఆల కాన్యమిది పలువడి,
 పలుకు మాకొజకు నందవరప్రకమంది,
 నెలకొని కలపై వలెమై
 యలరుచు మ మేల్లుచు దాదానబు గొలు
 [తరు]

పరిత వ్యమును భగవద్దాన్యము లన్నిటియందును సాక్షాత్కరింపఁజేసి కొన్న యాదందమయి యీమె. ఈమె కాన్యములు ద్రాక్షాపాకము, కలరాచుచున్న యీమె విద్యము గూడ శ్రీ కృష్ణుడవధిక్తి యను ద్రాక్షారస నేదముచే రిసోద్రక్తిమై యున్నది.

భావసాదృశ్యము

మీరామను, వేంకటాచలమును ప్రాపంచమునెలను, ముంపు వజీతి తము నెడలను విభిప్రాయములు సమానములే. జగత్తు మిన్వయనియు, బరమాత్మయే శాస్త్రమనియు, పరిరథారు లెల్లరును దునికు మంటిపాలు కాకతీర దనియు, గావున భగవంతుని వేడిచి, పురావృత్తిరహిత నిత్య యాత్మగూ సందాదన ముంచెంచుటే కర్తవ్యమనియు, సర్వమును బరమేశ్వరార్యణ ముంచుచి, భగవద్దాన్యమునఁ జేయుచు గర్మబంధమునుండి విడివడవలయు ననియు, రాముడొక్కడే ప్రభుడననియు, నాద్రాధిని సునెడల సంగము న్నది. కర్మములనల్లి సహాచరము

ప్రతిస్పటించి తీరివలె చనియు, గూర్జరమును రమ్మియును లెద దానును
 గరమేష్వరుని ను నుంటి మనియు,
 భ్రాంతిజుకప్పుని వైష్ణాభాషితురహి
 గమై యిచ్చెన్మే ఘోరము, నుండు
 ను గొప్పన ప్రహ్లాదమును దాను
 బ్రాపించుచును నియు మోరా
 బాయి గేయః పులో నాలించి
 యున్నది. ఇదేవిధముగ ముంజేక
 మాంకూడ రాజయోగ సారిము
 లోను, కేకటాచల మాహావ్య
 వలోను బద్వ్యభోరని నువ్యసించి
 యున్నది.

“కాయ మిథిర మలి కానంగలేక
 పాయక సంచారబద్ధులై మమ
 కపిలక కానార్థవాంఛను లగుచు
 మిడిమిత్తు లగుచు దుర్మార్గతి నొంది
 మదిలోన నుద్భి కామక్రోధలోభ
 మదమోహ మత్సరాల మాటికి వెంచి
 సంపద గడిగె సామర్థ్య మనుచు
 సాంపు విూతన తుచ్ఛగుని మిచ్చుగించి
 కామంధులై తమగతి గానలేక
 భామలవలలోన బడి లేవలేక
 తిరుగని యీషత్రియవాగ్ధిలోను
 మజ్జమజ ముచునుచు మమత చెట్టింప
 నాలుకెడల కని యర్థంబు గూర్చి

కాలంబు గూరకే కపిపుచు నుండి
 యంతకాలము వచ్చినప్పుడు యముని
 జంత నీయుచు హింసనే గంచి కుంది
 కూపంబులో బడి కొన్ని నా సుండి
 పాపాశ్మ లగుచు బ్రపంచంబు నందు
 చిట్టచు, చిట్టచు బోరలు చుండెదరు.”
 (రాజయోగ సారిము.)

ఉ. “ఎంతటి యోగపూరుషుడు
 హెచ్చుడు తగ్గుడు సంతతంబు నే
 కాంతమునన్ వనించుచు
 యందు బరాత్కరు జూచుచుండు వి
 భ్రాంతులు తన్ను దిట్టినను
 గ్రమ్మని వారిని దాచుదిట్ట పీ
 కాంతుడు రాజయోగి ఘన
 శక్తిరుడంచు వచింపఁ నాడను.”
 (కేకటాచలమాహావ్యము.)

అంత్రనావాత్య రిత్నాకర గర్భ
 ముని నాగ్ర మూరాబాయి యిం
 దని, కేకమాంబునంటి పవ్యతోన్
 దరీమణు లెంద జణః గారియున్నారో
 కదా! మహాత్వవ్రాతై మూరా
 బాయియు, వేంకమాంబయు జగన్మో
 హముగఁ బెడిపియి యొక
 గేయమును, కేకపవ్యమును సర్వదా
 ము హృదయంబులందు మంచనము
 చేయుచుండునుగాక!

“అ సాంవర కి ప్తపి
 మానో ప్రేమకే కతారీహై||
 లాగల్ బేహల్ భయ, తే
 ముంద సగ్గి బుగ్గి గయ,
 తద నుక వ్యాప్య ప్రేమ,
 మానో మతో వాచి హై||
 సఖయాం మిలి దుయూ చాచి,
 గూపకీ నీ భయూ న్యాకీ,
 హైతో వాకో నీకో జూహు,
 కుంజకీ విహారీహై||
 సంకో జకోక్ చాహై,
 పుష్ పతింగ్ దాహై,
 జల్ వివా వికా హై నీ,
 హై నీ స్రో హ్యోహై,
 వినతీ కయాం హే శ్యాన్!
 లాగూం మే తుహులె హే,
 విరాచుభు ఏన జానో,
 దానీ తుహోహై||”

ఉ. “రామనృపాల! ఘోరరక
 గూహకై ర్యలిఖా! శిష్యు
 త్రామం రంభి యోగిజన
 తాం హాల! కృపాలచాల! శ్రీ
 భూమిసతాత్మలోల! పరి
 పూర్ణ సుకీర్తి విశాల! వానర
 స్త్రీమగుతోడ వచ్చి మి
 జూది కృతార్థుల మైతి ముద్ధుల||”

విమర్శనము

తల్లిప్రాణం

[శ్రీశాస్త్రుగారు నేటిసప్తాహానికి పాఠం
కథలవర్ణనలో మూడవది. క్రొను ౧౨
శేటిలక్షణం. అర పుటలు. ౮ ప్రకర
ణాలు. వల. ౨౨. ౬ పై. కలాభివృద్ధి
నీపరిషత్తు. రాజమండ్రి.]

శ్రీశాస్త్రుగారు నేటిసప్తాహానికి పాఠం
లలో నొకరు. జగ మెరిగినవారు. ఈకథ
సాంఘికము, గృహ్యమును. ఇందులోని
పాత్రలు-రామబ్రహ్మం, ఒకసంపన్నగృహస్థు;
ఆయనభార్య శద్రమ్మ మొగుడువోయినకొమా
రైకు మళ్ళీ పెళ్ళియొందినది; సుందరమ్మకీరి
కుమార్తె మళ్ళీ వివాహంచేసుకున్నది; వెంకు
సామర్థ్య రామబ్రహ్మంతల్లి.

ఇందలికథ-రామబ్రహ్మనికి ఉన్నదంతా
అనుచుచడానికి ఏకైకసంతానం సుంద
రమ్మ. సుందరమ్మకు చిన్నతనంలోనే వివా
హం. తల్లియొక్కాను అక్కయొక్కాను
బలవంతంమీద తనభార్య, కొమార్తె యిష్ట
పడకపోయినా అక్కకొమారుడికే తనకొమా
ర్తె నిచ్చి యాయన పెళ్ళిచేస్తాడు. పెళ్ళైన
వంటనే అల్లుడుకొస్తా దేహం చాలిస్తాడు.
అదిమొదలు కొమార్తెగిరికి భద్రమ్మ చింతిస్తూ
ఉంటుంది. సుందరమ్మఆకారమా తెలివి
లేటలూ డేరుకు తిరిగిస్తే ఉండేవి. భద్రమ్మ
మొదట కొమార్తెకు చదువుదెప్పించడానికి
ప్రయత్నిస్తుంది. రామబ్రహ్మంకొద్దీ అడ్డుపడు
తుంది. ఆమె పూర్వార్థపరాయణ. ఆయన
కూడా ఆమెమార్గం అనుసరించినా పూర్తిగా
భార్యకు ఎదురుచెప్పలేకపోతాడు. భద్రమ్మ
పంతంపట్టి కృష్ణారావు అనే చిక్కనిఅబ్బాయిని
ట్యూటరుగా ఏర్పాటు చేయిస్తుంది.
సుందరమ్మ కృష్ణారావులకు స్నేహం కలిసి
వాళ్ళయిద్దరికీ భద్రమ్మలోలోపల ఎద్దులు
వేస్తుంది. భర్తపృథ్వీయాన్ని కరగించి తన
మార్గంలోకి తేవడానికి భద్రమ్మ ఎంతెంతో
ప్రయత్నిస్తుందిగాని ఆ మొగ్గుపృథ్వీయం
చలించదు. తల్లి ఉపాయంచేతా సాయంచేతా
సుందరమ్మ తను కీకభద్రపురం వెడతానని

శాస్త్రీ ఎక్కడోపోతాంది. ఇంట్లో భద్రమ్మ
రామబ్రహ్మం కన్నా పెద్దకొంటూఉండగా
రామబ్రహ్మం ఎవరికో పెళ్ళివాళ్ళకేరేంపు అన్నపు
వస్తుంది. కీకమేకదగ్గర నిలుస్తుంది. చూస్తే
ఎవ రాదంపతులు? కృష్ణారావు సుందరీనూ!
తల్లి సంతోషిస్తుంది; తండ్రి కొయ్య అయి
పోతాడు; ముసలమ్మ మండిపడుతుంది.

రామబ్రహ్మం ఒకపైపు. అర్థంలేనిసనాత
తనగర్వం ఆయనది. ఆదాల్లకు చదువుపూడ
దనీ, చదువుకుంటే నిదానిస్తే యేమీ లాభం
ఉండదనీ, అపది చదువుకొంటే ఉద్యోగాలు
చేస్తుందా ఉళ్ళేలుతుందా అని, కాలంగడుపు
కోడానికి ఆదాల్లకి లక్షమాగ్గ లున్నాయనీ,
తీర్చయాత్రలకి పుచ్చివ్వవచ్చని, ఈలాంటి
అభిప్రాయాలు లున్నాయి. కొమార్తె పెళ్ళివిష
యంలో అక్కకూ ముసలమ్మకూ బానిస
అయిపోయినాడు. వయసువచ్చినసుందరి, వి
తంతువు పుణ్యస్థ్రీవేషం వేసుకు తిరిగిడమే
కాకుండా, పెద్దపరీక్షలకు చదవడమూ, తరుచు
సభలకి వెడుతూఉండడమూ యాయనకు కం
గారు పుట్టిస్తాయి. 'మరొకటి మరొకటిఅయి
తే' అనిపూడా జంకేడు.

ముసలమ్మ చాలాపూర్వార్థపరాయణ. ఈమె
తో వ్యవహారం కష్టం. ఈమెఅభిప్రాయాలు
చాలాసనాతనం. తనకుటుంబము ఆహితాన్ని
లదట; సుందరి చదువు తమకు అవమానమట.
సాటిముసలమ్మలు ఏమనిపోతాలో అని యీ
మెకు ధయంపూడా. అర్థంలేనిపూర్వార్థపరాయణ
లకు ఈమె గది.

ఇలాంటివాళ్ళకు 'ఝమాయింది' భద్రమ్మ
బదులుచెప్పుతుంది. కొమార్తెకోసం ఈమెపడి
ఆవేదన ప్రతిమెట్టులోనూ కనపడుతుంది.
గట్టి పట్టుదలమనిషి. ఏమ (దంపతుల) వాంఛ
లెలాంటివో పిల్ల వాంఛలున్నా అలాంటివే
అని భర్తకు చాలామాగ్గు మనసుకు వచ్చేటట్లు
చేస్తుంది. పట్టుపట్టి కొమార్తెకు చదువు
దెప్పించి వివాహానికి సాయంచేసి ఆమెను
పెళ్ళిమాతురుగా మళ్ళీ కళ్ళచూస్తుంది.

ఈకథలో ప్రారంభము పెంపకమూ ముగిం
పు చక్కగా అతికిపోయినవి. పాత్రలను

మొదటనే తడుపుకోకుండా ఉండేలాను
చూపుతున్నారు. కొమార్తెకోసం తల్లిపడి
సంతాపం ఆదిమండీ క్రమంగా వృద్ధి అవుతూ
వస్తుంది. నిరంతరం భర్తతో కొమార్తెచదువు
కోసం జగడమాడుతూ భర్త తనతో సరసాలకు
దగిలే పెద్దవాళ్ళకు తమకే ఈలాగుంటే పసిపిల్ల
లకు ఏలా గుంటుందని స్ఫురింపజేస్తుంది.
అలాంటిమాటలు వచ్చినప్పుడు కొన్ని :న్ని
వేకాలు చాలా రసవంతంగా ఉంటాయి,
పృథ్వీయాన్ని కరగించేస్తవిపూడా. క్రమంగా
కథ సుందరీవివాహంతో ముగియడం చాలా
చక్కగా ఉన్నది.

ఈకథలో బోధ విశేషంగా ఉన్నది.
పూర్వార్థపరాయణ, వాటి నవలంబించేవారూ,
వారి అర్థంలేనిమాటలూ, వాదాలూ, పనులూ
చదివేవాడికి క్రమేణా మనసులో మార్పుకలిగి
తత్పక సంఘసంస్కారం అయితీరవలె నని
తోపింపజేస్తాయి.

సుందరి వివాహానికి భద్రమ్మ ఆఖరునవేసిన
రీజము మాటమాటలోను ఉత్తిమనాటకాల
లోని వ్యంగ్యవైఖవాన్ని తలపులాకి తెస్తూ
రాబోయేఅవధు తెలుపుతాయి. 'కృష్ణార్య
నికి అమ్మాయి పోతూంటే' అని భద్రమ్మ
అనడం, సుందరమ్మ తండ్రితో తానులేని
భోజనం అలవాటు చేసుకొమ్మని శాస్త్ర
డమూ ఇవి ఉదాహరణాలు.

వీరికథల సామాన్యలక్షణము - విసిగించే
వణ్ణనలూ అనవసరపు పెంపకమూ
ఉండవు. వచనము సులువుగా తనంతటనే
జారి దొర్లిపోతూఉంటుంది. మంచివ్యావహారి
కము. చిన్నచిన్ననాక్యాలు. అందుచేత
క్షలిలో వేగమున్నూ చదివేవాళ్ళకు ఆతు
రతా కలుగుతాయి. సంభాషణలు యింటి
మాటలలాగే ఉంటాయి. తెచ్చిపెట్టుకొన్న
తైలి కాదు. నేటిచదువరులు సగం వీరిసంభా
షణలకే ముగ్ధు లయిపోతున్నారు.

వే. వెం.

Price As. 8.

ప్రాశసరు టాన్ యూన్ షాన్ గారు నాన్
కింగ్ లోనున్న పైకో-యిండియన్ కల్చర్ లో
సాక్షాత్తుకొన్న ముఖ్యప్రచారకులు. పైనా
భారతదేశాలమధ్య సహకారం పెంపొందిం
చటం, విస్తృతనాగరికత విషయాలలో రెండు
దేశాలవారు పరస్పరంగా నేర్చుకోలేనివి అంగ
తులు ప్రచారంచేయటం యీ సాక్షాత్తు
ముఖ్యశయం. ఈ సాక్షాత్తురసన టాన్
యూన్ షాన్ గారు భారతదేశం వచ్చినపుడు
ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయంలో పైనాదేశాన్ని
గురించి అయిదు ఉపన్యాసాలిచ్చారు. పైనా
యొక్క ప్రాచీనచరిత్రను, ఆర్థికంగా, రాజ
యంగా, సాంఘికంగా పైనాలో ఏర్పడినవి
జరిగినదీ చక్కగా వివరించారు. ప్రాశసరు
గారి అయిదు ఉపన్యాసాలూ అయిదు మాచీ
క్వాలిని చెప్పవచ్చు.

మొదటి ఉపన్యాసంలో నాశనమును, అదేకపు ప్రాచీనచరిత్రను, పూర్వము ఏవిధంగా తనసామ్రాజ్యం నెలకొల్పిందో, జపానులో వైనాయొక్క నాగరికత విహ్వలాలు ఎటుల వ్యాప్తమైందో విశదపరిచారు. అనాదినుండి ఎన్నో సామ్రాజ్యాలు పుట్టినాయి, గిట్టినాయి. కాని వైనా సామ్రాజ్యం మాత్రం కాలాన్నిమాత్రం సక్కురించి యిప్పటికిని పరివ్యాప్తి చెందియుండటానికి గల ముఖ్యకారణాలను టాన్ యూన్ హాన్ గారు సూత్రప్రాయంగా తెల్పారు. వైనాయొక్క ఉత్కృష్టమగు ప్రాచీననాగరికత యంతకాలం సజీవంగా ఉండటానికి అది,

(1) స్వకల్పితమైంది కాని అనుకరణ
కాదు.

(2) సర్వతో ముఖంగా ఆధివ్యక్తి పాండించె

(3) మానవ సామ్రాజ్యత్వానికే కృషి
ఉంది.

(4) శాంతియే మానవమృత్యుని అని అనిపిస్తుంది.

[illegible]

వింజో ఉపన్యాసంలో చైనాలో 20
 రుదున్న ఆర్థికాభివృద్ధిని చెప్పించారు. న్యవ
 సాయమే చైనాలో క్క ముఖ్యపరిశ్రమ.
 “సహజమిష్ట చైనాలోకియునికి గొప్పమమ
 కాంక్ష కలదు”. అనాదినుండి చైనానా
 గరికతకు న్నముక. చైనాయొక్క గొప్ప
 పరిశ్రమలు పంగాణి, పట్టు, లేయూకు. ప్రాచీ
 ననాగరికతమూలము ఆర్థిక స్వసంపన్నత
 లుంచిన చైనా నవీననాగరికతభావాలను
 ఎదుర్కొని ఎటుల సమన్వయం చేసికొనటా
 లికి ప్రయత్నిస్తున్నా వో సూచించారు.

నాల్గో ఉపన్యాసంలో నైనాలోని సాంఘికావృద్ధిని తెల్పారు. కుటుంబజీవనం, స్త్రీలకు సంఘంలో గల ప్రత్యేకస్థానాన్ని, పూర్వసంప్రదాయాలకు తింతులకు క్లుప్తంగా పోల్చారు. ప్రాచీన సంప్రదాయాలకు సువసాగిప్రాయాలకు కలుచున్న సంఘద్వేషముకూడా వివరిస్తూ సామ్రాజ్య లేవిధంగా యీ విషయంలో చరిస్తున్నదో వ్యక్తపరిచారు.

తుడుకు పై నాలోగల మఠాన్ని సరించి
ఉపన్యసించారు. బౌద్ధమతం, క్షత్రియ్యులుగా

నిజమే, ఏమోనిజమే మూలాన పైవాప్రజ
లలో కట్టిన నైతికపరివర్తనాన్ని తెల్పుచూ,
పైవావారి మర్యాదాభ్యుతేజము అమృతము
గాస్యామశుభాన్ని వివరించారు.

అయిదు ఉపన్యాసాలలో చైనా మొక్క
రాజ్యము, ఆర్థిక, సాంఘిక, మతపరివర్త
నము అందరికి అర్థమయ్యేటట్లు టాన్ యూజువ్
మన్ గారు చెల్పినందులకు వారి సభివందించ
వలయును. గ్రంథం చదివే జీలకన్న ఎక్కువ
లేదు. చైలి మనోహరంగా ఉంది. ఇట్టి
ఉత్కృష్ట గ్రంథప్రకటనానికి అంగ్రీవిత్వ
విద్యాలయంవారు వంద్యులు.

ନଂ. ୧୦. ୫.

వ కు ఛ మ ల క

శ్రీతికాన్యకము—కర్త: తల్లావసర
శివశంకరాస్త్రి-ప్రకాశములు: నవ్య
సాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు. నెల
౧౯౩౮.

ఈ మధ్యను, ... వేసరి ఇక వస్తుం వనగా
... అతి ప్రఖ్యాతుడై ఉండిన, నవ్య
సాహిత్య పరివస్తుతో ఏ విధంగానూ సంబంధ
బాంధవ్యాలు ఉంచుకోని ఆధునికకవి, నాకు
ఆత్మశ్రేణిలోవాడు, అన్నాడు గాన,
ఏదో మాటల సంవర్ణన- 'సంభాయి! మన
శాస్త్రీయబీజల చొట్టగా చుప్పబడి పోతు
న్నాడే?'... (ఆతనికి... మాకందరికీ లాస్య
లైన శ్రీ శాస్త్రీలనెరి విషయంలో ఏకవచన
ప్రయోగం చేయగల చురుకు న్వాతంత్ర్యపూ
కలినన సమానంగానూ ఉంది). నాకు, ఆత
డూ అసాధారణ సంవర్ణ మేమిటో తెలుసును.
సమాధానం కూడా నాలుకచివరను గొణికిన
లాడింది: కాని, పండునన్నెలను మా గొంతుకల
జమిలి అపగ్రతులతో మోగించుచున్న
యిష్టము లేక, జవాబు ఎటులేలని ఒక సం
స్కృత చిరునవ్వు విడిచి, మనోప్రసంగ భోర
ణిలో నిదురకు ముగించాడు.

ఇది గ్రంథమునకు ఉపకరించు అప్ర
స్తుత ఉపక్రమణిక కాదు. ఇప్పుడు గ్రంథ
రూపముగా వెలువడిన 'వసుధామాలిక' అసలు

కథను నడిపించి: లోకంలో అధిరుమలు విభిన్న నాగ్నములలో పాయకాశాంటవి అని ప్రత్యేకంగా నిర్దేశించబడిన అవసరము లేక పోయినా, ప్రతిపూల వాదమును కూడా ఉచ్చరించడం... రంగుల పాదుపుకోసం చీకటుల మీదుగా నలుగురి కళ్ళకు దర్శించే చిత్రకారుల పనితనపు నాయకుల సారస్వత శ్రమల కలవరమకనేందుకు:

మనం కళ్ళలో చదవడం, విప్రమాదిక్కుడు తన పబ్బం గడుపుకునేందుకు... ఎదుట ఉన్న అచేతనాలకి ప్రాణం పోసి, వాటిచేత తనకు అనుకూలపడే కథను చెప్పి నాడని: నవ్యసాహిత్యముగలనో, ఎదుకూ ఆక్కరకు రాక, ఏ కథనూ చూపటానికి సమయం, చీకటిలో, లేకలు నులిగా వాటి రాలిపోతున్న వకుళమాలిక, విడువలేని పరిమళపు నిట్టూర్పులలో, లేనిప్రాణం తెప్పించుకుని, మెరుపుపల్లె మెరసి మాయమై మున్నెల్లో ముందుకుపోయిన, సుఖ-ప్రారంభం లిలనుకుంటూ, విషాదం వరదలైన కథను... ఇక్కడానికి యిష్టం లేకుండానే... తీరని కోరికల ఆహవనలో... ఏకరుపు పెడుతుంటే:

వకుళమాలిక... ఏకధారలో స్వతంత్ర ప్రకటనముగా, రచనలో ఉన్నప్పటికీ... భావమైన సౌలభ్యంకోసం... ప్రత్యేక చిత్రములుగా విడిదీసికొని పరమర్పించవచ్చును.

స్వల్ప తీవ్రముగా ఉండి, వలపును గిలిగింతులు చేస్తూండగా... ఇందిరాంబ, చెక్కిల్ల, పెవపుల ఎర్రదనం చిందించుకున్న అరుణ సూత్రం, మనసులో కోరికలు లాగా... బాడ పూలను మాలగా కూరుస్తూన్నది: రంగుల పూర్తి అయిచరువాలే... నాయకుడి సాక్షుగా ప్రేమపహార మయేలోపుగా... వకుళమాలికకు... పూర్వసుకృత వశాన... వసుజితలా వ్రాసే... ముగికాలమే అయినా... లక్ష్యం: తరువాత, ఆతని కొగిలెంతలో... నాయకతో బంటు... తానూ పారవశ్యంలో కొంత నడిగినా... వారిదాంపత్యసిద్ధి... కలలలో ఆమెకన్న తానెక్కువగా పులికరించుతుంది; ఇక ఆక్కడనుంచీ ఏకాంత వాసం... కాని వారిరువురూ ఎడబాసి... చేరు

తువులుగా ఉండేది... ఇక ఏమి రోసులేగా... తాను వాడకముందే... ఆమె ఆతనిలో సహజం లవుతానని... అంత వెన్నెలలోనూ చూసి యిచ్చిందిగా...

కాని, దైవం మనోవిధంగా తలచాడు. గడువురోజులు గడచిపోయిన తరువాత... ఆతడు వచ్చి, ఇంకా గడువున్నదని యిచ్చి గింది... చీకటిపెట్టెలో ఒంటరిగాఉంటుం మాపడానికి... ఆమెయిచ్చిన ముద్రకను... సహవాసయోగమున, పరస్పరం, తావి, మేలిమివర్ణనూ అలవరచుకుంటూ ప్రాప్తించుచుండి ఉంది... ఇట్టి పోతాడు :

ఈసారి మూత ఎత్తినపుడు... చాలాకాలాని... నాయకుడి కవళికలో కన్యకాకళ పూర్తిగా మసిపోయి ఉంటుంది. ఆమెకు ఆతనిమీద మనసు ఎవరోబోధనలలో సాక్షుగా విరిచేశారట.

ఇక్కడితో ఆఖరు కాలేదు. ఈవిషయ పరిణామంలో మరొక విరుపు ఉన్నది... కదసారి... నాయకుడు, మాలికకు చెప్పిన దేమంటే ఆమె, 'సోదరుణ్ణిగా మానుకోగలను కాని మనోలాను అనుకోవడానికి మనసు పోకుండా ఉంది.' అని... కాని, ఆతడికి ఇంకా ఆశ ఉంది... ఎన్నటికన్నా... ఆమె ఆమగ్రహించదా అని. మాలికకుకూడా ఒక కోరికఉంది తన ఆధిపత్యం, ఆతణ్ణి అంతే లలియించుకుండా ఏనాడో వరియించి అప్పటికి ఎన్నాళ్ళకుండా సుఖంగా కాపురంచేస్తూ ఉంచుకుందా అని.

ఇదికథ. జరిగి పోయిన దాన్ని పనుకకు మళ్ళించలేము కాని, ఆమె ఎందుకు కావాలిని వచ్చిందీ అని కొంచెం విచారణ చేయవలసి ఉంటుంది. మొదటసారి. ఇందిరాంబ గడుపు శ్రద్ధించినప్పుడు 'తల్లినివాళ్ళనీ వదలి అంతర్వర గావచ్చేయడం కష్టంగాఉంది. ఇంకకొంతకొలంపికపట్టండి నాకుమాత్రం మీఅంత ఆడుదా' ఎప్పుడు మీ ఆధింగినవుతాను, ఎప్పుడెప్పుడు అనేఉబలాటము లేదా? కాని, కొంచెము తాళండి నాథా' అని బలమలుకోవడం, ఆతడు సరేనని కోరిక లేలాగ విగబట్టుకోవడం అంతవరకూ సబబుగానే ఉంది: తరువాత, అక్కడనుంచి ప్రకారం ఆనాటికో, పో

ఒకటి రెండురోజులు హెచ్చుతగ్గుగానో, ఆతనిదైపోయిందా? అలాంటి కొన్నాళ్ళ కనబడటమే మనసేందే. కనబడినా మాట్లాడటం మానేసిందే, మాట్లాడినా వనుకటిపన్నీ మరది పోయి, పుమందివాడవు కావని నాకు వాయు పీచూ చేపుతున్నారు. ఏమిటిద? అని నిగ్గదీసి చూటిపోటీలు ప్రారంభించిందే! ఇదేం న్యాయం? అంతటి సీకకవిదక్రవర్తి సుందరమాత్రి ప్రేమను నోమకున్న భాగ్యశాలి ఇలాగా ప్రవర్తించవలసింది? అయితే, ఇక్కడ నాయకుడిలోపంకూడా పూరాగా కనబడుతుంటే 'నేను అనవసరంగా తొందర చేయడంవల్ల అమాయకురాలు బెదిరిపోయి ఇలా గంద్రగోళ పడుతుండేమో'నని అసంబద్ధమైన అనునయాలు ఆత్మశాంతికి చెప్పుకోవడం వ్యసరితనం: తొందర, గానేనా తనకన్న ఆమె ఎక్కువమాపించిందే అంతకు పూర్వం! అప్పుడు నాయకునికే గమక సని అయిన గానాస్థిభీమా ఉన్నట్టయితే ఏంచేయవలసి ఉంటుందా, ముందు, పీరి సమాగమాన్ని కటాక్షవీక్షణాలతో కనిపెడుతూఉన్న ఆమెసోదరి నచ్చనం చేసికొని విషయమంతా వివరించి ఆమె ప్రశ్నాదార ఇందిరాంబను పున: ప్రసన్నును... చేసుకోవడం. ఇదికొంతనిదానంతో కూడినపని: అలాంటి నడవలసింది ఏమా? బెదిరిపోయి ఏమంటున్నదో కూడా తెలియకుండా గడిచిన అయి పోతున్న నాయకను భుజంమీదుగానో, నడుముచుట్టుగానో చేయి వేసి, దగ్గరకు లాక్కుని బాజ్జిగించి, అనవసర ప్రసంగాన్నంతా చుంబనభాగంలో మాటు మణిగించేసి బెదురు యాపత్తూ తీర్చి తల్లికన్న మిగతా బంధువులకన్నా విడువకూడనిది అనుతానేనని ఆమెకు ఉతంగా నచ్చచెప్పి ఇక నమక తిరిగిమాడ నీయకుండా వనుకటి తలపులు రానీకుండా వెంట నడిపించుకుని విరిదారులలోకి మాయం కావలసింది: పక్షులలో నాయకుడు నెట్టలేకపోయినాడు అని నిర్భీతంగా తెలుసుకున్న బాణ ఏమంటుంది 'తర్కి కుడి కవితాకన్యనూ ఉండవలసిన బాంధవ్యమే కావ్యంలో కన్యనైన నాకూ నాయక ఏకం చేసుకున్న నీకూ అంతకన్న ఒక

అనునా ముందుకువేసి దగ్గరకు వచ్చేవో, నా ఆన నీకు భాయీ! అవునా...

ప్రకృతిలో అగ్గంటేని ప్రణయభంగాలు ఇలా తారస్థిత్వాంబురి అని, స్పృహగా ఇన్ని అరిమరికలు క్షిప్తుతూన్న కన్ను కావ్యమునకు ప్రాణంగా సంగ్రహించుకోవడంలో శ్రీశాస్త్రిగారు ప్రతిభకు మెరుగులు దిద్దుకున్నారు. తలచుకుంటే చూటిగా యకాయని మంగళాంత ముదేటట్టుగా వస్తువును సద్దుకుని ఖూర్వ సంప్రదాయాలు నిలుపుకోలేకనా? ఈకథ ఇలాకాక మరోత్రోవను చూచినట్లయితే ఇంతటి రసపరాకాష్ఠకు అందించగల ఇరువు దొరికేది కాదేమో:

ఇక, ముగ్ధా మొదటికివద్దాం: రచన కావ్యం మొత్తంమీద ఏలాఉన్నది ప్రాసంగ్యం (ఇది విస్మయకరం) కొంచెం (రానాబాలి) అంటికితగిలిన మరోనిమిషానికల్లా సుఖవుగా కరిగిపోతుంది: కాని చాలా సేపటివాకా, కాని తాలూకుపాట, ఘనమయింపు, నోటిని విడువదు. తద్వలన, అతివృత్తిలో మనసుకు పట్టిపోయే ఆలోచనలతో పాశులను కలవరకెట్టగల తానాడుఉన్నప్పుడు కవిసామర్థ్యం అంతా స్పష్టమైన ఆలంకారములూ, శబ్దచిత్రాంబరములూ బజాయించుకుంటా, ఎంతో నిగ్రహంతో కల్పాన్ని అనవసరంగా ముందుకు దుమకనీయకుండా, వ్యంగ్యమర్థావలకు అవంత అయినా సుజీఘాత-దోషం సంక్రమింప జేయకుండా కాపాడుకుంటూ రావడంలానే ద్యోతక మవుతుంది. 'వసుళమాలిక' చదివేటప్పుడు అద్దాలు కుదరక తడుముకో ఆక్కరలేదు, ఆన్వయాల దూరపు నిమగ్నంలో చారి తప్పనవసరములేదు. చదివి, పుస్తకం మూసివేసిన తరువాతనుంచీ కథగా ఒక్కొక్క సన్నివేశమే పదింబదిగా 'నా మాట ఏమిటంటే నామాట ఏమిట'ని కవ్వినూ భావనకు రవం...యినా క్రికలేకుండా చేస్తూ: ఈసేర్పరితనం ధన్యవాదాలు కవికి కందవలసినవే:

'వసుళమాలిక' కొంత శబ్దరూపంతో, అభినయకావ్యముగా ముగ్ధుకునేందుకు మీ

న్నట్టు కనిపిస్తూంది: ప్రదర్శించితే 'పద్మావతి'కన్నమాడా ఇదే ఎక్కువ రక్తిలో పడవచ్చును. నవ్య కవికులగురువులు హాసితీపరులకు పూజ్యులు అయిన శ్రీశాస్త్రిగారిని ప్రతి ఒక్కమారు ప్రశంసించడం అనవసరం: వారు ఇతోధికంగా కావ్యసంపదలతో తెలుగువాణ్ణిబానాలను నిండేయత్నములో ఉన్నట్టు 'వసుళమాలిక' జాకెట్టు మడుపులు అటూ ఇటూ నిండిపోయిన 'కావ్యనామ మాలసాక్ష్యం. రానీయండి...

వారి, ఈగేతికాస్యవలలో దోహాలు లేనే లేవా? అంటే ఉండకతప్పదు: మామయత్నం కేవలం నిద్రపుంగా ఉండటానికి మీలున్నదా...

ఇన్ని వేశముల సందర్భములు ఆముచ్చటలు అంకా విఫలకరించవచ్చును; నాయక భావాం దోశనము నిరూపించడానికి ఏతన్మూలమున కనావస్తువునకు అంకా పుష్టిని తీసుకురావడానికి ముఖ్యంగా ప్రయత్నించి తీరవచ్చును: వేశముల ఏకచరణములను వీలైనంతవరకున్నూ కలిపిగమకించి ఎక్కువ సత్తాయచ్చి, విశేష అర్థవంతములుగా జేయవచ్చును. అసలు ఇలా కాకుండా, ఘోసేమార్చి సంభాషణ భాగములతో రూపక గమనాన పోనిచ్చి కావ్యమునకు పటుత్వము కలిగించ వచ్చును. కాని, యీ పనులేమీ జరగునందువల్లవయినా గుణసంఖ్యకు దోష లేశములనాయలు ఆతిక్రమించవు కనుక, అంత యిబ్బందిలేదు. శ్రీశాస్త్రిగారు, తాము తీసి మొదటి అడుగులు జేసి లోకోపయోగమునకు వదిలివేసే క్రొత్త చాతులలో ఇది ఒకటి. అందరూ అందుకు మాత్రం ఆయనను ఆభివందించవలసిం..:

—రామకృష్ణశాస్త్రి.

చిద్విలాసం

ప్రపంచము సాంఘికనాటకము "భాషామణి" పత్రికనుండి పునర్ముద్రితము. గ్రంథకర్త న్యాయ ప్రకాశకులు: శ్రీమార్కండేయ భవనము, నరసరావుపేట, గుంటూరుజిల్లా, చెల

౧-౧౨-౦. గ్రంథము నరసరావుపేటలో ప్రకాశకులయొద్దను, రాజమహేంద్రవరమున 'భాషామణి'పత్రికా కార్యాలయమునను లభించును]

కందర్పరావు వశిలు: ధనవంతుడు; సంఘసంస్కర్త! సంఘ సంస్కరణమును గుఱించి గంభీరముగ నుపన్యసింపగలవత్త. ఈతనిభావ్య మోహిని, గౌరవోపాధ్యాయిని. కాని బాలికలకు పాఠముచెప్పటలో నీమెకు ఘక్కువ లేదు. దుష్టగుణగణములలో పతికి దీనిపోనియాడుది. సంఘసంస్కరణమునెడల ఆతనివలెనే "ప్రేతి" కలది. లక్ష్మీ వీరబిడ్డ! ఈమెయుపాధ్యాయివి సరస్వతి. ఈమెకర్త ఉన్నతవిద్య నంది, విరాగియై వెడలిపోయినాడు. సరస్వతి రూపవతి; విమలగాంగవ్యమున వన్నెకెక్కినశ్రీ విద్యాసంపత్తి. సద్గుణ సంకోభిత. పాలికలకు విజనేర్పను, వలసిన గ్రంథమును సంపాదించి కొడుకు ప్రహ్లాదునకు చదువుచెప్పించుచున్నది. తండ్రి రామారావు పట్టణమును వీడి తనకవి నుండుమని సరస్వతిని వేడుకొనెను. కొడుకుచదువు చెనునను ఆడలుచే తండ్రియూరికి బోనిచ్చుగింపదు. ప్రహ్లాదుడు కర్తడు. తల్లికవి సంస్కృతాంగ్రములను సంశోధముచు అభ్యసించును. గర్భారావు సార్థక నామములవాడు. పరార్థబిది. సరస్వతి కర్తయే చివానందయోగియై, హిమగిరి-జనములందు వసించి, పదపడి కృష్ణానదీతీరమందలి కుండినచగరమున కొంతకాలముండును. ప్రస్తుత కథాపాత్రలతో పరిచయము కలుగను, నిమగ్నడు: కందర్పరావుకవి గుమాస్తాగానున్నవాడి విరాగియై పరిపడి యోగీంద్రు నాశ్రయించును. యోగీంద్రుడు త్రికాలాది. ముక్తి పాంచమహాజ్ఞాని. తాను ఈవ్యరాపతారమని విశ్వసించువాడు. "ఈజగన్నాటకమునకు నేను నూత్రధారిని. సాక్షిభూతుడనై చూచుచుండియు చెప్పవలెను నేను. నడిపియు నేను నిగ్గి పుడనే. వేయేల? నేనుగాని చొక్కటియు లేదు. నామాయచే నీలోకములన్నియు యంత్రములందలిచక్రములవలె కేంద్రమిందునుండు" ననిభావంతాపముగ వక్కాణించినాడు. రాంజీసోంకీమూర్తి కొంగసన్యాసులు; హంత

కులు; కలియుగనిశాచరులు, మోహినీకందర్ప రావులకు సన్నిహితులు.

స్వేచ్ఛావిహీనుడైన మోహినీకందర్ప రావులకు ఇందు ప్రధానస్థానము కలది. కందర్ప రావు సరస్వతిని ప్రేమించును. మోహిని ధర్మారావును వలదును. ఈమెట్టులు ఉద్దేశ సిద్ధికై చేయువెరవులు కోసిరి. కాని ఇటు గాంచరైరి. సరిచారికసూరకస్థయింటికడ కం దర్పరావు సరస్వతిని నిర్బంధించగమకించును. స్వతియరవస్థ నెఱిగి, ఆమెవలె వేషముదాల్చి ధర్మారావు రాత్రిగం గంటలకు పాడుపడిన శివాలయములో కందర్పరావును హత్య చేయును. ధర్మరావున క్షణచేయదలచిన మోహిని పశ్చాత్తప్తచిత్త యగును. పడపడి యోగోన్మనోద్వేగ పడేశమందును. ధర్మ రావు, ఆతనిసతి, ప్రహ్లాదుడు, సరస్వతిహృద నుపదేశము లందెదరు. చిక్కనిభరతవాక్యము నుచ్చరించి యోగోన్మదుడు కన్ను కంచెకంపును.

గ్రంథకర్తగారు సనాతనధర్మపరాయణు లు. మహత్తరమైన భారతసంప్రదాయము నారాధించుమహాత్ములు. ఉదాత్తమైనభార తాశ్రమములను బూదించుచు, కీరు కాల ప్రవంతి ననుసరించి నడచిన, వీరిగ్రంథము ఆధునికల గూడరము నందబాలెడిది. సంఘ సంస్కరణమునకును వీరికిని చూపులు లేవు. స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునెవలను, పునర్వివాహముల యెవలను వీరికి సానుభూతిలేదు. వైక, చుప్ప వారి, హిడింబ, చిత్రాం , (ఈమెనుగతించి కన్న వైకాంకము) పూర్వ, తాటకాదు లను వేకం)ని “రామసభావంబు స్త్రీల సొమ్ము, స్త్రీలుచేయబాలనిపని చేడి?” అని (తోడ్పాటి నే సరస్వతిని పెచ్చును) ధర్మ రావువంటి సద్గుణశాలిచే కీరు పలికించుట భాగ్యముకాదేమో! వైరాగ్యమే ముముక్షువులకు శరణ్యమని కీరు భావించురు. విరాగి పూజనీయుడే! కాని మునుష్యసంఘమునుండి మారదై స్వంతము లై తరించువానికంటె సంఘమందేయుండి కురుత్రేతమందే నిలిచి, సరములై బాగులుపడువాడే అధికు డని శంకరరామానుజులనాటనుండి తిరుగుగాంధీ ప్రభువులనాటివరకు భారతీయులు విశ్వ

నింపుచున్నారు. “కేవల విశిష్టమునకు సంఘించి ప్రారబ్ధమున నిష్ప్రీతి (కుండిన వగరమునకు) రావలసివచ్చెడి. హిమాలయ ములకే తపముగావించినచో నీ సమస్యలన్ని యు విడిపోయి ముక్తి లభించును” అని వీరిని నపుడు సమృద్ధిపూర్వకముగా తలబాపువాగు నే డెండతోయుండరు. ఈ సమస్యలు హిమా లయములలో నెట్లు పరిష్కారమందుచు!

“నాటకము నాశితరువాత వైరాగ్య ముచెంది తపమునకై హిమాలయముల కేగె డను. అప్పు డన్నియు సాగ్యపడును” “ఈకవి కేవల పారమార్థికబుద్ధితో భగవదాజ్ఞచే దీని హిమగిరినిరవప్రదేశములయందు వ్రాసెను.” హిమగిరిపై నిలిచినచో, సంభవు ప్రత్యక్షము కావచ్చును కాని సంఘముయొక్క సత్యపరి ధ్ధిను లెట్లు గోచరించును? సాంఘికనాట కము వ్రాసినగ్రంథకర్త సంఘసమన్వరణము నగిలపించుమహాత్ము డని తలంపవచ్చును. హి మగిరివాసమేడ? సంఘసమన్వరణ మేడ? ఏకాంతవాస మేడ? నాటక మేడ?

“జెల్ల మున్నచోటికి చీమలు చేరునట్లు నే నిటనున్న మామడినములలో నాకడకు వేరు వేలు ప్రజలు వత్తురు” స్వామిశ్రీ యేడ? ఆత్మ ప్రశంస యేడ?

నాటకము సాంఘికమైనది. కావున సంఘ మయొక్క సత్యస్వరూపమును రంగస్థలిపై నిలుపుట నాటకకర్తవ్యము. సంఘసమన్వరణము ప్రవర్తించువారు పాత్రధారులు. కావున సంఘ ప్రాతినిధ్యమును వహించియే కుశీలవులు రంగ స్థలిపై తమకర్తవ్యమును నిర్వహింతురు. ఇం ప్రత్యేకాభిప్రాయములను గ్రంథకర్త ఒక ద్వైటుపాత్రధారులచే వెల్లించివేసి (యావా త్రధారులు సంప్రదించినచో యని ప్రజలు హింతురు కావున) సత్యమునకు తలవంపులు చెచ్చినవా రగుదురు సంఘము నుక్రమించినవారయ్యెదరు. “కాలే కీగరలో”ను చిత్రించిన గ్రంథకర్త ఈతీతిపాదపాటునకు బాల్పడిరి. ప్రస్తుతగ్రంథకర్తగారుమాడ ఈతీతిపాదపాటు నుండి తప్పుకొని లేకపోయిరి.

వక్షిల్లో కొందఱు నీతివాదులు లేక పోలేదు. సంఘసంస్కర్తలలో లోపములు

లేనివారు లేకపోలేదు. కందర్పరా వను వీ లును, ఆలలిభాగ్యయైన మోహినిని ఆధునికు లని, సంఘసంస్కర్తలని తిలిపి కీరు నునాహి తు లని, విరావ ములకు హాపాను లని గ్రంథ కర్తగారు నిరూపించిరి. అందు వకే లని, యీదంతులు సంఘసంస్కర్త లని తెలుప వలసి యక్కడ కభావస్తవ్రస కనివార్య మైనది కాదు. కాని వారినిట్లు పేర్కొనుట గ్రంథకర్తగారి ప్రభావోద్దేశ మైయుండును.

గ్రంథకర్తగారు పవిత్రమైన భారతధర్మ ము నుద్గరించుచు, ననుస్మించువాడు కావున సరమృద్ధమైన అహింస వీరికి నొంటబట్టినదే.

“రణి నసాధ్య మెందు గలదా? యెటు వంటి దురాత్ముడేనియాక గర మనుతాప మొంది పరగన్ గడుగైతి నీశ్వరేచ్ఛ దుర్భర దురితంబులెల్ల నెడబాసి నెలుంగు బవిత్రుఁ డాచు న, బ్భురముగఁ బంకిలుండు జలపూర ముచే బరిగురు గతిన్.”

అని పలికి, దురాత్మురాలై ధర్మారావును చంపించవలచిన మోహిని ననుతాపవహ్నిలో నిలిపి ఆమెహృదయమున మహత్తరమైన మార్పు గలిగించి (ఇదియే తాత్త్వికులను “Inward renewal”) గ్రంథకర్తగా రామె యి ధర్మరాలిం గావించినారు. వీరికి ధన్యనాద ములు. కందర్పరావును గూడ వీ రీదృష్టితోనే వీక్షించిన బానుండెడిది. నాటకరచనమున దుర్మతులందు పట్టద్రుడైనవానిని (Nemes- sis)ను పురికొలుపుట సమంజస మని కీరూ హించియుండురు. ఈతనిహత్య అక్కడైనదని విని తోచినచో, సోంకి, రాంబి, మూర్ఖులలో నెవ్వరిచేనైన దీనిని చేయించవలసినది. దుర్మ తు లొకరి నొకరు కొట్టుకొని చచ్చుట జగ తిలో తమగా జరుగుచున్న పనియే! కంద ర్పరావుదుర్మదణమునకు పవిత్రచారిత్రు డైన సత్యతీర్థరాగావులను నిలిపి గ్రంథకర్త గారు పాదపా టునరించిరి. మహాశుద్ధుడైన ధర్మారావును హంతకుని గావించిరి! ఇది బయట శివాలయములో (ఇందు నిత్యపూజలు కాక నిత్యహత్యలు జరుగుచుండును.) నీపని చేయించిరి. ధర్మారావు రక్తనిస్త్రాంబరము లను మధుపక్వముల గ్గించి వానిని దాచు

కొనెనట! ఈయకృత్యము నవి వానికి స్థైర్యము
దెచ్చుచుండవలెనా? “ఇది పాపము గారు
కాని దారుణకృత్యముమాత్ర మగును” అని
సరస్వతిచే చెప్పించిరి. దారుణకృత్యము పాప
కృత్యము కాదా?

“ఎన్ని నాటకములు వ్రాసినను నాడినను
నిహమేగాని పర మావంతయు గోచరించుట
లేదు. ఈ నాటకము నాడినతరువాత పైరా
గ్యముచెంది తపమునకై హిమాలయముల కేగె
దను. అప్పు డన్నియు సాధ్యపడును” అని
గ్రంథకర్తగారు సూత్రధారునిచే పలికించిరి.
ఈతిడు పవిత్రవర్తనుడుకదా! నటిహాస నట్టి
వర్తనముకలదే! దుర్మనులైన మోహినీ కం
దర్పర పాత్రలను గీచే ధరింపజేయుట సమగ
జనమైనపని కాదు. రంగమందునైనను మహా
స్మృతు దురాత్ముడు కాలేడు.

సరస్వతి పావనగుణతోఢిత. తనలమును
తోడినారీమణులకలమును ఒకేరీతి జూచినది.
“నీకామోపభోగమునకు లోకమున నెందఁగే. ని
యంగనలు లేరా?” అని యీతల్లిచే పలికిం
చుట పాడి కాదు. “ఇప్పు డొక్కముద్దయిన
నీయవా?” అని కందర్పరా వనిచపు డీమేచే
“అన్నియు నప్పుడే” యని చెప్పించుట
తరువా?

మోహినీ కందర్పరావుల విరహము ప్రబం
ధములందు పరిపాటియైన విరహమునకు సహ
పాతిగా నున్నది. ఇది సహజమైనది కాదనుట
స్పష్టము.

ప్రస్తుతము ఆంగ్లకవిలే ప్రాముఖ్యము
వహించి తెలుగు నెనుకబడి యుండునను
వీరు గమనించుట ముచావసాము.

కవిపద్యరచన రమ్యమైనది. “కవితయుఁ
గాంతయున్ స్వయముగా వరియించిన
యప్పుడేగదా, చవుడెద నూర నొక్కెడు ర
సంబు” “వీణకుఁ బ్రాణ విచ్చినటు వ్రేల
తోడను దంత్రి మీటు” మున్నగుపద్యములు
మకోపారములు.

నాటకమున తప్పక పద్యము లుండితీర
వలెనని యూహించువారు గ్రంథకర్తగారు.
కావున నొక్కొకపోటున గద్యముందు

ఁప్పినదానినే క్రింద పద్యమున శిష్టము
వచ్చిరి. చూడుడు :

“సర—ఇంతవఱకుఁ గారపడి మీతో
వాదించినాను. ఈ విషయమైన వాదప్రతి
వాదములు నా కసమ్మతములు. ఇట్టి ప్రసంగ
ములు కేసన్నప్పడే నేను మీయింటఁ బా
రము సంకీకరించెదను.

ఉ. వాదము లేరితో నలుపవస్తును బాఁముఁ
జెప్ప నంతియే, నాదువిగ్న బాసగ్నివ
యనంతర మింటికిఁబోచు నాటిగా, నా
దము లట్టులుండు.....”

“క్షమించు” అని గద్యముతో చెప్పి,
“క్షమియింపంగదవయ్య నేరముల” అని పద్య
ముతో దిగువను జెప్పవలెనా? “నే నంగుఁ
డచుగా నున్నాను” అని గద్యముతో చెప్పి,
నెంటనే “అంగప్రక్రియనున్నవాడె”నని పద్య
ముతో పలుకవలెనా?

“ఆయెలనాగఁ గూడికొని హర్షదనైవ
సఖాప్రితోడ నా, నాయురబంధచాతురి
ననంతవిధంబుల జంబనాదులన్, బాయని
కాగిలింతలను వ్రలినప్పడు గాని...”

ఈరీతిపద్యములను తొలగించిన రసభంగము
రాదు. “లంకీకే” “నోసడి” “మొద్దుముండు”
మొదలగుమాటలను తుడిచివేయుట తప్పుకాదు.

గ్రంథకర్తగా రందఁడు చక్కని ఉపము
లను, సామెతలను, జాతీయములను, భావబంధు
రములైనసత్యములను (Epigrams) చదు
ముదముగూర్చుమాటలను ప్రయోగించిరి.

భాగవతమునుండి, క్షుద్ధచింతామణినుండి,
జయంతీవిలాసమునుండి, చాళరజశతకము
నుండి, చక్కనిపద్యములను, భజనోవింద
కృష్ణకణ్ణావృతాది స్లోకములనుండి చక్కని
పంక్తులను గీసి ఉచితసందర్భములందు ప్రవేశ
జెట్టిరి.

ఈత్యాగి పూజనీయులు; ఉత్కృష్ట
శాసనుల నారాధించు మహనీయులు. సంఘ
మున లోపములు గోచరించినపు డిట్టివారికి
పవిత్రమైనఆగ్రహము కలుగుచుండును. మానవ
ముఖమైన నలోపములను విశాలస్మృత్తితోను విజ్ఞా
నవృష్టితోను పీడించి, ఇట్టిమహాత్ములు పీరి

నూపుచేయుదురుగాక! తమ యుద్దేశస్థికి
తోడ్పడునట్టి నాంకరాజములనే పీను రచిం
తురుగాక!

ఈత్యాగి, తమగ్రంథమును తమ గురువర్ణ్యు
లకు భక్తలూర్యకముగా సంకిత మొనరించి,
తమహృదయమహత్వమును ప్రకటించిరి.

జొ. స.

పా న ?

క్రీస్తు: వేమల సత్యనారాయణశాస్త్రి.
ప్రకాశకులు: కందుకూరి
రామభద్రాచారి, పి. ఏ., పి. ఆర్. కా
లే, కానూరు: నెల ౧౫-పాయి.

శాస్త్రగారికవిత్వాన్ని చవిచూచి ఆంగ్ల
లోకం చాలామేండ్లక్రిందే ఆనందించింది.
కాని అది కేవలం ప్రతికాముఖాన. ఆ గ్రంథ
రూపంచాల్చటానికి ఇదే ప్రయత్నం.

గ్రంథంలో అన్ని విధాలపద్యాల్లా ఉన్న
వి. దేశభక్తి మొదలుకొని ప్రణయం, విరహం,
ప్రకృతిభోధ, సైవాశ్వేంద్రం వెంటనేనవన్నీ
వస్తువులైనవి. కాని దేలిగోనైనా కవిస్వయం
భవం చక్కగా ప్రతిబింబించుటకల్గి, స్వా
భావికమైన ఆ శిఖర బీవము గోచరిస్తూ
కవిత్వాన్ని చదువరిహృదయానికి సాటిగా
తాత్పర్య చేస్తుంది.

ఇలాంటికవిత్వానికి ఉచితమైనబాహ్యరూ
పం ఉయ్యగానికి శాస్త్రగారికి భారాభధి,
పాండిత్యం, కదాకాళం ఉన్నవి. చక్కని
సమాసాలు కూర్చి పద్యాన్ని ప్రణయరవంగా
చెప్పుటంలో కీర్తి కీర్తనవారు ఆధునికులలో
లేవవచ్చు :

“నాకు దలంపులేదు లల

నాజనతాకబీభక్తై కథూ

మకలవన్, సతీమృదుభు

జాంతరతలను నోపగూహాది

బోక్తమునకొ-వహునితక

పోల శత్రువశావతంజే

వాకమునకొ, విలాసినుల

పాపం వెదికకానిమూగలకొ.”

మొదలైనవి చాలామందికి ప్రవాహ కంఠత వచ్చినవి.

శాస్త్రగ్రంథాలలో విషయములు బాగున్నమాటల్లో చాలామందికి కళిందనాకటాగూరు గారి విలాసానే వుంటుంది. గీతాంజలి మొదలైనకావ్యాలు విశ్వమొస్తే వీరి ఉద్దేశాలన్నీ వాటిలో వుంటుంది. మచ్చుకు :

"Pluck this little flower and take it, delay not ! I fear lest it droop and drop into the dust..."—గీతాంజలి.

"కోసుకోనును యికోసులకునుమము
కోరి విరిసె నీకోసమే స్వామీ!
నిడినకేకుమి వదలిపోవురో
నొడిను వీడి పెనుగొని రాలునొ..."
—దీపావళి.

"This little flute of a reed throw has carried over hills and dales, and hast breathed through it melodies eternally new"—గీతాంజలి.

"ఈనవవేదాదంబ మిటు
లేటికి జెక్కెద వేల చిల్లులై
పో గొరిలించె నం చిరలి
పోయితి, వ్యధపుటూర్పుగాద్దుల
గానముగా మాడ్చుటకై
గాయని యిప్పుడె నే గ్రహించితికొ."—దీపావళి.

దశరథకాగితాలమీద గ్రంథం చిక్కగా ముద్రింపబడ్డది. —కుం. న.

లెనిన్

[విద్యాన్ విశ్వంగారిచే వ్రాయబడింది. నవ్యసాహిత్యముల రెండో పుష్పం నెల ౧-౧-౦౦.]

ఈ చిన్నగ్రంథంలో విద్యాన్ విశ్వంగారు లెనిన్ శీలితాన్ని సంప్రదించగా చిరువరులను "చవిచూపించాడు." రష్యాలో సక్రమముగా నిరంకుశసాలము, సామ్రాజ్యవాద మెట్టిరూపం పొందింది, సాంఘికవాదం ఎటులవ్యాప్తి

అందింది, సమవాదనాయకు డబ్ల్యు లెనిన్ దేశీయులలో ఏవిధంగా సమవాదనాత్రాలు ప్రచారంచేసి విప్లవాన్ని జయప్రదంగా కొనసాగించిందీ యీ గ్రంథంలో చాలసంప్రదించబడినవి. సమవాదనాత్రాల నిర్ణయించి మార్క్సు తత్వంలోని మహిమను వెదచల్లిన లెనిన్ సుహాసీయుని విలంబం యంత టూకీగా ఆంగ్లం లకు తెల్పుటం వారుండలేదు. విద్యాన్ విశ్వంగారు రెండవముద్రణలోనైనా గ్రంథాన్ని విస్తరించి ౧౯౧౭-వ సంవత్సరపు విప్లవం మొదలు యిప్పటివరకు రష్యాలో జరిగిన మార్పులను తస్సీలుగ వివరించటం మంచిదని నా అభిప్రాయం.

లెనిన్ చిత్రపటాన్ని గ్రంథంలో చేర్చి యుంటే ఎంత బాగుండెడిది! ఈలోపాన్ని రెండవ ముద్రణంలో విశ్వంగారు సవరిస్తారని ఆశిస్తా.

మొదలైనవి ౭౨ శీలిలో రష్యాలో జరిగిన సాంఘికపరివర్తనం లెనిన్ శీలితంకూ చేత ఆరచేతిలో మోగించలే విశ్వంగారు చూపించారు. ప్రతి ఆంగ్లంకు చిదవదనం గ్రంథం.

గో. వెం. కృ.

మాతృభారతి శ్రీమతీయ సామెతలు

[శ్రీ మామిపాటి మానుమంత రావు గారు, గౌరవకార్యదర్శి, బాలికల ఉన్నత పాఠశాల-సుందాన్ బజారు హైదరాబాదు - డక్కన్]

ఇదియొక తెలుగుపత్రిక. యీ పాఠశాల బాలికలయందు శిశువోత్సాహమును వృద్ధి నొందించుట కిది నిర్వహింప బడుచున్నది. దీనిలో బాలికలు వ్రాసిన వ్యాసములును కొందరు విద్యార్థికులు వ్రాసిన వ్యాసములును గూడ వెలువడుచుండును. దీని వ్యాకరణ శిక్షణకు శ్రీమాన్ సి. హెచ్. కంగాచార్యులుగాగ వహించును. దీనిలో చాలకథలును యితర వ్యాసములునుగూడ నున్నవి. కథలు పాఠకుల నాకర్షింపచున్నవి. దీనిలో ఒక శీలిలో ౨౦ తెలుగువ్యాసములలో

తెలుగు ఆచారములలో నున్న మామం సంస్కృత వ్యాసములును కలవు. కథలు మున్నగువి వీటిలోనే చేరియున్నవి. వీటిలో కొన్ని చిన్నవియూ కొన్ని పెద్దవిగూడను కలవు. సంస్కృత వ్యాసములు మామను ప్రేరితచేతనే వ్రాయబడినవి. తెలుగువ్యాసము లలో ౧౭ ప్రేరితచే వ్రాయబడినవి. ఇదియొక ఉత్తమతరగతిపత్రిక యనుట కెట్టి సందేహమును లేదు. —కే.

దేవుడు

ఇకొక చాలచిన్నపుస్తకం. దేవుడుఅంటే నిగ్గుపరబ్రహ్మం అనేవిషయం తెలుపడానికి పనికివచ్చే కొన్ని ఉపనిషద్వాక్యాలు, వాటికి తెలుగు ఇందులో ఉన్నవి. వీరిని శ్రీస్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారుసంగ్రహించి పుస్తకంగా ప్రకటించినారు. ఈపుస్తకం విద్యాపట్టణంలో శ్రీ గరుడా నీలయ్య ప్రెస్ గా వద్ద దొరుకుతుంది.

భారతి శతకము

వెల రెండణాలు. ౧౯౩౮

గ్రంథకర్త: కొంపూరి నరసింహమూర్తిరి 'భారతీ' యను మాకుటముగల వృత్తపద్యశతక మిది. లోకవర్తన మిందు విమర్శింపబడినది. కవిత్వము చాల సాహస్యము.

ప్రకాశకులు: కొంపూరి సూర్యనారాయణ, చేరకువాడ, ఆంధ్రప్రదేశ్, ప. నోదా వర్ణింపబడి.

నారా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారి గ్రంథములు

౧. విశ్వామిత్రుడు (౨-వ మార్పు) వెల ౧-౦-౦.
౨. భరతుడు (౬-వ మార్పు) వెల ౧-౦-౦.
౩. (అభినవ) సుమతికా క... (౨-వ మార్పు) వెల ౧-౦-౦.

వీనిలో వెలువడి రెండును వచ్చిన రచనములు.

ఇది బాలభారతమునకు సంబంధించినది. పాశ్చాత్య గ్రంథ నిర్మాతకు సంఘముముద్రను ఏనాడో పొంది మిక్కిలి వ్యాప్తిచెందినది. వీరి విశ్లేషణ వీనివ్యాప్తిని బట్టియే ప్రకటిత మగుచున్నది. శర్మగారు శిల్పారుపురమున పెద్ద కేరుమోసినపండితులు. వీరిరచన విశిష్టముగ నున్నదయినను ఇందుక శ్రద్ధతో జదివినవారు వీనివలన ప్రయోజనము నధికముగ పొందగలరు.

అగస్త్యుడు—బాలభారతము

విమర్శనము; కాను గాపుటలు.

కర్త : ఈయనాస్తి వేంకట వీరరాఘవాచార్యుడు, ఎం. ఏ., ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాపాఠశాలకుడు; విశాఖరరాజ కళాశాల, కాకినాడ.

సంస్కృతమున 'అగస్త్య'వీరచిత ముని ప్రసిద్ధిచెక్కిన 'బాలభారత'మునుగూర్చియు, రెక్కర్త అగస్త్యునిగూర్చియు, అతని గ్రంథాంతరములగుగూర్చియు నిందు సంగ్రహ రూపమున విమర్శ కలదు. సుప్రసిద్ధపండితులను విద్యానాథకవి (ప్రతాపరుద్రీయకర్త) అగస్త్యుడని యిందు సయుక్తికముగ నిశ్చయింపబడినది. అగస్త్యుని సమకాలికులగు సంస్కృతాంధ్రకవులగుగూర్చియు, విద్యానాథనిగ్రంథములగుగూర్చియు నిందు వాయబడిన యంశములు వాఙ్మయసేవాపరియంగాల కన్యంతోపకాశకములు.

ముగిసెనునుబట్టియు, 'ఈ యాంధ్ర బాలభారత'మునకు మూలగ్రంథమున సంస్కృత 'బాలభారత'మును రచించిన అగస్త్య మహాకవి... అని ఆవ పుటలోని విషయమును బట్టియు ఇది బాలభారతాంధ్రానువాదమునకు సాక్షికరూప మని తోచుచున్నది. ఆ యనువాద మెవ్వరితో, దాని తత్త్వమేమో యిందు చెప్పబడలేదు.

సునామము (తిరుప్పావై) అను

కాత్యాయనీనతచరిత్రము

నాటకము. నెమ్మొకరపుటలు; ౧౮

అ. కె. పెంటపాడు. శ్రీకృష్ణపత్రిక

నుండి పునర్ముద్రితము. కర్త : శ్రీమద్విరుమల పెద్దింటి రామానుజాచార్యులు దుంపగడప ఆగ్రహారం.]

ప్రవిడభాషలో ఆంధ్రాశమ్మ వ్రాసిన 'తిరుప్పావై' అను ముప్పది పాదముల గ్రంథము ఆధారముగ ఈ చిన్ని నాటకము మూలగ్రంథములలో రచింపబడినది. గోదాదేవి (ఆంధ్రాశమ్మ) రాత్రి నాల్గవజాపన తండ్రితోగూడ పూలతోటకుఁ బోయి తండ్రి పూవులు కోయుచుండగా తాను గోవికాశీలలఁ దలచి కలతనిద్దర చెందినట్లును, పూడు సారులు కలలో సుప్రతము నొనర్చుగోవికలను, వారి ఆరాధ్యదైవము శ్రీకృష్ణునిఁ జూచినట్లును పిదప తనకల తండ్రికిఁ జెప్పి భగవదాజ్ఞానుసారము దివ్యప్రబంధము రచింపఁగడగినట్లును ఇందు చెప్పబడినది. గుమ్మాయికలను మూలగ్రంథములు కూర్చబడినవి.

ఇది భగవద్భక్తిప్రధానమున గ్రంథము; కర్త అత్యల్పము. దృశ్యకావ్యమునకు తిప్పదు; ఈ నాటక మభినయమునకుఁ గాక పానమునకే ఆనుకొనును. విషయపరగాహనమునకుమాత్రమే నాటకస్థితి అవలంబించిన దన్నచో గ్రంథకర్త ప్రయత్నము ఆమోదింపదగినది. అందలి రచన సరళము.

‘అ’

భగవద్గీత

(తెనుగు వచనము. శ్రీకృష్ణులకుల అనంతభూపాల ప్రణీతము. చిన్నపైస, ౧౫- పుటలు. ప్రకాశకులు: గీతా ప్రచారపరిషత్తు, ఎలమంచిలి, విశాఖ పట్టణంజిల్లా.

రెండవాల తపాలాస్థలము పంపుచు కుచితముగ పంపబడును.)

హైందవులకులయు శ్రీమోక్షమక్షదాంత గ్రంథములలో భగవద్గీత ప్రధానము. ప్రపంచమునఁ గల నాగరకభాష లన్నింటిలోనికి ఇది అధ్యుమాదేయబడినది. భారతదేశమున దీనిని గల ప్రచారము మఱియేగ్రంథమునకును లేదు.

భగవద్గీతకు తెలుగున గ్రంథరూపముగను, గవ్యరూపముగను లెక్కలేనన్ని అనువాదములు వెలసినవి. అందు ప్రాచీనము లత్యల్ప సంఖ్యాకములు; అధునాతనము లధికసంఖ్యాకములు.

అగ నాచార్యులు 'కుసాకుల అనంతభూపాలు' అను శ్రీ చంద్రగిరి కృష్ణదూపాలుని పుత్రుడు; కందువందల సంవత్సరముల గ్రంథకర్త. ఇతని యనువాదము యథాహారము; సంస్కృతపదజటిలము; రచన కున్న ప్రాశస్త్య మిందు విషయనిరూపణమునకు లేదు. అయినను పాకకులశ్లాఘనము నాకర్షించుటకు ఈగ్రంథ మెంతయు రోయున్నది.

ఆంధ్రులు విజ్ఞానవంతులును, కర్మగతులును ననుచట్లు గీతాప్రచారము సాగింపజేంచి గీతాప్రచారపరిషత్తువారు ఈ గ్రంథమునుచితముగ తెలుగువారి కందఁజేయుట ప్రశంసనీయము; ఉదాగులగు నాంధ్రమహాశయులు సమీక్షావారి ప్రచారమునకు తోడుచుదురుగాక!

“౪”

హిమగిరిశతకము

(త్యాగకృతము. ౧/౮ నెమ్మొకరపుటలు, వెల రెండవాల, ప్రకాశకులు : శ్రీ మాచిరంజయ భవను, వరసరాజు పేట, పంటూరు జిల్లా.)

‘హిమగిరిస్థుల మాహాత్మ్య మెన్నఁచరకె?’ అను ముఖముతో ఇందు ౧౧౪ పద్యములలో ఒక రోత్తిరము మాచిన హిమగిరి ప్రాంతము వర్ణింపబడినది. కవిత సామాన్యమైనది; కొన్ని పద్యముల మకుటకులకు, తిక్కిన పాదములకును పాంశిక భావమున్నది. హిమగిరి విశేషములను తెలుపుచున్న కవియుద్దేశకరమైన పద్యరచనకంటె గద్య రచనలో ఆచూకము; విషయశిక్షాపరుల పాకకునికిని గద్యము విశిష్టము కన్పింపక పోవమునకు హెచ్చరికను కన్పించును.

“౫”

రాష్ట్రగానము:

(పద్యములు. కర్త: ఉగ్రయభాషా ప్ర
వీణ తుమ్మల, సీతారామమూర్తిచౌద
రి, బాపట్ల. చక్కని మారుపు. క్రాసు
పైజా; పుటలు ౩౦, వెల ౪ అణాలు)

చిరకాలమునుండి ఆంధ్రులు కోరుచున్న
ప్రత్యేకరాష్ట్రపు టావశ్యకత యీ చిన్ని
పుస్తకమున సముక్తికముగ సమర్థింపబడినది.
ఆంధ్రుల పూర్వపురాణము, రాజధానిలో
వార్షికిగతులు, ఇతరులవలన వారికి గలుగు
చున్న యెట్టి, ప్రాకృతికమాంశుల పర
స్పరవైషమ్యముల కారణము, హితచింతన
మొదలగు వివిధవిషయము లిందు ముద్దులు
మూర్తిగట్టు పద్ధతులలో నావిష్టరముగ
వివరింపబడినవి. ఆంధ్రుల ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వ
మిం దందందు వాచ్యముగను, వ్యంగ్యము
గను తెలుపబడినది. కాని యిందలి మీస
ముల నిర్వచితమతివైచిత్ర్యము; నప్రసక్తము
నగుచున్నది.

చక్కగా కవిత్వము చెప్పి, పండితపామ
రుల మనస్సుల నాకర్షింపగల యువకవులలో
శ్రీ సీతారామమూర్తిచౌదరిగా రొకరు. వీరి
రచన లిదివరకే ఆంధ్రహృదయములను చూచి
నొనినవి; ఈ రాష్ట్రగీతము, అందు ప్రధాన
కావ్యము నాక్రమింపగలదు.

ప్రత్యేకరాష్ట్రావశ్యకతను గుర్తించిన
ఆంధ్రుల రక్తము నునుకొని, పొంగించి
రాష్ట్రస్థిపర్యంతము ఆంధ్రోత్సాహముతో
రాష్ట్రగీతము ఆత్మంతము అనుమలము.

“౪”

ప్రకాశవర్షుని

రసార్ణవాలంకారము

‘రసార్ణవాలంకారము’ సంస్కృతమున
‘ప్రకాశవర్షుని’ డను నాలంకారికునిచే గూ
ర్వబడిన యలంకారగ్రంథము. ‘ఈ కృతిని
మొట్టమొదట మహాపాథ్యాయ, విద్యా
ధామణి దిగుదాంకితులు, చెన్నపురి విశ్వ
విద్యాలయ సంస్కృతపండితులు నగు వి.
వేంకటరామశర్మగారు రాంగ్లలిపిలో నుచ్చారణ

చిహ్నముల (Dia-critical marks) తోడ
ను, నుపాసాతముతోడను కలకత్తానగరమున
ఆచార్య నరేంద్రనాథ్ లా సంపాదకత్వమున
పలువడు ‘భారతీయేతిహాస త్రైమాసికపత్రి
క’లో సేటికి తొమ్మిదిసంవత్సరములకుం
బూర్వము (మార్చి ౧౯౨౦ లో) ప్రకటించి
యున్నారు. ఈ కృతి గుణోత్తరముగా
నుండుట గాంచి యాంగ్లలిపిలో ముద్రింపఁ
బడిన శ్లోకముల నాంగ్ల భాషాశిష్టతే యంత
యో పరిశ్రమ సల్పినగాని చిరువనేరనప్ప
డిక నాంగ్ల భాషాగ్రంథము వెలుగని యాంధ్ర
దేశ సంస్కృతపండితుల కృతి యన నచుం
దితప్రక్రియగా నుండు నని యెంచి దీనిని*
చెలుగులిపిలో విపులసమాలోచనపూర్వక
ముగా శ్రీ వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు
గారు ‘రసార్ణవాలంకారమునకునివేషించుచున్నారు’.

శ్రీ ఆచార్యులుగారు జే, రాఘవన్,
నంబకిశోరశర్మ, పాండురంగవామనకాశీ,
మాదభూషి కృష్ణమాచార్యులు మొదలగువారి
మతములను తమ‘మపకరించుకొని’ ‘విపులసమా
లోచనము’ నొనర్చియున్నారు. మూలగ్రంథ
మున ‘పాకరులకు సుబోధముగా నుండుటకై
శ్లోకముల ప్రక్క నాయా శ్లోకములందలి
విషయములఁ బలుపు సూచికలను జేర్చియు
న్నారు. ‘విజయనగరమహారాజసంస్కృత
కళాశాలలోని ‘రసార్ణవాలంకారము’యొక్క
వ్రాతప్రతియందలి పాశభేదము లబలుంధ
మునఁ జూపియున్నారు.

వీ నీ క

విపుల సమాలోచనరూప మగు నీ పీఠిక
యందు రసార్ణవాలంకార కృతికర్తత్వము,
ప్రకాశవర్షుని కాలము, గ్రంథపరిమితి, ఆలం
కారగ్రంథాంతరసారూప్యము, విత్తద్గ్రంథ
ప్రతిపాదితవిషయములు విశేషాంశములతోఁ
గూడ వివరింపబడినవి.

* ఆంధ్రసాహిత్యపరిమత్పరికటితము.
సంఖ్య ౩౭. సంపాదకుడు : ఈయూజి
వేంకట వీరరాఘవాచార్యుడు, ఎం. ఏ.,
ఆంధ్రగీర్వాణభాషాపన్యాసకుడు, వితాపుర
రాజకళాశాల, కాకినాడ. రాయల్ ౧/౯
పైజా, ౩౦-౪-౨౯ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

ప్రకాశవర్షుని శేరితో మాఘ, భారవి
వ్యాఖ్యానములు రెండును, ఈ యలంకార
గ్రంథమును, సుభాషితగ్రంథములలో ప్రకాశ
వర్షకృతము లని శేర్మక-చరిత్ర కొన్నిశ్లోక
ములును గానవచ్చుచున్నవి. శ్రీ ఆచార్యులు
గారు పయి వ్యాఖ్యలను రచించిన యాతఁ
డును, సుభాషితశ్లోకాలంకారగ్రంథకర్తయు
విభిన్నులని చివరకు నిశ్చయించి తగిన ప్రమా
ణములను చూపియున్నారు: ప్రకాశవర్షుడు
---(ఆలంకారికుడు) శ్రీ. ౧౦౦౦-౧౩౬౩
నడుమ జీవించియుండె నని తోచుచున్న
దనియు నిదిని కాలమును నిశ్చయించియు
న్నారు.

ప్రకాశవర్షుని కాలమును నిర్ణయించు సంప
ర్భముననే శ్రీ ఆచార్యులుగా రొకచో
(పుట ౭.) భోజునికంఠ నితని యర్వాచీర
తను తెలుపుచు ‘ప్రకాశవర్షుడు భోజుడు
దోషమనినదానికపవాదమును...నిపుణముగాఁ
జూపియున్నారు’ పని వ్రాసియున్నారు.

అచటిమూల మిట్లున్నది :—

‘శబ్దాస్త్రవిరుద్ధం య
త్ర దసాధు ప్రచక్షతే,
యథా—
ధూర్భారభరాక్రాంత
బాధతి స్కంధ ఏష తే,
తథా న బాధతే స్కంధ
యథా బాధతి బాధతే.

అత్ర బాధతే రార్థనేగదిత్వాన్
‘బాధతే’ ఇతి స్మృత్, న పున ‘బాధతి’ ఇతి.

(సరస్వతీకంఠాధరణము, పుట. ౪.)
భోజుడు దోష మని చెప్పినది ప్రభుమాధ్యము
లోని ‘బాధతి’ అను చుప్రయోగము ; కాని
రెండవ సగములోని ‘బాధతి’ కాదు. అది
ప్రాసూక్తిపప్రయోగమున కనుకరణము.

‘ఇదం తత్త్వం. విద్యమానస్యాగ్ధవత్త్వ
స్యావివక్షయాం గవిత్యయ మాహేత్యాదా
వివ ప్రాతిపదికసంజ్ఞా న ప్రవర్తతే’ అను
రత్నేశ్వరుని పయిశ్లోకవ్యాఖ్యాంశముగూడ
నుత్తరార్థమునందలి ‘బాధతి’ అనునది దోష
దాహృతి కాదనియే తెలుపుచున్నది. కాన
‘భూతిభావ’ అను పై శ్లోకమున శబ్దాస్త్ర

విరుద్ధ మగునసాగుదోషమున కుదాహరణముగా భోజాడు చూపియుండ నందలి యుత్తరార్ధమును స్వీకరించి ప్రకాశవర్ణుడు భోజాడు దోషమనినదాని కపవాదమును... విపులముగాఁ జూపియున్నాడు' డని యభిప్రాయపడుట సరికాదు.

మరకు లభించిన రసార్థవాలంకారము పంచ పరిచ్ఛేద పరిమితము. అలంకార, రస, విషయవిరూపణ మనమగ్ర మని. ఈ గ్రంథ మాటుపరిచ్ఛేదముల పరిమితిగల దనియు శ్రీ ఆచార్యులుగారు యుక్తికముగ వివరించి యున్నారు.

పీఠికయందు వాక్యార్థదోషములను వివరించు సందర్భమున 'భిన్న' మను దోషవివరము జేర్చొనఁబడినది. అలంకారికులు — పెక్కురు 'భిన్నము'ను జేర్చొని యున్నారు. ఇందలి దోషముమాడ 'భిన్న' మై యుండునేమో! 'భి, భి' లకు లిపులతో సాజాత్య ముండుటచే ప్రతిలేఖకులు పొరపడియు నుండవచ్చును.

పయి సందర్భమున 'విరుద్ధ' దోషమును వివరించుపట్టున పీఠికారచయితలు 'ఇందలి విరుద్ధదోషము 3 విధములు—ప్రత్యక్షవిరుద్ధము, అనుమానవిరుద్ధము, ఆగమవిరుద్ధము' (ప్రత్యక్షవిరుద్ధము) '3 విధములు—దేశవిరుద్ధము, కాలవిరుద్ధము, లోకవిరుద్ధము' (అనుమానవిరుద్ధము) '3 విధములు — యుక్తివిరుద్ధము, సౌచిత్యవిరుద్ధము, కామకాస్త్రవిరుద్ధము' నని నెప్పి ఆగమవిరుద్ధము నంతర్భేదములను పొరపాటునఁగాబోలు విడిచిపెట్టినారు. విరుద్ధదోషము మూడువిధములలో నొక్కటియు మూడువిధములు, అనఁగా నీవిరుద్ధదోషము మొత్తము తొమ్మిదితెలుగులు అని మూలమునఁ జేర్చొనఁబడినది. [చూ. ౧ దోష 3౯-౪౧].

భోజుని నుణపరిగణన వివరణ సందర్భమున నిందు 'ఈతఁడెనింత విలక్షణముగ నిన్ని నుణములను మన యే యాలంకారికుడును జెప్పియుండలేదు. ప్రకాశవర్ణుడుమాత్రమిందలి 'గతి, ప్రాధి' అనువానిని వదలి తిక్కిన ౨౨ నుణముల లక్షణములను భోజుని

కృతిమండి 'ంగ్రహించెను' అని వ్రాయఁబడినది. భోజునివలె ౨౪ నుణములను 'ప్రతాప రుద్రయశోభూషణము'న విద్యానాథ పండితుఁడును జూపియున్నాడు. ప్రకాశవర్ణుడు రెండు నుణములను 'వదలె'ను గాని విద్యానాథుఁ డట్టి లోపమును చేయలేదు.

మూలగ్రంథము :

ముద్రితమున రసార్థవాలంకారమున మూల ప్రతివైఖిల్యము ననుసరించి చాల లోపములు తటస్థించవి. ఆ యాస్థలములం దెన్నెన్ని యక్షరములు లోపించినదియు శ్రీ ఆచార్యులుగారు ఆక్షరసంఖ్య ననుసరించి చుక్కలను నులుతుపెట్టియున్నారు. శ్రీ విజయనగర మహారాజ సంస్కృతకళాశాలలోని ప్రత్యంతరము లభించినదిప ముద్రితగ్రంథలోపములను పూరించుభాగములను, పాఠభేదములను, మఱికొన్ని సవరణలను 'అనుబంధము'నఁ గూర్చి యున్నారు. అది మూలగ్రంథమవ్యయమున కెంతయు నుపకారకము.

సంపాదకులు మూలమునందును, అనుబంధమునందును అచ్చటచ్చట సమన్వయాభావమును, అనౌచిత్యమును సూచించునపుడుపయోగింపఁబడు ప్రశ్నార్థకచిహ్నములను (?) చాలవొట్ల ఉపయోగించియున్నారు. అట్టి స్థలములందుఁ జాలవొట్ల సమన్వయమున జేమిగూ నాటంకము కలుగలేదు.

ఈ రసార్థవాలంకారమునకు మూల సంస్కృతిలో ముద్రితమున గ్రంథము. అందుఁ గొన్నియెడల సూక్ష్మరణ చిహ్నములు (Diacritical marks) తొరచురయి, విడువఁబడియు నుండవచ్చును. గ్రంథ మాంధ్రలిపిలో వ్రాయఁబడుచుండు సమన్వయ దృష్టితోఁ జూచినచో ముద్రణమున దొరలిన మఱికొన్ని స్వల్పలోపములు పూరింపఁబడవచ్చును. ఇందు 'మిత్రేతి తం' [3-3౭], 'తం వినా' [3-౭౦] అనువానిని 'మిత్రేతి తం, తం వినా' అని వ్రాయఁపఱిసెట్లు సమన్వయము కొరువారికి తెలియకపోదు.

ఇట్లే 'రసాక్షిక్షణియం వాక్యం వైకార్థ మపి దుష్కృతి' [౨-౭] అనువానిని 'రసాక్షిక్షణి యద్వాక్యం వైకార్థమపి దుష్కృతి'

అనియు, 'ఇతి సమ్మ-మేవైతత్' [౨-౭౦] అనువానిని 'ఇతి సమ్మవ్య మేవైతత్' అనియు, 'తత్రాసమాసా వైద్యే ప్రాయోబహు (?) సా శ్మక్యార్థ సుజాన్విత' అనువానిని 'త తాసమాసా వైద్యే సా శ్మక్యార్థ సుజాన్విత' [3-౧౦] అనియు సులభముగా సరిచేసికొనవచ్చును. మఱియు 'స్వరవర్ణగతి సానబధకారాదిబధనా' [3-౨౨] ను, 'స్వరవర్ణ గతిసాన బధకారాది బధనా' గను, 'రచనా నామ నాతుర్యం తం వినా కః కవేగ్గణ' [3-౭౦] అనువానిని 'రచనా నామ నాతుర్యం తం వినా కః కవేగ్గణ' అనుకీర్తిగను, 'శ్మ (?) — — బాహు శ్మృతి' [౨-౪౦] ని 'స్మరణా జ్ఞాయతే శ్మృతి' గాను. 'మాదిభిరుపాయైస్తు' నుగను, 'సమన్వయించి సరియగుపాఠము వ్రాయుట చాల సులభము. పాదాంతమునను, వాక్యమునను సంధి సకల్పిక మని యెఱింగి నచో 'తతః ప్రబుధే సంస్కారేత్ర' అను భావో భవే ద్విధా' [౨-౭] అనువానిని ప్రశ్నార్థకచిహ్న రహితముగను, అకారచిహ్న రహితముగను వ్రాయఁ జేయవచ్చును. ఇట్టి కొలఁదిపాటి సంస్కరణములను కోరు భాగము లిం దింకను గలవు. వానిని సరిచేసినచో పాఠకుల కెంతో సౌకర్యము చేరఁరెడిది; ప్రతి బ్యాచిపూర్ణమున రసార్థవాలంకారములోని కొన్ని భాగములు సమన్వయముకూల్చుచు పొందియుండెడివి.

'రసార్థవాలంకార'పుఁజేరు తెలిసియున్న పు శ్రీ ఆచార్యులుగారు 'ఆంగ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక' లోఁ బ్రకటించునంతవఱకును 'ఆంగ్ల భాషాగ్రంథము నెఱంగుని యాంగ్రదేశ సంస్కృతపండితులను' కీచి యనికి తెల్లము కాలేదు. శ్రీ రాఘవాచార్యులుగారు విశేష శ్రమల కొర్చి విపులవిమర్శనూపమున పీఠికతోఁబాటు దీనిని ప్రకటించుట యెంతయుఁ బ్రశంసనీయము. కీరు 'అనుబంధము'నఁ గూర్చిన 'లోపపూరణములు—పాఠభేదములు' మూలగ్రంథసమన్వయమున కెంతయు నుపకరించుచున్నవి.

నీలాసుందరీపరిణయము

కవిసార్వభౌమ హుచిమంచి తిమ్మకవి ప్రణీతము. క్రాసు ౧౦/౩ పుటలు; వెల ౬ అణాలు. ప్రకాశకులు, ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అంకుర; ఆనందముద్రణాలయము, మదరాసు.

అచ్చతెలుగున కబ్బుములను రచించిన వారిలో హుచిమంచి తిమ్మకవి అగ్రగణ్యుడు. ఉన్న కొలదిపాటి అచ్చతెలుగు గ్రంథములలోను ఇతనికృతులు- అందును నీలాసుందరీ పరిణయము అభిజ్ఞుల ఆదరమును పొందుచున్నది.

నీలాసుందరీపరిణయము మూడవశాస్త్రముల (౩౫౯ పద్యములు గల) చిన్న ప్రబంధము. ఇతరములను పెద్ద ప్రబంధములలోని కథకంటె నిందలికథ రసవంత మయినది. రచన మృదుమృదుము; 'తేనియతేలు' లను 'తిమ్మయ మాట'లకు అచ్చతెలుగున వ్రాయబూనిన నియమును ఈ కావ్యమునకు మెలుగుపెట్టినది.

ఈ ప్రబంధ మిదివఱకే పలుపురిచే ముద్రితమయినది; అది యన్నియును తప్పనితడకల, విజ్ఞానము కొఱకరానికొయ్యలనయి యున్నవి. వానివలన వాఙ్మయమునకు తగినంతసేర లభింపలేదు. ఈ యంశమును గమనించి శ్రీ ఆనందముద్రణాలయమువారు తగినవారిచే గ్రంథమును పరిశోధింపజేసి, చిన్నపైజున-పెద్దచ్చులో చక్కగ ముద్రించి ప్రకటించిరి.

ఈ ముద్రణమున ప్రాంతప్రతులలోని పెక్కుతప్పులు తాళపత్రగ్రంథపరిశోధనపూర్వకముగ సవరింపబడినవి; ఉచితపాఠములు స్వీకరింపబడినవి; పాఠాంతరము లధన్యుచి కలఁ చేర్చబడినవి. ఇంతవఱకును ముద్రాపకులు విడుదుచున్న మూడు క్రొత్తపద్యములు మూలమున చేర్చబడినవి. ఈ సంస్కరణము పాఠకులకు, విమర్శకులకును మిక్కిలి ఉపయోగకరము.

శ్రీమనిగోష్ఠి రామన్నగారు విపులమున 'పీఠిక'యందు కవి 'వంశము, జన్మభూమి, మతము', కవితా 'ప్రశస్తి, నియములు, గ్రంథ సందర్భము, కథారచన, ముద్రితప్రతులు, సుద్ధపాఠసంగ్రహము' అను విషయములను గూర్చి పెక్కు విషయములను సయముక్తికముగ వివరించిరి. వారి విమర్శనము ప్రశంసనీయము.

పరిశుద్ధుని నీలాసుందరీ పరిణయపుఁ బ్రతిని తెలుగువారికి అందజేసిన శ్రీ ఆనందముద్రాపయమువారు ప్రశంసాపాత్రులు. వారిరితినే ప్రసిద్ధాంధ్రగ్రంథములను తగినవారిచే పరిష్కరింపజేసి ప్రకటించి వాఙ్మయమును పోషించుచు, తమ వాఙ్మయాభిమానమును వెల్లడింతురుగాక!

బు. వేం. ర.

గ్రంథస్వీకారము

వాసిష్ఠ రామాయణము అను

శ్రీ యోగవాసిష్ఠము

తత్పర్యప్రకాశక యను ఆంధ్రానువాద సహితము. అనువాదకుడు-శ్రీ పూర్ణానంద. పూర్వార్థము.

సంపు. ౧. సంచిక ౪. రాయల్, పుటలు ౪౯౭ మొదలు ౬౭౨ వరకు.

సంచిక ౫. రాయల్, పుటలు ౬౭౩ మొదలు ౮౪౮ వరకు.

సంపాదకస్థానము: శ్రీ వ్యాసాశ్రమము, ఏర్పేడుపోట్లు, చిత్తూరుజిల్లా.

సమూహ్యార్థ గ్రంథములు (౧౯౩౪)

౧. ప్రపంచ వీరులు

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు ౧౦౦ పుటలు.

గ్రంథకర్త: గోపరాజు వెంకటానందం.

౨. రాజకీయ శాస్త్రము

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు ౧౫౬ పుటలు.

గ్రంథకర్త: మంతెన సుబ్బరాజు.

౩. భాగ్యసాధము

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు ౭౬ పుటలు.

గ్రంథకర్త: సిర్రాజు రామారావు.

౪. వెంకటచలం కథలు

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు ౧౭౮ పుటలు.

గ్రంథకర్త: గుడిపాటి వెంకటాచలం.

౫. శిరోమణి కథలు

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు ౧౭౮ పుటలు.

గ్రంథకర్త: శ్రీనివాస శిరోమణి. ఒక్కొక్క గ్రంథమువలె ఆర్థణాలు, ప్రకాశకులు: సమూహ్యార్థు, పోట్లబాక్సు ౨౫౧, మద్రాసు.

మాధవనిదాన శేషము

(ఆంధ్రతత్పర్యసహితము)

క్రాసు ౧౦/౮ పైజు, ౮౩ పుటలు.

వెల ఒకరూపాయ. ౧౯౩౮.

ఆంధ్రతత్పర్యకర్త: 'రాజవైద్య' ద్వైభావ్యం వెంకటరావు, మండపేట, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

ఆంధ్రసాహిత్యదర్పణము

ద్వితీయభాగము

(౭-౧౦ పరిచ్ఛేదములు)

రాయల్ ౧౦/౮ పైజున పు. ౧౫౭.

అనువాదకులు: శ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు. ప్రకాశకులు: వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలు అండ్ బ్రదర్సు, ౪, మల్లికేశ్వరస్వామిగుడిసండు, లింగిశెట్టిబిడ్డ, మన్నేడి, మదరాసు.

మహిళా పోలీస్ ఫోర్స్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPW A134M147
పుస్తకం పేరు	25009
తారీఖు	30/10/24
ముందు అడ్డు	NO
వెనుక అడ్డు	NO
మొత్తం పేజీలు	129
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	473
లేని పేజీలు	1 to 469
తయారు చేసినవది	Triveni
పేజీలు విడదీసినవది	Triveni
స్కాన్ చేసినవది	S. Lakshmi
పరీక్ష చేసినవది	RUKSANA
పేజీలు పరిశీలించినవది	
బైండింగు చేసినవది	
ప్రకటించు చేసినవది	
పరిస్థితి	good